A szovjet-ellenesség az antikommunizmus fő fegyvere

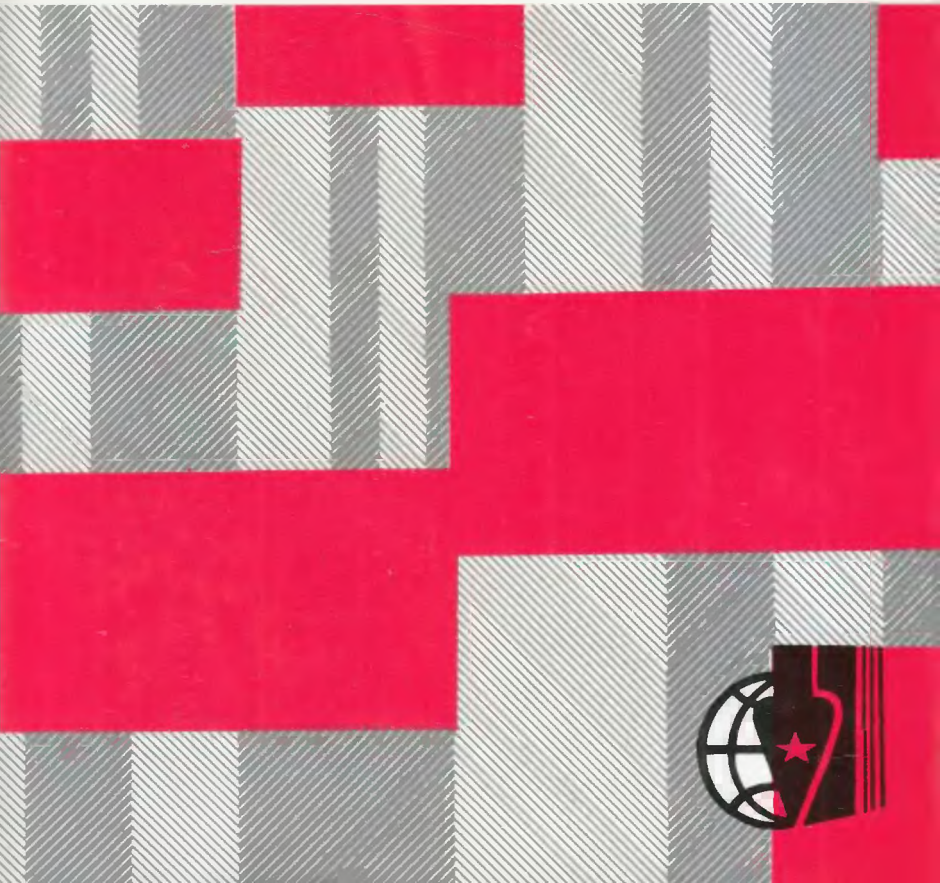

„A polgári ideológia és a revizionizmus bírálata" című sorozatot több szocialista ország közösen jelenteti meg. Olyan műveket tartalmaz, amelyek a társadalom életének legfontosabb területein – a gazdaságban, a politikában és az ideológiában – bírálják a szocializmus eszmei ellenfeleinek legújabb koncepcióit.

(A kiadó)

A POLGÁRI IDEOLÓGIA
ÉS A REVIZIONIZMUS BÍRÁLATA

A szovjetellenesség az antikommunizmus fő fegyvere

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ / 1979

A mű eredeti címe:
КРИЗИС АНТИСОВЕТИЗМА
ИЗДАТЕЛЬСТВО «МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ»
МОСКВА, 1978

FORDÍTOTTA: NYILAS VERA

ISBN 963 09 1396 8

© HUNGARIAN TRANSLATION
NYILAS VERA, 1979

A mai szovjetellenesség osztálylényege és főbb vonásai

A marxizmus–leninizmusnak és a valóságos szocializmusnak a mai burzsoá ideológia és a revizionizmus, az imperializmus és a tőkés rendszer ellen intézett támadásában egyre időszerűbbé és jelentősebbé válik az a feladat, hogy kibontakoztassuk a szovjetellenességgel szembeni engesztelhetetlen harcot. A szovjetellenesség – bár számos vereséget szenvedett – továbbra is a fő tartalma, magva és tengelye az antikommunizmusnak, összekötő láncszem a reakciós, antimarxista és antidemokratikus erők között. Az osztályellenfél frontja elleni offenzívánk sikere jelentős mértékben a nemzetközi szovjetellenesség ideológiája és gyakorlata ellen vívott szervezett, rendszeres és támadó harcnak a függvénye.

Napjainkban változatlanul érvényes Georgi Dimitrovnak az a nagy fontosságú megállapítása, hogy „annak meghatározásához, hogy ki a *barátja* és ki az *ellensége* a munkásosztály és a szocializmus ügyének, nincs és nem lehet más, biztosabb *kritérium,* mint a Szovjetunióhoz való *viszony.* Az a *próbakő,* amelynek segítségével ellenőrizhető minden munkásmozgalmi vezetőnek, minden munkáspártnak és a dolgozók minden szervezetének, a tőkésországokban élő minden demokratának az

őszintesége és becsületessége: a szocializmus nagy országához való *viszonyuk.*"[1]

Minden kommunistának, minden igaz demokratának internacionalista kötelessége, hogy tevékenyen részt vegyen a szovjetellenes megnyilvánulások ellen folytatott harcban.

A szovjetellenesség sokféle alakban jelentkezik. Ám valamennyi formájának és változatának közös a társadalmi osztálylényege.

A mai imperialista burzsoázia reakciós ideológiája és politikája elsősorban az ellen az ország ellen irányul, amelyben először törték össze az imperializmus láncát, amelyben a világon először győzött a szocialista forradalom, épült fel a szocializmus és valósítják meg az átmenetet a kommunista társadalom legfelső szakaszába. A szovjetellenesség a nemzetközi reakció zászlaja, amely alatt egyesülnek az imperializmus és a tőkés rendszer apologétái, a szociálreformisták, valamint a marxizmus–leninizmus és a forradalmi gyakorlat különféle renegátjai és árulói. A szovjetellenesség nemzeti és világméretekben folyó keresztes hadjárat a Nagy Októberi Szocialista Forradalom eszméi és ügye ellen.

A szovjetellenesség az imperializmus politikájának és ideológiájának stratégiai irányzata. A világ első munkás-paraszt államának megalakulása óta az imperialisták egész osztályharcának tartalma és tengelye az első munkás-paraszt állam elleni harc. Míg korábban, a Szovjetunió létrejötte előtt, a levitézlett társadalmi rend védelmezőivel a proletariátus eszméi, pártjai és más szervezetei álltak szemben, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után egy állam állt előttük, egy új típusú állam, amelyet a történelem arra rendelt, hogy

[1] *G. Dimitrov:* V borbe za jegyinyij front protyiv fasizma i vojni. Sztatyi i recsi. 1935–1939. Moszkva 1939. 187. old.

a legerősebb fegyverként szolgáljon az ember minden kizsákmányolásának felszámolásában, a világ igazi megújításában. Ez az oka annak, hogy a világreakció terveket sző és kísérleteket tesz a szovjet szocialista állam megsemmisítésére, ez az oka annak az ádáz haragnak és osztálygyűlöletnek, amelyet a burzsoá propaganda próbál terjeszteni és táplálni.

Nyugaton akadnak olyan történészek, politikusok, újságírók és más személyiségek, akik hajlamosak arra, hogy az imperialista központokból kiinduló zavaros szovjetellenes hullámokat úgy tekintsék, mint az imperialista ideológia és politika erejének és támadóképességének kifejezését. Csakhogy ez a legjobb esetben is tévedés. A szovjetellenesség lényegében a mai burzsoá ideológia és imperialista politika mélyreható, krónikussá vált krízisének kifejezése, jellegzetes tünete a jelenkori burzsoá gondolkodás válságának, mert aki szembefordul korunk leghaladóbb és legforradalmibb erejével, a Szovjetunióval és kommunista pártjával, az óhatatlanul szembehelyezkedik a történelemnek az objektív fejlődés kérlelhetetlen törvényei által irányított társadalmi menetével, konfliktusba kerül az élettel. A szovjetellenesség hordozói és szervezői – akár a primitív és durva, akár a „kifinomult" módszerek hívei – előbb-utóbb lejáratják magukat a dolgozó tömegek, minden tisztességes ember előtt, mint a maradiság és a reakció képviselői, mint az obskurantizmus erői. A szovjetellenesség a mai reakciós burzsoázia osztályszubjektivizmusának megnyilvánulása, s ezért történelmileg perspektíva nélküli ideológia és politika. Mint eszköz alkalmatlan arra, hogy leküzdje a kapitalizmus általános válságának új szakaszát, amelynek kifejezése, s ráadásul jele annak is, hogy ez a válság tovább mélyül, bonyolódik és élesedik. Ez a történelem és a társadalmi haladás logikája: az egyik reakció nem képes megmenteni a másik reakciót.

Az imperializmus védelmezőinek szovjetellenessége korántsem magabiztosságukról és erejükről tanúskodik, hanem ellenkezőleg, arról, hogy a monopoltőkés burzsoázia mint osztály retteg a világszocializmus és a társadalmi haladás, a demokrácia és a béke leghatalmasabb erejétől és támaszától. Azt mutatja, hogy rettegnek a Szovjetuniótól, növekvő hatalmától, attól, hogy világszerte hatással van milliók gondolkodására és érzelmeire, rettegnek a Szovjetunió „ragadós" példájától, amely arra tanít, hogyan lehet új módon élni, kizsákmányolás és elnyomás nélkül, nemzeti, faji és társadalmi jogegyenlőtlenség nélkül, magántulajdon nélkül.

A burzsoák és a kispolgárok nehezen tudják elképzelni az életet magántulajdon nélkül. Természetük öntudatlanul és ösztönösen szembeszáll az „enyém" elleni minden merénylettel. Mivel állandóan a tömegkommunikációs eszközök ideológiai és pszichológiai befolyása alatt állnak, hordozóivá és terjesztőivé lesznek a Szovjetuniótól s a kollektivizmus elvére épülő életformájától való gyakran páni félelemnek.

A szovjetellenesség ideológusai és azok, akik átviszik a gyakorlatba, arra törekszenek, hogy állandó befolyással legyenek a kispolgár tudatára, igyekeznek a kispolgár ösztöneiben, tudatalattijában kialakítani és fenntartani a legképtelenebb előítéleteket a szovjetországot, a szovjet rendszert és a szovjet életformát illetően. Éppen ezen az úton, a „vörös veszélyről" szóló dajkamesét a nyárspolgár fejébe verve tudta a fasizmus előidézni a szovjetellenes tömegpszichózist és a páni félelmet a kispolgári ideológia hordozóinak tudatában – nemcsak Németországban, hanem más országokban is. Jellemző, hogy ebben a vonatkozásban a különféle fajta nacionálopportunisták vetekednek a legmegrögzöttebb antikommunistákkal. A szovjetellenes pszichózis és a féktelen hisztéria méreteit tekintve

például a maoisták versenyre kelnek hitlerista-fasiszta elődeikkel.

A szovjetellenesség nemcsak Lenin pártja és országa ellen irányul. Komoly veszélyt jelent a szocializmus eszméire és ügyére nézve általában. A történelmi tapasztalatok a legkategorikusabban igazolták, hogy nem lehet sikeresen építeni a szocializmust, ugyanakkor szembefordulva a valóságos szocializmus leghatalmasabb országával, a Szovjetunióval, amely katonai erejénél, politikai és erkölcsi tekintélyénél fogva biztos támasza a szocialista világrendszernek. Ráadásul a szocialista építésnek az egyik vagy másik országban elért tényleges eredményei óhatatlanul veszélybe kerülnek, mihelyt az illető ország olyan politikát folytat, amely szemben áll a szocialista forradalom megvalósításában és a kommunista társadalom építésében felhalmozott szovjet tapasztalatokkal. A Szovjetunió nélkül és ellene a szocializmus elmélete és gyakorlata eltorzul, a valóságos szocializmushoz vezető út nemcsak göröngyössé válik, hanem le is zárulhat.

A szovjetellenesség – mint a proletár internacionalizmus ellenpólusa – a mai imperializmus eszközéül szolgál abban a törekvésében, hogy gyöngítse és ha lehet, megbontsa a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom egységét, letérítse ezt a mozgalmat az egyetlen helyes útról, az első szocialista államnal, a világproletariátus hazájával való osztályszövetség, barátság és együttműködés útjáról. Az imperialista burzsoázia és ideológusai felhasználják a szovjetellenességet mint fő fegyvert a szocialista internacionalizmus elvei és gyakorlata ellen arra, hogy a szocialista országokat szembeállítsák egymással, szembeállítsák mindegyiket külön-külön és valamennyit együtt – a Szovjetunióval. A szocialista építés legújabb gyakorlata néhány országban meggyőzően igazolta, hogy aki megkísérli lebecsülni vagy figyelmen kívül hagyni a Szovjetunió által megtett

forradalmi út nemzetközi jelentőségét, aki nacionalista doktrínákat hirdet, a szocialista forradalom és a szocialista építés útjait és „modelljeit" próbálja propagálni, felnagyítva a nemzetileg különösnek a jelentőségét, lebecsülve az internacionálisan általánosat, számításon kívül hagyva a társadalom forradalmi átépítésének általános és valamennyi országra és népre nézve kötelező törvényszerűségeit, a Szovjetunióban folyó szocialista és kommunista építés több mint félszázados tapasztalatait, az a világ munkásosztályának és nemzeti osztagainak érdekeit és vívmányait csorbítja. Lenin a Nagy Októberi Szocialista Forradalom tapasztalatainak nemzetközi jelentőségéről szólva ezt írta: „A tapasztalat bebizonyította, hogy a proletárforradalom egyes igen lényeges kérdéseiben *valamennyi* országnak elkerülhetetlenül végig kell csinálnia mindazt, amit Oroszország végigcsinált."[2]

A szovjetellenesség társadalmi és osztálylényege nem merül ki abban, hogy szocialistaellenes és proletárellenes, nacionalista tendenciájú. Társadalmi természetét, lényegét tekintve a szovjetellenesség mélységesen népellenes és antidemokratikus.

A „vörös veszedelem" madárijesztőjét az imperialista államok állandóan felhasználják arra, hogy támadást intézzenek népeik társadalmi jogai és demokratikus szabadságjogai ellen. A néptömegek egyre szélesebb rétegei győződnek meg tulajdon tapasztalataik alapján arról, hogy a külpolitikában és a belpolitikában érvényesülő szovjetellenesség csorbítja a világ dolgozóinak létérdekeit, hogy szovjetellenes alapon igazi demokrácia lehetetlen.

Georgi Dimitrov könyörtelenül leleplezte a szovjetellenesség minden nyílt és álcázott megnyilvánulását. „A legerélyesebben *szembe kell szállni mindazokkal* – mondotta –, akik

[2] *Lenin* Összes Művei. 41. köt. Kossuth Konyvkiadó 1974. 13. old.

rágalomhadjáratot folytatnak a Szovjetunió ellen. A Szovjetunió elleni harc: a szocializmus elleni harc... A Szovjetunió elleni harc: a legfontosabb része a fasiszták álnok tervének, amely a nemzetközi proletariátus szétforgácsolására irányul, hogy könnyebben megverjék egyes alakulatait, szétzúzzák a munkásmozgalmat... Nem lehet a fasizmus ellensége, aki ugyanakkor a Szovjetunió, a nemzetközi antifasiszta mozgalom előretolt hadállása ellen harcol. Nem lehet szocialista, sőt becsületes demokrata sem az, aki nem áll határozottan és egyértelműen a Szovjetunió mellett... A Szovjetunióhoz való viszony lényegében a munkásmozgalom minden harcosa és minden munkásszervezet számára *próbaköve* annak, mennyire szolgálja a munkásosztály érdekeit, mennyire hű a szocializmushoz."[3]

Georgi Dimitrovnak ezek a szavai nem vesztették el időszerűségüket ma sem, amikor még néhány kommunista párt soraiban is akadnak olyanok, akik szavakban harcolnak az imperializmus ellen, valójában azonban ellenségei a Szovjetuniónak. A gyakorlat azt mutatja, hogy szavaik, nyilatkozataik ellenére szovjetellenességükkel ténylegesen az imperialistákat segítik. Dimitrov a Szovjetunióhoz fűződő viszonyt tartotta a szocializmushoz való hűség kritériumának, s ezen mit sem változtat az a körülmény, hogy ma fennáll a szocialista államok világrendszere, mert a világszocializmusnak, a világ forradalmi és demokratikus mozgalmának fő bázisa és döntő ereje most is a Szovjetunió. Az SZKP ma is óriási részt vállal a marxista–leninista elmélet legfontosabb problémáinak kidolgozásából és megoldásából.

A szovjetellenesség mint az imperializmus ideológiája és po-

[3] *G. Dimitrov:* V borbe za jegyinyij front protyiv fasizma i vojni. Sztatyi i recsi 1935–1939. 152., 153. old.

litikája, antikommunista osztálylényegét megőrizve, formáit, módszereit és taktikáját a világméretekben, regionális és nemzeti méretekben folyó osztályharc konkrét erőviszonyaitól és sajátosságaitól függően változtatja. A forradalmi mozgalom fejlődésének különböző szakaszaiban az e mozgalom ellen intézett szovjetellenes támadások specifikus arculatot öltöttek és sajátos vonásokat mutattak. S ma is, a különböző társadalmi és politikai rendszerű országok közt kialakulóban levő békés egymás mellett élés viszonyai között, a nemzetközi feszültség enyhülésének körülményei között, a szovjetellenesség számos sajátos vonást mutat. Ezeket a mai vonásait akkor fedhetjük fel és érthetjük meg helyesen, ha a szovjetellenességet történelmileg, összehasonlító módszerrel vizsgáljuk.

A szovjetellenesség evolúciójában – bizonyos fokig egyezményesen – három fő szakaszt különböztethetünk meg. Az első szakasz a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmétől és a szovjet állam keletkezésétől a második világháborúig tartott. A második szakasz a Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújának időszakát öleli fel. A harmadik szakasz a fasizmus fölött aratott győzelemmel és a szocialista világrendszer létrejöttével kezdődik és napjainkig folytatódik. Röviden kitérünk a szovjetellenesség evolúciója első két szakaszának jellemzésére, és részletesebben szemügyre vesszük a szovjetellenesség jellemző vonásait és sajátszerűségeit evolúciója harmadik szakaszában, s mindenekelőtt az utóbbi időben, azokban az években, amikor egyre szilárdabban gyökeret ver a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének és a nemzetközi feszültség enyhülésének politikája.

Hiba lenne a szovjetellenességet úgy tekinteni, mintha mindegyik szakaszában homogén és egységes volna. A szovjetellenesség formái is, tartalma is a különböző szakaszokban gyakran lényegesen eltérnek egymástól.

A szovjetellenesség evolúciójának mindegyik szakaszán belül megkülönböztethetők egyes időszakok. Így például a harmadik szakasz keretei közé tartozik a hidegháború fékeveszett szovjetellenességének időszaka is, s annak a kifinomultabb és álcázott szovjetellenességnek az időszaka is, amely megfelel a nemzetközi kapcsolatok általános átalakulásának, a burzsoázia és apologétái alkalmazkodásának a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének szelleméhez, továbbá a legutóbbi időszak, amelynek jellemzői a nemzetközi feszültség enyhüléséért vívott eredményes harc, a nemzetközi kapcsolatok gyökeres átalakulása. Emellett még a szovjetellenesség evolúciója mindegyik szakaszának egyetlen időszakán belül is különböző formái – kezdve az ügyesen álcázott formáktól a vulgáris és nyílt formákig – mindig egymás mellett álltak fenn, váltakoztak egymással és kiegészítették egymást. A szovjetellenességnek a hidegháború időszakára jellemző primitív, elvakult formáit a nemzetközi feszültség enyhülésének időszakában sem rostálták ki az imperializmus politikájának és propagandájának fegyvertárából. A szovjetellenesség mélyen rejlő, lényegi vonásai, válságállapota, amely elsősorban a Szovjetunió tekintélyének megszilárdulásából fakad, valamennyi szakaszban és időszakban állandóak maradtak. Ami változott, az főképpen konkrét formáinak módszerei és árnyalatai, támadásainak célpontjai és élességi foka.

Az Októberi Forradalom győzelme után a szovjetellenesség a legszembetűnőbben az agresszív burzsoá antibolsevizmusban és szovjetellenességben nyilvánult meg. A szocializmus ellenségei hamar felismerték, milyen veszélyt rejt magában az első szocialista ország az egész tőkés világra nézve. Lenin már akkor azt írta, hogy a proletárforradalom oroszországi győzelme után a bolsevizmustól megrémült burzsoázia szörnyű haragra gerjedt, és ezért összes erőit arra a feladatra összpontosítja, hogy

a bolsevizmust erőszakkal megbuktassa, gyöngítve ezzel saját pozícióját és gyorsítva az események menetét.

Az Októberi Forradalom után az antibolsevizmus kifejeződik mind az imperialista reakciónak eszmei téren indított dühödt ellentámadásában, a valóságos szocializmus első országát rágalmazó ellenséges propagandában, mind pedig gyakorlati akciókban: polgárháború felszításában, több burzsoá államnak a fiatal szovjet állam elleni fegyveres intervenciójában, az imperializmus keresztes hadjáratában a szovjet nép, a proletárdiktatúra állama ellen, az ezen ország elszigetelésére, „egészségügyi kordonnal" való körülzárására irányuló törekvésében.

Abban az időben az antibolsevizmus és a szovjetellenesség azzal az ideológiai feladattal lépett a történelmi porondra, hogy megingassa a szocialista rendet és rendszeresen rágalmakat szórjon a proletár forradalomra, ily módon feltartóztassa, s ha lehet, megállítsa és felszámolja hatását a világ dolgozóira, előkészítse a talajt a fegyveres intervencióhoz és ahhoz, hogy felszámolja a szocializmust, amely győzött ugyan, de még nem erősödött meg.

Ezt az irányvonalat a legkoncentráltabb formájában Winston Churchill, a szovjetellenesség legmegrögzöttebb képviselője fogalmazta meg, kategorikusan kijelentvén, hogy a szovjetállam törvénytelen gyermek, s bölcsőjében kell megfojtani. Csakhogy, mint ismeretes, a „gyermeket" nemcsak hogy megfojtani nem sikerült, hanem az a csaták közepette férfivá érett és megerősödött. A nemzetközi burzsoáziának a Szovjet Köztársaság ellen táplált ádáz gyűlölete a világ dolgozóinak szeretetével, lelkesedésével került szembe, azzal a szolidaritási tömegmozgalommal, amelynek ez volt a jelszava: „El a kezeket Szovjet-Oroszországtól!"

A hitleri fasizmus, lelkesítve és ösztönözve a nemzetközi szovjetellenesség erőitől, amelyek sohasem hagytak fel a szov-

jet állam felszámolására irányuló próbálkozásokkal, célul tűzte ki maga elé, hogy tűzzel-vassal megsemmisítse a szovjet államot és a szocialista rendszert, bevezetve az „új rendet" a világon. A fasizmus nem csupán a világtőke legreakciósabb, legsovinisztább, legimperialistább elemeinek nyílt terrorista, népellenes diktatúrája, a politikai banditizmus kormányzati rendszere, a Szovjetunió elleni keresztes hadjárat felbujtója volt, hanem a hadjárat ütőereje is.

A szovjet nép ellen háborút indító nácik szovjetellenessége hajmeresztő formákat és méreteket öltött. Összes erőiket és tartalékaikat mozgósították és alárendelték annak a feladatnak, hogy megvalósítsák a gyakorlatban Hitler őrült elgondolásait és terveit, amelyek a Szovjetunió felszámolására és népeinek fizikai megsemmisítésére irányultak. A szovjetellenes fasiszta propaganda nem annyira a kispolgárság értelmére, mint inkább érzelmeire, előítéleteire, babonáira apellált. Az volt a célja, hogy pszichózist keltsen, vad szenvedélyeket ébresszen minden ellen, ami a szovjetek országával kapcsolatos.

Az ádáz szovjetellenesség a második világháború idején természetesen minden becsületes emberben felháborodást és tiltakozást keltett. A Szovjet Hadsereg sikeres haditetteinek eredményeképpen tovább szélesedett az európai országok népeinek antifasiszta, antiimperialista harca. A széles körű és erősödő antifasiszta mozgalomnak szerves vonása volt, hogy egyre határozottabban emelte fel hangját a szovjet nép igazságos harcának védelmében. Erős csapást mért a szovjetellenességre a Hitler elleni koalíció megteremtése. Az e koalícióban részt vevő országokban a szovjetellenesség bizonyos mértékű visszavonulásra kényszerült. A háború alatt az imperialista országoknak még a hivatalos propagandája sem hagyhatta figyelmen kívül a Szovjetunió katonai sikereit, kénytelen volt közvetve vagy közvetlenül elismerni a szovjet szocialista rend szi-

lárdságát és életerejét. Az egyik lényeges tényező, amelynek folytán a második világháború igazságos, felszabadító, antifasiszta háborúvá vált, s amely elősegítette a Szovjetunió győzelmét és nemzetközi tekintélyének növekedését, az európai népeknek a fasiszta megszállókkal szembeni ellenállási mozgalma volt.

A második világháború erős csapást mért a szovjetellenesség alapjaira, s az milliók előtt kudarcot vallott. A Szovjetunió és hős népe, amely Európa valamennyi népét felszabadította a hitleri zsarnokság alól, a földgolyó minden zugában a becsületes emberek millióinak szeretetét és tiszteletét vívta ki.

Ámde a Hitler-fasizmus szétzúzása nem vetett véget a szovjetellenességnek. A Szovjetunió, az SZKP és a szovjet nép elleni harc a harmadik szakaszába lépett. Az imperialista reakció nyomban a háború után új taktikát dolgozott ki a Szovjetunió és a többi szocialista állam ellen. Winston Churchill szomorú hírnévre szert tett fultoni beszédében – éppúgy, mint a Nagy Október győzelme után – harcba szólította a régi világ erőit a szovjellenesség zászlaja alatt. Feladatul tűzte ki annak megakadályozását, hogy a győztes kiheverje a háború okozta veszteségeket. Churchill úgy vélekedett, hogy miután elhallgatott a „katyusák" dörgése, tartós hidegháborút kell viselni a Szovjetunió ellen és a világ népeit forradalmasító hatásának növekedése ellen. E háború kezdeményezőinek az volt a céljuk, hogy aláássák a békés építést a Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban, visszafordítsák a szocialista világrendszer kialakulásának folyamatát.

A hidegháború időszakában a szovjetellenesség jellemzői a durva, vulgáris antikommunizmus eszközei és módszerei voltak. E szovjetellenesség fegyvertárához tartozott a kommunizmus elméletének és gyakorlatának szemérmetlen rágalmazása és meghamisítása, a burzsoá propaganda által kiagyalt dajka-

mesék egész rendszere. Mindez azt célozta, hogy Nyugaton a népek széles rétegeit megfélemlítsék és bizalmatlanná tegyék a Szovjetunióval szemben.

Ám a hidegháború is alkalmatlannak bizonyult az imperialista tervek megvalósítására. Elavult kánonjai sorra csődöt mondtak.

A Szovjetunió elleni gazdasági blokád tervei csúfos kudarcba fulladtak. Az ötvenes évek második felében a Szovjetunió az emberiség történetében elsőként bocsátott fel műholdat, majd ugyancsak elsőként embert küldött fel föld körüli pályára. Ugyanebben az időszakban a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti erőviszonyokban a Szovjetunió javára fontos eltolódások mentek végbe haditechnikai téren. A világforradalmi folyamat sikerei, s mindenekelőtt a szocialista országok által a szocializmus és a kommunizmus építésében elért sikerek a nemzetközi porondon az osztály- és politikai erők új csoportosulását hozták létre. Az imperializmus elvesztette uralkodó helyzetét. A végbement változások már a hatvanas évek végén irányváltoztatásra kényszerítették az imperialista politikusokat.

A hetvenes évek elején az Egyesült Államok vezetői revízió alá vették az erőpolitikát és a hidegháborús politikát. Hivatalosan kijelentették, hogy Amerika a „tárgyalások korszakába" lép. 1972-ben Leonyid Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára és Richard Nixon, az Egyesült Államok elnöke Moszkvában történelmi fontosságú okmányt írtak alá „A Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti kölcsönös kapcsolat alapjai" címmel, amelyben – a háború utáni időszakban először – az amerikai kormány hivatalosan elismerte, hogy a békés egymás mellett élésnek nagy jelentősége van a béke ügye szempontjából és kijelentette: arra törekszik, hogy megszilárdítsák a Szovjetunióval az egymás közötti „békés kapcsolato-

kat és a lehető legszilárdabb alapokat teremtsék meg ezekhez". A nemzetközi kapcsolatokban bekövetkezett történelmi változások a szocialista és a kapitalista országok közötti megállapodások és egyezmények rendszerében nyertek politikai elismerést és megerősítést. Hivatalosan elismerték az erőpolitika, a konfrontáció és a hidegháború irreális voltát, meddőségét és ártalmasságát.

Így hát megszűnt a hidegháborús típusú szovjetellenesség. A hetvenes években új szakasz kezdődött abban a harcban, amelyet a kapitalizmus a szocialista világ, mindenekelőtt pedig a Szovjetunió ellen folytat. Jelenleg tanúi vagyunk az imperialista ideológiai és politikai front bonyolult átrendezési folyamatának. Hogy az új körülmények között sikeresebben valósíthassa meg változatlanul antikommunista stratégiáját, az imperializmus igyekszik olyan taktikát, módszereket, eszközöket és eljárásokat kidolgozni és felhasználni, amelyek legalábbis külsőleg nincsenek ellentétben a kor szellemével. A mai körülmények között a szovjetellenesség fegyvertárában az egyik fő helyet az ideológiai diverzió foglalja el. Az imperialista politikusok és ideológusok egyre szélesebb körben és aktívabban használják fel és fogják felhasználni ezt az álnok módszert, melynek jellemző vonása az ideológiai mimikri és álcázás, az a törekvés, hogy belülről ássák alá a szocialista országokat, bizalmatlanságot keltsenek a Szovjetunió békeszerető politikájának őszinteségét illetően, arra használják fel a kiszélesedett kapcsolatokat, hogy a szocialista országok állampolgárainak tudatát megmételyezzék.

A hidegháborútól a nemzetközi feszültség enyhülése felé tett fordulat természetesen huzamos, bonyolult és ellentmondásos történelmi folyamat. A hidegháborúhoz való visszatérésben érdekelt erők nem tették le a fegyvert és nem csökkentették aktivitásukat. Mindenképpen igyekeznek visszaállítani a régi

típusú szovjetellenességet, ám ez a körülmény még jobban elmélyíti ennek válságát, mert a Szovjetunió és a többi testvéri szocialista ország változatlanul aktív békeszerető külpolitikája egyre jobban csökkenti a szovjetellenesség alapvető dogmájának – a „szovjet fenyegetésről" szóló mesének – propagandisztikus hatékonyságát. A Szovjetunió és a többi szocialista ország társadalmi-gazdasági és kulturális haladása, amely különösen éles kontrasztot alkot a tőkés világban tapasztalható megrázkódtatásokkal szemben, megsokszorozza a valóságos szocializmus példájának, kiváltképpen a Szovjetunió példájának vonzóerejét. Ezt a folyamatot az is elősegíti, hogy a világforradalmi folyamat valamennyi többi áramlata egyre céltudatosabban törekszik a szocializmusra.

Az európai biztonsági és együttműködési értekezlet egyik eredménye a Szovjetunió nemzetközi presztízsének növekedése volt. Elsősorban a Szovjetunió és a többi szocialista ország kezdeményezte azt is, hogy Európában és a világon a békeszerető demokratikus erők egyesült erővel harcoljanak a béke megszilárdításáért, a biztonságért és a szocialista és tőkésországok közötti kölcsönösen előnyös együttműködésért. Ezért a Helsinkiben elért siker az emberek millióit hozzásegítette ahhoz, hogy a szovjetellenesség ködén keresztül meglássák az igazságot az SZKP, a szovjet állam és a szovjet nép békeszerető politikáját illetően.

A Szovjetuniónak és békeprogramjának sohasem volt ennyi barátja és jóakarója. Csakhogy a tőkésországok dolgozóihoz nem jut el automatikusan az igazság azt a szerepet illetően, amelyet a Szovjetunió a feszültség enyhülésében és általában a társadalmi haladásban betölt. Ez az igazság az osztályellenség szívós ellenállásán keresztül tör utat magának, kénytelen ledönteni a dezinformálásnak a burzsoá propaganda emelte gátjait, a hihetetlen rágalmakat és a legkülönfélébb

vádaskodásokat. Helsinki után még világosabban megmutatkozott a világreakciónak az a törekvése, hogy megszervezze és felfejlődtesse a szovjetellenesség nemzetközi frontját. Most a reakció legsötétebb erői, a hidegháború sugalmazói és fegyverhordozói, a szociálreformisták és az ál-liberálisok, a jobboldali és a „baloldali" opportunisták, a maoisták és a klerikálisok, figyelmen kívül hagyva a köztük levő különbségeket, igyekeznek egyesülni a szovjetellenesség alapján.

A szovjetellenesség mint az antikommunizmus magja és fő tartalma természetesen alkalmazkodik ez utóbbihoz, átvéve fő vonásait és sajátságait. Arra törekszik, hogy rugalmasabb legyen, manőverezésre képes, hogy ügyesen párosítsa a közvetlen és a közvetett ráhatást. Anélkül, hogy a szovjetellenesség összes vonásának tüzetes elemzésébe bocsátkoznánk, csak röviden utalunk azokra közülük, amelyek a legjobban jellemzik az új mozzanatokat taktikai irányváltoztatásában és alkalmazkodásában.

A békés egymás mellett élés nem csupán a háborúról mint a különböző társadalmi rendszerű államok közötti vitás kérdések megoldásának eszközéről való lemondást foglalja magában és feltételezi, hanem a kölcsönösen előnyös, egyenjogú együttműködést is. A fejlett tőkésországok, s mindenekelőtt az Amerikai Egyesült Államok üzleti körei érdekeltek a Szovjetunióval való gazdasági és tudományos-műszaki együttműködés fejlesztésében. Ezért az Egyesült Államok kormánykörei külpolitikai irányvonaluk kialakításakor kénytelenek számolni azzal, hogy az amerikai üzleti körök érdekeltek a Szovjetunióval és más szocialista országokkal való gazdasági kapcsolatok bővítésében. Ugyanakkor az Egyesült Államokban az enyhülés ellen indított kampány bizonyos mértékben rányomja bélyegét az amerikai kormány külpolitikai irányvonalára, fokozva in-

gadozásait, amelyeknek megvan az osztályalapjuk és sokéves hagyományuk.

Emellett nem feledkezhetünk meg egy másik igen lényeges körülményről sem. Némely tőkésország politikai vezetői, realizmusról és tisztánlátásról téve tanúságot, olyan gazdasági, politikai, tudományos-műszaki és kulturális kapcsolatokra törekszenek a Szovjetunióval, amelyek a szovjetellenesség irányvonalától való eltávolodással, sőt a szovjetellenesség nyílt bírálatával járnak együtt. Ebben a vonatkozásban jellemző példa Finnország. Az utóbbi időben Nyugaton sokat írnak a „finnesítés" folyamatáról, amelyet a tőkés rendszerre nézve előnytelennek, sőt veszélyesnek nyilvánítanak. Urho Kekkonen, Finnország elnöke, elutasítva ezeket a szovjetellenes kirohanásokat, egyik beszédében megmagyarázta, hogy ő és elvbarátai hogyan értelmezik a „finnesítést": „Mi abból indulunk ki, hogy a »finnesítés« politikai egyetértést jelent a Szovjetunióval. Ha így fogjuk fel a dolgot, egész háború utáni politikánk – a »finnesítés« politikája ... S nem leplezzük afölötti örömünket, hogy a háború utáni években sok nyugati ország, még nagy országok is, a »finnesítés« politikáját kezdték követni, vagyis keresni kezdték a problémák békés megoldását és a szocializmus vezető országával való jó viszonyt."

A legutóbbi időben a szovjetellenesség jellemzője az, hogy antikommunista és revizionista formái jelentős mértékben közelednek egymáshoz és az egyesülésre irányuló tendenciát mutatnak. Arról van szó, hogy egyfelől a burzsoá ideológia revizionista formát ölt, abban az értelemben, hogy átveszi a Szovjetunió és az SZKP elleni harc revizionista stílusát, e harcot azzal álcázva, hogy úgy tesznek, mintha „a szocializmus megjavítására" törekednének; másfelől, a revizionizmus és az opportunizmus – mind a jobboldali, mind a „baloldali" – „elpolgáriasodik", azaz mind egyértelműbben a kapitalizmus szol-

gálatába állítják. E folyamatok alapján egyre szorosabb együttműködés jön létre az antikommunizmus, a „baloldali" és a jobboldali revizionizmus között a szovjetellenes propaganda és politika folytatása terén. Leonyid Brezsnyev ezt a fontos együttműködést így jellemezte: „A burzsoá ideológusok, a burzsoá propaganda a szocializmus és a kommunizmus elleni harcában napjainkban leginkább éppen a nacionalista irányzatokra épít, kiváltképp azokra, amelyek a szovjetellenesség formáját öltik. A kommunista pártokban fellelhető opportunista elemeket ideológiai megalkuvásra ösztönzik, mintha csak ezt mondanák nekik: mutassátok meg, hogy szovjetellenesek vagytok, mi pedig hajlandók vagyunk világgá kürtölni, hogy ti vagytok az »igazi marxisták« és teljesen »önálló álláspontra« helyezkedtek."[4]

A „pozitív" szovjetellenesség egyik főkolomposa, Nuvenberg, nemrégiben cinikusan kijelentette: „A kommunista mozgalomban jelentkező revizionizmus az a tünet, amelyhez a Nyugat a legnagyobb reményeket fűzi. A Szovjetunióban valóban nincs más politikai alternatíva a kommunizmuson kívül. A kommunizmus majdani felszámolására az egyetlen perspektíva: a revizionizmus váratlan további expanziója". Ez napnál világosabb. Az antikommunisták szovjetellenes irányvonalukban a revizionizmusra számítanak.

A béke és a szocializmus ügyének sokat árt Kína mai vezetőségének szakadár irányvonala. Ezek a vezetők gyakorlatilag szövetkeztek a reakciós körökkel, amelyek ellenzik a békepolitikát és a nemzetközi enyhülés politikáját. A maoizmus egyik jellemző vonása az ádáz szovjetellenesség, amely harciasság és elvtelenség dolgában a szovjetellenesség valamennyi többi formáját felülmúlja. Abban a helyzetben, amikor a marxista–le-

[4] Az SZKP XXIV. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó 1971. 27. old.

ninista pártok és a szocialista országok küzdöttek azért, hogy érvényesítsék a békés egymás mellett élés elveit mint a különböző társadalmi rendszerű országok közötti kapcsolatok normáit, azért, hogy a nemzetközi feszültség enyhülési folyamata tovább fejlődjék, Mao Ce-tung és környezete a Szovjetunió elleni hidegháborút tette meg hivatalos politikájává. „Ez a politika – jelentette ki Leonyid Brezsnyev az SZKP Központi Bizottságának az SZKP XXV. kosngresszusa elé terjesztett beszámolójában – nemcsak hogy merőben idegen a szocialista elvektől és eszményektől, hanem lényegében az imperializmus fontos tartaléka is lett a szocializmus ellen vívott harcában."[5] A maoisták totális szovjetellenességükkel a legmegrögzöttebb antikommunistákat is felülmúlták.

Az antikommunizmusnak és a mai burzsoá ideológiának az erősbödő törekvése, hogy koncepcióiknak és propagandisztikus diverzióiknak tudományos jelleget kölcsönözzenek, a szovjetellenességre is kiterjed. Az imperializmus propagandagépezete továbbra is azokra a „kompetens" elemzésekre támaszkodik, amelyek a „szovjetológiai" intézetektől és szakértőktől származnak; ezek a stratégái annak a harcnak, amely mindaz ellen folyik, ami szovjet. És jóllehet a „szovjetológia" mint a hidegháborús időszakot jellemző durva, primitív szovjetellenesség, csődbe jutott, az áltudományos „szovjetológia", „kremlinológia", „marxológia" és a burzsoá politikai tudomány más irányzatai továbbra is vezérfonalként szolgálnak az államok, a pártok, a vállalkozók szövetségesei és más egyesülések gyakorlati tevékenysége számára.

K. Mehnert nyugatnémet „szovjetológus" igyekszik kimutatni, hogy a „szovjetológiára" szüksége van magának a szocializmusnak is. Véleménye szerint a szocialista országok nem

[5] Az SZKP XXV. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó 1976. 15. old.

képesek józanul és kritikusan önmagukba nézni, „önvizsgálatot" tartani, ezért hasznos számukra, ha nyugati kommunizmus-szakértők bírálják őket. „Nincs más választásunk – írja –, mint az, hogy magunk végezzük el ezt a vizsgálatot (bírálatot), és éppen ebben rejlik a szovjetológusoknak és mindazoknak a feladata, akik komolyan fogják fel a kommunizmusnak és problémáinak tanulmányozását."[6]

I. Bohenski őszintébb. Kijelentette, hogy a szovjetológusok kutatásainak az az értelme, hogy „átvigyék a tüzet az ellenség táborába".

Az antikommunizmus – hogy valószerűbbnek, tudományosabbnak és meggyőzőbbnek lássék – egyre nagyobb előszeretettel használja az objektivizmus módszerét. Egyre ügyesebben spekulál a Szovjetunióban és a többi szocialista országban folyó szocialista építés reális objektív nehézségeire, igyekszik ezeket a szovjet rendszer, a szovjet emberek és az ő példájukat követők elleni harc eszközévé változtatni. A tendenciózusan kiválogatott tények „érvként" szolgálnak a Szovjetunió és az SZKP ellen intézett legvalószínűtlenebb rágalmazó támadásokban. Álnokul felhasználják – a legkülönfélébb kombinációkban – az igazságot, a féligazságot, az igazság látszatát, a kiagyalást, a hazugságot, a rágalmat, az inszinuációt. A durva hamisítás és a nyílt felbujtás, a marxizmus–leninizmus és a szocializmus teljes és megfellebbezhetetlen tagadása ennek kapcsán a háttérbe szorul. A legújabb idők szovjetellenességére jellemző az a törekvés, hogy szembeállítsa a marxizmust mint tudományos doktrínát azzal a valóságos szocializmussal, amellyel a Szovjetunióban találkozunk, valamint a többi szocialista országban, amelyek alkotóan használják fel a szocialista építésben a Szovjetunió tapasztalatait. A szovjetellenes-

[6] *Osteuropa*, 1971. 5. sz. 290. old.

ség szócsövei sok erőfeszítést tesznek azért, hogy bebizonyítsák: a szovjet társadalomban a gyakorlat nincs összhangban a marxizmus elveivel.

Az imperialista politikusok teljes joggal tekintik az egyik legfontosabb tényezőnek a szocializmus ellen irányuló terveikben azt a nacionalista propagandát, amelynek révén a pekingi vezetők igyekeznek szembeállítani a Szovjetuniót más szocialista országokkal. Az utóbbi időben a pekingi propaganda különösen gyakran irányítja nyilait a Szovjetunió és más szocialista országok, népek között fennálló barátság, együttműködés és kölcsönös segítség kapcsolatai ellen, hasztalanul próbálva bebizonyítani, hogy a szocialista gazdasági integráció csupán a Szovjetunióra előnyös. A tények efféle arcátlan kiforgatására példaként szolgálhat „Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" című brosúra. Ennek a hamisításnak, amely Lenin híres munkájának címét viseli, nemcsak az a célja, hogy olyan benyomást keltsen, mintha „tudományosan bebizonyítaná", hogy a szocialista országok népeit, köztük a bolgár népet is, a Szovjetunió kizsákmányolja, hanem az is, hogy a maoisták szovjetellenességét „érvekkel" támasszák alá ... a marxizmus–leninizmus szemszögéből. A maoisták álforradalmi, „baloldali" frazeológiája annak a nyilvánvaló ténynek a leplezésére szolgál, hogy az imperialisták éppen Peking szovjetellenes szakadár irányvonalát használják fel az egyik ütőkártyaként a világszocializmus és a felszabadító mozgalom elleni harcban.

„A maoizmus leértékelődése – jelentette ki a BKP XI. kongresszusán Todor Zsivkov, a BKP Központi Bizottságának első titkára – újabb szakaszba jutott. Szövetségre lépett az imperializmus, a fasizmus és a revansizmus legagresszívabb erőivel, a békés egymás mellett élés és a társadalmi haladás ellenségeivel."[7]

[7] A Bolgár Kommunista Párt XI. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó 1976. 19. old.

A szovjetellenesség szervezői, hogy meggyőzőbbé tegyék a Szovjetunió, az SZKP, a szocialista rendszer ellen irányuló rágalmazó koholmányokat, mind gyakrabban folyamodnak olyan szovjet állampolgárok „tanúságtételéhez", akik szakítottak hazájukkal, olyan renegátokéhoz, mint A. Szinyavszkij, A. Szaharov, A. Szolzsenyicin. Az e renegátok körül szervezett szovjetellenes kampányok újból demonstrálták az állammonopolista kapitalizmus mai védelmezőinek és apologétáinak rendkívüli ideológiai gyöngeségét.

A nyugati polgári sajtóban és a szocialista országok állampolgárainak szánt rádióadásokban a szovjetellenesség mindmáig fő iránya a kommunistaellenes propagandának. De az utóbbi időben az általános propagandaáradatban jelentkezett néhány új sajátosság és árnyalat, amelyek összefüggnek az imperialista stratégáknak azzal a törekvésével, hogy az enyhülés folyamatát felhasználják a Szovjetunió belügyeibe való megengedhetetlen beavatkozásra, „cserébe" az együttműködés fejlesztéséért, a szocialista országoktól ideológiai engedményeket csikarjanak ki. Annak a propagandahadjáratnak a gyújtópontjában, amely Nyugaton az „emberi jogok védelmének" képmutató jelszava alatt bontakozott ki, az a kérdés állt, hogy a Szovjetunióban mekkora a személyes szabadság. A két világrendszer közti viszonyt és az összeurópai értekezletet közvetlenül függővé tették a szovjet társadalom „liberalizálásának bizonyítékaitól", s ezen a liberalizáláson a szocializmus valóságos vívmányainak felszámolását értették. Azt a kérdést, hogy a Szovjetunióban milyen a személyes szabadság, kiemelték a belpolitika keretei közül és áttették a nemzetközi kapcsolatok, konkrétabban a Nyugat–Kelet közti kapcsolatok szférájába.

Az imperialista propaganda, megkísérelve az enyhülési folyamat megállítását, nem szünteti meg támadásait a Szovjet-

unió ellen, amelyet „antidemokratizmussal" és „totalitarizmussal", erőszak alkalmazásával vádol. A nyugati propagandisták ezzel azt akarják sugallni a közvéleménynek, hogy olyan „szuperállammal", amely diktátumát ráerőszakolja más országokra, nem lehet eredményes tárgyalásokat folytatni nemzetközi kérdésekről, vagy hogy az ilyen tárgyalások nyilvánvalóan kudarcra vannak kárhoztatva. A propaganda újból forgalomba hozta az elavult koholmányt a „szovjet fenyegetésről", „a kommunista veszélyről", a Szovjetunió „hódító" és „hegemón" törekvéseiről a világ minden övezetében, arról a „veszélyről", amelyet ezek a törekvések a békés egymás mellett élésre nézve jelentenek. A Springer-konszern lapjai, a Szabadság és a Szabad Európa diverziós rádióadók naponta azt hajtogatják, hogy a nemzetközi enyhülés illuzórikus, nem hatékony, hogy el kell hárítani a „szovjet hegemonizmust", kemény irányvonalat kell követni a Szovjetunióval szemben.

Nyugaton a kommunistaellenes propagandaközpontok hihetetlen lármát csapnak a Szovjetunióban valójában nem is létező „zsidó kérdés" körül, nyilvánvaló hazugságot terjesztenek a zsidó származású szovjet állampolgárok helyzetéről. Ugyanakkor hallgatnak olyan tényekről, mint a megoldatlan társadalmi és politikai kérdések miatti rendszeres gyilkosságok Észak-Írországban, hallgatnak a chilei junta bűntetteiről, amelyeknek nyomán hazafiak ezreit likvidálták, börtönben és koncentrációs táborokban tartják a chilei nép leghűségesebb fiait, a Közel-Keleten támogatják Izrael agressziós cselekedeteit stb.

A Szovjetuniónak a nemzetközi feszültség enyhülésére irányuló elvi és következetes politikáját a szovjetellenes propaganda igyekszik a Szovjetunió gazdasági nehézségei által diktált diplomáciai manővernek feltüntetni.

Még buzgóbban terjeszti a propaganda az olyan híreket,

hogy a Szovjetunióban – főképpen a fiatalok között – „elégedetlenség" tapasztalható, hogy némely köztársaság küzd az „oroszosítás" ellen, feléled a vallási miszticizmus, fokozódik a „nemzedékek harca" stb. A Szovjetuniónak a szocialista közösség többi országához való viszonyát továbbra is a diktátum viszonyának tüntetik fel. A szovjetellenesség sajátos formája a Szovjetunió gazdasági eredményeinek és békeszerető külpolitikai kezdeményezéseinek elhallgatása.

Az imperialista propagandát átitatják az olyan gondolatok, hogy a szocialista országoknak lazítaniuk kell kapcsolataikat a Szovjetunióval, keresniük kell a fejlődésnek a Szovjetunióétól eltérő, nemzeti útját, önállóságot kell tanulniuk más országoktól. A propagandisztikus koholmányok, a Szovjetunióról terjesztett hazugságok és rágalmak: mindez nem egyéb, mint az imperializmus tehetetlen reakciója a szovjet társadalomnak, a szovjet dolgozók soknemzetiségű államának erősbödő egységére, a lenini párt és a nép megingathatatlan monolitikus egységére, a szocialista országok egyre szorosabb felzárkózására a Szovjetunió körül, a Szovjetunió nemzetközi tekintélyére.

Az utóbbi időben a szovjetellenes propaganda nagymértékben kiaknázza azt a gondolatot, hogy az antikommunizmust és a szovjetellenességet el kell határolni egymástól, sőt szembe kell állítani egymással. Különböző változatokban azt a gondolatot sugallja, hogy a Szovjetunió és az SZKP bírálata és az ellenük folytatott harc, ami, úgymond, teljesen jogosult, nem jelenti a kommunizmus tagadását általában vagy az összes szocialista országgal és kommunista párttal való szembenállást. Ilyen módon valósul meg az a törekvés, hogy megnyerjenek és „integráljanak" néhányat ez utóbbiak közül az SZKP és a szovjet állam elleni harc céljára. Ebben az összefüggésben a burzsoá propagandában a fő helyet az úgynevezett eurokommunizmus eszméi foglalják el. A szocialista építés szovjet ta-

pasztalatait elvileg összeférhetetlennek nyilvánítják a nyugat-európai társadalom „demokratizmusával", mert ennek a társadalomnak állítólag jobban megfelel egy különleges típusú, a szovjet kommunizmussal összeegyeztethetetlen kommunizmus: az „eurokommunizmus". Az imperializmus politikájának ezt a vonalát, amely a forradalmi erők megosztását, bomlasztását, a Szovjetunió elszigetelését célozza, Leonyid Brezsnyev a kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozásán úgy jellemezte, mint amely „az imperializmus ... osztálystratégiájának ... egyik legfontosabb iránya"[8].

A mai szovjetellenesség specifikumát az itt ismertetett sajátosságai nem merítik ki, de ezek is meggyőzően mutatják, hogy evolúciójának gerinctelen, defenzív jellege van, s ezt a nemzetközi erőviszonyoknak a béke, a demokrácia és a szocializmus javára végbement gyökeres megváltozása határozza meg. A szovjetellenesség tarthatatlansága és terméketlensége abból fakad, hogy vesztett ügyet szolgál.

A kommunista internacionalizmushoz hű kommunista testvérpártok stratégiai feladatnak tartják azt, hogy a Szovjetuniót minden vonalon védelmezzék: a szovjetellenességgel vívott küzdelem harcosainak első soraiban álltak és állnak. A szocialista Bulgáriában például a szovjetellenesség minden formájával szembeni engesztelhetetlenséget párt-, állami és országos feladat szintjére emelték. A BKP programja leszögezi, hogy „a proletár internacionalizmus és a bolgár–szovjet barátság mély gyökereket eresztett pártunkban, a bolgár nép megkülönböztető vonásává, nemzeti vonásává lett"[9]. A program hangsúlyozza, hogy a BKP a jövőben is fejleszteni és min-

[8] *L. I. Brezsnyev:* A lenini úton. Kossuth Könyvkiadó 1971. 406. old.
[9] X. Szjezd Bolgarszkoj kommunisztyicseszkoj partyii. Szofija, 20–25 aprelja 1971. Moszkva 1972. 289. old.

den erejével mélyíteni fogja az SZKP-val való testvéri eszmei közösséget és akcióegységet, arra fog törekedni, hogy a Bolgár Népköztársaság és a Szovjetunió, a bolgár nép és a szovjet nép minden téren közeledjenek egymáshoz. A Bolgár Népköztársaság Alkotmánya tartalmaz egy külön rendelkezést, amely proklamálja Bulgária hivatalos irányvonalát: „fejleszteni és erősíteni a barátságot, az együttműködést és a kölcsönös segítséget a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségével és a többi szocialista országgal".

A Bolgár Népköztársaság és a Szovjetunió közötti kapcsolatok fejlődésüknek minőségileg új szakaszába léptek a Todor Zsivkov vezette párt- és kormányküldöttségnek 1972-ben a Szovjetunióban és Brezsnyev elvtársnak 1973-ban a Bolgár Népköztársaságban tett látogatása után, a BKP Központi Bizottsága 1973. júliusi és októberi plénuma és 1974. februári plénuma után. A Bolgár Kommunista Párt kidolgozta és érvényesíti a Szovjetunióval való legszorosabb közeledésre és minden területen való együttműködésre irányuló politikáját.

A BKP XI. kongresszusának szónoki emelvényéről Todor Zsivkov elvtárs leszögezte: „... még egyszer kijelentjük: mi, bolgár kommunisták, a bolgár dolgozók, az egész bolgár nép nem tudjuk másképpen elképzelni a fejlett szocialista társadalom, utána pedig a kommunizmus építését Bulgáriában, mint a szovjet testvéreinkkel, Lenin pártjával való legszorosabb együttműködés útján, a Bolgár Népköztársaság és a Szovjetunió egyre teljesebb közeledésének útján ... még egyszer megerősítjük azt a meggyőződésünket, hogy a szocialista társadalom további fejlődése az egyes szocialista országokban, ahogy azt Lenin előre látta, a szocialista nemzetek egységes szövetségének megteremtéséhez vezet, és kijelentjük, hogy e nagy történelmi távlat által vezérelve és lelkesítve építjük és építeni

fogjuk kölcsönös kapcsolatainkat az SZKP-val és a Szovjetunióval, a szocialista országok pártjaival és népeivel."[10]

A bolgár–szovjet kapcsolatokról mondottak nem tekinthetők valamiféle kivételnek. Ugyanilyen típusú kölcsönös kapcsolatok alakulnak ki és szilárdulnak meg a szocialista országok többsége és a Szovjetunió között. A Szovjetunióhoz való közeledésük, a barátság és a kölcsönös testvéri segítség kapcsolata lehetővé teszi számukra, hogy gyorsabban építsék föl a fejlett szocialista társadalmat, garantálja nemzeti függetlenségüket és szuverenitásukat. Ezért fokozzák harcukat a Szovjetunióval szembeni ellenségesség mindenfajta megnyilvánulása ellen, mert a szovjetellenesség veszélyének bármiféle lebecsülése, a szovjetellenességgel szemben tanúsított bármiféle türelem erősíti az imperializmus és a kommunistaellenesség pozícióit. Mindenkinek, aki a szocializmus és a kommunizmus eszméit szívén viseli, kötelessége leleplezni a burzsoá propagandistáknak azt a próbálkozását, hogy Helsinki után is valamiféle ál-kommunizmust hirdessenek a Szovjetunió nélkül és ellene, hogy az úgynevezett eurokommunizmust hirdessék.

[10] A Bolgár Kommunista Párt XI. kongresszusa. 11. old.

A szovjetellenesség szerepe az imperializmus politikai stratégiájában

Az emberiség társadalmi haladásának fő iránya napjainkban a szocialista országok fejlődése, erejük növekedése, nemzetközi politikájuk jótékony hatásának fokozódása. A szocializmus pozíciói világszerte szakadatlanul bővülnek és erősödnek.

Ahogy azt Leonyid Brezsnyev a párt XXV. kongresszusán beterjesztett beszámolójában megállapította: „A szocializmus már ma világszerte roppant hatással van százmilliók gondolkodására és érzéseire. A szocializmus biztosítja a dolgozó embereknek a szabadságot, a valóban demokratikus jogokat, a jólétet, az ismeretek szélesebb körű hozzáférhetőségét, a jövőjükbe vetett szilárd hitet. A szocializmus békét hoz, biztosítja valamennyi ország szuverenitásának tiszteletben tartását és az egyenjogú államközi együttműködést, a szocializmus a szabadságukért és függetlenségükért harcoló népek támasza. Ami pedig a holnapot illeti, az kétségkívül újabb bizonyítékait adja majd a szocializmus korlátlan lehetőségeinek, történelmi felsőbbrendűségének a kapitalizmussal szemben."[1]

Az a tény, hogy a szocializmus növekvő hatással van az egész világ fejlődésére, az utóbbi években fontos változásokhoz vezetett a nemzetközi helyzetben, gyöngítette az imperia-

[1] Az SZKP XXV. kongresszusa. 15. old.

lizmus legagresszívabb, legreakciósabb erőinek hadállásait, a két világ robbanásveszélyes konfrontációjától a feszültség enyhülésére való átmenethez vezetett. A nemzetközi enyhülésért folyó harcban elért eredmények egyúttal fontos tényezői a világszerte folyó osztályharc fejlődésének. A szocialista államok közösségének, a békeszerető erőknek a háborús veszély ellen és a népek biztonságának megszilárdításáért folytatott akciói szorosan összefonódnak a munkásosztály, az imperializmus gyarmati igája alól felszabadult népek forradalmi harcával.

Az a tény, hogy a nemzetközi kapcsolatokban fejlődik a feszültség enyhülésének tendenciája, korántsem jelenti azt, hogy az imperializmus megbékélt a forradalmi erők történelmi offenzívájával. A mai helyzetnek és az osztályharc perspektíváinak marxista–leninista szempontú megítélése megkívánja e harc valamennyi feltételének figyelembevételét, a forradalmi optimizmus összekapcsolását az ellenfél erőinek és lehetőségeinek sokoldalú mérlegelésével. A történelmileg levitézlett imperializmus nem változtatta meg agresszív természetét. Még mindig komoly ellenfél marad, amelynek hatalmas katonai-gazdasági potenciálja van, s amelynek rendelkezésére áll az államhatalom szerteágazó és magasan fejlett mechanizmusa. Ma az imperializmus, Lenin szavaival szólva, levonta a tanulságokat veresége tapasztalataiból, s igyekszik kidolgozni a forradalmi erők elleni osztályharc legjobb nemzetközi stratégiáját.[2]

Az imperializmus politikai stratégiája a monopoltőkés burzsoázia alapvető osztályérdekeinek védelmére irányul. Ebben a stratégiában tükröződnek vissza a legáltalánosabb formában a különböző országok monopoltőkés burzsoáziájának osztálycéljai, ez a stratégia magában foglalja az összes harci formá-

[2] Lásd *Lenin* Összes Művei. 44. köt. Kossuth Könyvkiadó 1975. 84. old.

kat: a politikai, a gazdasági, a katonai, az ideológiai harcot. Az imperializmus általános politikai stratégiájának végső célja változatlan. Abban rejlik, hogy megőrizze, s ha sikerül, megerősítse és kibővítse a kapitalizmus hadállásait, aláássa és elfojtsa a felszabadító mozgalmakat. A fő csapást e mozgalom forradalmi élcsapata ellen irányítja. A szocialista államok és a tőkés világban küzdő kommunista mozgalom elleni harc a tengelye az imperializmus politikai stratégiájának mind belső állami, mind pedig nemzetközi viszonylatban. Ahogy azt az SZKP Központi Bizottságának a XXV. pártkongresszus elé terjesztett beszámolója megállapította, az imperializmus „nemzetközi méretekben aktívan összehangolja kommunistaellenes akcióit"[3].

Az imperializmus stratégiájának éle a Szovjetunió ellen, az első és legnagyobb szocialista állam ellen irányul, amely óriási történelmi szerepet játszott és játszik az egész világ forradalmi erőinek tömörítésében, a békéért, a nemzeti felszabadulásért és a társadalmi haladásért vívott harcban.

A szovjet nép nagyszerű forradalmi fegyverténye a néptömegeket valamennyi kontinensen megmozgatta és harcra serkentette a társadalmi és nemzeti felszabadulásért. A szovjet nép, amely a gyakorlatban próbálta ki a társadalom építésének formáit és módszereit, valamennyi nép számára utat tört a szocializmushoz. A Szovjetunió tapasztalatai feltárták a szocialista forradalom és a szocialista építés alapvető elveit, amelyeknek általános jelentőségük van, még ha van is néhány olyan sajátosság, amely egy-egy ország konkrét történelmi feltételeiből és a nemzetközi helyzetből fakad. Az első szocialista államnak döntő szerepe volt a hitleri fasizmus és a japán militarizmus szétzúzásában. Ez a világtörténelmi jelentőségű ese-

[3] Az SZKP XXV. kongresszusa. 40. old.

mény világszerte igen nagy mértékben kihatott a háború utáni fejlődés menetére. A szovjet népnek és hadseregének ebben a háborúban véghezvitt kiemelkedő fegyverténye megteremtette a kedvező feltételeket a népek forradalmi-felszabadító harcának föllendüléséhez. Ezt a harcot számos európai és ázsiai országban a szocialista forradalom győzelme koronázta, sok helyütt a népek kivívták politikai függetlenségüket, lerázták a kolonializmus bilincseit, jó néhány tőkésországban megerősödtek a demokratikus erők hadállásai.

A szovjet nép, együtt a testvéri szocialista országok népeivel és más országok haladó erőivel, a háborút követő három évtizedben nagyszabású harcot folytatott a békéért és a társadalmi haladásért. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának ünneplése, amely az egész világ dolgozói számára a forradalmi harc és a kommunista alkotás ünnepévé lett, meggyőzően mutatta, hogy a nemzetközi munkásosztály, az egész haladó emberiség a népek békéjéért és szabadságáért, a társadalmi haladásért folyó harc védőbástyáját látja a Szovjetunióban. Ennek az országnak az egész története szemléletesen igazolja Leonyid Brezsnyev elvtársnak, az SZKP Központi Bizottsága főtitkárának a békeszerető erők világkongresszusán mondott szavait: „Önök számíthatnak a szovjet népre, amely a nagy forradalmat követő első években is, a szocializmus építésének esztendeiben is, a fasizmus elleni harc idején is, a háború utáni évtizedekben is az emberiség érdekeinek védelmében folyó harc első vonalában küzdött, ott küzd ma is, s ezt teszi a jövőben is"[4]

Éppen ezért az imperialista rekáció erői, amelyek visszavonulásra kényszerültek, de ádáz ellenállást tanúsítanak, an-

[4] *L. I. Brezsnyev:* Az SZKP és a szovjet állam külpolitikája. Kossuth Könyvkiadó 1974. 571. old.

tikommunista stratégiájuk élét a Szovjetunió ellen fordítják. A szovjetellenesség hatással van erre a stratégiára azoknak a formáknak és módszereknek a megválasztása tekintetében is, amelyeket az imperializmus két fő taktikai irányvonalának érvényesítésében alkalmaz.

E két irányvonal közül az egyik – amelyet a múltban különösen gyakran alkalmaztak – a forradalmi erők elleni frontális támadások irányvonala. A nemzetközi feszültség enyhülésének körülményei között ez az irányvonal elsősorban a fegyverkezési hajszában jelentkezik, amely nem más, mint a világháború anyagi előkészítése. A NATO-országok katonai költségvetései továbbra is növekszenek. Ezek az országok igen nagy figyelmet fordítanak a fegyverzetek minőségi tökéletesítésére, az egész hadigépezet állandó korszerűsítésére. Ennek a politikának az igazolására az ideológusok általában a Szovjetuniótól kiinduló „fenyegetésre" hivatkoznak. Mivel a Szovjetunió egész külpolitikai tevékenysége a gyakorlatban cáfolja meg az efféle koholmányokat, jelenleg az imperialista politika „kemény" vonalának szószólói megkísérlik kétségbe vonni a Szovjetunió békés erőfeszítéseinek őszinteségét. Például W. R. Kintner, az Egyesült Államok thaiföldi nagykövete, az egyik ismert amerikai antikommunista teoretikus azt állította, hogy „a Szovjetunió enyhülési politikája csupán taktika, amellyel Moszkva azt akarja elérni, hogy gazdasági és katonai fölénybe kerüljön a Nyugattal szemben"[5]. A szovjetellenességet ugyanakkor az imperializmus legreakciósabb körei felhasználják egyesítésre buzdító felhívásaikban. Állandó szovjetellenes handabandát folytat például Luns, a NATO főtitkára, aki a tömb résztvevőit új erőfeszítésekre akarja késztetni a fegyver-

[5] *W. R. Kintner:* The United States and the USSR: Conflict and Cooperation *Orbis*, 1973. 3. sz. 709. old.

kezési hajszában. A nemzetközi enyhülés okait és értelmét eltorzítva, az „erőpozícióból" megvalósuló béke hívei hiába igyekeznek az enyhülést – a hidegháború régi politikai dogmáinak csődjét – úgy feltüntetni, mint annak eredményét, hogy a Szovjetunió taktikai okokból az „atlanti" erőpolitika nyomására változtatta meg álláspontját.

Ámde a nemzetközi küzdőtéren a szocializmus javára változtak meg az erőviszonyok, s a nyílt erőszak taktikája mind gyakrabban dugába dől. Erről tanúskodik többek között az imperialista háborús kaland összeomlása Vietnamban, az arab országok elleni izraeli agresszió kudarca, az angolai imperialista intervenciós kísérlet csődje. L. Labedz, a vezető angol antikommunista folyóirat főszerkesztője, a fegyveres erőszak nyílt alkalmazásába helyezett remények szertefoszlását megállapítva, „A nemzetközi színtér a hetvenes években" című cikkében azt írta, hogy most „a közvetlen akciók szféráját korlátozza a többi harci forma: a politikai, a gazdasági, a pszichológiai"[6]. Az 1975 augusztusában Helsinkiben tartott összeurópai értekezleten 33 európai állam, valamint az Egyesült Államok és Kanada vezetői aláírtak egy záróokmányt, amely az államközi kapcsolatok elveinek összegezését tartalmazza, s ez – mind betűjében, mind szellemében – teljesen megfelel a békés egymás mellett élés elveinek. Ezzel elismerték a hidegháborús politika módszereinek terméketlenségét és perspektívátlanságát. Az imperialista politikában jelenleg egy másik taktikai irányvonal dominál, amely hajlékonyabb és óvatosabb: az imperializmus most arra törekszik, hogy különféle gazdasági, politikai és főleg ideológiai eszközök felhasználásával megossza és bomlassza a forradalmi erőket.

[6] *L. Labedz:* The International Scene in the Seventies. *Survey*, 1973. 2. sz. 5. old.

A kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozásán (1969) az imperializmus jelenlegi politikai stratégiáját jellemezve Leonyid Brezsnyev hangsúlyozta, hogy az a törekvés, hogy „belülről bomlasszák a kommunista és az egész forradalmi mozgalmat, ma az egyik fő irányvonala az imperializmus osztálystratégiájának. Ez a politika különösen az utóbbi években került előtérbe és egyre inkább fő irányvonalává válik a nemzetközi enyhüléshez alkalmazkodó imperialista stratégiának. Természetes, hogy ennek a politikának az éle is a szocialista közösség, az imperializmussal szemben álló erők természetes központja ellen, mindenekelőtt pedig annak vezető ereje, a Szovjetunió ellen irányul.

A SZOVJETELLENESSÉG ÉS AZ IMPERIALIZMUSNAK A SZOCIALISTA KÖZÖSSÉG ORSZÁGAIVAL SZEMBEN KÖVETETT STRATÉGIÁJA

Az imperialista politikai stratégia konkrét irányainak meghatározásában egyre nagyobb szerepet töltenek be a monopóliumok szolgálatában álló polgári társadalomtudomány képviselői. A tőkésállamokban sok száz nemzeti és nemzetközi kutatóintézet és hírszerző propagandaközpont szolgálja az imperializmus politikáját. A Szovjetunió elleni harc eszközeinek és módszereinek keresése mindig is az egymással kapcsolatot tartó számos antikommunista kutató- és propagandista „agyközpont" tevékenységének tengelyét alkotta. Az antikommunista teoretikusok, a szocializmus elleni harc új eszközeit és módszereit keresve, különféle ideológiai konstrukciókat tákolnak össze, megpróbálják lerakni az imperializmus politikájának „tudományos fundamentumát".

A világszocializmus erőinek bomlasztását célzó politikát kidolgozó antikommunista teoretikusok politikai számításait ele-

mezve világosan kirajzolódik két fő aspektus, két fő céljuk. Először is az a törekvés, hogy aláássák a nemzetközi szocialista közösség egységét és megbontsák a Szovjetunió és a többi szocialista állam – kiváltképpen a KGST-tagországok és a Varsói Szerződés Szervezetéhez tartozó országok – közötti barátságot és együttműködést. Másodszor, az a törekvés, hogy megingassák és aláássák a szocialista társadalmi rendet, módot találjanak „eróziójának" előidézésére mind a Szovjetunióban, mind pedig más szocialista országokban. E két aspektus szorosan összefonódik és az imperializmus stratégiájában globális méretekben jelentkezik. Ugyanakkor, jóllehet az antikommunista politikusok és ideológusok alapvető osztálycéljai közösek és terveik egyaránt szovjetellenes élűek, abban a kérdésben, hogy ezeket a célokat milyen utakon érik el, vannak köztük bizonyos különbségek. Ezeket nagyrészt az határozza meg, hogy miképpen ítélik meg a Szovjetunióban és a többi szocialista országban a társadalmi fejlődés tendenciáit a nemzetközi enyhülés körülményei között.

Az uralkodó irányzat az a törekvés, hogy alkalmazkodjanak az enyhülési folyamathoz, azzal a céllal, hogy felhasználják ezt a folyamatot a nagyarányú eszmei-politikai támadásra a szocializmusnak mint államok közösségének és mint társadalmi rendszernek a pozíciói ellen. Az antikommunista ideológusok, akik azt javasolják a tőkésországoknak, hogy ebben az irányban bontakoztassák ki külgazdasági, diplomáciai és propagandatevékenységüket, a konvergencia-elmélet némileg felújított változatából, olyan elképzelésből indulnak ki, hogy a valóságos szocializmus alapjait meg lehet ingatni. Arra építik számításaikat, hogy a szocialista és a tőkésországok közötti érintkezés, mindenekelőtt a gazdasági és műszaki-tudományos együttműködés, valamint a kulturális kapcsolatok ugrásszerű bővülése folytán a szocialista országok népeinek tudatában fel-

élednek a kispolgáriság olyan csökevényei, mint a nacionalizmus és nagyhatalmi sovinizmus, az egoizmus és az apolitikusság, fejlődnek a tulajdonosi-fogyasztói ösztönök, fokozódnak a szocialista közösségben a centrifugális tendenciák, s háttérbe szorulnak a szocialista országok népeinek kommunista céljai és erkölcsi elvei. Efféle, a két világrendszer egész fejlődése által megcáfolt konvergencia-elméleten alapuló számításokkal találkozunk például W. Leonard ismert nyugatnémet antikommunista teoretikus „A marxizmus három arca" címmel nemrég kiadott munkájában.[7] Teljesen nyilvánvaló, hogy ezeknek a számításoknak az éle a Szovjetunió ellen irányul.

Az antikommunista stratégáknak ez a csoportja elméleteiben abból a gondolatból indul ki, hogy a szocialista országok gazdasági rendszere a tőkésországokéhoz képest elmaradott, s hogy ezek az országok mindinkább érdekeltek a Nyugattal való gazdasági és tudományos-műszaki együttműködés fejlesztésében. Az efféle állításokat a KGST XXV. ülésszakán elfogadott szocialista gazdasági integráció Komplex Programja elleni áltudományos kirohanások kísérik. E szovjetellenes propaganda először is tagadja, hogy a KGST keretei között folyó együttműködés egyenjogú és valamennyi szocialista állam számára hasznos. „Moszkva lelkesedése ellenére (vagy éppen amiatt) – írja például G. Mally amerikai közgazdász – a »Komplex Program« alkalmazása a KGST tevékenységében nem valószínű, figyelembe véve a KGST-hez tartozó kis országoknak a szupranacionális tervezéssel szemben tanúsított állandó ellenállását . . ."[8] Másodszor, az antikommunista teore-

[7] Lásd *W. Leonard:* Three Faces of Marxism. The Political Concept of Soviet Ideology. Maoism and Humanitarian Marxism. New York 1974. 370. old.

[8] *G. Mally:* Regionalism in Western and East Europe. *World Affairs,* 1974. nyár, 49. old.

tikusok igyekeznek bebizonyítani, hogy a KGST keretei közt nem oldhatók meg a tagországok népgazdasági problémái, ez csakis a tőkésállamokkal való együttműködés útján lehetséges. Ebben a szellemben nyilatkoztak például a legismertebb nyugatnémet „szovjetológusok" 1974-ben Bad Honnefban tartott szimpozionjának résztvevői. A nyugatnémet teoretikusok arról elmélkedve, hogy a szocialista országokban „korlátozott a gazdasági szabadság", és „eltérő az ipari fejlettség", azt ajánlották, hogy ki kell használni a szocialista országoknak a Nyugat műszaki együttműködésében és hiteleiben való érdekeltségét.[9]

A szocialista országok gazdasági együttműködésének jellegére vonatkozó elméleti spekulációk szerzői, amikor a szocialista országok gazdasági fejlődésében az utóbbi évek során elért eredményeket ócsárolják, nem kérkedhetnek tudományos fölfedezésekkel. Csámcsognak az egyes országokban felmerülő nehézségeken, s ezeket a KGST keretei között megvalósuló együttműködés következményének tüntetik fel. Csakhogy azok az érvek, amelyek ezt a nyilvánvalóan tudománytalan tézist hivatottak támogatni, figyelmen kívül hagyják a szocialista integráció törvényszerű jellegét, azt a tényt, hogy az megfelel a közösséghez tartozó országok létérdekeinek.

Meggyőzően beszélt erről a CSKP XIV. kongresszusán Gustav Husák: „A jelenlegi tudományos-műszaki fejlődés függ a megfelelő feltételek kialakításától, mindenekelőtt a nagy kapacitásoktól, a termelés terjedelmétől, a választék széles skálájától és a piac lehetőségeitől. Egyetlen kis ország és ma már a középnagyságú országok sem képesek e feltételeket saját maguk kialakítani. A belföldi piacunk és a belföldi forrásaink korlátainak áthidalásához vezető egyetlen út az új feladatok

[9] Lásd *Osteuropa*, 1954. 10. sz. 741., 749. old.

megoldásával kapcsolatban a nemzetközi szocialista munkamegosztás fejlesztése. Ezért pótolhatatlan szerepe van az intenzív fejlesztésre való áttérésben.

Mindezt elméletileg már régóta elismerjük, azonban állandóan találkozunk azzal a törekvéssel, hogy egyedül gyártsunk mindent, kerüljön bármibe is. A nálunk beindított gépeknek körülbelül háromnegyed részét saját magunk gyártjuk. Más azonos feltételű országban ez az arány 25–50 százalék. Ebből ered azután elkerülhetetlenül a műszaki és gazdasági lemaradás, a költségek növekedése és a kiviteli nehézségek."[10]

Az antikommunista „kutatók" azért támadják a kelet-európai országoknak a Szovjetunióval való együttműködését, mert a szocializmus ellenségei nagyon is tisztában vannak azzal, hogy ez az együttműködés kulcsfontosságú a KGST-tagországok fejlődése szempontjából. A Szovjetuniót gazdag nyersanyagforrásai, valamint az ipari és a mezőgazdasági termelés nagy volumene, hatalmas belső piaca a testvéri szocialista országok nélkülözhetetlen partnerévé teszik. Ahogyan azt a Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusán tartott beszámolójában Kádár János hangsúlyozta: „A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának keretében megvalósult gazdasági együttműködés valamennyi tagországban növeli a szocialista építőmunka lendületét és semmi mással sem pótolható segítség számunkra, a Magyar Népköztársaság számára. A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa keretében megvalósuló együttműködés nyújtotta és fogja nyújtani a jövőben is hazai építőmunkánk szilárd nemzetközi támaszát." Az MSZMP Központi Bizottságának beszámolója hangsúlyozta: „Kiemelkedő fontosságú partnerünk ... a Szovjetunió, amellyel egész

[10] Csehszlovákia Kommunista Pártjának XIV. kongresszusa. Pravda Könyvkiadó 1971. 50. old.

külkereskedelmünk egyharmadát bonyolítjuk le. Árucsere-forgalmunk egyre bővül és 1975-ben több mint 60 százalékkal lesz nagyobb, mint 1970-ben volt. A termeléshez szükséges legfontosabb nyersanyagok és energiahordozók nagy részét a Szovjetunióból szerezzük be, ugyanakkor a magyar népgazdaság exportcikkeinek, termékeinek a Szovjetunió a legjelentékenyebb átvevője... A világpiaci árak gyors emelkedése nyomán keletkezett nehézségeink leküzdésében, nyersanyag- és energiaellátási gondjaink megoldásában is nagyon sokat jelentett számunkra ezúttal is a magyar–szovjet gazdasági együttműködés."[11]

Érthető, hogy a Szovjetunió és a többi szocialista ország gazdasági együttműködésének a KGST keretein belüli erősítése és fejlesztése, amely az együttműködésben részt vevő minden ország gazdasági potenciáljának az egész szocialista közösség érdekeit szolgáló leghatékonyabb felhasználásán alapul, tehetetlen dühöt ébreszt az antikommunista politikusokban és ideológusokban, hiszen ez utóbbiak azt hirdetik, hogy „a Szovjetunió gazdaságilag kizsákmányolja a kelet-európai államokat". Ezt állítja például A. Ulam, a Harvard Egyetem mellett működő Orosz Központ igazgatója, „Kelet-Európa sorsa" című cikkében.[12]

Bár az antikommunista teoretikusok váltig hangoztatják, hogy a KGST-tagországok közösségének „gazdasági rendszere elmaradott", valójában ez a közösség napjainkban a világ legdinamikusabban fejlődő ipari térsége, amelyet nem fenyegetnek a tőkésországokat sújtó gazdasági válságok. Mint azt az SZKP Központi Bizottságának a XXV. kongresszus elé ter-

[11] A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusának jegyzőkönyve. Kossuth Könyvkiadó 1975. 96., 95. old.

[12] Lásd *A. B. Ulam:* The Destiny of Eastern Europe. – *Problems of Communism,* 1974. február. 7. old.

jesztett beszámolója leszögezte, az 1971–1975. években a KGST-országokban az ipari fejlődés átlagos évi üteme a négyszerese volt a fejlett tőkésországok hasonló mutatóinak.[13] A KGST keretei között folyó együttműködés magasabb, minőségileg új fokra emelkedett. 1975-ben első ízben hagyták jóvá a sokoldalú integrációs intézkedéseknek az 1976–1980. évekre szóló tervét. A KGST-országok új ötéves népgazdasági tervei a nemzetközi szocialista munkamegosztás előnyeinek további, hatékonyabb kihasználására irányulnak. E tervek végrehajtása lehetővé fogja tenni a társadalmi termelés gazdasági hatékonyságának még nagyobb mérvű fokozását. A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának 1976 júliusában Berlinben lezajlott XXX. ülésszaka megvizsgálta a Végrehajtó Bizottság jelentését a gazdasági és a tudományos-műszaki együttműködésnek, valamint az 1971–1975-re szóló Komplex Program megvalósításának eredményeiről, és hangsúlyozta, hogy e program megvalósítása során további nagy lehetőségek nyílnak a társadalmi termelés hatékonyságának növelésére. „A gazdaság, a tudomány és a technika fejlesztésében elért eredményeikkel, a szocialista demokrácia állandó elmélyítésével és tökéletesítésével – hangsúlyozta az ülésszakról kiadott közlemény – valamennyi KGST-tagország fontos nemzeti és nemzetközi kötelességét teljesíti, demonstrálja a szocializmus mint társadalmi rend fölényét, elősegíti vonzóerejének növekedését. Az új típusú nemzetközi gazdasági kapcsolatok fejlesztésében és a világszocializmus pozícióinak erősödésében kiemelkedő része van a Szovjetuniónak."[14] A KGST-országok további gazdasági fejlődési ütemének dinamikája alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy részesedésünk a világ ipari termelésében az

[13] Lásd Az SZKP XXV. kongresszusa. 13. old.
[14] *Pravda*, 1976. július 10.

1974. évi 33 százalékról 1985-ig 40 százalékra fog emelkedni.[15] Éppen ez nyugtalanítja a szocialista integráció ellen fenekedő antikommunista teoretikusokat és politikusokat.

A szocialista országok gazdasági együttműködése ellen intézett támadásokkal egyidejűleg megpróbálják megtalálni a sebezhető pontokat a szocialista közösség politikai összeforrottságában. A. Ulam, L. Labedz említett cikkeiben, a Bad Honnef-i szimpozion résztvevőinek felszólalásaiban és sok más efféle megnyilvánulásban kísérlet történik arra, hogy a Szovjetunió és más szocialista országok kapcsolataiban az uralkodásnak és az alárendeltségnek a tőkésállamokra jellemző elemeit, fedezzék fel. A szocializmus ellenségei ilyenformán épp a lényegét próbálják eltorzítani a szocialista országok szoros internacionalista egységének, amely társadalmi-gazdasági rendszerük közösségén, alapvető érdekeik és céljaik huzamos egybeesésén alapszik.

Az antikommunista ideológusok egyszerűen elhallgatják azt a tényt, hogy a szocialista államok politikai összeforrottsága a nemzetközi kapcsolatokban történelmileg új jelenség, mert ennek az összeforrottságnak az alapja: a szocialista internacionalizmus elveinek következetes végrehajtása, a nemzeti és a nemzetközi érdekek helyes összekapcsolása, a testvéri kölcsönös segítség és támogatás fejlesztése, s egyúttal az összes szocialista ország egyenjogúságának, szuverenitásának és területi integritásának következetes tiszteletben tartása, a belügyeikbe való be nem avatkozás. Ennek az önkéntes együttműködésnek a keretei között mindegyik országnak a legkedvezőbb lehetőségei nyílnak arra, hogy megerősítse szuverenitását és függetlenségét, egyúttal élvezve a kölcsönös segítségből és az elvtársi

[15] *Mirovaja ekonomika i mezsdunarodnije otnosenyija*, 1974. 3. sz. 25. old.

támogatásból fakadó előnyöket. „Mindegyik szocialista nemzet virágzásával, a szocialista államok szuverenitásának megerősödésével együtt egyre szorosabbá válnak kölcsönös kapcsolataik, egyre több közös elem jön létre politikájukban, gazdaságukban, társadalmi életükben, a fejlettségi szintek fokozatosan kiegyenlítődnek"[16] – állapítja meg a KGST XXX. ülésszakáról kiadott közlemény.

A Varsói Szerződés Szervezete a szocialista országok népei biztonságának erős pajzsa, békés munkájuk garanciája lett minden fenyegetéssel, többek között a NATO-tól kiinduló fenyegetéssel szemben. A szocialista államok egyesített erőfeszítéseinek eredményeképpen sikerült kivívni a Német Demokratikus Köztársaság elismerését, felvételét az ENSZ-be, az NDK, Lengyelország, Csehszlovákia nyugati határai sérthetetlenségének nemzetközi méretekben való megerősítését. A Varsói Szerződés tagállamainak külpolitikai irányvonala nagymértékben elősegítette az összeurópai értekezlet sikerét, melynek következtében az Egyesült Államok és Kanada aláírta a záróokmányt, s ezzel a nemzetközi kapcsolatok sok fontos problémáját illetően megegyezés jött létre. Ezzel a világháború évei alatt és után elért legfontosabb eredményeket rögzítették, a jelenlegi határok sérthetetlenségét kollektíve megerősítették. Létrejöttek az előfeltételek a tartós békéhez és a jószomszédi együttműködéshez Európában is, határain túl is.

Az a körülmény, hogy a szocialista országok egységes politikát követnek egy olyan bonyolult nemzetközi problémát illetően, mint az európai biztonság problémája, az antikommunista politikusokból és publicistákból tehetetlen dühöt vált ki. Vágyaikat valóságnak tüntetve fel, igyekeznek a Varsói Szerződés tagállamai közötti kapcsolatokban olyan ellentéteket lát-

[16] *Pravda*, 1976. július 10.

ni, amilyenek az Észak-atlanti Tömbhöz tartozó országok között feszülnek. Az antikommunista ideológusok, megkísérelve „dezideologizálni" a nemzetközi kapcsolatokat, nem hajlandók tudomásul venni, hogy a szocialista országok közötti kapcsolatok és a tőkésállamok közötti kapcsolatok elvileg különböznek egymástól. Hasztalanul próbálják azonosítani a Szovjetunió külpolitikáját – amely következetesen megőrzi határozott osztálytendenciáját és megfelel a szovjet nép, valamint a világszocializmus alapvető érdekeinek – az imperialista hatalmak politikájával. Még az európai enyhülési folyamat fejlesztésében tett olyan fontos lépést is, mint a Nyugat-Berlinre vonatkozóan 1971-ben kötött négyhatalmi megállapodás, a Bad Honnef-i szimpozion résztvevői úgy próbálják feltüntetni, mint a Szovjetunió által a Német Demokratikus Köztársasággal szemben gyakorolt „kényszer" megnyilvánulását.[17]

Meg kell említenünk, hogy a szocialista közösség elleni imperialista mesterkedéseket a maoisták tevékeny támogatásban részesítik. A maoisták a marxizmus-leninizmussal szemben ellenséges álláspontra helyezkedtek, és a szocialista közösség irányában olyan politikát folytatnak, amely valójában egybevág az imperializmus politikai stratégiájával. Jelentős erőfeszítéseket tesznek avégett, hogy aláássák a Varsói Szerződés Szervezetét, megkísérlik egyes tagállamait szembeállítani a Szovjetunióval. A. Ulam a már idézett cikkében elégedetten állapítja meg: a maoisták Kelet-Európában éppúgy, mint a világ más térségeiben, azt a célt tűzték maguk elé, hogy „igyekezzenek a Szovjetuniónak mennél több kellemetlenséget okozni, elősegíteni azt, hogy e térség kommunista rezsimjei és pártjai legalábbis lazítsák azokat a kötelékeket, amelyek Moszkvá-

[17] Lásd *Osteuropa*, 1974. 10. sz. 744. old.

hoz fűzik őket".[18] A maoisták szintén a szocialista országok szuverenitásának korlátozásaként tüntetik fel a Szovjetunió és az NSZK között 1970. augusztus 12-én kötött szerződést és a Nyugat-Berlinre vonatkozó négyoldalú megállapodást, az NDK jogainak csorbítását látva ebben. Az NDK szuverenitásának maoista „védelmezői" figyelmen kívül hagyják azt a tényt, hogy az NSZEP VIII. kongresszusa hangsúlyozta az NDK különleges érdekeltségét ezekben a megállapodásokban, amelyek megerősítik az NDK határainak és területeinek sérthetetlenségét. Ahogyan azt az NSZEP Központi Bizottsága által a VIII. kongresszus elé terjesztett beszámoló megállapította, a Mao-csoport politikáját nagyhatalmi sovinizmus hatja át, s éppen ezért e politika éle a Szovjetunió ellen irányul, szovjetellenességében egy követ fúj az imperializmussal. A szocialista országok kommunista és munkáspártjainak „szuverenitását" képmutatóan siratő maoisták irányvonalát ezek a pártok természetesen elítélték. Kádár János, az MSZMP Központi Bizottságának első titkára az SZKP XXV. kongresszusán felszólalva hangsúlyozta: „Elítéljük a nemzeti korlátoltságot, a burzsoá nacionalizmust, a szovjetellenességet, a mozgalmunk egységét bomlasztó szakadár törekvéseket, különösen annak legdurvább megnyilatkozását, a maoizmust."[19]

A tőkésországok reakciós körei, a szocialista közösség belülről való bomlasztásában reménykedve, e bomlasztó taktika fő fegyvereként a nacionalizmust akarják felhasználni. Az antikommunista teoretikusok és politikusok, például a Bad Honnef-i szimpozion résztvevői, akik „a nacionalizmus robbanó

[18] The Destiny of Eastern Europe. *Problems of Communism*, 1974. február 4. old.

[19] Az SZKP XXV. kongresszusa. 207–208. old.

erejét"[20] hangoztatják, arra számítanak, hogy a nacionalizmus, különösen pedig az a válfaja, amely nyíltan a szovjetellenesség formáját ölti, lökést fog adni a szocialista közösségben a centrifugális tendenciáknak. Emellett a burzsoá ideológusok nagymértékben spekulálnak arra, hogy az új társadalom építésének feltételei az egyes országokban különbözők.

Ezek az országok, amikor a szocialista építés útjára léptek, többségükben valóban a társadalmi-gazdasági fejlődés közepes vagy alacsony szintjén állottak, nagyon megszenvedték a második világháborút, valamint az azt megelőző háborúkat. S mindmáig jelentős különbségek maradtak még köztük a termelőerők fejlettségi szintjében, a termelés szerkezetében és a történelmi hagyományokban. Ezek a különbségek eleve meghatározzák a társadalmi átalakulások módszereinek, formáinak és ütemének sajátszerűségét, az általános szocialista fejlődési törvényszerűségek megnyilvánulásának nemzeti specifikumát. Az egyes országok társadalmi és osztályösszetételében meglevő különbségek többek között abban fejeződnek ki, hogy némely országban föllelhetők még a régebbi kizsákmányoló osztályok maradványai, amelyek különösen alkalmasak a nacionalista érzelmek szítására. Mindez előidézhet bizonyos problémákat és nehézségeket a szocialista országok közti kapcsolatokban, a nemzetközi kapcsolatok történelmileg új típusának kialakulásában. Ahogyan azt a Bolgár Népköztársaság fennállásának harmincadik évfordulóján Todor Zsivkov a BKP Központi Bizottságának első titkára megállapította, „akadnak még a világon olyan, magukat forradalmároknak nevező emberek, akik annyira reszketnek a Szovjetuniótól való »függetlenségükért«, hogy attól való félelmükben, hogy a burzsoázia utánzással vádolhatná őket, teljes függőségbe kerülnek a burzsoá nézetektől és meglepő módon késznek mutatkoznak arra, hogy le-

[20] *Osteuropa*, 1974. 10. sz. 743. old.

mondjanak mindenről, így a forradalomról is, így a szocialista építés helyes útjáról is."[21]

Az imperializmus ideológusai – a szocialista országok bizonyos olyan elemeire számítva, amelyek tagadják a szocialista építés általános törvényszerűségeinek a jelentőségét és felnagyítják országuk nemzeti sajátszerűségét – megkonstruálták többek között azt a koncepciót, hogy „a szocializmushoz sok út vezet", s ennek révén a szocialista építés általános törvényszerűségeinek a tagadásából azt a következtetést vonják le, hogy a kommunista pártokat és a szocialista államokat meg lehet osztani. E koncepciót kifejtve egyik megalkotója, J. C. Campbell, a Nemzetközi Kapcsolatok Tanácsának (Egyesült Államok) vezető szakértője a *Problems of Communism* című antikommunista folyóiratban segítséget kér „a helyi függetlenségre és együttműködésre törekvő erők" részére.[22] Teljesen nyilvánvaló, hogy mint „modellre" a maoisták tevékenységére hivatkozik. A maoistáknak a Szovjetunió és az egész szocialista közösség ellen irányuló ellenséges tevékenysége A. Ulam véleménye szerint „a helyzet gyökeres megváltozásához" vezethet a szocialista közösségben.[23] A maoisták azzal, hogy szovjetellenes alapon készek szövetségre lépni még a legreakciósabb erőkkel is – mint az angol toryk vagy az NSZK-ban működő revansista elemek – a szocialista országok összeforrottsága ellen indított szívós harcukkal kiérdemelték az antikommunista politikusok és ideológusok dicséretét. Az imperialista teoretikusok azt a nacionalista propagandát, amelynek segítségével a maoisták megkísérlik a Szovjetuniót szembeállítani a többi

[21] *Pravda,* 1974. szeptember 9.

[22] *J. C. Campbell:* Soviet Strategy in the Balkans. *Problems of Communism,* 1973. április, 2., 5. old.

[23] Lásd *A. B. Ulam:* The Destiny of Eastern Europe *Problems of Communism,* 1974. február, 12. old.

szocialista országgal, az egyik legfontosabb tényezőnek tekintik a szocializmus ellen szőtt terveikben.

Az imperialista stratégák arra számítanak, hogy az enyhülés során kedvező feltételek fognak létrejönni a szocialista országokban folytatott szovjetellenes propagandához és a szocializmus „eróziójához". Mindamellett már most is minden eszközt felhasználnak, hogy megteremtsék ezeket a feltételeket. Az Egyesült Államokban például 1973-ban határozatot hoztak arról, hogy a Szabad Európa és a Szabadság rádióállomás addig fogja folytatni tevékenységét, amíg a szocialista országok kormányai nem engedik meg „az információk és az eszmék szabad áramlását", amin azt értik, hogy megnyitják a zsilipeket a szocializmussal szemben ellenséges propaganda előtt. Az ilyen rádióállomások fenntartására egyre nagyobb összegeket fordítanak.

Az ellentétes rendszerű országok között jelenleg folyó politikai, kereskedelmi és gazdasági tárgyalások során megkísérelnek nyomást gyakorolni a szocialista államokra. Egyes imperialista politikusok és ideológusok a gazdasági és tudományos-műszaki együttműködésért „cserébe" szeretnének a szocialista országoktól ideológiai engedményeket kicsikarni, amelyek megteremtenék a feltételeket a szocialista rendszer elleni diverziók kiszélesítéséhez. „A nyugati diplomáciának szívósan törekednie kell az oroszok ideológiai elképzeléseinek leküzdésére" – írta például A. Bromke, ismert antikommunista teoretikus, az ottawai Carlton egyetem tanára, „Az európai biztonsági és együttműködési értekezlet és Kelet-Európa" című cikkében.[24] Bizonyos nyugati politikusok és ideológusok igyekeznek a helsinki záróokmány lényegét elsikkasztani és elferdíte-

[24] Lásd *A. Bromke:* The CSCE and Eastern Europe. *The World Today*, 1973. 5. sz. 206. old.

ni, pedig ez a dokumentum az államközi kapcsolatok elveinek olyan összegezését tartalmazza, amely – betűjében és szellemében – teljesen megfelel a békés egymás mellett élés követelményeinek. Szembeállítva a záróokmány egyes részeit ennek egészével, megkísérelik védőpajzsként felhasználni a szocialista országok belügyeibe való beavatkozásra, a hidegháború szellemében folytatott szovjetellenes demagógiára, olyan koholmányok kiagyalására, amilyen a Szovjetunió és a szocialista közösséghez tartozó többi ország „zárt társadalmáról" terjesztett mese. Sok antikommunista teoretikus javaslatokat tesz arra vonatkozóan, miképpen lehetne felhasználni az értekezlet dokumentumait arra, hogy a Szovjetunióra politikai nyomást fejtsenek ki. Így például G. Zellentin, a wuppertali egyetem (NSZK) tanára, „Az enyhülést és az együttműködést szolgáló intézmények" című cikkében azt írja, hogy ez az értekezlet az emberi jogok biztosítása feladatának megvalósítását szolgálhatja.[25]

A tőkésországokban sok polgári és jobboldali szociáldemokrata politikus és ideológus hajtogatja azt a képmutató szólamot, hogy a szocialista országokban „meg kell védeni az emberi jogokat", s követeli ezeknek az országoknak a „liberalizálását". E kampány kezdeményezőit nem érdekli az, hogy a Szovjetunió állampolgárainak társadalmi-gazdasági és politikai jogait és szabadságjogait, valamint e jogok megvalósításának konkrét garanciáit rögzíti a Szovjetunió alkotmánya, amelyet az egész szovjet nép dolgozott ki és fogadott el egyhangúlag. Nem érdekli őket az sem, hogy az alkotmánynak az állampolgári jogokról és kötelességekről szóló rendelkezései, amelyek támadásaikat kihívják, teljesen összhangban vannak a

[25] Lásd *G. Zellentin:* Institutions for Detente and Cooperation. *The World Today,* 1973. 5. sz. 206. old.

legfontosabb nemzetközi dokumentumokkal, főképpen az ENSZ által elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával. A valóságban az „emberi jogok védelmében" indított kampány kezdeményezői elsősorban ürügyet keresnek a Szovjetunió és a többi szocialista ország belügyeibe való beavatkozásra. Mesterségesen gátolva az összeurópai konferencia elveinek és megállapodásainak gyakorlati megvalósítását, lényegében a szocialista országok belső rendjében végrehajtandó társadalmi változtatásokat követelnek. A szocialista rendszer „liberalizálását", vagyis a szocializmus valóságos vívmányainak felszámolását, a szocialista országokban élő népek társadalmi és politikai jogainak felszámolását olyan polgári teoretikusok, mint például R. Wesson amerikai „szovjetológus", a nemzetközi biztonság valamiféle garanciájának tüntetik fel.[26] Az antikommunisták figyelmen kívül hagyják azt a vitathatatlan igazságot, hogy mikor a világ két rendszerre oszlik, a nemzetközi biztonság csakis a békés egymás mellett élés elveinek teljes és feltétlen tiszteletben tartásán, többek között az államok belügyeibe való be nem avatkozáson nyugodhat, s azt a tényt, hogy a szocialista országok erélyesen elutasítják a belügyeikbe való beavatkozásra tett kísérleteket, megpróbálják úgy feltüntetni, mint a Szovjetunió „diktátumának" következményét. Így K. Czernetz, ismert osztrák jobboldali szociáldemokrata teoretikus „Egymás mellett élés és emberi jogok" című cikkében azt állítja, hogy a szocialista országok lemondása az „ideológiai egymás mellett élésről", vagyis a kapuk bezárása az antikommunista dezinformációs propaganda előtt, azt jelenti, hogy „a Kelet és a Nyugat közötti feszültség enyhülése együtt jár azzal, hogy a Szovjetunió fokozott nyomást fejt ki a kommunista országokra, amelyeknek Moszkva csak

[26] Lásd *R. Wesson:* War and Communism. *Survey,* 1974. 20. sz. 117. old.

korlátozott szuverenitást engedélyez és amelyektől »konformizmust« követel meg"[27].

A Szovjetunió, akár a többi szocialista ország, amikor a különböző társadalmi rendszerű országok közötti békés egymás mellett élés elveinek érvényesítéséért küzd, egyúttal síkraszáll a népek közötti információ, érintkezés minden vonalon való bővítéséért, a kulturális együttműködésért – azzal a feltétellel, hogy ez az együttműködés minden egyes ország szuverenitásának, törvényeinek és szokásainak tiszteletben tartása mellett folyjék és a népek kölcsönös szellemi gyarapítását szolgálja. Leonyid Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára, az SZKP küldöttségének vezetője az európai kommunista és munkáspártok berlini konferenciáján 1976. június 29-én mondott beszédében meggyőzően kimutatta, mennyire tarthatatlanok az olyan állítások, hogy a szocialista országok kerülik a más népekkel való érintkezést, vonakodnak az információcserétől és az emberek közötti kapcsolatok fejlesztésétől. A KGST-tagországokat csak 1975-ben több mint 58 millió külföldi látogatta meg, s a szocialista országokból 35 millió turista utazott külföldre. A Szovjetunió és a többi szocialista ország évről évre bővíti a nemzetközi kulturális kapcsolatokat és az emberi érintkezést minden területen abból a célból, hogy a népek jobban megismerjék és megértsék egymást, hogy gyorsabban kialakuljon az államok között a bizalom légköre, amely annyira fontos a tartós béke szempontjából. Ezeknek az országoknak a reálpolitikája megmutatja, hogy mennyire alaptalan a „zárt társadalomról" szóló szóbeszéd. Ugyanakkor ezek az országok erélyesen elutasítják azokat a kísérleteket, hogy ideológiai engedményeket csikarjanak ki tő-

[27] *K. Czernetz:* Coexistence and Human Rights, *Socialist Affairs*, 1973. 3. sz. 87–88. old.

lük, mivel ez összeegyeztethetetlen osztálycéljaikkal és szuverenitásukkal. Ahogyan azt Leonyid Brezsnyev a XXV. pártkongresszuson tartott beszámolójában hangsúlyozta, olyan helyzetben, amikor a világpolitikában kedvező változások mennek végbe, „a két rendszer eszmei harca aktívabbá . . . válik. A két világnézet küzdelmében nincs helye a semlegességnek és a kompromisszumnak. Itt magas fokú politikai éberségre, tevékeny, operatív és meggyőző propagandamunkára, az ellenséges ideológiai diverzió idejében való visszautasítására van szükség."[28]

A szocialista közösség egységének bomlasztását, a többi KGST-tagországnak a Szovjetunióval való szembeállítását célzó imperialista stratégiában új mozzanat az a törekvés, hogy e stratégia érdekében felhasználják a nyugat-európai tőkés integrációs folyamatokat és különösen az e talajból kisarjadt nemzetközi állammonopolista egyesülést, az Európai Gazdasági Közösséget. Az imperializmus „atlanti" stratégáinak terveiben már nemegyszer szó esett arról, hogy az EGK tevékenységének határozottabb szocialistaellenes irányzatot kell adni, és ez a szervezet kell hogy alkossa a szocializmussal Európában szemben álló szélesebb, „nemzetek fölötti" gazdasági, politikai és katonai tömb magvát.

Az antikommunista teoretikusok azt tartják, hogy a kelet-európai országok és a közös piaci országok közötti kapcsolatok bővítése nyomán fokozódnak majd a szocialista országokban a nacionalista tendenciák és lazulnak a kapcsolatok a Szovjetunió meg a többi KGST-ország között, vagyis széthullik a szocialista közösség. G. Mally, a már említett amerikai közgazdász állítása szerint „bizonyos jelek arra mutatnak, hogy az EGK hosszú távon bevonhatja politikai szférájába a kelet-

[28] Az SZKP XXV. kongresszusa. 88. old.

európai országokat, és ezzel a keleti blokkon belül centrifugális tendenciákat fog előidézni". A nemzetközi kapcsolatok fejlődésének általa felvázolt sémája a kelet-európai országokat a Szovjetunióval szemben álló „autonóm csoportosulásnak" tünteti fel.[29]

Napjainkban a szocialista közösség amerikai és nyugat-európai ellenségei nagy reményeket fűznek ahhoz, hogy az EGK minisztereinek tanácsa határozatot hozott arról, hogy 1975-től a tagországok a szocialista államokkal folytatandó egész kereskedelmüket kötelesek a Közösség szervei útján lebonyolítani. Az erre épített számításaik nyilván túllépik a Közösség hivatalosan meghirdetett céljait. A nyugat-európai integráció politikája, J. Pinder angol szerző véleménye szerint, nemcsak a külgazdasági kapcsolatokra, hanem a kelet-európai országok belső fejlődésére is hatással lehet. „A Közösség politikája Kelet-Európa irányában" című cikkében arra hívja fel az EGK tagállamait, hogy még szorosabban hangolják össze külgazdasági politikájukat, kiváltképpen az ipari együttműködés terén, s az EGK-nak a KGST-országokkal folytatott tárgyalásaiban a legnagyobb mértékben aknázzák ki „a különféle kelet-európai országok közötti gazdasági különbségeket" abból a célból, hogy „a szovjet offenzívával szembeni határozott ellenállás" felé tereljék őket.[30]

Néhány burzsoá politikus és ideológus még azt is feltételezi, hogy annak a tervnek a megvalósítása, amelyet a Közösség minisztereinek tanácsa 1971 februárjában fogadott el, s amelynek értelmében az EGK-t gazdasági és pénzügyi szövetséggé változtatják, valamint az ezen az alapon létesítendő politikai

[29] Lásd *G. Mally:* Regionalism in Western and East Europe. *World Affairs,* 1974. nyár. 50., 52. old.

[30] *J. Pinder:* A Community Policy toward Eastern Europe. *The World Today,* 1974. 3. sz. 123. old.

és katonai tömb lehetővé fogja tenni, hogy nagyobb befolyással legyenek egy „közbülső Európa" létrehozására, természetesen a Szovjetunió nélkül. Az efféle gondolatokat különös előszeretettel dédelgetik az NSZK-beli kereszténydemokrata vezetők, elsősorban F. J. Strauss, valamint az angliai konzervatívok.

Ezek a körök sürgetik a legjobban az EGK szerveinek „szupranacionális" funkciókkal való felruházását és a Közösségnek katonai-politikai egyesüléssé változtatását. Az antikommunista stratégáknak az a számítása, hogy az EGK-t eszközül használják fel a szocialista közösség bomlasztására, közvetlenül összekapcsolódik az Észak-atlanti Tömb keretei között összehangolt imperialista stratégiával.

Az EGK-ban bízó antikommunista stratégák hasztalan próbálják gátolni a mindinkább mélyülő európai enyhülési folyamatot. A szocialista közösség országainak kölcsönösen előnyös üzleti együttműködése Franciaországgal és az EGK más nyugat-európai tagországaival kedvező feltételeket teremt az európai légkör gyökeres megjavításához, a jószomszédi viszony kialakításához és a hidegháború következményeinek felszámolásához. A nyugat-európai országok nemzeti érdekei homlokegyenest ellentétben állnak az antikommunizmus „atlanti" stratégáinak terveivel, akik az integrációs folyamatokat saját céljaikra akarják felhasználni, ellentétben állnak a gigászi szupranacionális monopóliumok érdekeivel.

A tőkés integrációnak mint társadalmi-gazdasági és politikai jelenségnek a természete persze igen bonyolult. Ellentmondások vannak a nyugat-európai gazdasági élet fejlődésének objektív folyamatai és azon állammonopolista formák között, amelyekben ezek a folyamatok érvényesülnek annak folytán, hogy az imperialista burzsoázia a saját osztálycéljai érdekében igyekszik őket felhasználni. Ezek az ellentmondások az EGK

intézményeinek és tevékenységének evolúciójában különféle irányzatokat hoznak létre. Ráadásul a nyugat-európai integrációs politika ilyen irányú fejlődését gátolják az imperialisták egymás közti ellentétei, s gátolja a haladó erőknek az EGK tagországaiban folyó harca. Miként azt az SZKP Központi Bizottságának a XXIV. pártkongresszus elé terjesztett beszámolója megállapította: „Az imperialista államok közötti ellentéteket nem szüntette meg sem az integrációs folyamat, sem az a tény, hogy az imperialistáknak osztályérdekükben áll erőfeszítéseik egyesítése a szocialista világrendszer ellen"[31] Az EGK keretei közötti gazdasági integráció folyamatát a nyugat-európai államok és az Egyesült Államok közötti ellentétek erős kiéleződése kíséri. Az „európai" tendencia fejlődése, vagyis az a törekvés, hogy a Közösség mechanizmusát az amerikai monopóliumok elleni harcra használják fel, szemben áll az „atlanti" tendenciával. Végül az imperialista integrációs politika szocialistaellenes irányzata a nyugati országokban, többek között az EGK tagországaiban működő haladó erők ellenállásába ütközik.

A Szovjetuniónak az EGK-val kapcsolatban elfoglalt álláspontját Leonyid Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára fejtette ki az SZKP XXV. kongresszusán: „Külgazdasági politikánkat összehangoljuk a testvéri országokkal. Az európai biztonsági és együttműködési értekezlet záróokmányának szellemében a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa a tagországok kormányainak nevében hivatalos kapcsolatok létesítését javasolta az Európai Gazdasági Közösségnek. Az EGK miniszteri tanácsának átnyújtottuk a kölcsönös kapcsolatok alapjairól szóló megállapodástervezetet, amely kedvező feltételek kialakítását irányozza elő a két szervezet és a hozzá-

[31] AZ SZKP XXIV. kongresszusa. 21 old

juk tartozó országok közötti egyenjogú együttműködéshez. Mi készek vagyunk erre."[32]

A nyugat-európai országok érzik a mélyülő gazdasági válság következményeit, az amerikai monopóliumok fokozódó nyomását; ez utóbbiak igyekeznek ellenőrzésük alá vonni a legnagyobb perspektívájú gazdasági ágazatokat és megerősíteni pozícióikat a nagymértékben kiéleződött tudományos-műszaki versengés viszonyai között. Éppen Nyugat-Európa számára válik egyre kedvezőbbé az olyan nemzetközi munkamegosztás előnyeinek kiaknázása, amelyet semmiféle diszkriminációs intézkedések nem béklyóznak meg.

A Szovjetunió és más szocialista államok nemegyszer megállapították, hogy a nemzetközi – többek között az európai – együttműködésre a legkülönfélébb területeken nagy lehetőségek nyílnak. Az elért eredmények és a szocialista gazdasági integráció perspektívái a szocialista országokat évről évre értékesebb partnerekké teszik a nyugat-európai országok számára. Így aztán amikor a Szovjetunió és a többi szocialista ország szót emel az összeurópai együttműködést akadályozó mesterséges korlátok ellen, ezzel nemcsak a széles közvélemény ért egyet, hanem több nyugat-európai ország kormánya is, s ez természetesen megnehezíti a szocialista összefogás ellenfeleinek mesterkedéseit.

Meghiúsultak az antikommunista teoretikusoknak azok a számításai, hogy a szovjetellenesség felhasználásával alááshatják a szocialista közösséget. Ezek ugyanis szöges ellentétben állnak a szocialista országoknak a tömörülésre irányuló objektív tendenciájával, amit a szocialista társadalmi rendszer lényegénél fogva internacionalista jellege határoz meg. Ez a társadalom azonos típusú gazdasági bázisra – a termelési eszkö-

[32] Az SZKP XXV. kongresszusa. 70. old.

zök társadalmi tulajdonára –, azonos típusú államrendre – a munkásosztály vezette néphatalomra –, a marxizmus–leninizmus egységes internacionalista tanítására épül. A gazdasági élet internacionalizálódásának a tudományos-technikai forradalom hatására felgyorsult fejlődése egyre több olyan problémát vet fel, amelyek csak a szocialista közösség országainak egyesített erőfeszítései révén oldhatók meg. Mindegyik szocialista ország alapvető érdekei, a szocialista rendszer fejlődésének, a kapitalizmussal való versenyének és párharcának objektív feltételei megkívánják ezen országok együttműködése olyan új formáinak kollektív kidolgozását, amelyek megfelelnek a szocialista rendszer mai fejlődési szakaszának.

Ezeket a formákat a politikai, gazdasági és tudományos-technikai együttműködés elmélyülése során dolgozzák ki. Az együttműködést a marxista–leninista testvérpártok tudományos alapon irányítják, mégpedig nemcsak mindegyik ország nemzeti potenciáljának, hanem a közös, egyesített potenciálnak a figyelembevételével is, azoknak a nagy erőknek a figyelembevételével, amelyeket ez a nemzetközi szövetség nyújt. Ennek az együttműködésnek a során tovább közelednek egymáshoz a nemzeti gazdasági struktúrák és kiegyenlítődnek a szocialista országok gazdasági és kulturális fejlettségi szintjei. A szocialista gazdasági integráció együttesen kidolgozott komplex programja sikeresen válik valóra, s az integráció tényezője évről évre nagyobb szerepet játszik minden egyes testvéri ország népgazdasági feladatainak megoldásában.

A KGST-tagországok közötti együttműködés további fejlődése szempontjából igen nagy jelentősége van annak a döntésüknek, hogy hosszú távú célprogramokat fognak kidolgozni a vezető gazdasági ágazatokban, és fokozzák a tagországok tervező szerveinek együttműködését a legidőszerűbb népgazdasági problémák megoldásában. „Ezek a programok – hang-

súlyozza a KGST XXX. ülésszakáról kiadott közlemény – új lépést jelentenek a szocialista országok közötti kapcsolatok tervszerű fejlesztésének megerősítésében, és fényesen bizonyítják a szocialista gazdasági rend fölényét." Az ülésszak kifejezte azt a szilárd meggyőződését, hogy a KGST-tagországok, ha intézkedéseket tesznek a Komplex Program teljesítésének meggyorsítására, újabb nagy sikereket fognak elérni a társadalmi-gazdasági fejlődésben, az egyenjogú testvéri államok közti kapcsolatok szocialista elvein alapuló együttműködés további elmélyítésében és bővítésében.[33]

A politika terén a Varsói Szerződés Szervezete az európai szocialista államok politikai és védelmi együttműködésének szilárd alapját alkotja és egységes külpolitikai stratégiájuk megvalósításának eszközéül szolgál. A mindennapi gyakorlatban meghonosodtak közöttük a legkülönfélébb szintű együttműködés más formái is.

A nemzetközi porondon végbemenő fontos folyamatok, az antikommunizmus, a burzsoá ideológia, valamint a tudományos kommunizmussal szemben ellenséges „baloldali" és jobboldali opportunista áramlatok elleni harc feladatai egyre jobban megkövetelik a szocialista országok kommunista pártjai közti szövetség további megszilárdítását, mivel ez a szövetség az irányító és szervező ereje a szocialista országok szoros együttműködésének. Az uralkodó pártok egysége a marxizmus–leninizmus és a szocialista internacionalizmus elvei alapján, az akarat egysége, a célok egysége: mindez a szocialista közösség sokirányú összeforrási folyamatának kötőanyaga.

Az egység megszilárdítása szempontjából óriási jelentősége van a párt- és állami vezetők közötti rendszeres érintkezésnek. Ezek a kétoldalú és sokoldalú találkozók elősegítik a szocia-

[33] Lásd *Pravda*, 1976. július 10.

lista és kommunista építés feladatainak sikeres megoldását, a szocializmus nemzetközi pozícióinak még nagyobb mértékű megszilárdulását. A kormányzó marxista–leninista pártok találkozói és konzultációi, a pártküldöttségek látogatásai, a dolgozók szocialista, internacionalista nevelésére, a nacionalista csökevények és a nacionalista korlátozottság leküzdésére irányuló mindennapi aprómunka – mind-mind a testvéri népek egységét szolgálják.

A testvéri országok és pártok együttműködésének semmi köze sincs a diktátum és az alárendelés viszonyaihoz, amelyekről a különféle rendű és rangú „szovjetológusok" fecsegnek. Ez az együttműködés az igazi egyenlőség, az egyes országok és az egész közösség érdekeinek harmonikus összeegyeztetése alapján valósul meg. „Valamennyi szocialista nemzet virágzásával, a szocialista államok szuverenitásának erősödésével együtt, mind szorosabbá válnak kapcsolataik. Egyre több a közös elem politikájukban, gazdaságukban, társadalmi életükben, fokozatosan kiegyenlítődnek a fejlettségi szintek – mondotta az SZKP XXV. kongresszusán Leonyid Brezsnyev. – A szocialista országok egymáshoz való fokozatos közeledésének ez a folyamata ma egész határozottan, törvényszerűségként nyilvánul meg."[34]

A szocialista országok erősödő egységének és összeforrottságának tanúbizonysága volt a KGST 1977 júliusában Varsóban megtartott XXXI. ülésszaka. Ez az ülésszak demonstrálta, hogy a testvéri országok egyformán ítélik meg a Nagy Október történelmi tapasztalatait, a szocialista társadalom létrehozása általános törvényszerűségeinek, az új típusú nemzetközi kapcsolatok kialakításának a jelentőségét. Ezek a kapcsolatok a marxizmus–leninizmus, a szocialista internacionalizmus, min-

[34] Az SZKP XXV kongresszusa. 10. old.

den állam teljes egyenjogúsága, szuverenitása tiszteletben tartásának, a belügyekbe való be nem avatkozásnak, a kölcsönös előnyöknek és az elvtársi kölcsönös segítségnek az elvein alapulnak.

A szocialista közösség országainak fejlődését elemezve sok burzsoá politikus és ideológus kénytelen az utóbbi években megállapítani: hiábavaló az a próbálkozás, hogy gazdasági és politikai nyomással, a nemzetközi enyhülés valamiféle „feltételeinek" megszabásával és nyíltan szovjetellenes ideológiai diverziókkal „liberalizálják" ezt a folyamatot. Így A. Nove, a glasgow-i egyetemi kutatóközpont igazgatója, aki 1967-ben a szovjet gazdaságról közzétett monográfiájából ítélve a szocialista országok „liberalizálásában" reménykedett, 1974-ben arra a következtetésre jutott, hogy „semmi ok sincs az optimizmusra a szovjet kormányzati rendszer evolúcióját illetően"[35]. Nove vitába száll azokkal, akik amellett kardoskodnak, hogy az enyhülést „feltételekhez" kell kötni. Hangsúlyozza, hogy az efféle erőfeszítések reménytelenek, és az enyhülés során új módszereket kell keresni a Szovjetunió társadalmi fejlődésére és politikájára való ráhatás céljából. Hasonló gondolatokkal találkozunk a politikai gondolkodás különféle árnyalatait képviselő antikommunista teoretikusok számos más megnyilatkozásában is.

Példaként említhetjük két amerikai professzor cikkeit. Az egyik Aspaturiannak, a kapitalizmus nyílt apologétájának „A Szovjetunió, az Egyesült Államok és Kína a hetvenes években", a másik Horovitz „Kapitalizmus, kommunizmus és multinacionalizmus" című cikke. Akár Nove, az amerikai szerzők is abból a gondolatból indulnak ki, hogy nem lehet közvetlen

[35] *A. Nove:* Can we buy Detente? *The New York Times Magazin,* 1974. október 13., 93. old.

nyomást kifejteni a Szovjetunió és a szocialista közösséghez tartozó többi ország társadalmi fejlődésére, s úgy vélik, hogy a huzamos időn át ható belső tényezőkre kell építeni, amelyek ugyanazt a célt fogják szolgálni. Aspaturian állítása szerint „a társadalmi robbanás összes alapvető szükséges elemét, a lassúakat vagy a gyorsan hatókat, az irányíthatókat vagy a nem irányíthatókat, meg kell találni a szovjet társadalomban"[36]. Nove és Horovitz az efféle tényezőkhöz elsősorban azt a körülményt sorolják, hogy az enyhülés kibontakozásával a szocialista országok széles néprétegei mindinkább érdekeltté válnak a Nyugattal való szilárd gazdasági együttműködésben, amely szerintük hatással van a társadalom ideológiai alapjaira. „A »hozzáértés« az ésszerű hatékonyságnak éppúgy próbaköve lett a Szovjetunióban, mint az Egyesült Államokban. Mi több, a termelés fejlesztése mint a Szovjetunió fő célja utat kell hogy nyisson a fogyasztás korszerűsítéséhez; az országon belül a fogyasztásra való orientáció logikája feltétlenül vonzóbb, mint a külföldi nemzeti felszabadítás ideológiai céljai"[37] – így fejtegeti ezt a gondolatot Horovitz.

Nyilvánvaló, hogy az antikommunista teoretikusoknak ez a csoportja a „konvergenciának", valamint a Szovjetunió és a többi szocialista ország „dezideologizálásának" koncepcióját képviseli. Ám ezt a csoportot az jellemzi, hogy e folyamat huzamos jellegére számít, és a szocialista társadalom fokozatos „eróziójának" távolabbi politikai hatásában reménykedik. Ezek a teoretikusok először is abban bíznak, hogy csökken a kommunista párt vezető szerepe; másodszor abban, hogy ennek folytán a Szovjetunió és a többi szocialista ország lemond kül-

[36] *V. D. Aspaturian:* The USSR, the USA and China in the Seventies. *Survey,* 1973. 2. sz. 107. old.

[37] *I. Horovitz:* Capitalism, Communism and Multinationalism. – „Comparative Literature Studies", 1973. 4. sz. 20. old.

politikájában a proletár internacionalizmusról; harmadszor abban, hogy a szocialista közösség országai egyre jobban elkülönülnek egymástól. „A belső feszültség huzamos csökkenése és az enyhülés nyomán a legkülönfélébb nemzetközi problémák fognak fölmerülni és a kommunista pártnak – s ennélfogva magának a szovjet rendszernek – a jogosultságát is meg fogják kérdőjelezni" – írja Aspaturian, s arra a következtetésre jut, hogy „a szovjet rendszert nyilván könnyebb megnyitni hatékony működésének elősegítésével, mint a robbantások politikájával"[38]. Ezekből a számításokból kiindulva Nove, Aspaturian és más, ugyanehhez az irányzathoz tartozó antikommunista ideológusok úgy vélik, hogy a burzsoá, revizionista, nacionalista ideológia mérgének „lassú behatolása" ezeknek az országoknak széles néprétegeibe, elsősorban az értelmiségbe, jobban elő fogja segíteni megmérgezésüket és a szocializmus „erózióját", mint a nyílvánvaló ideológiai diverziók, amelyek ráadásul az információ „szabad áramlását" megkönnyítő gazdasági és politikai tolvajkulcsok nyílt felhasználásával történnek.

Amikor az imperialista stratégák a szocialista közösség elleni bomlasztó tevékenység új módszereit, a szovjetellenesség politikájának és propagandájának új formáit keresik, fáradozásuk éppúgy reménytelen és hiábavaló, mint a nyílt ideológiai diverziók. Mindamellett elengedhetetlen, hogy a szocialista országok testvérpártjai különös ideológiai éberséget tanúsítsanak. A kommunista és munkáspártok központi bizottsági titkárainak ideológiai kérdésekkel foglalkozó tanácskozásain Prágában (1975), Varsóban (1976), Szófiában (1977) és Budapesten (1978) ismételten leszögezték, hogy fejleszteni kívánják

[38] *V. D. Aspaturian*. The USSR the USA and China in the Seventies *Survey*, 1973 2 sz 121 old

a testvérpártok kétoldalú és sokoldalú ideológiai együttműködését, amely a reakciós imperialista ideológia és propaganda elleni harcra, a szocialista országok további összefogására, a népeik közti testvéri barátság megszilárdítására, a dolgozóknak a szocialista hazafiság és a szocialista internacionalizmus szellemében való nevelésére irányul. Amint azt az 1976. januári tanácskozáson megállapították, a testvérpártok ideológiai együttműködésének bővülése „elősegíti az együttműködés további eredményes fejlődését az egyes országok szocialista és kommunista építésével járó feladatok megoldása érdekében, kedvező hatással lesz a szocialista államok összeforrottságának erősödésére, nemzetközi együttműködésükre"[39].

A szocializmus és a kommunizmus építésében elért eredmények, az a kemény és erélyes harc, amelyet a szocialista államok a népek biztonságáért és a nemzetközi együttműködésért, a béke, a szabadság, a társadalmi haladás ügyéért vívnak, kedvező hatással van bolygónk egész politikai légkörére. A béke, a szabadság és a demokrácia eszméi igen nagy néptömegek tudatában egyre szorosabban összekapcsolódnak a szocializmus eszméivel. Ezeknek az eszméknek a terjedése pedig hatalmas ideológiai eszköz, amely elősegíti a nemzetközi enyhülés elmélyülését és kiterjedését, a különböző társadalmi rendszerű államok közötti békés egymás mellett élés elveinek a nemzetközi életben való érvényesülését. Mindez természetesen megköveteli a kérlelhetetlen harcot a kommunistaellenesség és a szovjetellenesség bármely megnyilvánulása ellen, a tudományos kommunizmussal szemben ellenséges „baloldali" és jobboldali opportunista áramlatok ellen, az imperialista és a maoista propaganda ideológiai diverziói ellen.

[39] *Pravda*, 1976. január 28.

Az imperializmus a nemzetközi munkásmozgalommal és a nemzeti felszabadító mozgalommal szemben követett politikájában szintén kénytelen mind nagyobb mértékben figyelembe venni a nemzetközi erőviszonyok megváltozását. Az imperialista reakciónak az erőszakon alapuló nyílt támadása ma egyre erélyesebb és hatékonyabb visszautasításban részesül mind a nemzetközi porondon, mind a kapitalista világon belül. A tőkésországok uralkodó körei különösen félnek az osztályharcnak olyan forradalmi tömegmozgalomba való átnövésétől, amely a régi rend robbanásához vezethet.

Ezért törekszik az imperializmus a felszabadító mozgalom és a forradalmi élcsapat bomlasztására irányuló erőfeszítéseinek fokozására, felhasználva ebből a célból a harc ideológiai, gazdasági és politikai formáit.

Ezeknek az erőfeszítéseknek egyik iránya az a próbálkozás, hogy a nemzetközi enyhülés körülményei között csökkentsék a marxista–leninista eszmék növekvő hatását a nem szocialista országok tömegeire. Evégett a propaganda minden eszközét felhasználják, hogy a tömegek előtt befeketítsék ezeknek az eszméknek a hordozóit: a valóban létező szocializmust és a tőkésországokban működő kommunista pártokat, s elszigeteljék a nemzetközi kommunista mozgalmat a többi antimonopolista és antiimperialista erőtől. „A jelenleg is olyan nagy erővel és nemzetközileg összehangoltan folyó kommunistaellenes és szovjetellenes kampánynak – mondotta az európai kommunista és munkáspártok 1976 júniusában tartott berlini konferenciáján Dominique Urbany, Luxemburg Kommunista Pártja küldöttségének vezetője – az a célja, hogy éket verjen a szocializmus tábora és a tőkésországok harcoló munkássága közé.

Céljuk az, hogy meghiúsítsák a valóságos szocializmusnak és minden ország haladó erőinek összefogását, mivel az nélkülözhetetlen a békés egymás mellett élés érvényesítése és az összforradalmi folyamat további kibontakozása szempontjából egyaránt."[40]

A nem szocialista országokban az antikommunista teoretikusok és publicisták erőfeszítéseinek középpontjában elsősorban az a törekvés áll, hogy lejárassák a Szovjetuniót, az első szocialista országot, a világforradalmi folyamat legfontosabb gazdasági, politikai, ideológiai és erkölcsi erejét. A szovjetellenesség napjainkban afféle központjává vált az imperialista reakciós erők és szekértolóik egész tevékenységének. A minden rendű és rangú antikommunisták – a kapitalizmus nyílt védelmezőitől a jobboldali szociáldemokratákig –, kiforgatva a szovjet társadalom valódi helyzetét, szoros együttműködésben a maoizmus, a mai revizionizmus és a „baloldali" opportunizmus kommunistaellenes propagandájával, a szocializmus politikai és gazdasági alapjait támadják.

Napjainkban, amikor a tőkés világban mélyreható válság bontakozik ki, a válságokat nem ismerő szovjet szocialista tervgazdaság pedig sikeresen fejlődik, a tömegek szemében semmiféle meggyőző ereje sincs az olyan hagyományos antikommunista szólamoknak, hogy a szovjet gazdaság „nem hatékony". Ezt még olyan tekintélyes „szovjetológusok" is kénytelenek beismerni, mint amilyen például Nove. A szovjet társadalmi rend befeketítői napjainkban figyelmüket főként az első szocialista állam fejlődésének társadalmi-politikai problémáira helyezték át. Előszeretettel alkalmazzák azt a módszert, hogy eltorzítják a szovjet társadalomra jellemző fogalmakat és

[40] Az európai kommunista és munkáspártok konferenciája. Berlin, 1976. június 29–30 Kossuth Könyvkiadó 1976. 199 old

elsikkasztják osztálylényegüket. Így a demokrácia fogalmát elszakítják a szocializmusnak a Szovjetunióban és a szocialista közösség többi országában tapasztalható reális gyakorlatától, és ennek a fogalomnak elvont liberális-reformista tartalmat kölcsönöznek, majd pedig ezt a meghamisított fogalmat felhasználják a szovjet életforma befeketítésére. Effajta eljárásokkal ma különösen gyakran találkozunk a szociáldemokrata (s ezzel részben egy húron pendülő polgári-liberális) propagandában, például a tekintélyes svéd szociáldemokrata Wickman „Európai biztonság és emberi jogok" című cikkében.[41]

Ezeknek a kampányoknak a szerzői – nagy lármát csapva a maroknyi „más nézeteket valló" renegát körül – nemcsak azt kívánják elérni, hogy a szocializmus példája ne legyen olyan nagy hatással a tőkésországok dolgozóira, akiknek gazdasági és politikai jogait minduntalan lábbal tiporják a mindenható monopóliumok. Arra is törekszenek, hogy a valóságos szocializmus politikai rendszere ellen intézett támadásokkal lejárassák általában a tudományos kommunizmus eszméit, a kommunista és munkáspártok politikai platformjait. Különösen intenzívekké váltak ezek a kampányok akkor, amikor a népek a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának megünneplésére készültek, hiszen ennek a forradalomnak a tapasztalataiból mindig is sokat merített valamennyi ország forradalmi mozgalma. A valóságos szocializmus rágalmazói eltorzítva mutatják be a Szovjetunió új alkotmányát, amelyet az évforduló ünneplése előtt fogadtak el, és amely mindennél meggyőzőbben mutatja, milyen szerves kapcsolatban van az új társadalom építése a szocialista demokrácia bővülésével és elmélyülésével, a szovjet állampolgárok millióinak egyre szé-

[41] Lásd *K. Wickman:* European Security and Human Rights. *Socialist Affairs*, 1973. 5. sz. 88. old.

lesebb körű és tevékenyebb részvételével a hatalmi szervek munkájában, a termelés és az elosztás irányításában, az igazságszolgáltatás megvalósításában.

A szovjetellenesség egyik legfontosabb taktikai módszere, hogy a forradalmi mozgalmon belüli revizionista, kispolgári és nacionalista elemekre épít. A minden rendű és rangú revizionisták, a szovjetellenesség zászlaja alatt egyesülve, krokodilkönnyeket hullatnak a valóságos szocializmus sorsa fölött és a „humánus szocializmust" keresik, szembeállítva ezt a „szovjet modellel". Nem véletlen, hogy a szocializmus „nemzeti modelljeinek" feltalálói Franciaországban és Venezuelában – a renegát Roger Garaudy és T. Petkov – támadásaik élét a Szovjetunió ellen irányították. S most kontráznak nekik más országok revizionistái. Például az ausztriai kis Marek-csoport tagja, L. Grünwald, 1974-ben az „Osteuropa" című megrögzött antikommunista folyóirat hasábjain azt sürgette, hogy „támogassák azokat az áramlatokat, amelyek a szovjet múlt leküzdésére orientálódnak"[42].

Az imperializmus ideológiai diverziói hellyel-közzel elérnek bizonyos hatást, s a szovjetellenesség bomlasztó ideológiája behatol még a nemzetközi kommunista mozgalom néhány láncszemébe is. Rámutatott erre az SZKP XXV. kongresszusán néhány küldött is. P. M. Maserov, Belorusszia Kommunista Pártja KB első titkára például megállapította, hogy „sajnos vannak még a szocializmusnak olyan bajnokai, akik úgynevezett sajátszerűségük, nemzeti sajátosságaik védelmének ürügyén lényegében revízió alá veszik a proletár internacionalizmus elveit"[43] E. A. Sevardnadze, Grúzia Kommunista Pártja

[42] *L. Grünwald:* Das Dilemma der „Revisionisten". *Osteuropa,* 1974. 10. sz. 713. old.

[43] XXV. szjezd Kommunyisztyicseszkoj partyii Szovjetszkovo Szojuza. Sztenograficseszkij otcsot, 1. köt. Moszkva 1976. 159. old.

KB első titkára kongresszusi felszólalásában rámutatott arra, hogy „bizonyos külföldi körökben, még némely barátaink között is... divat lett a szovjetunióbeli szocialista demokrácia fogyatékosságairól beszélni"[44].

Leonyid Brezsnyev, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Alkotmányának (Alaptörvényének) tervezetéről és össznépi megvitatásának eredményeiről 1977. október 4-én, a Legfelsőbb Tanács ülésén tartott beszámolójában mélyrehatóan és sokoldalúan elemezte az antikommunista stratégák mesterkedéseit a szocialista országok ellen viselt ideológiai hadjáratukban. Hangsúlyozta, hogy mennyire alaptalanok a szovjet állampolgárok jogairól, szabadságjogairól és kötelességeiről szóló rendelkezések elleni támadások, s hogy a burzsoá táborhoz tartozó kritikusaink (és velük együtt némelyek a nemzetközi munkásmozgalom soraiban levő elvtársak közül) nem látják vagy nem akarják látni a legfontosabbat: társadalmi és állami fejlődésünk dialektikáját, amely meghatározza a szocialista állam és a szocialista demokrácia fejlődése közötti megbonthatatlan kapcsolatot, az állampolgárok millióinak egyre tevékenyebb részvételét az állam irányításában, államiságunk fokozatos átnövését a kommunista társadalmi önigazgatásba.

Az antikommunista stratégákat nyugtalanítja, hogy a tőkésországok néptömegei között nagy visszhangot kelt a szovjet életforma, a kapcsolatoknak ez az új rendszere, amely jellegét tekintve mélységesen humanista, s szilárd biztonságot nyújt a jelent és a jövőt illetően. Éppen ezért az imperialisták „baloldali" revizionista szekértolói – így például a „svájci haladó szervezetek szerzői kollektívája" – olyan koholmányokat terjesztenek, hogy a Szovjetunióban megjelentek a „kiváltságos rétegek", a „középső rend", „a középszintű hatalom vagyont

[44] Ugyanott, 182. old.

felhalmozó képviselői", s megpróbálják szembeállítani a pártot a néppel. Az ilyen hazug vádak arra hivatottak, hogy elleplezzék a tőkésországok közvéleménye előtt azt a tényt, hogy a Szovjetunióban megszilárdul a társadalom eszmei-politikai egysége, tovább közelednek egymáshoz a társadalmi csoportok, szorosabbra fűződnek a párt és a nép közötti elszakíthatatlan kötelékek..

Ugyanebből a célból fújja fel a szovjetellenes propaganda az „élet minőségének" problémáját, amelynek segítségével megkísérli elpalástolni a kapitalizmus és a szocializmus közötti elvi különbségeket, a szocializmusnak tulajdonítani a kapitalizmus minden hibáját, s egyúttal szembeállítani a valóságos szocializmussal egy némileg átalakított kapitalizmusnak vagy a „demokratikus szocializmusnak" az alternatíváját. Ezeket a gondolatokat fejtegették például az NSZDP 1974 novemberében Bad Godesbergben megtartott elméleti konferenciáján. ezekről szólt R. Dahrendorf, a Gazdaság- és Politikai Tudományok Londoni Iskolájának igazgatója a BBC programjáról mondott beszédeiben és „Az új szabadság" című könyvében.[45]

Különösen hevesen támadja az antikommunista propaganda a szovjet külpolitikát. Ennek oka kézenfekvő. A nemzetközi kapcsolatokban jelenleg végbemenő változások mind forrásaikat, mind lényegüket, mind következményeiket tekintve nem csupán nemzetközi politikai, hanem társadalmi-politikai jelenségek is. Visszatükrözik a reakció és a haladás erői között mind nemzetközi, mind nemzeti síkon folyó párharcot. A szocialista államoknak a feszültség enyhüléséért vívott küzdelme szorosan összefonódik a tőkésországok munkásosztályának, az imperializmus gyarmati igája alól felszabadult népeknek tevékeny forradalmi harcával. Ez a két folyamat, gyakorta egysé-

[45] Lásd *R. Dahrendorf:* The New Liberty London 1975

ges áramlatot alkotva, egymást kölcsönösen ösztönözve és támogatva, lényeges nemzetközi változásokat idéz elő, s ezek kedvezően hatnak a világforradalmi mozgalom pozícióinak megszilárdulására. Hangsúlyozva, milyen nagy jelentőségű a népeknek a társadalmi haladásért vívott küzdelme szempontjából a szocialista külpolitika, az 1976 júniusában tartott berlini konferencián részt vevő 29 európai kommunista és munkáspárt teljes határozottsággal kijelenti, hogy „a békés egymás mellett élés politikája, az államoknak társadalmi rendszerüktől függetlenül kifejtett tevékeny együttműködése és a nemzetközi enyhülés összhangban van az összes nép érdekeivel, úgyszintén az egész emberiség haladásával, és semmiképp sem jelent politikai és társadalmi status quót a különböző országokban; ellenkezőleg, megteremti a legjobb feltételeket a munkásosztály és az összes demokratikus erő harcának fejlesztéséhez, minden nép azon elidegeníthetetlen jogának érvényesítéséhez, hogy szabadon válassza meg fejlődésének útját és haladjon rajta, továbbá a monopóliumok uralma ellen, a szocializmusért vívott harchoz"[46].

A nemzetközi enyhülés ügyének sikere megriasztotta és mozgósította a nemzetközi reakció erőit. Az imperializmus igyekszik eltorzítani annak a harcnak az okait és lényegét, amelyet a Szovjetunió a békés egymás mellett élés elveinek a különböző rendszerű államok nemzetközi kapcsolataiban való érvényesítéséért vív. Ezzel elsősorban azt akarják elérni, hogy szembeállítsák a fejlett tőkésországok munkásmozgalmát és demokratikus mozgalmát, az ázsiai, afrikai, latin-amerikai országokat és népeket a szocialista közösség államaival, s elsősorban a Szovjetunióval.

[46] Az európai kommunista és munkaspártok konferenciájának dokumentumai. Berlin, 1976. Kossuth Könyvkiadó 1976. 33. old.

A feszültség enyhülésének körülményei között háttérbe szorultak az imperialista propaganda hagyományos rágalmai, például az, hogy a Szovjetunió háborús „fenyegetést" jelent a nyugati országokra nézve. Ugyanakkor a szovjetellenes propagandának továbbra is vezérszólama maradt az az állítás, hogy a szovjet külpolitika „nagyhatalmi" jellegű és hogy a Szovjetuniónak „expanziós tervei" vannak. Az amerikai és a nyugat-európai kommunistaellenes sajtó ilyen nézőpontból mutatja be Leonyid Brezsnyevnek a nyugati államok vezetőivel tartott csúcstalálkozóit, a Szovjetuniónak az európai békéért és biztonságért vívott harcát. Egyúttal mind nyilvánvalóbbá válik sok burzsoá, valamint reformista és revizionista szerzőnek az a törekvése – kivált a nyugat-európai országokban –, hogy azonosítsák a Szovjetunió politikáját a legnagyobb imperialista állam, az Egyesült Államok politikájával. A „két szuperhatalom" gondolatát a legkülönfélébb változatokban tálalják, de fejtegetéseiket minden esetben a tőkésországok népességének meghatározott kategóriájához címezik.

A feszültség enyhülése mellett síkraszálló amerikai közvélemény széles köreit azzal a dajkamesével szédítik, hogy a Szovjetunió európai politikája „az atlanti politikai, gazdasági és katonai szövetségek struktúrájának" megingatására irányul, és „veszélyeztetheti ebben a térségben az amerikai stratégiai érdekeket"[47]. A Nyugat-Európában terjesztett koholmányok szerint a Szovjetunió arra törekszik, hogy felossza a „befolyási övezeteket" saját maga és az Egyesült Államok között, s ennek kapcsán „a két szuperhatalom mindent megtesz annak érdekében, hogy a kontinenst a maga befolyási szférájába vonja"[48]. Emellett a „két szuperhatalom" koncepciójának minden

[47] *U. S. News and World Report*, 1974. október 30. 22. old.
[48] *C. C. Novati:* I Cinque Poli e la Bussola Impazzita.

változatába becsempészik azt a gondolatot, hogy a Szovjetuniót minden cselekedetében kizárólag soviniszta érdekek és az erőpolitikán alapuló elképzelések vezérlik. „Az, aki még a Szovjetunió »nemzetközi« szerepébe vetett reményekkel áltatja magát (abba a képességébe és akaratába, hogy az imperializmus ellen lépjen fel), keresztet vethet erre" – írja például L. Vasconi olasz publicista, „a Kreml expanziós terveire" vonatkozó elmefuttatásokba bocsátkozva.[49]

Az efféle koholmányokat általában a tőkésországok néptömegeinek szánják, amelyeknek tudatában – a Szovjetunió és a többi szocialista ország eredményes harca következtében – a szocializmus és a béke fogalma mindinkább azonosul. Ezek a koholmányok az imperialista propagandának és szekértolóinak azt a törekvését tükrözik, hogy rátukmálják a közvéleményre a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének hazug koncepcióját – az olyan békés egymás mellett élését, amely állítólag a politikai és társadalmi status quo megőrzésén nyugszik. Ebből újabb érveket merítenek a kudarcot vallott polgári-liberális és szociálreformista koncepciók – a „konvergencia", a „dezideologizálás", az „ideológiai fegyvernyugvás" stb. – „helyességének" igazolására. Az antikommunista propagandisták – a szélsőjobboldali imperialista ideológusoktól az ultrabaloldali revizionistákig – egyetértenek abban, hogy bizalmatlanságot igyekeznek kelteni a Szovjetunió és a többi szocialista ország külpolitikája iránt.

Megélénkültek a különféle revizionista és trockista áramlatok, amelyek a szovjetellenesség zászlaja alatt igyekeznek meghiúsítani a nemzetközi enyhülést és bomlasztani a különböző országok haladó erőinek egységéért folyó mozgalmat. Így például L. Grünwald osztrák revizionista már említett cikke azt

[49] *L. Vasconi:* I Viaggi di Brezhnev. *Mundo operaio*, 1973. 6. sz. 47. old.

az állítást tartalmazza, hogy „a Szovjetunió államérdekei és a többi ország forradalmi mozgalma szemben állnak egymással"[50]. A sajtó elégedetten állapítja meg, hogy a jobboldali revizionisták és az ultrabaloldali opportunisták a szovjet külpolitika elleni támadások platformján közelednek egymáshoz.[51]

A burzsoá és a revizionista propagandának a szovjet külpolitika jellegére, az enyhülés és az osztályharc közötti viszonyra vonatkozó koholmányait leleplezte az SZKP Központi Bizottságának a XV. pártkongresszus elé terjesztett beszámolója.[52]

A szovjet külpolitika meghamisítóinak koholmányaira megsemmisítő csapást mért a Szovjetunió új alkotmánya, amely egy külön fejezetben világosan meghatározza a Szovjetunió külpolitikájának céljait és elveit. Ezek a következők: kedvező nemzetközi viszonyok biztosítása a kommunizmus szovjetunióbeli építéséhez, a világszocializmus pozícióinak megszilárdítása, a népek által a nemzeti felszabadulásért és a társadalmi haladásért vívott harc támogatása, az agresszív háborúk elhárítása és a különböző társadalmi rendszerű államok közötti békés egymás mellett élés elvének megvalósítása.

Az, hogy az imperialista körök ösztönzésére fokozódik a jobboldali és a „baloldali" opportunisták támadása a szovjet külpolitika ellen, összefügg azzal, hogy félnek az enyhülés társadalmi-politikai hatásától a tőkésországok munkás- és demokratikus mozgalmára.

A feszültség enyhülése kedvező feltételeket teremt ahhoz, hogy a tőkésországokban tovább erősödjék a munkásosztály és más dolgozó rétegek politikai öntudata és aktivitása. A szocialista országok és népek közötti kapcsolatok bővülése új csator-

[50] *Osteuropa*, 1974. 10. sz. 707. old.
[51] *The World Today*, 1973. 1. sz. 41. old.
[52] Lásd Az SZKP XXV. kongresszusa. 41–42. old.

nákat nyit, amelyek közvetítik a szocialista eszmék befolyását a nem szocialista országok népeire. A különböző országok közötti kapcsolatok bővülése, a szellemi értékek cseréje, az érintkezés fejlődése – ami természetes velejárója az enyhülésnek – azt eredményezi, hogy terjed az igazság a szocializmusról, arról, hogy ott az egész nép élete elvileg más minőségű, mint a kapitalizmusban, mert a szocializmusban az élet minősége megfelel az ember egyéni és társadalmi érdekeinek, szellemi és erkölcsi tökéletesedésének. A tudományos kommunizmus eszméi újabb és újabb követőkre találnak.

Olyan körülmények között, amikor a tőkésországok kormányzó köreinek egy része is mindinkább hajlik a politikai realizmus, az enyhülés és a szocialista országokkal való együttműködés felé, a tömegek könnyebben ismerik fel a tulajdon érdekeik és a katonai-ipari komplexum érdekei közötti ellentmondást. Ezáltal jobb lehetőségek nyílnak a demokratikus erők harcához a militarizmus és a reakció ellen. A tőkésországok munkásosztálya, demokratikus erői a siker nagyobb reményével harcolhatnak azért, hogy ezek az országok független külpolitikát folytassanak, kilépjenek a katonai-politikai tömbökből, hogy az összes országgal való nemzetközi együttműködés fejlesztésére orientálódjanak.

A tőkésországok munkásmozgalmának forradalmi élcsapata sokra tartja ezeket az új lehetőségeket. Az európai tőkésországok kommunista és munkáspártjainak brüsszeli konferenciája politikai nyilatkozatában leszögezte: „Jelentős változások történtek a világ helyzetében. Ezek a változások a Szovjetunió és a többi szocialista ország sikereinek és nemzetközi politikájának, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom tevékenységének, a nemzeti felszabadító mozgalmak, a demokrácia és a béke erői harcának eredményei . . . Ma nagyon nagy lehetőségei vannak a társadalom mélyreható demokratikus át-

alakítására irányuló fordulat megvalósításának a különböző kapitalista országokban és egész Nyugat-Európában."[53]

Ebből fakad az is, hogy nagy lehetőségek nyílnak a tőkésországok munkásmozgalmára váró fontos feladat megoldására, az akcióegység megvalósítására. Maga az enyhülési folyamat, a szocialista országok békeszerető politikájának sikerei, az SZKP-nak és a szocialista országok többi testvérpártjának a szociáldemokrata pártok vezetőivel való kapcsolatai nagyban befolyásolták a szociáldemokraták állásfoglalását Franciaországban, Belgiumban, Finnországban és más országokban. Ezek a kapcsolatok előmozdítják soraikban a differenciálódást, elősegítik a baloldali erők aktivizálódását, s bizonyos pozitív változásokat idéznek elő a belpolitikai és a külpolitikai kérdésekben elfoglalt álláspontjukban.

Különösen nagy érdeklődésre tarthatnak számot a szociáldemokrata pártok politikájának bizonyos új mozzanatai. Ezek közül a leglényegesebbek a következők: annak elismerése, hogy a Szovjetunió békés külpolitikát folytat és hozzájárul a nemzetközi feszültség enyhüléséhez; az a fokozódó törekvés, hogy fejlesszék a gazdasági, tudományos, kulturális kapcsolatokat a szocialista országokkal, elsősorban a Szovjetunióval; az a több pártnál megfigyelhető tendencia, hogy a merev antikommunista álláspontról áttérjenek a kommunista pártokkal való párbeszédre és együttműködésre.

Az utóbbi években jelentős mértékben bővültek a kommunista pártok kapcsolatai a szociáldemokrata pártokkal és más demokratikus erőkkel. Abban a munkásosztály vezette tömegmozgalomban, amely a nemzetközi feszültség enyhüléséért, az imperializmus agresszív külpolitikája és a militarizmus ellen

[53] A nemzetközi kommunista mozgalom dokumentumai. 1945–1976. Kossuth Könyvkiadó 1977. 600., 607–608. old.

folyik, a legkülönbözőbb társadalmi rétegek erőfeszítései egyesülnek. A fejlett tőkésországok kommunista pártjainak tapasztalatai azt mutatják, hogy a feszültség enyhüléséért vívott harc során a munkásosztálynak további lehetőségei nyílnak arra, hogy küzdjön az antimonopolista demokrácia megteremtéséért és a további előrehaladásért a társadalmi fejlődés útján. Mivel a régi kommunistaellenes és szovjetellenes koholmányok ma már jóval kevésbé hatnak a tömegek tudatára, lehetővé válik, hogy eredményesebben munkálkodjanak a különféle társadalmi és politikai erők széles körű koalíciójának megteremtésén – mind nemzeti, mind pedig nemzetközi szinten –, a békéért és a nemzetközi biztonságért vívott harc alapján. Az antiimperialista mozgalom társadalmi bázisa a tőkésországokban a munkásosztály erejének és tekintélyének növekedésével, a dolgozók érdekeiért, a nemzet igazi érdekeiért vívott harcban betöltött élcsapat-szerepének fokozódásával párhuzamosan bővül. Ebből a forradalmi harc további föllendülésének újabb lehetőségei adódnak, amint erre az SZKP XXV. kongresszusának több külföldi vendége is rámutatott felszólalásában. „Gyümölcsöző tevékenységük nagyszerű eredményei, amelyeket önök, szovjet kommunisták, e napokban összegeznek, nagy visszhangot váltanak ki valamennyi kontinensen, az emberek millióiban, köztük a mi országunk sok dolgozójában is – mondotta felszólalásában Herbert Mies, a Német Kommunista Párt elnöke. – Megértik, hogy ezek a sikerek az ő javukra válnak. Hiszen ők valamennyien nyernek azon, ha valóra válik az SZKP XXIV. kongresszusán elfogadott békeprogram, amely megvetette az alapját a hidegháborútól az enyhülés felé történt fordulatnak, minthogy ez elősegítette a béke megszilárdulását. Hiszen ők valamennyien nyernek a szovjet gazdaság és a szovjet társadalom dinamikus és válságmentes fejlődésén, minthogy ennek következtében létrejönnek azok a reális felté-

telek, amelyek nem engedik meg a tőkésországok uralkodó köreinek, hogy semmibe vegyék a dolgozók szociális és demokratikus követeléseit."[54]

Az antikommunista stratégák és szekértolóik, a Szovjetunió külpolitikája ellen fordítva ideológiai diverzióik élét, megpróbálják lejáratni a nemzetközi enyhülésnek mint nem csupán külpolitikai, hanem egyben társadalmi-politikai jelenségnek magát a gondolatát is, s egyúttal megbontani a békeszerető erők széles frontját, amelynek egysége a legfontosabb feltétele annak, hogy az enyhülési folyamat visszafordíthatatlan legyen.

Az antikommunista propaganda arra spekulál, hogy minden kommunista párt keresi a forradalmi harcnak azokat az útjait és formáit, amelyek megfelelnek országuk sajátos feltételeinek. A marxista–leninista elmélet alkotó alkalmazása a konkrét nemzeti feltételekhez teljesen törvényszerű, és közvetlen folyománya az osztályharc stratégiájának. Az antikommunista stratégák ezeknek az utaknak és formáknak a keresését fel akarják használni arra, hogy ideológiai és politikai nyomást fejtsenek ki a kommunista mozgalom egyes osztagaira. Írásaikban és szóbeli megnyilatkozásaikban egyre-másra azt követelik, hogy a kommunisták ebben vagy abban az országban demonstrálják „függetlenségüket Moszkva gyámságától". Az imperializmus ideológiai diverziói egyúttal a tőkésországokban tevékenykedő forradalmi erők ellen irányulnak. Meg akarják rendíteni hitüket a proletár internacionalizmusban, abban, hogy hatékony lehet az a szolidaritás, amelyet a Szovjetunió Kommunista Pártja, az egész szovjet nép vállal más országokban küzdő osztálytestvéreivel.

Ezeknek az antikommunista hisztériával párosuló szovjetellenes támadásoknak végül az a céljuk, hogy meggátolják a

[54] Az SZKP XXV. kongresszusa. 300. old.

feszültség enyhüléséért küzdő mozgalom társadalmi-politikai bázisának kiszélesedését. Ezek a támadások arra hivatottak, hogy bizonyos eltérő eszmei-politikai orientációjú körökben, főleg azokban, amelyek nemrég csatlakoztak ehhez a mozgalomhoz, bizalmatlanságot és gyanakvást keltsenek a kommunizmussal szemben, azokkal az erőkkel szemben, amelyek hívek a proletár internacionalizmushoz és küzdenek a szovjetellenesség minden megnyilvánulása ellen. Ezért a nyugat-európai kommunisták harcát azok ellen, akik Európában és annak határain túl azért szállnak síkra, hogy az EGK-t nemzetek fölötti politikai és katonai szövetséggé változtassák, az antikommunista politikusok és ideológusok – például az angol N. McInnes professzor – úgy tüntetik fel, mint „egy atlanti kapcsolatok nélküli, a Szovjetunió uralma alatt álló Európára való törekvést"[55].

Azonkívül, hogy meg akarja gátolni a demokratikus erők összefogását az egyes országokban és a különböző politikai és társadalmi erők nemzetközi háborúellenes koalíciójának megalakulását, az antikommunista propaganda szovjetellenes aspektusának még egy másik célja is van. Az imperialista stratégák, egyaránt alkalmazva a megtorlások és a társadalmi manőverezés módszereit, szövetkezve a jobboldali meg a „baloldali" opportunistákkal, igyekeznek bomlasztani a tőkés világban működő kommunista mozgalmat mint nemzetközi erőt, előidézni az egyes kommunista pártok revizionista elfajulását.

Az antikommunista propaganda azt próbálja elhitetni a nem kommunista baloldali erőkkel, hogy csak akkor közeledhetnek a kommunistákhoz, ha ezek demonstrálják az SZKP-tól való „függetlenségüket". A kommunista pártok következetesen le-

[55] *N. McInnes:* The Communist Parties of Western Europe and the EEC. *The World Today,* 1974. 2. sz. 88. old.

leplezik az elvi kérdésekben tett kompromisszumokat, a kommunista ideológiával ellentétes nézetekkel és cselekedetekkel való megbékélést, hangsúlyozva, hogy az opportunizmusnak tett bármely engedmény végső soron a kommunisták kárára válik. Gus Hall, az Egyesült Államok Kommunista Pártjának főtitkára ezzel kapcsolatban kijelentette: „Nem szándékozunk rágalmazó kirohanásokhoz folyamodni a szocializmus erői ellen, szovjetellenes koholmányokat kántálni avégett, hogy kivívjuk az úgynevezett elismerést, hamis tekintélyt szerezzünk, vagy bebizonyítsuk függetlenségünket. Nem építjük politikánkat oly módon, hogy közben alkalmazkodunk az osztályunkat érő támadásokhoz, a pártunk vagy a szocializmus elleni támadásokhoz.

A maoizmus klasszikus példája annak, hová vezethet az opportunizmus, ha nem talál ellenállásra. Az opportunizmus zavaros ingoványának mélyén húzódik meg az ellenforradalom."[56]

A burzsoázia lépten-nyomon rágalmazza a kommunista pártokat és azon van, hogy elszigetelje őket a néptömegektől. A nyugati ideológusok például azt bizonygatják, hogy „Nyugaton a kommunista pártok ma már se nem újítók, se nem forradalmiak", és „a forradalmi lobogót már az ideológiailag változékony és aktív csoportok vették át"[57].

A kommunista pártok soraiból kiűzött revizionista renegátok nyilatkozatait a burzsoá propaganda úgy tünteti fel, mint a kommunista párt revizionista és nacionalista szellemű „evolúciójának" bizonyítékait.[58] Ugyanakkor a burzsoázia az utóbbi időben különösen buzgón támogatja mindazokat az opportunista áramlatokat és csoportosulásokat – a jobboldali szociálde-

[56] Az SZKP XXV. kongresszusa. 286–287. old.
[57] *Z. Brzezinski:* Between Two Ages. New York 1970. 184–185. old.
[58] *A. Laurens* és *T. Pfister:* Nouveaux Communistes. Párizs 1973. 19. old.

mokratáktól az ultrabalosokig –, amelyek gyöngíteni próbálják a kommunistákat mint nemzeti és internacionalista pártokat. Óriási segítséget nyújtanak ebben a pekingi vezetők, amikor valamennyi kontinensen ösztönzik a maoista csoportosulások alakulását. A trockisták, a maoisták, a minden rendű és rangú ultrabaloldaliak provokációs felhívásai és akciói már nemegyszer közvetlen segítséget nyújtottak az imperialista reakció antikommunista mesterkedéseinek, ösztönözték a fasiszta tendenciákat a fejlett tőkésországokban.

A kommunista és munkáspártok, az összes haladó erők határozottan visszaverik a tőkésországokban folyó szovjetellenes rágalomhadjáratokat. Rámutatnak arra, hogy ezeknek az ideológiai diverzióknak az igazi oka: a félelem az enyhüléstől, a szocializmusra vonatkozó igazságtól, az a törekvés, hogy a tömegek figyelmét eltereljék a kapitalista rendszer mélyülő belső ellentmondásairól, s hogy megosszák a békéért, a nemzeti függetlenségért és a társadalmi haladásért küzdő erőket. „Az antikommunizmus olyan eszköz volt és marad, amelyet az imperialista és reakciós erők nemcsak a kommunisták, hanem más demokraták és a demokratikus szabadságjogok ellen is felhasználnak – hangsúlyozta az európai kommunista és munkáspártok konferenciájának záródokumentuma. – Ezek az erők kampányokat folytatnak a kommunista pártok, a szocialista országok ellen, kezdve a Szovjetunióval, a szocializmus és a haladás erői ellen; kampányokat azzal a céllal, hogy lejárassák a kommunisták politikáját és eszményeit a néptömegek előtt, megakadályozzák a munkásmozgalom egységét és a demokratikus és népi erők együttműködését."[59] Azok, akik a saját bőrükön érzik a kapitalizmus mélyülő általános válságának min-

[59] Az európai kommunista és munkáspártok konferenciája. Berlin, 1976. június 29–30. 248–249. old.

den súlyát, egyre jobban meggyőződnek arról, hogy csak a szocializmus elégítheti ki valóban a társadalmi szükségleteket és biztosíthatja a lehetőségeket az ember minden irányú szellemi fejlődéséhez. Ha összehasonlítjuk egymással a két világrendszerhez tartozó államok belső helyzetét és külpolitikáját, az emberi értékek egész színképét, beleértve a két rendszer erkölcsi és kulturális koncepcióit, akkor a tőkés világban élő milliók előtt egyre nyilvánvalóbb lesz a szocializmus növekvő fölénye.

A kommunisták határozottan visszautasítják az olyan próbálkozásokat, hogy szovjetellenes rágalmak segítségével megbontsák a forradalmi, demokratikus erők egységét mind nemzeti, mind nemzetközi viszonylatban. „Senki se számítson arra, hogy az olasz kommunisták szakíthatnak a proletár internacionalizmus gyakorlatával és elveivel, eltávolodhatnak a többi munkás-, szocialista és forradalmi erővel való szolidaritás és együttes harc irányvonalától. Ezt az irányvonalat fogjuk követni továbbra is . . .”[60], jelentette ki Enrico Berlinguer, az Olasz Kommunista Párt főtitkára, a párt XIV. kongresszusán tartott beszámolójában.

A tőkésországok kommunista és munkáspártjai nagy elismeréssel nyilatkoztak a Szovjetunió új alkotmányáról. Hangsúlyozzák, milyen óriási nemzetközi jelentősége van ennek a dokumentumnak, amely megmutatja, mi is a mai fejlett szocializmus és külpolitikája.

A Szovjetunió új alaptörvényének elfogadása megsemmisítő csapást mér a tőkés világban folyó kommunista- és szovjetellenes propagandára, hatékony segítséget nyújt mindazoknak, akik a békéért és a társadalmi haladásért harcolnak.

Az utóbbi időben az úgynevezett harmadik világ országai-

[60] *Pravda*, 1975. március 19.

ban követett imperialista politikai stratégiában mind nagyobb szerepet játszanak a szovjetellenes jelszavak, kiváltképpen a szovjet külpolitikára szórt rágalmak. Ennek az az oka, hogy amint ezt a nemzetközi fejlemények mutatják, igen szoros kapcsolat áll fenn a szocialista államok erejének növekedése és békeszerető politikájának sikerei, valamint a nemzeti felszabadulásért folyó forradalmi harc vívmányai között. A nemzeti felszabadító forradalmak éppen akkor győzedelmeskedtek az ázsiai és afrikai országokban, amikor a szocializmus világrendszere a nemzetközi fejlődés döntő tényezőjévé kezdett válni. Éppen a Szovjetunió kezdeményezésére, a többi szocialista állam tevőleges hozzájárulásával fogadta el az Egyesült Nemzetek Szervezete a világ országainak túlnyomó szótöbbségével azt az ismert nyilatkozatot, amely szerint a gyarmati országoknak és népeknek meg kell adni a függetlenséget, majd pedig azt a nyilatkozatot, hogy megengedhetetlen az államok belügyeibe való beavatkozás, hogy meg kell óvni az államok függetlenségét és szuverenitását. A kommunizmus építése, a szovjet befolyás és erő minden irányú növekedése – állapította meg az SZKP XXV. kongresszusán elhangzott felszólalásában Rodney Arismendi, Uruguay Kommunista Pártjának első titkára – elősegíti a felszabadulásukért küzdő népek támogatását. „Ezért az új szovjet ötéves tervet is úgy kell tekinteni, mint hozzájárulást a kolonializmus és a neokolonializmus fölötti végleges győzelem ügyéhez és mint ösztönzést a demokrácia és a szocializmus újabb sikereihez."[61]

A Szovjetunió következetesen támogatja az ázsiai, afrikai, latin-amerikai országok népeinek harcát a kolonializmus és a neokolonializmus ellen, a monopóliumok basáskodásának min-

[61] XXV. Szjezd Kommunyisztyicseszkoj Partyii Szovjetszkovo Szojuza. Sztyenograficseszkij Otcsot. 2. köt. 84–85. old.

den formája ellen. E támogatás nyomán olyan nemzetközi helyzet jött létre, amelyben ezek a népek egyre határozottabban követelik annak a törvényes joguknak az érvényesítését, hogy a nemzeti erőforrásokat saját érdekeikben használhassák fel. A békés egymás mellett élés elveinek a nemzetközi kapcsolatokban való meggyökeresedése olyan légkört teremt, amely elősegíti a fejlődő ázsiai, afrikai és latin-amerikai országoknak a társadalmi haladás és a kölcsönösen előnyös békés együttműködés útján való szabad és független előretörését. Éppen ezért az imperialista propaganda erőfeszítéseket tesz avégett, hogy meggátolja az együttműködés további bővülését a Szovjetunió és az említett országok között.

A „harmadik világ" országaihoz szóló szovjetellenes rágalmak áradatában ma világosan nyomon követhető két fő vonal. Az egyiket az a törekvés jellemzi, hogy a Szovjetunió politikáját, többek között azt, hogy síkraszáll az ázsiai kollektív biztonsági rendszer megteremtése mellett, úgy tüntessék fel, mint a fejlődő országok ellen irányuló nagyhatalmi célok megnyilvánulását. Példaképpen szolgálhat az NSZK-ban működő Nemzetközi Politikai Kutatóintézet munkatársainak az a cikke, amelyben azt a gondolatot fejtegetik, hogy „az ázsiai kollektív biztonsági rendszer megteremtésére tett javaslat úgy értékelhető, mint taktikai lépés az ázsiai szovjet hegemónia megteremtéséhez és Kína elszigeteléséhez vezető úton"[62].

A másik vonal: az az állítás, hogy a Szovjetunió kész feláldozni a „harmadik világ" országaival való együttműködést az Egyesült Államokkal való megállapodás – a „két szuperhatalom megegyezése" – kedvéért. „Az oroszok a feszültség enyhülését jobban a szívükön viselték, mint személyes szövet-

[62] *D. Braun* és *I. Glaubitz:* Kollektive Sicherheit als Konzept der Sowietischen Aussenpolitik. *Europa Archiv,* 1974. 1. sz. 29. old.

ségeseik – Egyiptom vagy Szíria – érdekeit"[63] – írta például C. Bell „Az októberi közel-keleti háború" című cikkében. A propagandának ez a két vonala – a megközelítés minden különbsége ellenére – azon a gondolaton alapszik, hogy a Szovjetunió külpolitikája nagyhatalmi jellegű, és mindkét vonal arra hivatott, hogy bizalmatlanságot keltsen a „harmadik világ" országaiban a Szovjetunióval szemben. A „szuperhatalmak megegyezéséről" szóló koholmányok terjesztésében különösen a maoisták tanúsítanak nagy buzgalmat.

Ami a propaganda első vonalát, többek között az ázsiai kollektív biztonsági rendszer megteremtésére tett szovjet javaslat céljaira vonatkozó állításokat illeti, meg kell mondanunk, hogy ennek a javaslatnak a megvalósítása lehetővé tenné, hogy a kontinens minden egyes népe megteremtse a biztos feltételeket a szabad fejlődéshez és a nemzeti újjászületéshez, lehetővé tenné, hogy a térség államai között felülkerekedjék a bizalom és a kölcsönös megértés szelleme.

Ha a nemzetközi kapcsolatokban meggyökeresednének a békés egymás mellett élés elvei, ez lehetővé tenné sok olyan nemzetközi konfliktus rendezését, amelyek megoldásában a fejlődő országok érdekeltek. Ez lényegesen megkönnyítené a fejlődő országok mindegyikének előrehaladását a demokrácia útján, a haladó jellegű társadalmi-gazdasági átalakításokért vívott harc lehetőségének bővítését.

A harc a békés egymás mellett élés elveinek a nemzetközi kapcsolatokban való meggyökeresedéséért egyúttal harcot jelent a kolonializmus és a fajüldözés elszigeteléséért, az igazságos, demokratikus világért, amely elképzelhetetlen az imperialista agresszió megszüntetése nélkül, a népek független, sza-

[63] *C. Bell:* The October Middle East War. *International Affairs*, 1974. 4. sz. 542. old.

bad fejlődési törekvésének elfojtására irányuló imperialista erőfeszítések meghiúsítása nélkül. Ez a gondolat végigvonul a Szovjetunió és a többi szocialista ország egész külpolitikai tevékenységén.

Pártunk és a szovjet állam, a békeprogramot valóra váltva, korunk haladó erőivel szoros szövetségben következetesen és állhatatosan küzd azért, hogy teljes egészében megvalósuljon az ENSZ határozata a még megmaradt gyarmati rezsimek felszámolásáról, a fajüldözés és az apartheid megnyilvánulásainak általános elítéléséről és bojkottjáról.

Az utóbbi években súlyos csapások érték a kolonializmust. A nemzeti felszabadító mozgalmak – a szocialista közösségnek, az egész világ haladó közvéleményének egyre hathatósabb erkölcsi és politikai támogatása mellett – olyan győzelmeket arattak, amelyek új horizontokat nyitottak a függetlenné vált országok előtt. Bissau–Guinea és a Zöld-foki-szigetek, Mozambik és Angola népei haladó, független államok létrehozását vívták ki. Újabb haladó irányú változások mentek végbe a szocialista orientációjú arab, afrikai és ázsiai országok gazdaságában és politikai életében. A fejlődő országok zöme az imperializmus ellen küzdve egyre nagyobb energiával védelmezi politikai és gazdasági jogait, igyekszik megszilárdítani függetlenségét, emelni a nép társadalmi, gazdasági és kulturális fejlettségének színvonalát. Az SZKP, a szovjet állam világos álláspontra helyezkedik e folyamatokkal kapcsolatban. Az SZKP Központi Bizottságának a XXV. pártkongresszus elé terjesztett beszámolója ezt a következőképpen fogalmazza meg: „Pártunk támogatást nyújt és fog nyújtani a jövőben is a szabadságukért küzdő népeknek. A Szovjetunió ennek során nem akar semmilyen előnyhöz sem jutni, nem törekszik koncessziók szerzésére . . . katonai támaszpontok kierőszakolására . . . a Szovjetunió teljes mértékben támogatja a fiatal

államok jogos törekvéseit, azt az eltökéltségüket, hogy teljesen megszabaduljanak az imperialista kizsákmányolástól s maguk rendelkezhessenek nemzeti kincseikkel."[64]

Az, hogy a maoisták figyelmen kívül hagyják ezeket a tényeket, elárulja azt a törekvésüket, hogy bármilyen eszközzel befeketítsék a Szovjetuniót és külpolitikáját, elterelj ék a fejlődő országok figyelmét arról, hogy összeszűrték a levet a szélsőséges reakcióval az egész világon, beleértve a dél-afrikai fajgyűlölőket és a chilei fasiszta juntát, s ezzel alátámasszák nagyhatalmi igényeiket a „harmadik világ" vezetésére.

A világszocializmusnak a nemzeti felszabadító mozgalommal vállalt szolidaritása messze túlhaladja a gazdasági és tudományos-műszaki segítség, a politikai és katonai támogatás kereteit. Azok a tapasztalatok, amelyeket a Szovjetunió a termelőerőknek a termelési eszközök társadalmi tulajdona alapján való gyorsított fejlesztése terén szerzett, felbecsülhetetlen közkincsévé válnak az egész haladó emberiségnek, így a nemzeti felszabadító mozgalomnak is. A felszabadult országok haladó erői, ha felhasználják ezeket a tapasztalatokat, s alkotóan alkalmazzák őket országaik konkrét körülményeinek megfelelően, lényegesen meggyorsíthatják a társadalmi-gazdasági fejlődés folyamatát, mégpedig oly módon, hogy ez a fejlődés a népesség túlnyomó többségének érdekeit, nem pedig a kizsákmányoló vezető réteg érdekeit szolgálja. A szocialista orientációjú fiatal államok tapasztalatai igazolják, hogy a gyarmati iga alól felszabadult népek éppen ezen az úton érik el a legnagyobb társadalmi és gazdasági sikereket, verik vissza eredményesen a neokolonializmust, szilárdítják meg nemzeti függetlenségüket és szuverenitásukat, segítik elő jelentős mértékben a békéért és a társadalmi haladásért folyó harcot, fo-

[64] Az SZKP XXV. kongresszusa. 17., 18. old.

kozzák a szolidaritást korunk más haladó erőivel, elsősorban a szocialista országokkal.

Hogy mennyire alaptalan a „szuperhatalmak megegyezésére" vonatkozó koholmány, bizonyítja a Szovjetunió egész története, többek között a nagy tőkésországokkal való kapcsolataink története. E kapcsolatok során a szovjet állam mindig is abból az elvből indult ki, hogy ez az együttműködés semmiképpen sem csorbíthatja más országok biztonságát és jogos érdekeit. Ezenkívül a feszültség enyhülése és az államközi együttműködés fejlődése nem lehet a földgolyó valamely körülhatárolt térségének kiváltsága. A világ oszthatatlan, s ezért a szocialista országok a nemzetközi enyhülésnek az egész földgolyóra való kiterjesztéséért küzdöttek és küzdenek. Jóllehet a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti viszony – katonai, gazdasági és tudományos-technikai potenciáljuknál fogva – objektíve nagy hatással van az egész nemzetközi helyzetre, kivált a háború és a béke kérdéseiben, ez nem zárja ki, ellenkezőleg, feltételezi bármely más állam tevékeny hozzájárulását az enyhülési folyamat fejlődéséhez.

Valamely államnak a nemzetközi kapcsolatokban betöltött szerepét elsősorban politikájának jellege, tartalma szabja meg. És a valóban tartós béke csakis demokratikus béke lehet, amelyik nem az erőn alapszik, hanem azon, hogy tiszteletben tartják kivétel nélkül valamennyi ország – legyen az „nagy" vagy „kis" ország – jogait, szuverenitását, törvényes érdekeit, valamennyi nép jogát a szabadságra és a társadalmi haladásra. A Szovjetunió és a többi szocialista ország, amikor következetesen védelmezi a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének elveit, abból indul ki, hogy ezeket az elveket valamennyi állammal szemben alkalmazni kell.

Természetes, hogy az antiimperialista erők megosztására törekvő pekingi vezetők ideológiai diverzióit a nemzetközi reak-

ció üdvözli és támogatja. Számos nyugati ország imperialista propagandája minden úton-módon reklámozza a diktátumukat állítólag valamennyi többi országra ráerőszakoló „szuperhatalmak" pekingi koncepcióját. Olyan körülmények között, amikor a „szovjet fenyegetésről" szóló elavult mese már nem teszi meg a kellő hatást a közvéleményre, az antikommunista propagandisták igyekeznek lejáratni a Szovjetunió külpolitikáját, tagadva elvi osztályjellegét és azonosítva a legnagyobb imperialista hatalomnak, az Egyesült Államoknak a politikájával. Így V. Han amerikai professzor azt fejtegeti, hogy a Szovjetunió „sutba veti forradalmi örökségét azért, hogy az Egyesült Államokkal együtt csatlakozzék a »tehetős« államok sokoldalú védelmi közösségéhez"[65].

A „harmadik világ" országaiban a haladó erők határozottan elvetik a maoisták szovjetellenes koholmányait. A latin-amerikai és karib-tengeri országok kommunista pártjainak havannai konferenciája például nyilatkozatában hangsúlyozta, hogy „a konferencia határozottan elítéli Kína Kommunista Pártja vezetőségének külpolitikáját, mert az amerikai imperializmussal kacérkodik, védelmezi annak ázsiai és európai jelenlétét, igazolni próbálja a NATO-t, bátorítja a nyugatnémet imperializmust és revansizmust, ugyanolyan dühödten támadja és rágalmazza a Szovjetuniót, mint a nemzetközi reakció legádázabb képviselői, ellene uszítja a világburzsoázia agresszív militarizmusát, fékevesztett hidegháborús politikát folytat a hősi szovjet nép ellen"[66]. Miként azt az arab országok kommunista és munkáspártjainak 1973 szeptemberében tartott tanácskozásán a résztvevők hangsúlyozták, a kommunistaellenesség és a szovjetellenesség terjesztésére tett kísérletek a nemzeti erők

[65] *Orbis*, 1972. XVI. sz. 373. old.
[66] *Kommunyiszt*, 1975. 10. sz. 97. old.

közötti belső harc kiprovokálására irányulnak. „Az arab-szovjet barátság és együttműködés – mondja a tanácskozás nyilatkozata – az arab népek felszabadító harcának legnagyobb vívmánya, e harc további fejlődésének záloga. Az arab országokban egyetlenegy társadalmi erő sem mondhat le erről a szövetségről, nem állhat el tőle anélkül, hogy ne tenne egy lépést jobbra, a reakció felé."[67] A szolidaritás kötelékei, amelyek a Szovjetuniót, a világszocializmust összefűzik a neokolonializmus, az agresszió imperialista politikája ellen küzdő egykori gyarmatok népeivel, évről évre egyre szilárdabbakká válnak.

*

Bármilyen cselszövéshez folyamodik is az imperializmus politikai stratégiája és taktikája, végleges csődje elkerülhetetlen. E politikai stratégia céljai és azok megvalósítása között óriási szakadék tátong. Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy az imperializmus végső céljai nincsenek összhangban az elérésükhöz rendelkezésére álló eszközökkel. Amint erre az eddigiekben rámutattunk, a haladó erők szembeszállnak az imperializmusnak azzal a próbálkozásával, hogy a szovjetellenesség fegyverének felhasználásával megossza a vele szemben álló erőket.

Emellett fontos, hogy korunk forradalmi erői állandóan résen legyenek, és készen álljanak az imperializmus bármiféle, többek között szovjetellenes mesterkedéseinek visszaverésére is. A haladó erők ma is következetesen és eredményesen harcolnak az imperialista politika ellen, a kommunistaellenesség és a szovjetellenesség ideológiájának minden megnyilvánulása ellen. Ez elengedhetetlen ahhoz, hogy tovább fejlődjék a nemzetközi

[67] *Pravda*, 1973. szeptember 19.

enyhülés folyamata és hogy leküzdjük az imperializmus legreakciósabb erőinek politikai ellenállását. Ezért hangsúlyozták a berlini konferencián részt vevő kommunista és munkáspártok, hogy harcolni kell azok ellen az erők ellen, amelyek „kampányokat folytatnak a kommunista pártok, a szocialista országok ellen, kezdve a Szovjetunióval, a szocializmus és a haladás erői ellen ... A haladásra és demokratikus fejlődésre törekvő népi erők érdekében áll az antikommunizmus elszigetelődése és leküzdése"[68]. Csak akkor lehet biztosítani az emberiség fokozatos fejlődését a béke és a társadalmi haladás útján, ha meghiúsítjuk az imperialista reakció ideológiai diverzióit és egyéb mesterkedéseit a békés egymás mellett élés elveinek a nemzetközi kapcsolatokban való meggyökeresedéséért síkraszálló erők egysége ellen. Ámde az, hogy a marxizmus–leninizmus követői az ideológiai harcban nem ismernek kompromisszumot, egyáltalán nem jelenti sem a hidegháború szelleméhez való visszatérést, sem pedig – ahogyan ezt a kommunistaellenes propaganda állítja – politikai intranzigenciát mindazokkal szemben, akik másként gondolkodnak. Arról van szó, hogy a marxizmus–leninizmus követői leleplezik a szocializmusra szórt rágalmakat, és feltárják az igazságot a szocializmusról mint valóban létező rendszerről és mint a kommunista pártok céljaira és politikájára vonatkozó elméleti tanításról; arról van szó, hogy sokoldalúan feltárják azt a filozófiát, amely a Szovjetuniót és a többi testvéri szocialista államot vezérli. A marxizmus–leninizmus híveinek mély meggyőződése, hogy ez a tanítás legyőzhetetlen, mert igaz, mert az ezen a tanításon alapuló politika felel meg a legjobban a kor követelményének: az emberiség békeszerető erőinek egyesülniük kell valamennyi ország, valamennyi nép békés fejlődése érdekében.

[68] Az európai kommunista és munkáspártok konferenciája Berlin, 1976. június 29–30. 248., 249. old.

Hogyan hamisítják meg a Szovjetunió szocialista építése során szerzett tapasztalatokat?

A szovjetellenesség egyik fő iránya a Szovjetunió és a többi szocialista ország szocialista építése során szerzett tapasztalatok meghamisítása.

A mai „szovjetológusok" szeretnék megkérdőjelezni a szovjet szocialista társadalomnak a történelmi folyamat szempontjából törvényszerű voltát és nemzetközi jelentőségét, s ezért tagadják a szocialista építés objektív és szubjektív előfeltételeit, elferdítve mutatják be a szocializmus szovjetunióbeli építésének útjait és ennek a szocializmusnak a lényegét, azt, ami fejlődésében általános jellegű és ami sajátszerű. A burzsoá „szovjetológusokkal" egy követ fújnak a jobboldali reformista és az ultrabaloldali ideológusok: ezek is igyekeznek eltorzítani a Szovjetunióban végrehajtott szocialista átalakítások lényegét, nemzetközi jelentőségét.

A polgári történettudomány válsága meghatározza azt a módot, ahogyan a szocialista társadalom problémáit tanulmányozza. A politikai antikommunizmusnak megfelel a burzsoá történelmi gondolkodás negativizmusa, amely többek között a történelmi folyamatok szubjektivista értelmezésében nyilvánul meg. A polgári történettudomány a maga eszmei nyomorúságát és módszertani fogyatékosságait növekvő kommunista- és szovjetellenességgel igyekszik kompenzálni.

Fontos ideológiai feladat a világszocializmus győzelméért vívott harcban, hogy a Szovjetunió szocialista építése során felhalmozott történelmi tapasztalatok meghamisítását leleplezzük.

„... mindinkább előtérbe kerülnek az ideológiai harc feladatai – állapítja meg az SZKP Központi Bizottságának a XXV. pártkongresszus elé terjesztett beszámolója –, s ebben a harcban hatalmas fegyver a szocializmus igazsága."[1]

A „SZOVJET MINTA" ÉS A SZOCIALIZMUS TUDOMÁNYTALAN MODELLJEI

Az európai kommunista és munkáspártok 1976. évi konferenciája hangsúlyozta, hogy a tőkés társadalom gazdasági és szociális struktúrája mindinkább ellentmondásba kerül a dolgozók és a néptömegek szükségleteivel, úgyszintén a társadalmi haladás, valamint a demokratikus és politikai fejlődés követelményeivel. A fejlődő szocializmus a permanens válságoktól sújtott tőkés társadalom reális alternatívája. Nem véletlen tehát, hogy a szocializmus természetének tudománytalan értelmezése, annak összekeverése, ami fejlődésében általános jellegű, azzal, ami sajátszerű, a tudományos szocializmus elméletére vonatkozó burzsoá hamisítások egyik központi iránya.

E hamisítások kiinduló tétele az az állítás, hogy a szocializmus eredetét tekintve „sajátszerűen orosz jelenség, amelyet az orosz társadalom, az orosz eszmék, az orosz forradalom és az orosz erő hoztak létre"[2]. Mivel azonban ma lehetetlen tagadni, hogy a szocializmus más országokban is jelen van, a burzsoá

[1] Az SZKP XXV. kongresszusa. 15. old.
[2] *R. Daniels:* The Nature of Communism. New York 1962.

szociológusok kijelentik, hogy az „orosz szocializmus" nem tudott alkalmazkodni az új feltételekhez, és napjainkban „nemzeti szocializmusokra" hullik szét, s ezek közül mindegyiknek megvan a maga elmélete és gyakorlata.[3] Amellett egyfelől megkísérlik a szocializmus bizonyos elméleti és gyakorlati dogmatikus torzulásait – például Kínában – igazi szocializmusként feltüntetni, hogy lejárassák az utóbbit, másfelől elismerőleg nyilatkoznak a „szocializmusok" revizionista „modellezéséről", amelynek az a célja, hogy „szocialista" csomagolásban burzsoá és opportunista eszméket csempésszenek be a munkásmozgalomba.

A polgári teoretikusok véleménye szerint a mai szocializmust az jellemzi, hogy „pluralisztikus", vagyis különféle típusú, s a kommunistáknak választaniuk kell: vagy elismerik ezt a helyzetet és ezzel lemondanak a marxizmus–leninizmus egyetemességéről, vagy szükségesnek tekintik, hogy valamennyi ország gépiesen másolja az egyedüli „szovjet mintát", figyelmen kívül hagyva az egyes országok nemzeti feltételeit.

Az efféle okfejtések annak „cáfolatául" szolgálnak, hogy a szocialista építés általános törvényszerűségei ilyen vagy amolyan formában valamennyi országban elkerülhetetlenül jelentkeznek. Az „orosz kizárólagosság" burzsoá koncepciójának az a célja, hogy tagadja a Szovjetunió szocialista építése során felhalmozott tapasztalatok internacionális jellegét.

Jelentős szolgálatokat tesznek e cél elérésében a burzsoá ideológusoknak a jobboldali reformisták táborához tartozó opportunisták. Az utóbbi időben nem véletlenül jött divatba a szocializmus különféle „modelljeinek" megkonstruálása, úgyszintén a szocialista építés általános törvényszerűségeit tagadó

[3] Lásd *R. H. Simon:* Kommunismus heute. Mainz 1968; *D. Jakobs:* The New Communism. New York 1969.

„nemzeti szocializmusok" kiagyalása. Egyesek nem érik be azzal, hogy a szocializmust földrajzi és nemzeti ismérv szerint osszák fel, hanem azt a gazdaságirányítás típusa szerint osztályozzák, aszerint, hogy milyenek a társadalom és az egyén közötti kapcsolatok a „szabadság formái" szempontjából stb.[4] Innen erednek az „etatikus" és a „piaci" szocializmus, a „bürokratikus" és a „demokratikus", az „etikus" és a „nem humánus" szocializmus stb. modelljei. A szocializmus legkülönfélébb modelljeinek közös vonása az egyedi elszakítása az általánostól, az empirikus abszolutizálása és szembeállítása a szocialista építés legfontosabb törvényszerűségeivel.

E divat „törvényhozói" annak idején a II. Internacionálé ideológusai voltak. Az ő „érdemük" az, hogy a szocializmust felosztották demokratikus és nem demokratikus szocializmusra. Amint azt a gyakorlat megmutatta, a „demokratikus szocializmus", amelyet a jobboldali szocialista pártok programdokumentumaiban meghirdettek, valójában egyetlen lényeges ponton sem különbözik a kapitalizmustól, megőrzi a burzsoá rend megingathatatlan alapjait.

Az utóbbi években a jobboldali szociáldemokrácia ideológusai ismét fölelevenítették a „demokratikus szocializmus" koncepciójának mint „mindent átfogó eszmének" a propagálását. Németország Szociáldemokrata Pártjának 1973 áprilisában tartott hannoveri kongresszusa nagy reklámot csapott a „szociáldemokrata alternatíva világpolitikai időszerűségének", mondván, hogy ez az alternatíva a „harmadik lehetőség" a valóságos szocializmus és a valóságos kapitalizmus között. A „demokratikus szocializmus" leglényegesebb vonásaként a „szabad vállalkozást", vagyis a maximális profitért folyó tőkés konkurrenciaharcot jelölték meg. Követelték továbbá a

[4] Lásd például *Commentary*, 62. köt. New York 1962. 2. sz.

„demokratikus szocializmus alapvető etikai értékeinek" elmélyítését.

Az úgynevezett demokratikus szocializmus gondolatával a mai szociálreformizmus ideológusai három fő célt követnek. Először is, meg akarják kérdőjelezni a Szovjetunió és a többi szocialista ország fejlődésének helyességét, törvényszerűségét, történelmi tapasztalataik nemzetközi jelentőségét. A „demokratikus szocializmusnak" semmi köze sincs az igazi szocializmushoz, és lényegét tekintve mélységesen antiszocialista, mivel a gyakorlatban a tőkés rendnek a szocialista országokban való visszaállításához vezet.

Másodszor, arra törekszenek, hogy örökössé tegyék az imperializmus uralmát, elvonva a dolgozókat az állammonopolista kapitalizmus elleni megmozdulásoktól. A „megfékezhetetlen ipari társadalommal" alternatívaként a „demokratikus szocializmust" állítják szembe, amely szerintük képes megoldani az állammonopolista rendszer szociális problémáit és ellentmondásait.[5] Valójában, ha figyelmesen szemügyre vesszük a kérdést, kitűnik, hogy ez a „szocializmus" nem egyéb, mint a kapitalizmus apologetikája, mivel csupán arról van szó, hogy a tőkésállam szélesebb körben avatkozzék be a gazdaságba, a kapitalizmus keretei között megvalósítandó reformok útján.

Harmadszor, a „demokratikus szocializmus" modelljét a „harmadik világ" fejlődő országainak javasolják mintaképpen. E „szocialista csomagolás" segítségével megkísérlik a fejlődés kapitalista útjára téríteni őket.[6]

Emellett az alapvető etikai értékek, mint a jó, a szabadság,

[5] Lásd *R. Lowenthal:* Welche Chancen haben linke Bewegungen in der hochindustrialisierten Demokratien? *Die Zeit,* 1973. április 13.

[6] A „demokratikus szocializmus" lényegéről és céljairól részletesebben lásd *N. Szibilev:* Gyemokratyicseszkij szocializm: illuzii i gyejsztvityelnoszty. *Voproszi isztorii KPSZSZ,* 1977. 4. sz.

az igazságosság stb., a szociáldemokrácia ideológusainak politikai doktrínájában mint fő és eredeti értékek szerepelnek. A szociálreformisták ezeket az etikai kategóriákat osztályon kívülinek tekintik, és a szocializmus felé való haladás elkerülhetetlenségét nem a gazdasági rendszer, hanem a „tiszta és értelmes gondolkodás" határozza meg.[7]

Az efféle „szocializmus" tagadja annak a szükségességét, hogy a burzsoázia hatalmát és a termelési eszközök magántulajdonát felszámolják, mert a szocializmus célja, úgymond, nem a gazdaság tökéletesítése, hanem csupán az emberi magatartás magas erkölcsi színvonalának elérése. Ami a szocializmus és a kapitalizmus közötti konfliktust illeti, az – ezeknek az ideológusoknak az állítása szerint – csupán etikai értékek konfliktusára korlátozódik; a kapitalizmus az anyagi termelést és az anyagi jólétet állítja homloktérbe, a szocializmus viszont a szellemi eszményeket, amelyek megvalósítása szerintük még a tőkés termelés fennmaradása esetén is lehetséges. Ilyenformán az „etikai szocializmus" ténylegesen igazolja a tőkés kizsákmányolást, az igazságtalanságot és az önkényt, amelyek óhatatlanul együtt járnak a magántulajdon és a kapitalista gazdaság fennállásával.

A modernista receptek („forradalmi reformizmus", „humanista szocializmus" stb.) egész katalógusának leple alatt nem rejtőzik egyéb, mint a hagyományos szociálreformista megalkuvás a fennálló társadalmi renddel, a visszatérés ehhez az elavult bernsteinista formulához: „a mozgalom minden, a végcél semmi". Ebből fakad az az állítás is, hogy Oroszországban a szocialista forradalom „idő előtti" volt, a Szovjetunióban a szocializmus építése „nem törvényszerű", tapasztalatai más országokban „alkalmazhatatlanok" stb.

[7] Lásd például *U. Lohmar:* Sozialdemokratie und Kommunismus. *Die Zeit,* 1972. április 21.; *L'Express,* 1976. 1279. sz.

A valóban létező szocializmus ellensúlyozására a „szocializmusok" számos modelljét alkotják meg, amelyek tökélyre és egyetemességre tartanak igényt. Napjainkban a „szocializmus modellezésének" egyik első teoretikusa a revizionista Roger Garaudy. A „szocializmus modelljein" ő a gazdasági, társadalmi-politikai és ideológiai struktúrák összességét érti, amelyeknek olykor semmiféle közös vonásuk sincs. Nem a szocializmusra való átmenet különféle útjairól van szó, hanem teljesen eltérő „szocializmusokról". Egyik antikommunista gúnyiratában – a címe: „A remény visszahódítása" – Garaudy odáig megy, hogy általában kétségbe vonja „a szocializmus szovjet változatát"[8].

„Az alternatíva" című munkájában Roger Garaudy megkonstruálja az olyan szocializmus modelljét, amely nemcsak a konkrét napi politikai feladatok megoldására hivatott, hanem az emberiség távolabbi és közös eszményeinek megvalósítására is. Ebben a perspektívában a tudományos-technikai forradalmat az emberi társadalom életének más oldalaitól elszakított önálló erőnek tekinti. A „történelmi kezdeményezés" szubjektivista koncepciója mögött Garaudynál a proletár osztályharc marxista–leninista elméletének, a szocialista forradalom szükségességének elutasítása húzódik meg. Garaudy bírálata elsősorban a valóságos szocializmus ellen irányul, amelyet azzal vádol, hogy nem demokratikus, s egyúttal reklámozza az úgynevezett önigazgatás szocializmusát.[9]

Az úgynevezett szövetkezeti szocializmus teoretikusa, B. Lavergne francia közgazdász, „Az emberi arculatú szocializmus. A szövetkezeti rend" címmel írt könyvet. Azt állítja, hogy a „szövetkezeti szocializmus", amely a termelési eszközök kol-

[8] *R. Garaudy:* Reconquête de l'Espoir. Párizs 1971. 27. old.
[9] Lásd *R. Garaudy:* L'alternative. Párizs 1972. 244. old.

lektív tulajdonán alapul és a fogyasztók és a társult termelők érdekeit képviseli, ugyanolyan hatékony lesz, mint a kapitalista rend, de egyúttal „megszabadítja az embert a jelenlegi rabságtól és elidegenedéstől". Véleménye szerint a Szovjetunióban fennálló társadalmi-gazdasági rend „nem igazi alternatívája a kapitalizmusnak"[10]. Az efféle okoskodásokra Lenin következő szavaival válaszolhatunk: „A szocializmusnak az a feladata, hogy az összes termelési eszközöket átadja az egész nép tulajdonába, s egyáltalán nem az, hogy a hajók legyenek a hajómunkásoké, a bankok a banktisztviselőké."[11]

Nem nehéz nyomon követni azt sem, milyen kapcsolat áll fenn a szocializmusról vallott revizionista nézetek és az újsütetű „marxisták" okfejtései között. Az egyik ez utóbbiak közül, Herbert Marcuse, nem akarja látni a gyökeres különbségeket a két antagonista rendszer: a kapitalizmus és a szocializmus között. „Szovjet marxizmus" című könyvében úgy vizsgálja a szocialista és a kapitalista társadalmat, mint ugyanannak a „fejlett ipari társadalomnak" a válfajait. Szerinte a legfőbb nem a társadalmi viszonyok változása, hanem a kiút keresése „a rendszeren kívül". Az ő prognózisai szerint a jövő: „a tudat forradalmáé", nem pedig a termelőerők és a termelési viszonyok fejlődéséé.

Az efféle filozófia: egyik új megnyilvánulása a burzsoá ideológia válságának a tudományos-technikai forradalom viszonyai közt. A tudományos-technikai forradalom ugyanis még jobban kidomborította azt a diszkrepanciát, amely a tudomány fejlődése, a technikai haladás és a tőkés társadalom ideológiai, szellemi életének meddősége között megmutatkozik. Nem véletlen, hogy a hamisítók egy módszere az a sikertelen próbál-

[10] *B. Lavergne:* Le socialisme à visage humain. L'ordre coopératif. *Armeepolitique et économique,* 1971. 219. sz.

[11] *Lenin* Összes Művei. 35. köt. Kossuth Könyvkiadó 1972. 412. old.

kozás, hogy a tőkés társadalom válságjelenségeit olyan jelenségeknek tüntessék fel, amelyek az egész emberi társadalomban, azaz a szocialista rendszerben is föllelhetők.

Az efféle okfejtések ilyen vagy amolyan formában jellemzik mind a „hivatalos", a jobboldali antikommunizmust, mind pedig a „baloldali" antikommunizmust, a különféle ultrabaloldali áramlatokat. Az osztályharc logikája folytán a jobboldali és a „baloldali" antikommunizmus egyetlen antikommunista lánccá kovácsolódik össze. Szemléletes tanúbizonysága ennek az, hogy a mai balos áramlatok – az anarchizmus, a neotrockizmus, a maoizmus stb. – nagymértékben felhasználják Marcuse filozófiáját. A nyilvánvaló kapcsolat Marcuse filozófiájával a maoisták nézeteiben követhető: a „világfalu" szembeállítása a „fejlett ipari társadalommal", a szegénység poetizálása és a „kulturális forradalom" fetisizálása, az erőszak, a zendülések és a lázadások hirdetése. Ebből erednek a dühödt támadások a szovjetunióbeli szocialista építés tapasztalatai ellen is, azok az állítások, hogy a tulajdonformák és a termelési viszonyok átalakulása még nem elegendő, mivel a Szovjetunióban újjászületett a régi ideológia és ezen az alapon a kapitalizmus restaurációja folyik. A maoistáknak kontráznak a trockisták, akik nézeteik csődjét azzal próbálják leplezni, hogy tagadják, hogy a Szovjetunióban és más országokban a szocializmust építik.

Az elmondottakkal kapcsolatban fölmerül az a kérdés: lehetséges-e egyáltalán „a szocializmus modellezése", helyes-e a szocialista társadalom „szovjet mintájáról" beszélni?

Általánosan elismert tény, hogy a „modellezés" a tudományos kutatás módszere. Ezt a módszert széles körben alkalmazza a természettudomány, s ugyanilyen jogos az alkalmazása a szociológiában, többek közt a szocializmus tanulmányozása során is. Különösen jól beválik a prognóziskészítésnél,

amikor tudományos képet kell adni egy olyan társadalmi berendezkedésről, amelyet még csak a jövőben akarnak létrehozni. A társadalmi fejlődés elméleti modellezésénél a marxisták a szocializmusnak csupán egy, minden ország számára közös tudományos modelljéből indulnak ki. Ez a modell a kapitalizmus szocializmusba való átalakulása objektív törvényszerűségeinek ismeretén nyugszik, tartalmazza az új társadalom alapvető strukturális jellemzőit és feltárja e társadalom fő vonásait és elveit. A szocializmus valamennyi többi modellje, amely nem a tudományos szocializmuson alapszik és amelyet csak valamiféle látszólag új vonásokkal cicomáznak fel, azért hibás, mert ellentmondásban vannak az általános törvényszerűségekkel és az általános jellemzőkkel. Ahogyan nem lehetséges orosz, kínai, amerikai stb. matematika, ugyanúgy nem lehetségesek különböző „nemzeti szocializmusok" sem, mivel a szocializmusnak egységes tudományos modellje van.

Ez korántsem jelenti azt, hogy a marxistáknak-leninistáknak, amikor a szocializmust országaik sajátos viszonyai között építik, programdokumentumaikban és gyakorlati tevékenységükben nem kell konkretizálniuk a szocializmus egységes marxista modelljét. Lenin hangsúlyozta, hogy „a világ kommunista munkásmozgalmának nemzetközi taktikai egysége nem a különféleség kiküszöbölését, nem a nemzeti különbségek megszüntetését (ez a mai helyzetben dőre álom), hanem a kommunizmus *alap*elveinek olyan érvényesítését követeli . . . amely ezeket az elveket a *részletekben helyesen módosítja,* ezeket a nemzeti és nemzeti-állami különbségeket helyesen idomítja, alkalmazza"[12]. Lenin ebből kiindulva alkotóan továbbfejlesztette a szocializmusra vonatkozó elképzelést, kidolgozta a legfontosabb programtételeket a szocialista társadalom szovjet-

[12] *Lenin* Összes Művei. 41. köt. 73–74. old.

unióbeli felépítésének konkrét útjairól, eszközeiről és formáiról.

A „szocializmus szovjet mintája" annak az eredménye, hogy a tudományos szocializmust a Szovjetunió sajátos feltételeihez alkalmazták, hogy az SZKP a belső és külső körülmények összességének figyelembevételével konkretizálta a szocializmus egységes marxista modelljét. Ez a modell magában foglalja mind az új társadalomnak valamennyi országra nézve közös alapvető strukturális jellemzőit, mind pedig szovjet szervezetének specifikus sajátszerűségeit.

A burzsoá ideológusoknak, valamint jobb- és „baloldali" opportunista szekértolóiknak a szocializmus „modelljeire" vonatkozó elmefuttatásai csupán azt a célt szolgálják, hogy lejárassák a szocialista építés gazdag tapasztalatait, s hogy tagadják a szocializmus általános törvényszerűségeit és egységes elveit. A szocializmus mint a társadalmi-gazdasági viszonyok meghatározott típusa az összes ország számára egységes. Alapja a termelési eszközök szocialista tulajdona, amely kizárja a kizsákmányolást; politikai rendszere mindenütt a munkásosztály és marxista–leninista pártja vezette dolgozók hatalma, fejlődése valamennyi országra nézve közös törvényszerűségek alapján megy végbe. Amint erre az SZKP XXV. kongresszusán Leonyid Brezsnyev rámutatott: „Ezeket a törvényszerűségeket, amelyek a marxizmus–leninizmus elméletében tükröződnek, és amelyeket a gyakorlat igazolt, kollektívan és részletesen kifejtve megfogalmazták a testvérpártok nemzetközi tanácskozásain. E közös törvényszerűségek alapos megértése, a rájuk való támaszkodás, s ezzel összekapcsolva az adott ország konkrét feltételeinek felmérése és számbavétele: továbbra is a marxista–leninisták elidegeníthetetlen sajátossága."[13]

[13] Az SZKP XXV. kongresszusa. 39. old.

HOGYAN HAMISÍTJÁK MEG A KOMMUNISTA PÁRTNAK A SZOCIALIZMUS ÉPÍTÉSÉBEN BETÖLTÖTT VEZETŐ SZEREPÉT?

A körül a kérdés körül, hogy milyen helyet foglal el és milyen szerepet tölt be a forradalmi párt a szocialista építésben, éles politikai és eszmei harc folyik a marxisták–leninisták és a revizionisták között. A burzsoá ideológusok, valamint jobboldali és „baloldali" opportunista segítőtársaik felismerik, hogy a harcos forradalmi párt a szocializmusért vívott sikeres harc záloga, s ezért mindent elkövetnek, hogy megrendítsék a dolgozó tömegeknek a kommunista pártba vetett bizalmát.

Amióta csak a Szovjetunió Kommunista Pártja uralkodó párttá vált, a hamisítók szünet nélkül „pártdiktatúráról" fecsegnek, azt bizonygatják, hogy a párt valamiféle „totális igényeket támaszt a vezető szerepre", s ezzel kapcsolatban „a szovjet rendszer antidemokratikus természetéről" beszélnek stb.[14] A burzsóá szovjetológusok azt állítják, hogy a demokrácia általában összeegyeztethetetlen a kommunista párt vezető szerepével, hogy a párt elnyomja az állam, a társadalmi szervezetek tevékenységét, az állampolgárok egyéni kívánságait stb. Nem véletlen, hogy a Szovjetunió új alkotmányának sok polgári kommentátora ezen a síkon bírálta az SZKP-nak a szovjet társadalomban betöltött szerepét meghatározó rendelkezéseket.

Különösen nyugtalanítja a burzsoá ideológusokat az, hogy a szocializmus és a kommunizmus építése során növekszik az SZKP vezető szerepe. Ezt a törvényszerű folyamatot úgy tekintik, mint valamiféle „politikai elitnek" vagy a „szovjet tár-

[14] Lásd például *A. von Borke:* Der Umtausch der Parteidokumente 1973–1974 und das Wachstumsproblem der KPdSU. Köln 1973. 33. old.; *M. Liebman:* Le pouvoir politique en URSS: oligarchie ou démocratie? *La vie nouvelle,* 1975. 7–8. sz.

sadalom vezető rétegének" erősödő befolyását, ami szerintük csökkenti a munkásosztály, a néptömegek szerepét a történelmi fejlődésben és ellentmond érdekeiknek.[15]

Ebből fakad azután a párt „elit" jellegének koncepciója, az a koncepció, hogy a párt olyan „monokratikus intézménnyé" válik, amely elveti a „hatalom pluralizmusát" ennek bármely formájában és súlyt helyez a „korlátlan hatalom összpontosítására a vezetőség kezében"[16]. Az efféle fejtegetések fő célja: a párt szembeállítása a tömegekkel, annak kétségbevonása, hogy a párt vezető szerepet tölt be az új társadalom építésében.

A mai trockisták a szocialista társadalomban „szabad politikai demokráciát" követelnek. Ami a munkásosztály pártjának a szocialista építés viszonyai között betöltendő szerepét illeti, ez véleményük szerint a párt eszméinek propagálására kell hogy szorítkozzék. Ezekben az okoskodásokban érződik a kispolgár félelme a munkásosztály fegyelmezett, egységes pártjától, amely következetesen, tudatosan irányítja a munkásosztály forradalmi akcióit. A spontaneitás fetisizálása, a szubjektív tényezők lebecsülése vagy az objektív tényezők semmibevevése oda vezet, hogy tagadják a munkásosztály tudatos akcióit és pártjának vezető szerepét a társadalom forradalmi átalakításában.

Az SZKP uralmon levő párt, de sajátos módon kormányoz. A párt nem állami, nem közigazgatási, nem gazdasági és nem katonai szervezet. Nem ad ki törvényeket vagy parancsokat. A meggyőzés, a nevelés, a szervezés, a példamutatás – ezek azok az eszközök, amelyekkel a párt a tömegekre hat. A szo-

[15] Lásd *L. Shapiro:* The Communist Party of the Soviet Union. London 1970. 619. old.

[16] *W. Coningham:* Party–State Relations in the Soviet Union. *World Affairs,* 1969. június. 49. old.

cializmus arra hivatott, hogy megteremtse az emberek között az elvtársi kapcsolatok légkörét, az elvhűség, az ügyszeretet, az eszményekhez, az együttélés szabályaihoz való hűség légkörét, a tömegekbe plántálja a marxista–leninista világnézetet, a kommunista erkölcsiséget.

Lenin erélyesen fellépett az olyan próbálkozások ellen, hogy a munkás-paraszt állam pártvezetését pártdiktatúrának tüntessék fel. A kommunisták elvi ellenfelei annak, hogy a pártot bürokratikus szervezetté változtassák, adminisztratív eszközöket alkalmazzanak a dolgozók vezetésében, minthogy ez megbontaná a párt és a tömegek közti helyes kapcsolatokat. A párt vezető szerepe a társadalom forradalmi átalakulási folyamatát jellemző objektív és szubjektív tényezők összességéből fakad, abból a szerepből és azokból a feladatokból, amelyek ebben az átalakulásban a munkásosztályra várnak. A párt és a tömegek közti kapcsolatok: a kölcsönös bizalom kapcsolatai.

„A kommunista párt – állapította meg Leonyid Brezsnyev »A Szovjet Szocialista Köztársaság Szövetsége Alkotmányának (Alaptörvényének) tervezetéről és össznépi megvitatása eredményeiről« szóló beszámolójában – a szovjet nép élcsapata, legtudatosabb, élenjáró része, amely elválaszthatatlan a nép egészétől. A pártnak a nép érdekein kívül nincsenek semmiféle más érdekei. Megkísérelni szembeállítani egymással a pártot és a népet, »pártdiktatúráról« fecsegni annyi, mint megkísérelni szembeállítani, mondjuk, a szívet az egész szervezettel."[17] „Az SZKP a nép számára létezik és a népet szolgálja" – állapítja meg a Szovjetunió Alkotmányának 6. cikkelye.

A párt vezető szerepének megnövekedése igen fontos törvényszerűsége a szocialista társadalom építésének. Mindenekelőtt a szocialista társadalom keletkezésének és fejlődésének

[17] *Pravda*, 1977. október 5.

sajátszerűségei determinálják. A preszocialista társadalomalakulatoktól eltérően, amelyek spontán módon keletkeztek és fejlődtek, a szocializmus a tömegeknek a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet objektív törvényeivel összhangban levő tudatos alkotó tevékenysége jóvoltából születik meg, fejlődik és tökéletesedik. A tudományos szocializmus elméletével fölvértezett párt általánosítja a tömegek gazdag tapasztalatait, energiájukat az új társadalom feladatainak megoldására egyesíti, szervezi és irányítja. „A párt vezető és mozgósító szerepe nem elvont fogalom. Ez maga az élet, a mindennapi gyakorlat"[18], – szögezte le Brezsnyev az SZKP XXV. kongresszusán.

Lenin azt mondotta, hogy a párt nem vezetheti be a kommunizmust. Ez milliós tömegek eszének és akaratának a dolga. Ezért a kommunisták pártja nemcsak hogy nem áll szemben a demokráciával, hanem, ellenkezőleg, igyekszik a szocialista demokráciát a közélet minden szférájában és minden szintjén fejleszteni és tökéletesíteni. Az SZKP-nak semmi köze sincs az olyan balos próbálkozásokhoz, hogy a párt helyére egy katonai-bürokratikus rezsim eszközeként a kispolgári kalandorság és nacionalizmus politikai szervezetét állítsák. Ugyanakkor az SZKP erélyesen szembeszáll a jobboldali opportunistáknak azzal a próbálkozásával is, hogy a „liberalizálás" leple alatt, azzal a jelszóval, hogy a demokráciát „meg kell védeni" az állítólagos pártdiktatúrától, eltávolítsák a munkásosztály pártját a vezetésből. A kommunista párt, vezető szerepét megvalósítva, egyúttal állandóan törekszik a párton belüli demokrácia további fejlesztésére és tökéletesítésére, a párt- és az államélet lenini normáinak tiszteletben tartására, tömegkapcsolatainak erősítésére.

A szocializmus gazdasági rendje, természete – az a körül-

[18] Az SZKP XXV. kongresszusa. 81. old.

mény, hogy a termelési eszközök nincsenek magántulajdonban, megszűnt a kizsákmányolás és a munka felszabadult – meghatározza a szocialista társadalom demokratizmusát, megteremti a feltételeket a személyiség igazi szabadságához, a tömegek széles körű részvételéhez a társadalom irányításában.

A burzsoá szakemberek – a „szovjetológusok" – éppen ezt akarják mindenképpen elleplezni vagy letagadni. Ehhez meglehetősen terjengős okfejtésekre volt szükségük a párt és a párton kívüli tömegek közötti állítólagos ellentmondásokról és a „totalitárius rezsim" ebből következő elkerülhetetlenségéről.[19] Ennek során a külföldi kritikusok gyakran kiforgatják az értelmét azoknak az intézkedéseknek, amelyeket a szovjet állam a törvényesség és a jogrend megszilárdítása érdekében hoz, s úgy tüntetik fel a fegyelem és a társadalommal szembeni állampolgári felelősségérzet megerősítését, mint a demokrácia megsértését.

Az efféle okfejtéseket leleplezve, Leonyid Brezsnyev a XXV. kongresszuson hangsúlyozta, hogy „fegyelem és szilárd közrend nélkül a demokrácia megvalósíthatatlan. Ha minden állampolgár felelősséget érez kötelezettségei, a nép érdekei iránt, csakis ez az egyedüli, megbízható alap a szocialista demokratizmus elveinek, a valódi személyi szabadságnak a lehető legteljesebb megvalósításához . . .

Ma már nemcsak elméletből, hanem több évi tapasztalatból is tudjuk: ahogyan valódi demokrácia lehetetlen szocializmus nélkül, éppúgy szocializmus is lehetetlen a demokrácia szüntelen fejlesztése nélkül. Szocialista demokráciánk tökéletesítését mi mindenekelőtt úgy értelmezzük, hogy állandóan biztosítjuk a dolgozók mind szélesebb részvételét a társadalom ügyei-

[19] Lásd *J. Simon:* Sowietische Nationalitätenpolitik. *Politische Studien,* München 1974. 214. sz.

nek intézésében; úgy értelmezzük, mint államunk demokratikus alapelveinek további fejlesztését, a személyiség sokoldalú kibontakozásához szükséges feltételek megteremtését. A párt ebben az irányban tevékenykedett és tevékenykedik a jövőben is"[20].

A nemzetközi enyhülés körülményei közt egyre jobban elterjed a szocialista valóságra vonatkozó helyes információ. Ezzel véglegesen elveszti a hitelét a „totalitarizmus" tudományellenes koncepciója. Jellemző, hogy e koncepciót az utóbbi időben ismert „szovjetológusok" is kénytelenek voltak bírálni.

„GAZDASÁGI ÖNKÉNY", VAGY A GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉG TUDOMÁNYOS IRÁNYÍTÁSA

A kommunista párt vezető szerepéről szóló marxista–leninista tanításban meghatározó jelentősége van annak a kérdésnek, hogy melyek az elvei a gazdasági, állami és kulturális építés pártvezetésének, a párt kapcsolatainak az állami és a társadalmi szervezetekkel az irányítás funkciójának megvalósításában. A burzsoá ideológusok, akik a revizionistákkal karöltve síkraszállnak a párt tevékenységi szférájának szűkítéséért, megpróbálják megindokolni annak szükségességét, hogy a szocialista országokban a marxista–leninista pártokat kirekesszék az államigazgatásból, a gazdaság, a kultúra, a tudomány irányításából, azaz az új társadalom építésével járó alapvető feladatok megoldásából.

A „szovjetológusok" és a revizionisták külön támadásainak célpontja a Szovjetunióban folyó gazdasági építés pártirányítása. Tagadják azt, hogy a kommunista pártnak kell irányítania a szocialista gazdaság fejlődését, s szembeállítják a pártot

[20] Az SZKP XXV. kongresszusa. 100–101. old.

az állammal. Az, hogy az SZKP-t „gazdasági önkénnyel", „a gazdaság és a tömegek ellen elkövetett erőszakkal" vádolják, a szocialista építés során gyűjtött tapasztalatok meghamisításának egyik fő iránya. A burzsoá „szovjetológusok", akár a különféle revizionisták is, azt erősítgetik, hogy „a párt munkájában dominál a gazdasági motívum", hogy ez nem a párt dolga stb. „Elméletileg a pártapparátusnak az élet valamenynyi oldalával foglalkoznia kell, ténylegesen főként a gazdaságpolitikát irányítja"[21], – írja William Coningham, az Amerikai Katolikus Egyetem munkatársa.

Az efféle okfejtéseknek, szerzőik szándéka szerint, arra a következtetésre kell elvezetniük, hogy elkerülhetetlen a szocializmus gazdasági problémáinak a „politikai rendszer" segítségével való „erélyes" megoldása. A nagyobb meggyőző erő kedvéért az utóbbi időben utalnak a maoisták voluntarista torzításaira is, holott ezeknek semmi közük sincs az SZKP-nak a társadalom vezetésében alkalmazott tudományos módszereihez.

Miután a proletariátus meghódította a politikai hatalmat, a gazdaság a döntő területévé válik az új társadalmi rend győzelméért folyó harcnak. A szocializmust építeni annyi, mint elsősorban megteremteni anyagi alapját, fejleszteni a szocialista népgazdaságot, erősíteni az ország gazdasági életét. A szocializmus gazdasági győzelme döntő feltétele annak, hogy megőrizzék a forradalom politikai vívmányait, ez a legfőbb biztosíték a kapitalizmus visszaállítása ellen. A szocialista társadalom elsősorban példája erejével, kiváltképpen a gazdasági építésben, gazdaságpolitikájában elért sikereivel befolyásolja a világtörténelem menetét. Éppen az anyagi termelés a fő területe

[21] *W. Coningham:* Party–State Relations in the Soviet Union. *World Affairs*, 1969. június. 55. old.

a két világrendszer – a szocializmus és a kapitalizmus – történelmi párviadalának. Amint azt az SZKP XXV. kongresszusa leszögezte, a szocialista országok egyre jelentősebb szerepet játszanak a világgazdaságban. A szocialista közösség lett most a legnagyobb gazdasági erő a világon.

Mindamellett az a tény, hogy a gazdaság meghatározó szerepet játszik a társadalom fejlődésében, nem ad okot olyan állításokra, hogy a gazdasági tényező automatikusan hat, nem ad okot a párt forradalmi szerepének, a tömegek tudatos tevékenységének lebecsülésére. A szocialista rendszer óriási előnyeinek felhasználása nagymértékben függ a gazdasági viszonyoknak, a gazdasági vezetés formáinak és módszereinek jellegétől, attól, hogy mennyire vannak összhangban a termelőerők szintjével. Ezért tekintette Lenin a párt gazdaságpolitikáját a párt által a társadalomra gyakorolt befolyás egyik fő forrásának. Az SZKP XXV. kongresszusa hangsúlyozta, hogy a párt gazdaságpolitikája a kommunizmusért vívott harc egyik döntő frontszakasza.

A gazdasági építés pártvezetésének tudományos alapja az, hogy a párt felismeri és célirányosan felhasználja a szocializmus objektív gazdasági törvényeit. A párt a gazdaságpolitika kidolgozása során erélyesen harcol mind a szocializmus gazdasági törvényeinek értelmezésében jelentkező voluntarizmus ellen, mind pedig fetisizálásuk ellen, a szocialista építésben jelentkező spontaneitás ellen. A szocialista gazdaság fejlesztése: a dolgozó milliók eleven alkotása.

Éppen ezért a párt gazdaságpolitikája a tömegek alkotó kezdeményezéseinek, gyakorlati tapasztalatainak figyelembevételével kerül kidolgozásra és végrehajtásra.

A párt már a szocialista fejlődés kezdetétől fogva meghatározta a gazdasági építés pártvezetésének tudományosan megalapozott elveit (a politikai és a gazdasági vezetés egysége,

demokratikus centralizmus a népgazdaság irányításában, annak biztosítása, hogy a dolgozók anyagilag és erkölcsileg érdekeltek legyenek a társadalmi termelés hatékonyságának fokozásában stb.). A párt oly módon igyekszik végrehajtani gazdaságpolitikáját, hogy kibontakoztatja a tömegek közti politikai és szervező munkát, kiválasztja és elosztja a vezető kádereket, megszervezi a végrehajtás ellenőrzését, a kellő időben elterjeszti a legjobb tapasztalatokat, bírálóan elemzi az egyes népgazdasági területeken mutatkozó elmaradás okait stb.

Emellett a párt szigorúan tartja magát ahhoz az elvhez, hogy a gazdasági építésben elhatárolja egymástól a párt-, az állami és a társadalmi szervezetek funkcióit. Már az OK(b)P XII. kongresszusa leszögezte határozatában, hogy a párt vezetése annál teljesebben fog megvalósulni, mennél jobb lesz maguknak az állami szerveknek a párt által kitűzött tervfeladatokkal kapcsolatos igazgatási és gazdasági munkája.[22]

Elvileg tagadva a gazdasági építés pártvezetésének szükségességét, a burzsoá „szovjetológusok" teljesen elferdítik a szocialista gazdaság szovjetunióbeli építésének és fejlesztésének tapasztalatait.

Az átmeneti időszak problémáit vizsgálva megpróbálják bebizonyítani, hogy a Szovjetunióban nem volt objektív szükségszerűség a szocialista iparosítás és a mezőgazdaság kollektivizálása. Egyesek felhasználják a jobboldali szociálreformizmus kedvelt módszerét, a leninizmus szembeállítását a marxizmussal, s olyan állításokra ragadtatják magukat, hogy a Szovjetunióban végbement társadalmi-gazdasági átalakulások „cáfolják a marxizmust", mivel olyan országban történtek, ahol

[22] Lásd A Szovjetunió Kommunista Pártja kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai. I. rész. Szikra, Budapest 1954. 799. old.

nem voltak adottak az ezekhez szükséges előfeltételek.[23] A burzsoá hamisítók az efféle okfejtésekkel azt akarják elhitetni az olvasókkal, hogy a szovjet rendszer általában nem a gazdasági fejlődés objektív törvényeire, hanem a „politikai determinizmusra" épül.

Meg kell állapítanunk, hogy az Októberi Forradalom küszöbén Oroszország közepes fejlettségű kapitalista ország volt, az ipari termelés és a munkásosztály nagyfokú koncentrációja mellett. A tőkés világ valamennyi tipikus társadalmi-gazdasági ellentmondása föllelhető volt benne. Különösen élessé tette ezeket az ellentmondásokat a cári önkényuralom politikai, szellemi és nemzeti elnyomásának rendszere. Oroszország a csomópontja volt a világimperializmus összes ellentmondásának. Történelmileg megérlelődött ebben az országban a társadalmi-gazdasági és a politikai átalakulások objektív szükségszerűsége.

A szocialista építés egyik alapvető feladata a cári Oroszország által örökbe hagyott technikai elmaradottságnak a legrövidebb történelmi időn belüli felszámolása volt. Ennek a feladatnak a megoldásában a vezető szerepet az ország szocialista iparosítása töltötte be, amelyet Lenin képletesen az egész népgazdasági átépítés „archimedesi tengelyének" nevezett.

A szocialista iparosítás megteremtette a Szovjetunióban a szocializmus anyagi-technikai bázisát, kifejlesztette és megszilárdította az országban a szocialista termelési viszonyokat. Előkészítette a mezőgazdaságnak az új technika alapján való szocialista átalakítását, biztosította az ország védelmi képességének megerősítését, a proletárdiktatúra társadalmi bázisának kiszélesítését a munkásosztály létszámának növelése révén, a nemzeti kérdés megoldását azáltal, hogy az elmaradott nem-

[23] Lásd például Soviet Economy in a New Perspective. Washington 1976.

zetiségi körzetekben gyorsított ütemben fejlesztik a termelőerőket, lehetővé tette a gazdasági és kulturális fejlettség általános színvonalának kiegyenlítését, az összes szovjet nép tényleges egyenlőségét. A gépesített nagyipar megteremtésének szükségességét a szocializmus gazdasági alaptörvényében foglalt követelmény – a szocialista társadalom tagjai állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségleteinek kielégítése – is meghatározta. Így hát a szocialista iparosítás a Szovjetunióban a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenetből fakadó történelmi szükségszerűség volt.

Az országban adva volt minden szükséges anyagi és társadalmi-politikai feltétel ahhoz, hogy az iparosítást saját erőből valósítsák meg. A szocialista iparosítás döntő alapfeltétele az volt, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének eredményeképpen megteremtsék a népgazdaság társadalmi szektorát.

Az olyan állítások, hogy a Szovjetunióban végbement gazdasági átalakulások „nem marxista" jellegűek, arra szolgálnak, hogy előkészítsék a talajt egy másik hamisításhoz: a szocialista iparosítást és társadalmi következményeit azonosítják a kapitalista iparosítással. Ilyen álláspontról a szovjet gazdasági fejlődést gyakran úgy tekintik, mint a nyugati gazdasági fejlődés „ismétlését", a Szovjetuniót pedig mint a Nyugat „türelmetlen, kissé féktelen és nyakas ikertestvérét"[24].

Ha elemezzük a Szovjetunióban folyó szocialista iparosítás céljait, jellegét, módszereit, nem nehéz észrevennünk, hogy ezeknek semmi közük sincs a kapitalista iparosításhoz. A tőkés iparosodás spontán és tervszerűtlenül megy végbe. A szocialista iparosítást a különböző iparágak és vidékek fejlesztésének tervszerűsége és sokoldalúsága jellemzi. Eltérően a kapi-

[24] *Center Magazine*, 9. köt. Santa Barbara 1976. március–április. 10. old.

talista iparosítástól, amely a könnyűipar megteremtésével kezdődik, mivel ez kisebb beruházásokat igényel és gyorsabban hajt hasznot, a szocialista iparosítás a nehézipar fejlesztésével kezdődött, mert a nehézipar termelési eszközöket termel és biztosítja a népgazdaság valamennyi ágazatának leggyorsabb fejlődését.

A szocialista iparosítás különbözik a kapitalista iparosítástól a megvalósítás üteme és határidői tekintetében. Az Egyesült Államok iparosításának időszakában (1860–1913) a gazdasági fejlődés üteme körülbelül 5 százalék volt, a Szovjetunióban pedig az első ötéves tervidőszakban elérte a 19,2 százalékot, a másodikban a 17,1 százalékot.[25]

A szocialista iparosítás elvileg eltér a kapitalista iparosítástól a megvalósításhoz szükséges anyagi eszközök felhalmozásának forrásai tekintetében is. A tőkésországok a nagyipar létrehozásához szükséges eszközöket a dolgozók könyörtelen kizsákmányolásából, a gyarmati és függő országok népeinek megrablása révén, hódító háborúk, sarcok, kiszipolyozó kölcsönök, rabszolga-kereskedelem, uzsora stb. útján szerezték. A szocializmus gazdasági bázisának megteremtéséhez az efféle anyagi források elvileg elfogadhatatlanok.

A kapitalista környezetben meg kellett találni az eszközök felhalmozásának belső forrásait. Ilyen források voltak az államosított ipar és a bankhitelrendszer nyereségei, a kül- és belkereskedelemből származó bevételek, az adók (elsősorban a kapitalista elemek, a nepmanok megadóztatása), a külföldi uzsorakölcsönök törlése stb. Különösen nagy jelentőséget tulajdonított Lenin a külkereskedelem monopóliumának, mert ezt úgy tekintette, mint fontos eszközt a hazai iparnak a ka-

[25] Lásd „K 100-letyiju szo dnya rozsgyenyija Vlagyimira Iljicsa Lenina. Tyeziszi CK KPSZSZ". Moszkva 1970. 29. old.

pitalizmus gazdasági támadásával szembeni védekezésben és mint az anyagi eszközök felhalmozásának forrását.

Elvi jelentősége van annak is, hogy a tőkés és a szocialista iparosítás céljai eltérőek és társadalmi következményei is homlokegyenest ellentétesek: az előbbi a legmagasabb profitokat biztosítja a tőkések számára és a dolgozók fokozott kizsákmányolásához vezet, az utóbbi a dolgozók állandóan növekvő anyagai és kulturális igényeinek a kielégítésére törekszik és a tömegek szociális helyzetének javulásához vezet.

A történelmi tapasztalatok nyilvánvalóvá teszik, hogy a szocialista és a kapitalista iparosítás között nem volt semmiféle „egybeesés", „megfelelés", „folytonosság" stb., mint ahogyan nem lehet „fokozódó hasonlóság" sem a szocializmus és a kapitalizmus között, mivel alapvető ellentét van közöttük a termelési eszközök tulajdonformái és a politikai rendszerek tekintetében.

Nem változtat a helyzeten a tudományos-technikai forradalom sem, amelynek következményei: forradalmi változások a termelőerők struktúrájában, áttérés a külterjes gazdasági fejlődésről a belterjesre, a társadalmi irányítás fejlődése és kollektív tudományos kutatások szervezése, a társadalom szakmai struktúrájának módosulása, a szabad idő növekedése – vagyis újabb társadalmi változásokhoz vezet. A kapitalizmus ezzel szemben megpróbál alkalmazkodni a tudományos-technikai forradalom viszonyaihoz gyökeres társadalmi változások nélkül, ami fokozza a diszharmóniát társadalmi fejlettsége és műszaki fejlettsége között.

A tudományos-technikai forradalom eredményeképpen nem a különböző társadalmi rendszerek konvergenciájának vagyunk a tanúi, ahogyan a burzsoá szociológusok szeretnék feltüntetni a dolgot, hanem ellenkezőleg: divergenciájuknak. A tudományos-technikai forradalom összes lehetősége csupán a kapita-

lizmusból a szocializmusba való forradalmi átmenet útjain realizálódik.[26]

Nem kisebb buzgalommal igyekeznek cáfolni a szovjet mezőgazdaság „szakértői" a mezőgazdaság szocialista átalakításának objektív szükségszerűségét. Azt állítják, hogy a Szovjetunióban a kollektivizálás végrehajtása nem volt gazdasági szükségesség és ennek nem volt meg az anyagi bázisa, továbbá hogy a parasztok nem kívántak áttérni a föld kollektív megművelésére. A mezőgazdaság kollektivizálását a hamisítók olyan aktusnak tüntetik fel, amelyet nem a termelőerők fejlettségének szükségletei determináltak, hanem a nagyüzemi termelési módnak, különösen a mezőgazdasági szövetkezeteknek a „fölényéről" szóló „marxista dogma vak követése". Alig akad a burzsoá irodalomban olyan, mezőgazdasági kérdéseket tárgyaló cikk, amely ne magasztalná a falusi „magánkezdeményezést"[27].

A hamisítók egyik kedvelt antikommunista érve az a tézis, hogy a munkásosztály „elvileg ellenségesen áll szemben" a parasztsággal. A marxizmus–leninizmusnak a parasztsággal szövetséges munkásosztály vezető szerepéről szóló alaptételéből azt a következtetést vonják le, hogy a marxizmus elmélete maga is azt tartja, hogy a parasztok egyenlők a munkásokkal, és ez az elmélet a parasztság mint osztály felszámolására, a parasztoknak proletárokká változtatására orientál, a földüktől és más termelési eszközeiktől való megfosztásuk útján. Eb-

[26] Azokat a vulgáris szociológiai irányzatokat, amelyek a szocialista országok gazdasági fejlődését úgy tárgyalják, mint ami kísérlet arra, hogy a kapitalizmus által megtett pályán haladjanak, alaposan bírálja a következő mű: *R. Riht, I. Filipec:* Naucsno-tyehnyicseszkaja revoljucija i szocializm. Prága 1972.; lásd még „Borba igyej v szovremennom mire". I. köt. Moszkva 1975.

[27] Lásd például *E. Smils:* The Burden of 1917. *Survey,* 1976. 3–4. sz. 144. old.

ben a kérdésben a burzsoá hamisítók nemegyszer trockista forrásokból merítik „érveiket", felcserélve a marxizmust a trockizmussal.

A marxizmus–leninizmus sohasem tekintette a dolgozó parasztságot ellenforradalmi erőnek. Lenin hangsúlyozta, hogy a munkásosztály érdekei és a dolgozó parasztság érdekei között nincsenek gyökeres eltérések, hogy „a szocializmus *teljes mértékben* kielégítheti ezeknek is, amazoknak is az érdekeit"[28] Meggyőzően kimutatta, hogy éppen a szövetkezés az a helyes út, amelyen a parasztság fő tömegei bevonhatók a szocialista építésbe.

A „szovjetológusok" egyik kedvelt témája az, hogy a Szovjetunióban „túlságosan nagy árat" fizettek az iparosítás és a kollektivizálás állítólagos erőszakos végrehajtásáért. I. Deutscher, Marx szavait parafrazálva, rágalmazó módon kijelentette, hogy az erőszak nem bábája, hanem „anyja volt az új társadalomnak".[29]

B. Lewitzki, NSZK-beli „szovjetológus" azt állítja, hogy „a szigorúan központosított tervezés ... tudatosan csupán egyetlen célt tűz maga elé: maximális mennyiségi eredményeket mindenképpen, tekintet nélkül az árra és az áldozatokra"[30].

Az „erőszak" és a „túlságosan nagy ár" témái összefüggnek egymással a szovjetunióbeli szocialista építés tapasztalataira vonatkozó burzsoá történetírásban. A hamisítók a legváltozatosabb terminológiát hozzák forgalomba: „a népesség pauperizálódása", „szuperberuházási politika", „az eredeti szocialista felhalmozás vastorvénye", „az iparosítás kényszerű jellege", „felülről való erőszakos kollektivizálás", „esztelen polgárhá-

[28] *Lenin* Osszes Művei. 35. kot. 102. old.

[29] *I. Deutsher:* Stalin. New York 1960. 344. old.

[30] *B. Lewitzki:* Die Kommunistische Partei der Sowietunion. Porträt eines Ordens. Stuttgart 1967. 175., 204. old.

ború orosz parasztok milliói ellen" stb. stb. Mindezeknek az elmefuttatásoknak egy a lényegük: az az ár, amelyet a Szovjetunió az iparosításért és a kollektivizálásért fizetett, emberi erőfeszítések és anyagi áldozatok kategóriáiban kifejezve, túlságosan magas ahhoz, hogy más országok követhetnék ezt a példát. Érdekes, hogy a különböző burzsoá szerzőknek e témára vonatkozó fejtegetéseiben olyan „érveléssel" találkozunk, amely ugyanabból a zavaros forrásból merít: trockista írásokból. Maguk a trockisták nem titkolják, sőt kérkednek azzal, hogy „érveiket" felhasználják a Szovjetuniónak a burzsoá táborhoz tartozó ádáz ellenségei. „A vashurok lassú meghúzása a munkásosztály nyakán – írja cinikusan R. Broué trockista történész – kétségkívül gyakran szolgált a liberálisoknak (értsd: a hamisítóknak – *A szerző*) érvként ahhoz az állításhoz, hogy a gazdasági eredmények csupán az embertelen, kegyetlen kényszerrel, a totalitárius rezsimmel magyarázhatók, amelynek a hajtóerői azokra emlékeztetnek, amelyeket a fáraók használtak a piramisok építése idején." Broué véleménye szerint a középparasztot nem sikerült meggyőzni a mezőgazdaság kollektivizálásának szükségességéről, és rá is csak kényszerrel lehetett hatni. Emellett, állítása szerint, a „társadalmasítás", a „lábbelire, a ruházatra, az alsó fehérneműre, sőt . . . a szemüvegre is" kiterjedt.[31]

A burzsoá szerzők alaposan meghamisítják a kulákság mint osztály likvidálásának kérdését. Ezt a problémát a falusi osztályharctól elszakítva vizsgálják, és a teljes kollektivizálás végrehajtását úgy tárgyalják, mint „a legaktívabb parasztok" fizikai kiirtását.

A burzsoá hamisítók felnagyítják a kollektivizálás végrehajtásába becsúszott hibákat, s figyelmen kívül hagyják a szovjet

[31] Lásd *R. Broué:* Le parti bolchévique. Párizs 1963. 322–336. old.

faluban végbement mélyreható folyamatokat. A szocialista iparosításnak és a mezőgazdaság kollektivizálásának járatlan útja a Szovjetunióban valóban göröngyös és nehéz volt. A szovjet népnek meg kellett birkóznia azokkal a nehézségekkel, amelyek az ország műszaki-gazdasági elmaradottságából, az ipari beruházásokhoz szükséges óriási pénzeszközök felhalmozásának bonyolultságából, a szakképzett káderek kis számából eredtek. Ám mindezek a növekedés nehézségei voltak. Ehhez hozzá kell tennünk azt, hogy a szocialista intézkedésekkel szemben kétségbeesett ellenállást tanúsítottak az országon belüli kapitalista elemek, amelyeket sajátos eszmei támogatásban részesítettek a trockisták, a jobboldali opportunisták, a nacionalista elhajlók és más antileninista csoportosulások. S nem szabad megfeledkeznünk az ellenséges kapitalista környezetről sem.

Mindezeknek a nehézségeknek a leküzdése nem az „erőszakos" módszerekben, hanem a szocialista gazdasági rendszer döntő előnyeiben leli a magyarázatát, a szovjet emberek olyan tömeges munkahőstetteiben, amelyek a kapitalizmus viszonyai között elképzelhetetlenek. Éppen az iparosítás legnehezebb szakaszában volt tapasztalható a munkások termelési aktivitásának legnagyobb föllendülése. Az első ötéves terv időszakában kezdődött meg a tömeges szocialista verseny és az élmunkásmozgalom, amely 1933-ban már az egész munkásság háromnegyed részére kiterjedt.[32] A termelésben az újítók, a sztahanovisták száma 1939-ben túlszárnyalta a kétmilliót.[33] Mindez azt mutatta, hogy gyökeres fordulat ment végbe az embereknek a munkához való viszonyában, hogy a munka be-

[32] Lásd Posztrojenyije fundamenta szocialisztyicseszkoj ekonomiki v SZSZSZR. Moszkva 1960. 74. old.

[33] Szocialistyicseszkoje narodnoje hozjajsztvo SZSZSZR v 1933–1940 gg. Moszkva 1963. 111. old.

csület, dicsőség, vitézség és hősiesség dolga lett. A szovjet emberek nem kímélték erejüket, tudatosan vállalták a nélkülözéseket, példát mutattak bátorságból és önfeláldozásból avégett, hogy leküzdjék az ország gazdasági elmaradottságát és a Szovjetuniót hatalmas szocialista állammá tegyék. Ez a történelemben egyedülálló munkahőstett volt.

Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy ezekben az években a párt és a szovjet állam következetesen hajtott végre olyan intézkedéseket, amelyek a munkanélküliség felszámolását, a kizsákmányolás végleges megszüntetését, az általános oktatás megszervezését, a társadalmi fogyasztási alapok növelését célozták. Ez utóbbiak már 1932-ben 37,5 százalékkal növelték a munkás egyéni munkabérét.[34] Mindez azt bizonyítja, hogy a szovjethatalom mindig is szívén viselte a népjólét emelését.

Ami pedig az iparosításért a tőkésországokban fizetett „árat" illeti, az a parasztok millióinak tönkremenésében, a munkások, a női és a gyermekmunka könyörtelen kizsákmányolásában, a leigázott népek megrablásában stb. fejeződik ki. És melyek a kapitalista iparosítás szociális következményei? Emlékeztetünk arra, hogy a harmincas évek elején a tőkésországokban 40 millió volt a munkanélküliek száma.

Helytelen volna a Szovjetunió mezőgazdaságának forradalmi átalakítását úgy tekinteni, mint szakadatlan diadalmenetet. A nagy eredmények mellett a kolhozépítés gyakorlatában akadtak fogyatékosságok, tévedések és hibák is. Az élet megmutatta, hogy a mezőgazdaság szocialista átépítése a legbonyolultabb és legnehezebb feladat a proletariátus hatalomátvétele után.

[34] Lásd *I. Babevszkij:* Zsiznyennij uroveny rabocsih SZSZSZR rasztyot. Moszkva 1933. 21., 25. old.

Ámde a falu áttérését a gazdálkodás kollektív formáira előkészítette az ország gazdasági, politikai és társadalmi fejlődésének egész menete, a szocialista ipar töretlen növekedése, a munkás-paraszt szövetség megszilárdulása, a szocialista elemek fokozatos erősödése a népgazdaság rendszerében. Az SZKP történelmi érdeme, hogy a parasztság egyes csoportjainak és rétegeinek a kolhozokért küzdő szétforgácsolt, spontán mozgalmát össznépi, szervezett mozgalommá változtatta, belekapcsolta az ország összes társadalmi erőit.

A mezőgazdaság teljes kollektivizálásának alapján ment végbe a Szovjetunióban a kulákság mint osztály felszámolása. A kulákgazdaságok egynegyed részét az ország más vidékeire költöztették át, hogy megóvják a kolhozmozgalmat és a csak akkoriban létesített kolhozokat a kulákok bomlasztó tevékenységétől és ezzel biztosítsák a kolhozrendszer megszilárdulását. És csupán azokat a kulákokat állították bíróság elé és büntették meg a törvények teljes szigorával, akik terrorista, ellenforradalmi harcot folytattak a szovjethatalom ellen.

A szovjet mezőgazdaság kollektivizálása során szerzett történelmi tapasztalatokat eredményesen használják fel a testvéri szocialista országok, számba véve sajátosságaikat és konkrét viszonyaikat. Ez meggyőzően tanúsítja, hogy a lenini szövetkezeti terv – mint a paraszti tömegek szocialista útra térítésének tudományosan megalapozott programja – nemzetközi jelentőségű.

Hiába próbálják tagadni a burzsoá hamisítók, hogy törvényszerűek és objektíve szükségszerűek voltak azok a gyökeres társadalmi-gazdasági átalakítások, amelyek országunkban az Októberi Forradalommal kezdődtek meg és a szocialista építés során folytatódtak.

A társadalmi-gazdasági átalakítások, a szocialista termelési mód megteremtése meghatározó tényezők voltak az új társa-

dalom építésében. A szocializmus gazdasági rendje megteremti a társadalom politikai és kulturális fejlődésének elengedhetetlen feltételeit.

A KULTURÁLIS FORRADALOM A SZOVJETELLENESSÉG GÖRBE TÜKRÉBEN

A Szovjetunió eredményes szocialista építése megcáfolta azokat a burzsoá szerzőket, akik a szovjethatalom első éveiben a II. Internacionálé liberálisaival együtt azt harsogták, hogy „kulturális tekintetben elmaradott országban nem lehet felépíteni a szocializmust". Az úgynevezett totalitarizmus hívei a pártnak a régi értelmiséggel szemben követett politikájáról azt állították, hogy a párt az értelmiséget a megdöntött osztályok részének tekintette.[35] Ennek a koholmánynak az utórezgései napjainkban a burzsoá ideológusok fejtegetései az értelmiségnek az Októberi Forradalom utáni „sanyargatásáról", „az ország általános kulturális hanyatlásáról", „a szürkeség diadaláról", az ország „intellektuális sivataggá" változtatásáról, „a szovjet emberek morális és etikai potenciáljának kimerüléséről" stb.[36]

A szovjet embereknek a szellemi élet terén elért vitathatatlan eredményeit sok burzsoá ideológus megpróbálta befeketíteni, eltorzítva ezeknek a változásoknak az okait, úgyszintén szociális jellegüket és lényüket. A burzsoá történetírásban mindmáig létezik egy olyan koncepció, amely tagadja, hogy a kommunista párt bármiféle megalapozott értelmiségi politikát folytatna.

[35] Lásd például *B. Wolfe:* Bridge and the Abyss. The Troubled Friendship of Maxim Gorky and V. I. Lenin. Praeger 1967.

[36] Lásd például *P. Glasser:* Humanism or the Soviet Religion? *New Humanist,* 90. köt. 1975. 12. sz. 394–395. old.

A mensevik nézetek egyik szócsövének, Szuhanovnak válaszolva Lenin „Forradalmunkról" című cikkében ezt írta: „Ha a szocializmus megteremtéséhez meghatározott kulturális színvonalra van szükség (bár senki sem tudja megmondani, melyik ez a meghatározott »kulturális színvonal«, mert ez a színvonal különböző mindegyik nyugat-európai államban), akkor miért nem szabad nekünk azzal kezdeni, hogy előbb forradalmi úton kivívjuk e meghatározott színvonal előfeltételeit, s *azután,* már a munkás-paraszt hatalom és a szovjetrend alapján indulunk el utolérni a többi népet."[37]

Ugyanakkor Lenin azt tanította, hogy a múlt kulturális örökségét gondosan kell kezelni, teljes egészében fel kell használni a világkultúra vívmányait az új élet építésében, s hogy a proletár osztályharc egyik új formájának kell tekinteni a régi értelmiség bekapcsolását a szocialista társadalom építésébe.

Leninnek a kulturális örökséggel kapcsolatos álláspontja a történelmi folyamat marxista koncepciójából adódik. Tagadni azt, hogy van folyamatosság a kultúra fejlődésében – többek között azt, hogy a szocialista kultúra átveszi az elmúlt korszakok vívmányait – annyi, mint megszakítani az emberi civilizáció haladó irányú fejlődését.

A marxisták–leninisták elvetik a maoisták nézeteit, akik globálisan tagadják a múlt kultúrájának vívmányait, s egyúttal „revizionista kacatnak" nyilvánítják a szocialista kultúra vívmányait.

Ugyanakkor azt a problémát, hogy miként sajátítható el a múlt kultúrája, a proletariátus eszmei és osztályálláspontjából kiindulva kell vizsgálni. A győztes proletariátus a maga szolgálatába állítja mindazt, ami a múlt kultúrájában haladó, és sutba veti mindazt, ami osztályidegen, reakciós. Lenin azt tar-

[37] *Lenin* Összes Művei. 45. köt. Kossuth Könykiadó 1975. 379. old.

totta, hogy a szocialista társadalomnak kritikusan kell elsajátítania a múltban felhalmozott kulturális értékeket, hogy ezek az értékek részévé váljanak az új, szocialista kultúrának.

A marxizmus–leninizmusnak semmi köze sincs Henri Lefèbvre, Roger Garaudy, Ernst Fischer és a hozzájuk hasonló mai revizionisták koncepcióihoz, akik a burzsoá és a szocialista kultúra „békés szintézisét", együttélését, „dezideologizálását" hirdetik. Ennek kapcsán az utóbbi időben az értelmiség „sanyargatásának" koncepcióját az a verzió kíséri, hogy az értelmiséget „felhasználják", amire a pártot állítólagos pragmatizmusa készteti ideológiai elvei rovására.[38]

A burzsoá szerzők egyre gyakrabban írnak a szocializmus és a kapitalizmus „kulturális konvergenciájának" a lehetőségéről. P. Whiles, a londoni egyetem tanára, a Szovjetunió társadalmi-gazdasági problémáinak szakértője meg is fogalmazta a „kulturális-politikai diffúzió törvényét", amelynek lényege az, hogy az új kommunikációs eszközök fejlődése következtében a világ homogénné válik a tudomány és a kultúra szférájában. „Még a kommunista országok is alá vannak vetve a diffúziónak" – jelenti ki P. Whiles. Ezt a gondolatot továbbfejlesztve, Y. Yones azt állítja, hogy a művészet idővel helyettesíteni fogja az ideológiát, és az „esztétikai konvergencia" eredményeképpen az „egysíkú" szocializmust „több síkú" fogja felváltani.[39]

A burzsoá ideológusok abban reménykednek, hogy a Szovjetunióban a további tudományos és kulturális haladás eredményeképp bekövetkezik a szovjet társadalom ideológiai „eróziója", „fokozatos szétmállása", „elfajulása", „elpolgáriasodá-

[38] Lásd például *B. Wolfe:* Dress Rehearsals for the Great Terror. *Studies in Comparative Communism*, 1970. 1. sz.

[39] Lásd *Y. Yones:* The Idees of Socialism. The Ninetydegres Turn? *Abrxas*, 1971. 5. sz.

sa", s ez a nemzetközi feszültség enyhülésének körülményei között oda fog vezetni, hogy a szovjet társadalom előtt a legkülönbözőbb nemzetközi problémák merülnek fel és ezek magának a szovjet rendszernek a gyöngülését fogják előidézni.[40]

Az effajta okfejtések „alátámasztására" arra hivatkoznak, hogy lehetséges a szocialista és a burzsoá ideológia békés egymás mellett élése. Ebben a folyamatban az egyetlen akadályt a kommunista párt létezésében, a pártnak a tudomány és a kultúra fejlesztésében betöltött vezető, irányító szerepében látják.

Különösen bosszantja a „szovjetológusokat" a tudomány és a művészet pártosságának elve. Azt kiabálják, hogy „a tudományt a párt szolgálójává változtatják", felpanaszolják a marxista–leninista ideológiának a művészetre tett „fékező" hatását. A tudomány és a kultúra területén a „szovjetológusok" minden szervezetet úgy tekintenek, mint „a párt káros beavatkozását", „az alkotás szabadságának" megsértését stb.[41]

Ám az ilyen alaptalan állítások még a burzsoá ideológusok részéről is ellenvetésre találnak. Az 1967-ben New Yorkban megjelent „Tudomány és ideológia a szovjet társadalomban" című gyűjteményhez írt előszavában J. Fischer megállapítja: „Szemben sok szerző nézeteivel, akik a tudomány és a szovjet ideológia közötti konfliktusról írnak, ennek a kötetnek a munkatársai rámutatnak a közöttük levő harmóniának, sőt egymás kölcsönös segítésének figyelemre méltó elemeire . . ."

A kommunista ideológia győzelmet arat a burzsoá ideológiával vívott megalkuvás nélküli harcban. „Az enyhülés, a világpolitika kedvező változásai jó lehetőségeket teremtenek a

[40] Lásd például *V. D. Aspaturian:* The USSR, the USA and China in the Seventies. *Survey,* 1973. 2. sz. 121. old.

[41] Lásd például *K. Mehnert:* West-östlicher Kulturaustausch. Der Schamb Steig. *Osteuropa,* 1974. 7. sz.

szocializmus eszméinek széles körű terjesztéséhez – hangsúlyozta Leonyid Brezsnyev az SZKP XXV. kongresszusán. – Másfelől azonban a két rendszer eszmei harca aktívabbá, az imperializmus propagandája pedig kifinomultabbá válik.

A két világnézet küzdelmében nincs helye a semlegességnek és a kompromisszumnak."[42]

Amellett teljesen nyilvánvaló, hogy a tömegkommunikációs eszközök fejlődése nem pótolhatja és nem változtatja meg a terjesztett „kultúra" eszmei tartalmát és politikai tendenciáját. Minden attól függ, melyik osztály kezében vannak, kiknek az érdekeit szolgálják a tömegkommunikációs eszközök. Amíg vannak antagonisztikus osztályok, addig nem lehetséges „homogén kultúra", amely egy és ugyanaz a dolgozók és az uralkodó vagyonos osztályok számára. A kizsákmányoló osztályok érdekei határozzák meg a burzsoá kultúra jellegét és tartalmát, osztályszerepét.

A szocialista kultúra és a burzsoá kultúra közötti elvi különbségek kizárják „konvergenciájuk" lehetőségét. A szocialista társadalom kultúrája a lényegét és tendenciáját tekintve népellenes burzsoá kultúrától igazi népi jellege révén különbözik. A szocialista kultúrát – eltérően a burzsoá kultúrától, amelyben a reakciós eszmei tartalmat meghatározó burzsoá ideológia dominál – a kommunista eszmeiség és a tudományos világnézet jellemzi. Tartalmát és társadalmi funkcióját tekintve humánus és mélységesen erkölcsös. A szocializmus kultúrájának humanista jellege abban nyilvánul meg, hogy kedvező lehetőségeket teremt a személyiség sokoldalú kibontakozásához, erőinek és képességeinek valóra váltásához, ahhoz, hogy minden állampolgárban kialakuljon a munkához való új, szocialista viszony.

[42] Az SZKP XXV. kongresszusa. 88. old.

A szocialista kultúra mélységesen internacionalista. Szerves ötvözete az összes szovjet nép által létrehozott szellemi értékeknek.

AZ SZKP NEMZETISÉGI POLITIKÁJÁNAK MEGHAMISITÁSA

A burzsoá hamisítók nem tudnak belenyugodni abba, hogy a Szovjetunió megoldotta a nemzeti kérdést, s az SZKP a szocialista építés során következetesen megvalósítja a lenini nemzetiségi politikát. Fáradhatatlanul keresik-kutatják az állítólagos ellentmondásokat az SZKP és a szovjet állam nemzetiségi politikájának megvalósításában, s azt fejtegetik, hogy a Szovjetunióban a nemzeti kapcsolatok terén egymással szemben álló tendenciák érvényesülnek. Arra számítanak, hogy a Szovjetunióban a nemzetiségi kérdés az egyik „legbonyolultabb" és „legkomolyabb" megoldatlan belpolitikai kérdés marad.[43]

Az SZKP nemzetiségi politikáját már a kezdet kezdetétől meghamisítják, amikor a szovjethatalom az első intézkedéseket tette a nemzetiségi kapcsolatok terén. Így például rágalmazóan azt állítják, hogy Lenin csupán 1917-ig védelmezte a nemzetek önrendelkezésének a különválást is magában foglaló jelszavát, azután „megtagadta", az oroszországi szocialista forradalom pedig elvetette, megsértette a nemzetek önrendelkezésének elvét. R. Pipes, a Harvard Egyetem tanára azt írja, hogy Lenin 1917-ben az „Orosz Birodalom dezintegrálódása" miatt revideálta a nemzetek önrendelkezési joga tekintetében elfoglalt álláspontját, és hogy „a szovjet politika fundamentuma nem az 1917 előtt megjelent lenini munkákban, hanem a

[43] Lásd *J. Simon:* Sowietische Nationalitätenpolitik. *Politische Studien,* München 1974. 214. sz. 167–173. old.

polgárháború időszakában kiadott gyakorlati direktívákban van lerakva"[44]. Efféle koholmányokat tartalmaznak B. Meissner, von Rauch, L. Tillet és más hamisítók könyvei is. A kommunista párt és a szovjet állam proklamálta és következetesen megvalósította az Orosz Birodalom nemzetiségeinek és népcsoportjainak önrendelkezési jogát, függetlenül attól, hogy a társadalmi fejlődés milyen fokán álltak, s hogy ki volt hatalmon az adott nemzetiségi vidéken – a munkásosztály, a forradalmi demokrácia, a burzsoázia vagy a burzsoá–feudális–klerikális körök. A párt és a szovjethatalom emellett számolt azzal, hogy a konkrét helyzetben „ki képviseli a nemzet különválására irányuló akaratát"[45].

Figyelembe kell vennünk, hogy a kommunista párt politikájának jóvoltából Oroszország nemzetiségi vidékein, ahol a tömegek nemzeti felszabadító mozgalma összeolvadt a társadalmi felszabadulásukért folyó küzdelmükkel, a proletárforradalom győzelme nyomán a nemzetiségek és népcsoportok önrendelkezése a legmagasabb formában valósult meg, mint a nemzetiségek és népcsoportok elnyomott többségének akaratmegnyilvánulása, mint a dolgozók önrendelkezése. Az addig elnyomott népek munkás- és paraszttömegei valóban szabadon választották meg ekkor az államberendezés formáját, s választásuk képviseleti szovjetkongresszusaik döntéseiben fejeződött ki. A nemzeti szuverenitás teljességét pedig köztudomásúlag éppen a dolgozó tömegek szabad akaratnyilvánításának a biztosítása, s korántsem feltétlenül önálló állam alapítása jellemzi.

Lenin vezetésével létrejött a soknemzetiségű szocialista állam, az egyenjogú és szuverén köztársaságok önkéntes szö-

[44] *R. Pipes:* „Solving" the Nationality Problem. *Problems of Communism,* 1969. szeptember–október. 127. old.

[45] *Lenin* Összes Művei. 38. köt. Kossuth Könyvkiadó 1973. 109. old.

vetsége, amely a proletár internacionalizmusnak, a társadalom gazdasági és politikai szervezete egységének, az eszmei és kulturális élet közösségének elveire épül. A Szovjetunió megalakulásának óriási jelentősége volt és van a világforradalmi folyamat fejlődése szempontjából. Egyike volt azoknak a döntő tényezőknek, amelyek kedvező feltételeket teremtettek a társadalom szocialista átépítéséhez, az összes szovjetköztársaság gazdaságának és kultúrájának föllendüléséhez, a soknemzetiségű állam védelmi erejének és nemzetközi pozícióinak megszilárdulásához.

A burzsoá ideológusok, tagadva a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége megalakításának objektív determináltságát, buzgón propagálják azt a tézist, hogy a soknemzetiségű szovjet állam megteremtése „a köztársaságok valamiféle erőszakos bekebelezését" jelentette. Így például R. Pipes és mások azt írják, hogy a nemzeti köztársaságokban a szovjethatalom „Petrográdtól kapta az inspirációt" és ezt a hatalmat „a fegyverek erejével hozták létre". A burzsoá ideológusoknak mindezek az állításai ellentmondanak a tényeknek. „... az összes szovjet népeknek alapvető érdeke, a szocializmusért vívott harc logikája – hangsúlyozta Leonyid Brezsnyev »A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének ötvenedik évfordulójáról« mondott beszámolójában – szükségessé tette országunkban az egységes, sok nemzetiségű szocialista állam megalakítását."[46] Az ukrán, a belorusz nép és Oroszország más népei maguk döntöttek sorsukról, amikor bevezették a szovjethatalmat. Nem érdektelen tény, hogy V. Vinnyicsenko, a burzsoá Központi Ukrán Rada volt vezetője már a húszas években kénytelen volt beismerni, hogy az „orosz szuronyokra" való hivatkozás „töviről-hegyire kérkedő, felületes hamisítás".

[46] Az 50 éves Szovjetunió köszöntése. Kossuth Könyvkiadó 1973. 12. old.

„Ha nem lett volna ellenünk saját parasztságunk és munkásosztályunk felkelése, akkor az oroszországi szovjet kormány semmit sem tudott volna tenni ellenünk. S nem a szovjet kormány kergetett ki bennünket Ukrajnából, hanem saját népünk."[47]

Ezért nem véletlen, hogy némely burzsoá szerzők kénytelenek bizonyos fenntartásokkal élni. E. Carr angol történész például beismeri: „Az a körülmény, hogy a bolsevikokkal szemben álló erők sorra széthullottak, azt mutatja, hogy a bolsevizmust az ukrán tömegek mindenesetre elfogadták."[48]

A burzsoá ideológusok megpróbálnak a bolsevik párt elméletében és gyakorlatában valami „ellentmondást" és „következetlenséget" kimutatni, arra hivatkozva, hogy a párt, bár proklamálta a nemzetek önrendelkezési jogát, beleértve a különválást is, a forradalom előtti Oroszország területén soknemzetiségű államot alapított. Erről ír E. Goldhagen amerikai professzor „Nemzetiségi kisebbségek a Szovjetunióban" című könyvében. R. Smel-Stocki amerikai történész, a Columbia Egyetem tanára kijelenti, hogy a Szovjetunió létrehozása „az igazi önrendelkezés tagadása". Az efféle okoskodásoknak semmi közük sincs a tényleges helyzethez.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakítása, az, hogy a szovjethatalom a gyakorlatban megvalósította a nemzetek önrendelkezési jogát, megkoszorúzta a nemzeti-állami építést, amely a népek önrendelkezése számos megnyilatkozásának volt az eredménye. 1922 tavaszán az OSZFSZK, az Ukrán, a Belorusz Szovjet Köztársaság és a Kaukázusontúli Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság (az Azerbajdzsáni, az Örmény és a Grúz Szovjet Szocialista Köz-

[47] *R. G. Szimonyenko:* Csorne pero falszfikatoriv. Protyiv perekrucseny isztori borotybi za Ragyanszku vladu na Ukraini. Kijev 1968.

[48] *E. Carr:* The Bolsevik Revolution. 1. köt. London 1969. 321. old.

társaság) kormányai javasolták az egyesülést, az OSZFSZK, Ukrajna, Belorusszia, a Kaukázusontúli Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság ugyanazon év november-decemberében megtartott szovjetkongresszusai pedig a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakítása mellett foglaltak állást.

A burzsoá ideológusok minden úton-módon tagadni próbálják a szocialista föderáció demokratikus jellegét. Így például több amerikai történésznek „A szovjet nemzetiségi politika a gyakorlatban" címmel R. Conquest szerkesztésében kiadott könyvébe becsempészik azt az állítást, hogy a Szovjetunió megalakításakor „megnyirbálták az eredetileg a különféle autonóm egységeknek nyújtott szabadságjogokat", s hogy a népeket „megfosztották a helyi önkormányzati jogoktól". G. Geilke arról akarja meggyőzni az olvasót, hogy a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakulása után a bolsevikok igyekeztek „kiirtani belőle (ti. a nemzetek önrendelkezési jogának jelszavából. – *A szerző*) igazi tartalmát", és hogy „az alkotmányból kiiktatták az oroszországi népek jogainak deklarációjában foglalt rendelkezéseket a területi egységek kilépésének jogáról, az OSZFSZK-val való állami egyesülésből, az önrendelkezési jogot pedig a föderáció keretei közötti területi autonómiára redukálták"[49].

Mindezek az állítások egytől egyig kiagyalások. Ha szemügyre vesszük az alkotmányos rendelkezéseket, könnyűszerrel megállapíthatjuk, hogy az oroszországi népek jogainak deklarációjában és a dolgozó és kizsákmányolt nép jogainak deklarációjában foglalt alapvető rendelkezések bekerültek az 1918. évi első szovjet alkotmányba. A Szovjetunióban 1924-ben el-

[49] Das Selbstbestimmungsrecht der Völker in Osteuropa und China. Köln 1968. 27. old.

fogadott alkotmány tartalmazott egy cikkelyt, amely így szól: „Minden szövetségi köztársaság megőrzi a Szövetségből való szabad kilépés jogát." Ezt a jogot megerősíti a Szovjetunió 1936. évi alkotmányának 17. cikkelye, úgyszintén az új szovjet alkotmány 72. cikkelye.

A szovjet föderáció teljes egészében szavatolta valamennyi szocialista köztársaság szuverenitását és biztonságát.

A burzsoá ideológusok, az SZKP nemzetiségi politikájának lejáratására törekedve, megpróbálják meghamisítani a régebben elnyomott oroszországi népek tényleges gazdasági és kulturális egyenlőtlenségének felszámolási folyamatát. Némelyek közülük azt állítják, hogy e folyamat során „nem vették figyelembe a nemzeti köztársaságok érdekeit". Mások, a szovjet gazdaság „korszerűsítéséről" mint az úgynevezett egységes ipari társadalom megteremtésének feltételéről elmélkedve úgy tüntetik föl a dolgot, mintha csupán a „gazdasági érdeket" tartanák szem előtt, és a nemzeti köztársaságok kénytelenek volnának „mesterségesen bekapcsolni gazdaságukat Oroszország gazdaságába"[50]. Meg kell állapítanunk, hogy egyvalamiben valamennyien megegyeznek: szándékosan hamis színben tüntetik fel a szovjetköztársaságok kölcsönös testvéri segítségét és szoros gazdasági együttműködését. Valójában a szovjetköztársaságok szocialista föderációjának fennállása során a párt és a szovjet kormány mindvégig kivételes figyelemmel és gondossággal kezelte a nemzeti köztársaságok és a nemzetiségi területek igényeit, minden tőle telhetőt megtett a régebben elmaradott népek gazdasági és kulturális újjászületése és felvirágzása érdekében. A nemzeti köztársaságok és az autonóm területek gazdasága gyorsabb ütemben fejlődött, mint a Szov-

[50] *D. A. Dyker:* Industrial Location in the Tadzhik Republic. *Soviet Studies,* 1970. 4. sz.; *A. Bilmanis:* History of Latvia. Greenwood 1970.

jetunió egészének gazdasága. Így a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének fél évszázados fennállása alatt az OSZFSZK ipari termelésének volumene 287-szeresére, a Kaukázusi Szovjet Szocialista Köztársaságé 600-szorosára, a Tadzsik és az Örmény Szovjet Szocialista Köztársaságé több mint 500-szorosára, a Kirgizé több mint 300-szorosára, a Beloruszé 350-szeresére növekedett.[51] A gazdasági építés ütemének különbözősége a nemzeti szovjetköztársaságok gazdasági fejlettségi fokának kiegyenlítő tényezője.

Valamennyi szovjetköztársaság jelentős eredményeket ért el a kultúra és a tudomány fejlesztésében. Napjainkban a Belorusz Szovjet Szocialista Köztársaságban 10 000 lakosra 154 főiskolai hallgató jut, Kirgiziában 161, Üzbegisztánban 189, Türkméniában 131, Kazahsztánban 152. Ugyanakkor Franciaországban 10 000 lakosra 96 főiskolai hallgató jut, Angliában 83, Olaszországban 70, az NSZK-ban 48. Valamennyi szövetséges köztársaságban alapítottak tudományos akadémiát, s megteremtették a tudományos kutatóintézetek széles hálózatát; ez utóbbiakban egymilliónál több tudományos dolgozó tevékenykedik – a világ összes tudományos dolgozóinak egynegyede.

Az 1970. évi össz-szövetségi összeírás adatai azt mutatják, hogy a népesség képzettségi színvonalát tekintve már nincs különbség a szövetséges és autonóm köztársaságok között. Ez az eredménye a Szovjetunió valamennyi népére kiterjedő igazi kulturális forradalomnak.

A szocialista építés során, a gazdasági és a társadalmi életben bekövetkezett gyökeres változások során megszilárdult és megingathatatlanná vált a szocialista internacionalizmus ideológiája, a népek közti testvériség és barátság ideológiája.

[51] *Pravda*, 1972. december 22. és 23.

Az imperialista propaganda, hazugságot és rágalmat fröcskölve a szovjet népre, megpróbál közvetlen párhuzamot vonni a Szovjetunióban fennálló nemzeti egyenjogúság és az imperialista hatalmak gyarmati politikája között. Nemritkán találkozunk olyan képtelen állításokkal, hogy a Szovjetunió „éppen olyan birodalom, akár a régi Orosz Birodalom volt", hogy a „szovjetköztársaságok közt hagyományos ellenségeskedés" áll fenn, hogy „a kommunista építés befejezésének az a célja, hogy az összes nemzetet és népet egyetlen, szovjet-orosz típusú szovjet nemzetbe olvassza össze"[52] stb. Ezt a rosszindulatú rágalmat kizárólag abból a célból terjesztik, hogy rossz színben tüntessék fel a szovjet nemzetek közötti kapcsolatokat és görbe tükörben mutassák be az embereknek a Szovjetunióban kialakult új történelmi közösséget: a szovjet népet.

Az antikommunisták sietnek a szovjet népet, az emberek új közösségét „az asszimiláció elködösített formájának", összszovjet „eloroszosított nemzetnek", szovjet szupernemzetnek nyilvánítani. B. Meissner például ezt írja: „Amikor felállítják azt a tételt, hogy a szovjet nép új politikai-társadalmi egység, egy olyan körültekintően kiagyalt asszimilációs politika megindokolásáról van szó, amely a nem orosz népek fokozatos eloroszosítására irányul."[53] Az ő nyomdokain haladva L. Grünwald a jobboldali osztrák szocialisták lapjában azt állítja, hogy „a párt ideológusai ezt a történelmi közösséget nemzetek feletti kategóriának tekintik, amely átfogja a Szovjetunió valamennyi népét, és amely végső soron az orosz nemzettel azonosítható"[54]. És ezt akkor jelentik ki, amikor köztudott, hogy a szovjet nép: társadalmi-osztályközösség és internacionális közösség, magá-

[52] *B. Meissner:* Das Parteiprogramm der KPdSU 1903–61. Koln 1962. 111. old.

[53] *Osteuropa,* 1972. 12. sz. 906. old.

[54] *Die Zukunft,* 1972. 15–16. sz. 26. old.

ban foglalja mindazokat a szocialista nemzeteket és népcsoportokat, amelyek, megőrizve nemzeti különbségeiket, továbbfejlődnek és egyre jobban közelednek egymáshoz.

A kommunistaellenesség ideológusai félelmet és bizalmatlanságot akarnak kelteni a szovjet nemzetiségi politika iránt, s a Szovjetunióban fennálló nemzeti kapcsolatok területén kivétel nélkül mindent az eloroszosításról szóló hírhedt tézis prizmáján át szemlélnek. Az eloroszosítás következtében, úgymond, „a népek nemzeti öntudatának erősödése" tapasztalható a szovjet kormány „centralizáló politikája" ellenére.[55] A szövetséges köztársaságokban a helyi nemzeti színházak mellett vannak orosz színházak, megjelennek orosz újságok is – ezt is eloroszosításnak nevezik.[56] Amikor szóba kerül, hogy különféle nemzetiségek képviselői önként megtanulják az orosz nyelvet mint a nemzetek közti érintkezés nyelvét – ebben is eloroszosítást látnak.

A valóságban a fejlett szocialista társadalomban a nemzetek közti kapcsolatok jellemzői a következők:

– magas fejlettségi szintet ér el az össz-szövetségi gazdaság: ez az összefüggő népgazdasági komplexum, amely magában foglalja a köztársaságok népgazdaságát és egységes állami terv alapján fejlődik az egész ország és külön-külön minden egyes köztársaság érdekeinek megfelelően;

– megszűnik az osztály- és nemzeti antagonizmus; egy típusú az egész társadalom szociális struktúrája, amelyet a munkásosztály, a kolhozparasztság és a dolgozó értelmiség alkot;

– létrejöttek a szükséges feltételek ahhoz, hogy valamennyi nemzetiség dolgozói tevékenyen részt vegyenek a tudomány, a

[55] *J. Simon:* Sowietische Nationalitatenpolitik. *Politische Studien,* Munchen 1974. 214. sz. 173. old.

[56] Lásd *V. S. Vardys:* Verschmelzung der Nationen? *Osteuropa.* 1968. 7. sz. 530. old.

technika és a kultúra fejlesztésében. A szellemi életben törvényszerűvé vált a szocialista nemzetek és népcsoportok kultúráinak virágzása, egymáshoz való közeledése, egymásra gyakorolt kölcsönös befolyása, egymás kölcsönös gazdagítása;

– meggyökeresedett a marxizmus–leninizmus ideológiája, a szocialista internacionalizmus és a népek barátsága, intenzíven fejlődik az a folyamat, amelynek során kicserélik az anyagi és szellemi értékeket, a kádereket. Különféle formákban fokozódik a szovjet népek egész életformájának egymásra hatása, internacionalizálódása. Jelenleg minden szovjetköztársaság dolgozói soknemzetiségű kollektívát alkotnak, a nemzeti sajátosságok szervesen összekapcsolódnak a nemzetköziekkel, az általános szovjet vonásokkal és hagyományokkal.[57]

A Szovjetunió Kommunista Pártja nemzeti politikájában két objektív tendencia hatásából indul ki: a nemzetek sokoldalú virágzásából és fokozatos közeledéséből, s nem engedi meg, hogy ezeket szembeállítsák egymással vagy elszakítsák egymástól. A két tendencia kölcsönhatása, a szocialista nemzeti kapcsolatok fejlődésének két oldala lévén, elősegíti a szocialista nemzetek és nemzetiségek egyre szorosabb összeforrását.

„A szovjet nép társadalmi-politikai egysége egyáltalában nem jelenti a nemzeti különbözőségek eltűnését – állapította meg Leonyid Brezsnyev. – A lenini nemzetiségi politika következetes végrehajtásának eredményeként a szocializmus felépítésével egyidejűleg – a történelemben először – sikerrel megoldottuk a nemzetiségi kérdést. A szovjet népek barátsága megbonthatatlan, a kommunista építés folyamatában szüntelenül közelednek egymáshoz, szellemi életük kölcsönös gazdagodása megy végbe. De veszélyes útra lépnénk, ha elkezde-

[57] Lásd Az SZKP Központi Bizottságának határozata a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége megalakulása 50. évfordulójának előkészítéséről. *Fáklya*, XVI. évf. 5. számának melléklete.

nénk mesterségesen sürgetni a nemzetek közeledésének ezt az objektív folyamatát. Vlagyimir Iljics Lenin állhatatosan óvott ettől, s útmutatásaitól nem térünk el."[58]

A szovjet szocialista társadalomban felszámolták a nacionalizmus társadalmi-politikai okait. A szocialista internacionalizmus ideológiája a szocialista társadalmi rend megingathatatlan vívmányaira, gazdasági, politikai, szellemi erejére támaszkodik. Ám a történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy a nacionalista csökevények szívósak. Megnyilvánulnak a nemzeti hagyományok, szokások abszolutizálására irányuló próbálkozásokban, a népek történelmi múltjának idealizálásában, egyes kulturális személyiségek vagy egyes művek nem osztályszempontú megítélésében, a patriarchalizmus magasztalására tett kísérletekben, a káderpolitika terén mutatkozó torzulásokban, az itt-ott felbukkanó lokálpatriotizmusban. A nacionalista csökevények fennmaradásának okait abban kell keresnünk, hogy az állampolgárok egyéni tudata elmarad a társadalmi tudattól, hogy hatnak az előítéletek, s hogy a múlt néhány reakciós hagyománya és szokása még él a népesség egy részében.

Emellett nem szabad megfeledkeznünk az imperialista propagandának arról a törekvéséről sem, hogy felélessze és fölmelegítse a nacionalista csökevényeket. A szocializmus és a kapitalizmus között folyó igen éles ideológiai harcban az antikommunizmus a különböző rendű és rangú revizionistákkal egyetemben próbálja nagyobb mértékben felhasználni a burzsoá nacionalizmust és sovinizmust valamennyi formájában és megnyilvánulásában. A burzsoá ideológusok, propagandisták a szocializmus és a kommunista mozgalom elleni harcban ma-

[58] *L. I. Brezsnyev:* A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Alkotmányának (Alaptörvényének) tervezetéről és a tervezet országos megvitatásának eredményeiről. Kossuth Könyvkiadó 1977. 15. old.

napság a legszívesebben éppen a nacionalista tendenciákra támaszkodnak, kiváltképpen azokra, amelyek a szovjetellenesség formáját öltik.

Természetesen a nemzetek közti kapcsolatok területe az érett szocializmus társadalmában is olyan realitás, amely állandóan fejlődik, új problémákat és feladatokat vet föl. Ezért a párt ezeket a kérdéseket állandóan látómezejében tartja, és igyekszik a kellő időben megoldani őket az egész ország és minden egyes köztársaság érdekeinek megfelelően, a kommunista építés érdekeinek megfelelően.

*

A Szovjetunió dolgozói a párt vezetésével megbirkóztak a szocialista forradalom fő és legbonyolultabb feladatával: az építés feladatával. A szocialista iparosítás és a mezőgazdaság kollektivizálása, a kulturális forradalom, a nemzeti kérdés történelmileg igen rövid idő alatt történt igazságos megoldása a Szovjetuniót hatalmas szocialista állammá tette.

Leonyid Brezsnyev az SZKP XXV. kongresszusán, a szovjethatalom évei alatt megtett út eredményeit összegezve megállapította: „Új társadalmat hoztunk létre, olyan társadalmat, amelyhez hasonlót az emberiség még nem ismert. Ez a társadalom a válságmentes, folytonosan fejlődő gazdasági élet, az érett szocialista viszonyok, a valódi szabadság társadalma. Olyan társadalom, amelyben a tudományos materialista világszemlélet uralkodik. A jövőbe vetett szilárd bizalom, a ragyogó kommunista távlatok társadalma ez. Olyan társadalom, amely előtt nyitva állnak a további sokoldalú haladás határtalan lehetőségei . . .

Igen, tudatában vagyunk annak, hogy vannak még megoldatlan feladatok. Valamennyi bírálónál jobban ismerjük saját

hiányosságainkat, látjuk a nehézségeket. De sikeresen megbirkózunk velük. Látjuk és ismerjük azt az utat, amely társadalmunk további fejlődéséhez és tökéletesítéséhez vezet."[59]

A szocializmus mint új társadalmi-gazdasági alakulat és politikai rendszer napjainkban nemcsak a földteke egyharmadán valóság, hanem az egész világ népeinek történelmi perspektívája. *„A gazdasági, politikai és szellemi élet szocialista szervezete megmutatta, hogy csak a szocializmus nyitja meg az utat a jelenkor legfontosabb és leghalaszthatatlanabb egyetemes emberi problémáinak megoldásához"*[60] – hangsúlyozta az SZKP Központi Bizottságának „A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójáról" hozott határozata.

A világ dolgozóinak legszebb reményei a szocializmushoz fűződnek. Ebben rejlik az ereje Október példájának, a szocialista és kommunista építés szovjetunióbeli eredményeinek, a szocialista közösséghez tartozó országok vívmányainak. A szívós harc azok ellen, akik meghamisítják a valóságos szocializmus gazdag történelmi tapasztalatait, a dolgozók kommunista nevelésének egyik legfontosabb feltétele, az ideológiai front egyik legmozgalmasabb részlege.

[59] Az SZKP XXV. kongresszusa. 102–103. old.

[60] O 60-j godovscsine Velikoj Oktyabrszkoj szocialisztyicseszkoj revoljucii. Moszkva 1977. 23. old.

A nacionalizmus a szocializmus ellen irányuló imperialista stratégiában

Soha a múltban az imperializmus ideológusai nem fűztek olyan vérmes reményeket a nacionalizmushoz, mint az utóbbi években. Soha a múltban az általuk kidolgozott szocializmusellenes stratégia nem orientálódott olyan nyilvánvalóan arra, hogy a nemzetközi munkásmozgalom és antiimperialista mozgalom egyes láncszemeiben a nacionalista irányzatokat ösztönözze és támogassa, szovjetellenes élt adjon nekik. A Szovjetunió és a kelet-európai szocialista országok problémáiról Londonban kiadott „kalauz" szerzői, rózsaszínű szemüvegen át szemlélve e stratégia lehetőségeit, kifejezik azt a reményüket, hogy a kommunizmus végeredményben kénytelen lesz meghátrálni a nacionalizmus előtt.[1]

Az efféle jóslatok igazi értékét jól ismerjük. Az antikommunisták eredménytelenül szajkózzák őket már több mint egy fél évszázada. Ezeket a jövendöléseket nem alapvető céljaik szempontjából kell értékelni, amelyek elérhetetlenek, hanem a nacionalizmusban reménykedő imperializmus jelenlegi politikája szempontjából. Noha ennek a politikának nincs történelmi perspektívája, mégis hatással lehet a világ felszabadító moz-

[1] Lásd The Soviet Union and Eastern Europe. Handbook. London 1970. 238. old.

galmainak egyes osztagaira, lehetővé teszi, hogy szovjetellenes tendenciák alakuljanak ki, amelyek gyöngítik a mozgalmat, megosztják a társadalmi haladásért és a nemzeti felszabadulásért küzdő erőket.

Az antikommunizmus nacionalista manővereinek alapvető céljai a következők:

először is, támogatni és ösztönözni a nacionalista elemeket a szocialista világban, felhasználni őket a dolgozók hatalmának gyöngítésére, a szocialista országok közötti internacionalista kapcsolatok lazítására;

másodszor, serkenteni a nacionálopportunista áramlatokat a nemzetközi munkás- és kommunista mozgalomban, és ilyenformán elkülönült csoportokra és pártokra bontani ezt a mozgalmat;

harmadszor, szembeállítani egymással a világforradalmi folyamat fő erőit és ezzel megbontani ezt a folyamatot, kedvező feltételeket teremteni az imperializmus offenzívájához a népek haladó vívmányai ellen.

E célok elérésére törekedve, a kommunistaellenesség ideológusai igyekeznek befeketíteni a proletár internacionalizmus és a lenini nemzeti politika elveit. Alárendelve a szociális kérdést a nemzeti kérdésnek, ideológiailag heterogén jelenségeket a nacionalizmusban feloldva, egy kaptafára húzzák a Szovjetunió és a többi szocialista ország internacionalista politikáját az imperialista hatalmak soviniszta és terjeszkedő politikájával. Az antikommunista propaganda a burzsoázia és a proletariátus, a kapitalizmus és a szocializmus nacionalista „közösségéről" szóló mesét nyilvánvaló igazságként tálalja föl, meghamisítva a tényeket, s a szocializmusnak tőle idegen célokat és törekvéseket tulajdonítva.

A nemzetközi kapcsolatok burzsoá értelmezésében a világméretű társadalmi harc átalakul egyes nacionalizmusok sok-

oldalú végzetes konfliktusává; ezek a nacionalizmusok csupán formailag csoportosulnak társadalmilag ellentétes rendszerek szerint. Így például R. Scalapino, a politikai tudományok professzora (Kalifornia Egyetem) azt bizonyítja, hogy „a kommunista világ a nemzetközi kapcsolatok rendszerében a nacionalizmus hatása alatt működik, és ebben a vonatkozásban nem sokban különbözik a kapitalista világtól"[2].

A kommunistaellenesség ideológusai megkísérlik megcáfolni a marxizmus–leninizmusnak a proletár osztályharc nemzetközi jellegéről szóló fontos tételét is, önkényesen ellenséges érzelmeket tulajdonítva a munkásoknak az internacionalizmussal szemben és a szocialista forradalmakat „nemzeti forradalmaknak" tüntetve föl. A São Paulo-i Egyetemen a legújabb kori történelem tanára például azt bizonygatja, hogy „a világ proletárjai az anakronisztikus nacionalizmus hívei"[3].

A burzsoá teoretikusok és propagandisták rányomják a nacionalizmus bélyegét a szocializmusra és a nemzetközi munkásmozgalomra, s ezzel rá akarják erőszakolni a népekre azt a felfogásukat, hogy a világon az osztályharc nacionalista erők ösztönös összecsapása, amelynek résztvevői elvben nem különböznek egymástól. Amellett, míg viszonylag nemrégiben a társadalmi párharc igazi értelmének elferdítése általában még nem lépte túl az antikommunizmus köréből származó áltudományos munkák szűk olvasói körének szánt doktrinér spekulációk határait, most a helyzet teljesen megváltozott. Ma a kapitalizmus és a szocializmus „nacionalista közösségének" koncepcióját a nem szocialista világ közvéleményének óriási propagandakampányokban tálalják föl s a forradalmi erők egy-

[2] *Problems of Communism*, 1971. január–április. 2. old.
[3] *The New York Times*, 1972. augusztus 8.

ségének megbontását célzó körmönfont intrikákkal és provokációkkal operálnak.

A szovjetellenes koholmányokat maga a proletár, a szocialista internacionalizmus gyakorlata cáfolja meg, amely a testvérpártok és országok szolidaritását és egymásnak nyújtott kölcsönös segítségét összekapcsolja függetlenségükkel és egyenjogúságukkal. A kommunisták internacionalizmusában ezek az elvek szervesen összefüggnek egymással. Fidel Castro, Kuba Kommunista Pártja Központi Bizottságának első titkára az SZKP XXV. kongresszusán elhangzott felszólalásában ezt mondta: „A Szovjetunió, amely döntő segítséget nyújtott népünknek, sohasem fordult hozzánk semmiféle követeléssel, sohasem szabott feltételeket, nem mondta, mit kell tennünk. A több ezer éven keresztül az egoizmus és az erő által igazgatott nemzetközi kapcsolatok egész történetében nem voltak még ilyen testvéri kapcsolatok egy hatalmas ország és egy kis ország között. Csak a szocializmus teszi lehetővé, hogy ilyen kapcsolatok legyenek a népek között."[4]

A Szovjetunió a nemzetközi porondon olyan erő, amely szilárdan és következetesen folytatja a béke és a barátság politikáját, védelmezi a népek jogegyenlőségének lenini elveit, erélyesen küzd a kolonializmus, a neokolonializmus és a fajüldözés ellen, a nemzeti elnyomás valamennyi formája ellen. Ez a politika mindig is fontos tényező volt az imperializmus és a reakció stratégiájával szemben, eszköz abban a harcban, amely a hódító háborúk ellen, a társadalmi haladásért folyik. Az egész világ marxista–leninistái a szocialista közösség még szorosabb összekovácsolódásának igen fontos tényezőjét látják az SZKP-val és a Szovjetunióval való testvéri kapcsolatok fejlesztésében. Todor Zsivkov, a Bolgár Kommunista Párt Köz-

[4] Az SZKP XXV. kongresszusa. 221. old.

ponti Bizottságának első titkára a párt XI. kongresszusán elhangzott beszámolójában ezt mondta: „A történelmi tapasztalat – mind a régi, mind az új – megerősíti azt a meggyőződésünket, hogy a szocialista országok közötti együttműködés színvonalát és egységük erejét legnagyobb mértékben a Szovjetunióhoz fűződő viszonyuk határozza meg. Ezért pártpolitikai, ideológiai, kulturális és védelmi tevékenységünk központjába a bolgár–szovjet testvéri barátság megszilárdításáról és elmélyítéséről való állandó gondoskodást állítjuk."[5]

A szocialista internacionalizmus elveinek következetes érvényesítése biztosítja a testvéri országok nemzeti és közös érdekeinek legteljesebb megvalósítását. Az új társadalmi rend a nemzetközi kapcsolatok új típusát is létrehozza. A szocialista országok közötti viszonyt mindinkább az jellemzi, hogy fejlődnek a politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok, elmélyül a gazdasági integráció, rendszeresen kicserélik a tapasztalatokat és ismereteket, szoros a belpolitikai együttműködés. Az SZKP XXV. kongresszusának megállapítása szerint a szovjet kommunisták abban látják elsőrendű feladatukat, hogy állhatatosan törekedjenek a szovjet nép és az összes szocialista nép közötti barátság egyre szorosabbra fűzésére, megszilárdítására, politikai, gazdasági, ideológiai és kulturális kapcsolataik minden irányú bővítésére. A testvéri országok együttműködése a gyakorlatban igazolja azt a lenini gondolatot, hogy a szocializmus „az emberi együttélés új, magasabb formáit teremti meg, amikor *minden* nemzetiség dolgozó tömegei, lerombolva a mostani nemzeti válaszfalakat, nemzetközi egységben először fogják kielégíteni jogos szükségleteiket . . ."[6]

Ennek a nagyszerű eszménynek a valóra váltása lényegében

[5] A Bolgár Kommunista Párt XI. kongresszusa. 11. old.

[6] *Lenin* Osszes Művei. 26. kot Kossuth Konyvkiadó 1971. 34 old.

a szocialista demokrácia érvényesítését jelenti a nemzetek és nemzetiségek közötti kapcsolatokban. Valóban, a szocializmus mindazokat a demokratikus alapelveket, amelyeket az új társadalom állampolgárainak és különböző rétegeinek a nemzeti keretek közötti érintkezésébe belevisz – a szabadságot, az egyenlőséget, a testvériséget, az elvtársi kölcsönös segítséget – egyúttal mint a szocializmust és a kommunizmust építő országok és népek közti érintkezés normáját is meggyökerezteti. A kapitalizmus viszont a nemzetközi érintkezésbe a nemzetek és a népek közötti egyenlőtlenséget viszi bele, a gyöngék elnyomását az erősek által, az imperialista államok és csoportosulásaik szünet nélküli harcát a vezetésért, vagyis újratermeli a külpolitikában a történelem utolsó antagonisztikus formációjának belső társadalmi rendjét jellemző antidemokratikus normákat. Amikor a kapitalizmus apologétái azt állítják, hogy a szocialista országokban nincs szabadság és egyenlőség, hogy közülük egyesek ráerőszakolják akaratukat másokra, ténylegesen a saját fogyatékosságaikat, az ún. nyugati demokráciáról alkotott saját elképzeléseiket próbálják átvinni a szocialista demokráciára, holott ezeknek semmi közük sincs sem saját népük, sem más népek létfontosságú érdekeihez.

A burzsoá ideológusok, akik a nemzetközi kapcsolatokat általában csakis nacionalista kritériumok alapján ítélik meg, még a lehetőségét is tagadják a népek közötti egyenjogú, baráti kapcsolatoknak. Ők a nemzetek közötti érintkezést, függetlenül attól, hogy ebben vagy abban az időszakban mi a társadalmi tartalma, valamiféle irracionális erők spontán kölcsönhatására vezetik vissza, amelyek a népek pszichikumában rejlenek és agresszív nacionalista törekvésekből fakadnak. „Aligha kételkedhetünk abban – állítja R. King, a szocialista országok nemzeti kérdésének egyik nyugati szakértője –, hogy a nacionalizmus sokkal mélyebben és erősebben befolyásolja

az embereket, mint az osztályérdekek."[7] Ilyenformán a nemzeti kérdést a társadalmi ellentmondásokon és a konkrét történelmi viszonyokon kívül helyezik. Lényegét misztifikálják, a nemzeti ellenségeskedést a nemzetközi kapcsolatok „természetes normájának" tüntetik fel, a nacionalizmust pedig fejlődésük fő mozgatórugójának, a jelenkori világrend sarkkövének.[8]

Ebből kiindulva a kommunistaellenesség ideológusai nacionalista szellemben forgatják ki a marxizmus–leninizmust, a Szovjetunió és a többi szocialista ország internacionalista politikáját. Így A. Ulam állítása szerint „Lenin politikai filozófiájának és politikai tevékenységének maga a tartalma elkerülhetetlenné tette, hogy a nacionalizmus a kommunizmus mozgató erejévé váljék"[9]. A szovjetellenesség ideológusainak állítása szerint az SZKP arra törekszik, hogy összebékítse „a szovjet nacionalizmust és a proletár internacionalizmust"[10]. Egyesek közülük pedig még messzebb mennek, s arról próbálják meggyőzni a nyugati olvasót, hogy a szovjet kommunisták megtagadták a proletár szolidaritás elvét.[11]

A nemzetközi és a nemzeti problémák marxista–leninista megközelítésének meghamisítása az imperialista ideológusok számára afféle módszertan olyan koholmányok kiagyalására, amelyeket a tömegtudatra orientált antikommunista és szovjetellenes propagandában használnak föl, s amelyek a nacionalista elemek által a nemzetközi forradalmi mozgalomban folytatott politikai mesterkedések leplezésére szolgálnak. Ez a „metodológia" éppolyan szánalmas, mint az általa szült koholmányok.

[7] *R. King:* Minorities under Communism. Cambridge (Massachusetts) 1973. 256. old.

[8] Lásd *A. Smith:* Theories of Nationalism. London 1971.

[9] *Foreign Affairs,* 1970. április. 467–468. old.

[10] Soviet Nationality Problems. New York–London 1971. 57. old.

[11] Lásd Kulturpolitik der Sowietunion. Stuttgart 1973. 246. old.

A kommunistáknak és osztályellenfeleiknek a nemzeti kérdésben elfoglalt pozíciói homlokegyenest ellentétesek. Ezeket a pozíciókat egymással azonosítani annyi, mint durván kiforgatni a dolgok tényleges állását. A proletár internacionalizmus és a burzsoá nacionalizmus társadalmi eredetüket, eszmei tartalmukat és politikai irányzatukat tekintve egymástól elvileg különböző jelenségek. Ellentétben a burzsoá nacionalizmussal, amely a nemzetek és a fajok között ellenségeskedést szít, s a nemzeti és a gyarmati elnyomás ideológiájául szolgál, a proletár internacionalizmus szemben áll az elnyomás valamennyi formájával, az egész világ dolgozóinak testvériségét hirdető ideológia.

A nemzeti kérdésben elfoglalt burzsoá-nacionalista állásponttal a munkásosztály szembeszögezi az internacionalista álláspontot, amely megköveteli a nemzetiségi problémák szigorúan osztályszempontú megközelítését, az e problémákat előidéző konkrét történelmi viszonyok gondos figyelembevételét, az elnyomott és az elnyomó nemzetek világos megkülönböztetését. A kommunistákat változatlanul az a lenini tétel vezérli, hogy: „Minden valóban komoly és sarkalatos politikai kérdéssel kapcsolatban osztályok szerint, nem pedig nemzetek szerint megy végbe a csoportosulás"[12].

A marxisták–leninisták ebből a tételből indulnak ki mind gyakorlati politikájukban – a munkásosztály forradalmi céljainak megvalósítására törekedve és következetesen síkraszállva a jelenkor antiimperialista erőinek egységéért –, mind pedig az ideológiai harcban, amikor leleplezik a nacionalizmus reakciós lényegét, törekvéseinek összeegyeztethetetlenségét a dolgozó tömegek érdekeivel, és őrzik a proletár internacionalizmus elveinek tisztaságát.

[12] *Lenin* Osszes Művei. 24. kot. Kossuth Konyvkiadó 1970. 132 old.

Pontosan ez a szovjet kommunisták álláspontja. Az SZKP mindenkor – attól kezdve, hogy Lenin megalapította a pártot, egészen napjainkig, amikor a fejlett szocialista társadalom vezető és szervező erejévé vált –, egész tevékenysége során, az oroszországi önkényuralom elleni első akcióitól kezdve a szovjetunióbeli kommunista építés kibontakozásáig, következetesen védelmezte a proletár internacionalizmus elveit. Ezek vezérelték a bel- és a külpolitikában egyaránt, ezeket használta fel mint hatékony fegyvert az imperializmus és a reakció ellen a világforradalmi folyamat valamennyi áramlatának konszolidálásáért folyó harcban.

Az SZKP XXV. kongresszusa továbbfejlesztette és konkretizálta ezt az internacionalista irányvonalat azokkal az új feladatokkal összhangban, amelyek a kommunizmusnak a Szovjetunióban és a fejlett szocializmusnak a szocialista országokban folyó építése során fölmerülnek, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom jelenlegi szükségleteinek megfelelően, figyelembe véve a világ társadalmi haladásának távlatait. „Mi, szovjet kommunisták, a proletár internacionalizmus védelmét minden egyes marxista–leninista szent kötelességének tartjuk"[13] –, jelentette ki Leonyid Brezsnyev a kongresszusi beszámolóban.

Az SZKP XXV. kongresszusának munkája, határozatai és dokumentumai hatékonyan ösztönözték a dolgozók nemzetközi szolidaritásának további elmélyülését. Ez a kongresszus, amelyet az internacionalizmus forradalmi szelleme hatott át, arra orientálja a pártot, a szovjet népet, hogy erősítse a testvéri szocialista országokkal való sokoldalú együttműködést, fejlessze nemzetközi kapcsolatait a népek békéjéért és szabadsá-

[13] Az SZKP XXV. kongresszusa. 40. old.

gáért, a társadalmi haladásért világszerte folyó harc minden osztagával.

A XXV. kongresszuson a testvérpártok képviselői hangsúlyozták, hogy a proletár internacionalizmus hatékonysága szempontjából különösen fontos a világ kommunistáinak szolidaritása az SZKP-val, azzal a párttal, amely igen gazdag tapasztalatot gyűjtött a szocialista és a kommunista építésben és olyan országot irányít, amely az egész világforradalmi folyamat védőbástyájának szerepét vállalja, azzal a párttal, amely Gus Hallnak, az Egyesült Államok Kommunista Pártja főtitkárának jellemzése szerint, „példájának erejével, a marxista–leninista tanokhoz való megingathatatlan hűségével mutat példát az egész világ forradalmi mozgalmainak"[14].

Ezért nem véletlen, hogy a nemzetközi reakció nacionalista mesterkedéseinek egyik fő célpontja a tőkésországok kommunista pártjainak az SZKP-val és a Szovjetunióval vállalt szolidaritása lett. Sokatmondó ebben a vonatkozásban a „Frankfurter Allgemeine Zeitung" című nyugatnémet napilap tanácsa a nyugati kommunista pártoknak: „A Szovjetunióval való pártkapcsolatok csökkentésére és a Moszkvával való szakítás előkészítésére kell törekedni."[15]

Mint ismeretes, a burzsoá propaganda a proletár szolidaritás jelszavát afféle madárijesztőnek akarja feltüntetni. B. N. Ponomarjov, az SZKP Politikai Bizottságának póttagja, a Központi Bizottság titkára ezt írta: „Amikor ezt a jelszót hirdetik és védelmezik egyes pártok, a burzsoá propaganda rögtön jajveszékelni kezd, hogy hegemóniára tartanak igényt, alá akarják rendelni egyes pártok érdekeit más pártok érdekeinek. Amikor pedig más pártok szállnak síkra e jelszó mellett,

[14] Ugyanott, 285. old.
[15] *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 1976. március 1.

a burzsoá propaganda azzal vádolja őket, hogy lemondanak az önállóságról és a függetlenségről, megfeledkeznek a nemzeti érdekekről.

Az internacionalizmus nem egyes forradalmi osztagok adója más osztagoknak, hanem elidegeníthetetlen része a marxisták–leninisták világnézetének és tevékenységének. Kölcsönös ideológiai-politikai gazdagodásuk tényezője ez, kölcsönös segítségnyújtás a közös harcban, készség a közös akciókra az imperializmus ellen, a közös célokért."[16]

Nem titok, hogy a burzsoá propaganda, amikor megpróbálja kiélezni a kommunista pártok szuverenitásának kérdését, hazug koholmányokhoz folyamodik az SZKP-nak és a Szovjetuniónak a világforradalmi mozgalomban betöltött szerepét illetően. Így a „The New York Times" című napilap azt állítja, hogy a proletár internacionalizmus „most már a kommunista mozgalomban a Moszkvának való alárendeltséget jelenti"[17]. A proletár szolidaritás aláásásának egyik elterjedt módszere az a kommunistaellenes dajkamese, hogy az SZKP a nemzetközi kommunista mozgalomban afféle „irányító központot" akar létrehozni, amely megbénítaná és korlátozná a kommunista pártok kezdeményezését és önállóságát. A valóságban ennek a mesének semmiféle valóságos alapja nincs. Az európai kommunista és munkáspártok berlini konferenciája ismét megerősítette azt a vitathatatlan tényt, hogy a kommunista mozgalomban nincsenek „magasabban álló" és „alacsonyabban álló" pártok, hogy a kommunista mozgalom egyetlen nemzeti osztaga sem tart igényt valamiféle kivételes helyzetre. Az összes kommunista pártok egyenlők, és csak saját országuk munkásosztályának és dolgozó tömegeinek tartoznak

[16] *Béke és Szocializmus*, 1976. 5. sz. 13. old.
[17] *The New York Times*, 1976. május 20.

felelősséggel. A kommunisták nemzetközi szolidaritása a közös meggyőződésre, a proletariátus nemzeti és nemzetközi érdekeinek szerves összekapcsolására épül.

A kommunista pártok különféle feltételek között élnek és harcolnak. Egyesek közülük szocialista állam élén állnak, az új társadalom előtt álló feladatok megoldásán munkálkodnak; mások – a tőkésországokban – a néptömegeknek a dolgozók jogaiért, a szocialista perspektíváért, a társadalmi haladásért vívott harcát vezetik. A kommunista és munkáspártok mindegyike gyakran sajátos feladatokat old meg, és a maga módján oldja meg őket. Mindamellett alapjában véve céljaik és érdekeik egybevágnak. Ezek elsősorban: a békeharc, a népek biztonsága és társadalmi haladása.

Ez az SZKP elvi álláspontja, amelyet Leonyid Brezsnyev kifejtett az európai kommunista és munkáspártok konferenciáján. „Pártunk, híven a proletár internacionalizmus nagy eszméihez – mondotta –, sohasem választotta külön a szovjetország sorsát Európa és a világ más országainak sorsától. Külpolitikánk, amely a békének és a népek szabadságának megszilárdítására irányul, és belpolitikánk, amelynek a kommunizmus felépítése a célja, nemcsak a szovjet nép alapvető érdekeinek felel meg, egyszersmind hozzájárulás – ez meggyőződésünk – a világ kommunistáinak az emberiség jobb jövőjéért vívott közös harcához."[18]

Az SZKP következetesen abból indul ki, hogy a kommunista pártok önállósága és egyenjogúsága a proletár internacionalizmus változtathatatlan normája.

Enrico Berlinguer, az Olasz Kommunista Párt főtitkára, a szovjetellenes koholmányokat leleplezve, egyik interjújában ki-

[18] Az európai kommunista és munkáspártok konferenciája. Berlin 1976. június 29–30. 45. old.

jelentette: „A Szovjetunió soha semmiféle kísérletet nem tett arra, hogy kijelölje nekünk, mit kell és mit nem kell tennünk, sem olaszországi tevékenységünket illetően, sem pedig arra vonatkozólag, ami a nemzetközi munkásmozgalomban kifejtett tevékenységünket és az e mozgalomban való részvételünket illeti."[19]

A kommunista pártok egyenjogúságának és szuverenitásának elveit az SZKP programja rögzíti, s ezek a gyakorlatban következetesen megvalósulnak a testvérpártokkal való kölcsönös kapcsolatokban. Ugyanakkor a kommunista pártok szuverenitása elválaszthatatlan internacionalista kötelességüktől, a nemzeti érdekekért folyó harcuktól – az egész kommunista világmozgalom harcától a nemzetközi munkásosztály közös céljaiért. Ez a kölcsönös kapcsolat igen fontos tényező minden egyes kommunista párt és az egész mozgalom pozícióinak megszilárdításában.

Tudatában vannak ennek a kommunistaellenesség ideológusai is. Egyikük, N. McInnes például a nyugat-európai kommunista pártoknak a választók közötti megnövekedett befolyása láttán kifejezi azt az aggályát, hogy a kommunista pártok képviselői 1980-ban több ország kormányába bekerülnek, s beismeri, hogy a Szovjetunió gazdasági és politikai sikerei segítik a kommunistákat a választásokon.[20] S amikor az antikommunisták rágalmazó módszereikkel igyekeznek megbontani az SZKP és a nyugati kommunista pártok közti kapcsolatokat, elsősorban az a céljuk, hogy meggyöngítsék a kapitalizmus nehéz körülményei között harcoló nyugati kommunista pártokat. A légkör ott kedvez a szovjetellenességnek, s az antikommunizmus ideológusai éppen ezt a légkört akarják

[19] *Messaggero*, 1975. június 13.

[20] Lásd *N. McInnes:* The Communist Parties of Western Europe. London–New York–Toronto 1975.

felhasználni arra, hogy megfosszák a kommunistákat attól az óriási erőtől, amelyet az SZKP és a Szovjetunió szolidaritásából merítenek.

Az ezekre a számításokra épülő szovjetellenes propaganda nem képes az antikommunisták számára kívánatos visszhangra találni egyetlen olyan pártnál sem, amely hű a marxizmus–leninizmus és a proletár internacionalizmus elveihez. Herbert Mies, az NKP elnöke, a párt bonni kongresszusán tartott beszámolójában kijelentette: „Pártunk hű Thälmann útmutatásaihoz, aki azt mondotta, hogy minden kommunistának a kritériuma a Szovjetunióhoz való viszonya, s osztálykötelességének tartja, hogy terjessze az igazságot a valóságos szocializmusról és erélyesen szembeszálljon a Szovjetunió és más szocialista országok ellen bármily formában intézett támadásokkal. Ez történelmi tapasztalatainkból és nemzeti érdekeinkből következik."[21]

A történelemben akadnak példák arra, hogy a szovjetellenesség nemcsak a munkásmozgalmat és a demokráciáért folyó harcot fenyegette, hanem a nemzet létérdekeit is. Harilaosz Florakisz, Görögország Kommunista Pártja küldöttségének vezetője, az európai kommunisták berlini konferenciáján kijelentette: „A görög nép saját tapasztalatából tudja, hogy a szovjetellenesség jelentkezése mindenkor rossz előjel volt országunk számára is. Ezért tekintjük a szovjetellenesség visszaszorításáért folyó harcot a nemzeti függetlenségért, a demokráciáért és a szocializmusért vívott küzdelmünk elválaszthatatlan részének."[22]

Az utóbbi évtizedekben az imperialisták nagy tapasztalatokat szereztek abban, hogy felhasználják a nacionalizmust a

[21] *Unsere Zeit*, 1976. március 20.

[22] Az európai kommunista és munkáspártok konferenciája. Berlin, 1976. június 29–30. 159. old.

munkásmozgalom elleni harcban. Megkísérlik a munkásmozgalmat – akár a múltban, csak hasonlíthatatlanul nagyobb energiával – nacionalista szálakkal a burzsoá ideológiához és a kapitalista társadalom politikai rendszereihez kötni. A XX. század elején az imperializmusnak a II. Internacionálé opportunista vezetői segítségével sikerült Nyugat-Európa szociáldemokrata mozgalmát nacionalista mederbe terelni, a továbbiakban pedig „integrálni" a burzsoá nemzetek társadalmi-politikai struktúráiba. Vajon a mai imperializmus nem próbálja-e megismételni ugyanezt a manővert még nagyobb méretekben, most a forradalmi mozgalomban jelentkező jobboldali és „baloldali" opportunista áramlatot használva fel? Abból ítélve, hogy a burzsoá ideológia milyen állhatatosan és szívósan próbálja a szocializmust versenyre kihívni a nacionalizmus terén, ez a feltevés nincs távol az igazságtól.

Bár ma nem olyan idők járják, mint néhány évtizeddel ezelőtt, s a burzsoázia osztályellenfele hasonlíthatatlanul erősebb lett, mint volt a múltban, az opportunizmus ezek alatt az évek alatt nem tűnt el a forradalmi mozgalomból, politikai természete pedig nem sokat változott. Ma az emberiség fordulópontra jutott: az osztályerők világszerte folyó átcsoportosulásának korszakát éli. Ezt az átcsoportosulást az idézte elő, hogy a társadalmilag határozatlan és politikailag felkészületlen emberek óriási tömegei léptek ki a forradalmi harc porondjára. Lenin rámutatott arra, hogy ilyen korszakokban az opportunista ingadozások két „áramlata" aktivizálódik: a kispolgári reformizmus és a kispolgári forradalmárkodás. „Ezek az áramlatok elkerülhetetlenek mindaddig, amíg a kapitalizmus legmélyebb gyökereit is ki nem irtottuk."[23]

Leninnek ez a következtetése elméleti megalapozásul szol-

[23] *Lenin* Összes Művei. 44. köt. 95. old.

gál annak a megállapításához, hogy melyek a társadalmi forrásai a jelenlegi forradalmi mozgalomban a nacionalista és partikularista irányzatok fölelevenítésének, amelyeknek az erősbödését nemcsak az imperializmus mesterkedései idézték elő, hanem egy objektív tényező is: az, hogy a világforradalmi folyamatba tömegesen kapcsolódnak be a népesség kispolgári illúziókkal és nacionalista előítéletekkel terhelt nem proletár rétegei. A burzsoá ideológusok felismerték, hogy milyen ellenforradalmi lehetőségek rejlenek a szociálnacionalizmus fejlődésében. E felismerés hatására az antikommunizmus a szocializmus elleni közvetlen harcról – mely történelmileg perspektívátlan – átorientálódott arra, hogy a forradalmi mozgalomban a nacionalista és partikularista erőket támogassa, ösztönözze, alárendelje magának.

Mint ismeretes, az utóbbi években a nemzetközi helyzet javulása fontos szerepet játszott abban, hogy a tőkésországokban fejlődtek a kapcsolatok a kommunisták és a szociáldemokraták között. Míg a hidegháború idején a szociáldemokrácia vezetői föl se vetették a kommunistákkal való együttműködés gondolatát, bár ez utóbbiak akkor is javasolták az együttműködést, most ez a kérdés a szocialisták és a szociáldemokraták számára politikai aktualitásra tett szert, néhány országban pedig megállapodásokban és közös akciókban gyakorlatilag is megoldódik.

Mindamellett nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a szociáldemokrácia vezetői nem gyógyultak ki a kommunistaellenességből és a szovjetellenességből. Amikor érintkezésbe lépnek a kommunista pártokkal, igyekeznek rájuk erőltetni az egyesülésről vallott saját – a tudományos szocializmustól távol álló – elveiket, a szociálreformizmus irányába téríteni őket, rávenni őket a szocialista közösség kommunista pártjaival való kapcsolatok lazítására. Franciaország szocialista pártjának teo-

retikusai például „A Közös Piac Európa ellen" című könyvben – jóllehet igen helytállóan hangsúlyozzák, hogy „az európai forradalmi mozgalom, hogy kivívja a munkások felszabadulását, arra hivatott, hogy nemzetközi harcot folytasson, többek között küzdjön »Európa« eszméje ellen, amelyet a »Közös Piaccal« azonosítanak" – teljesen alaptalanul azt állítják, hogy a nyugat-európai kommunista pártok nem harcolnak az új Európáért, mivel „többé vagy kevésbé szorosan kapcsolódnak ahhoz a nemzetközi stratégiához, amelynek központja a Szovjetunióban van"[24].

A szerzők – szovjetellenes szellemben kiforgatva az internacionalizmust és kirekesztve egyik sarkalatos elvét: a szocialista országokkal való szolidaritást – ezzel leszűkítik a proletár szolidaritás osztálytartalmát, megfosztják szocialista tendenciájától, a munkásosztály nemzetközi konszolidálódásának lehetőségeit regionális keretekre korlátozzák. Az, hogy a szociáldemokrácia ideológusai ezt az elvet nem fogadják el, abból következik, hogy nem fogadják el a tudományos szocializmust általában, és összefügg azzal, hogy elutasítják a proletár internacionalizmus másik alapelvét: a forradalmiságot.

Amikor a kommunisták fejlesztik kapcsolataikat a szociáldemokratákkal, mindenkor megőrzik a hűséget a proletár internacionalizmushoz. Megkövetelik ezt mind a tudományos kommunizmus alapvető elvei, mind a nemzetközi kommunista mozgalom fejlődésének sürgető szükségletei, mind pedig a munkásosztály harcának jelenlegi körülményei, kiváltképpen azok, amelyek az osztályharc internacionalizálásával kapcsolatosak. Ilyen körülmények között a kommunisták minden eltérése a proletár szolidaritás forradalmi elveitől nem egysze-

[24] *B. Jaumont, D. Leégre, M. Rocard:* La marché commune contre L'Europe. Párizs 1973. 113., 160. old.

rűen a szociálreformizmusnak tett engedmény lenne, hanem ennél sokkal több: engedmény a monopoltőke kommunistaellenes stratégiájának, gyöngítése az egész proletariátus hadállásainak a monopoltőke elleni harcban, mivel éppen ezek az elvek orientálják a munkásosztályt a legerélyesebb, nemzetközileg egybehangolt akciókra osztályérdekeik megvédése terén.

A mai kommunistaellenesség ideológusai arra számítanak, hogy a történelem ismétlődik és az opportunizmus ismét segíteni fog nacionalista alapon megosztani a világforradalmi mozgalmat. S. Lipset amerikai szociológus „Forradalom és ellenforradalom" című könyvében abban bizakodik, hogy a kommunista pártok „a nemzeti viszonyokhoz való alkalmazkodás útján fognak haladni, sok vonatkozásban úgy, ahogyan ezt a szociáldemokrata pártok egy fél százada vagy még korábban tették"[25].

Ezt az utat követik a mai jobboldali opportunisták. Alárendelve a proletariátus érdekeit a nemzet nacionalista módon felfogott érdekeinek, a „nemzeti kommunizmus" doktrínáját hirdetik, amelyben a tudományos szocializmust elválasztják a proletár internacionalizmustól és a nacionálreformista ideológiához és politikához idomítják. Ezt a doktrínát az imperialista ideológusok üdvözlik, sőt terjesztik, mint például az Egyesült Államokban „Az új kommunizmus" címmel kiadott gyűjtemény szerzői, akik abban reménykednek, hogy „a kommunizmus nacionalizálódása" folytán létrejönnek „a szocializmus némely új formái", amelyek közel állnak a szociálopportunizmushoz.[26]

A „nacionálkommunizmus" ideológusai azt vetik az SZKP és más marxista–leninista pártok szemére, hogy a kapitaliz-

[25] *S. Lipset:* Revolution and Contrerevolution. London 1969. 240. old.
[26] *The New Communism,* New York 1969. 2. sz. 282. old.

musból a szocializmusba való átmenet különböző formáit kizárják, a munkásosztály harcának stratégiáját és taktikáját kidolgozva „egységes sablonra" törekszenek, elhanyagolják a nemzeti sajátosságok figyelembevételét. Ezek a szemrehányások teljesen megalapozatlanok. A marxista–leninista pártok mindig is síkraszálltak a szocializmusért vívott leghatékonyabb, a nemzeti viszonyokkal összhangban levő eszközeinek alkotó szellemű keresése mellett. A kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozásának okmánya megállapítja: „A kommunista és munkáspártok rendkívül változatos, sajátos körülmények között fejtik ki tevékenységüket, ami megköveteli, hogy ennek megfelelően közelítsék meg a konkrét feladatok megoldását. Minden egyes párt a szocializmus–leninizmus alapelveitől vezérelve, a konkrét nemzeti körülményekkel számolva, teljesen önállóan dolgozza ki politikáját, határozza meg a harc irányát, formáit és módszereit, a körülményektől függően választja a szocializmusra való áttérés békés vagy nem békés útját, valamint a szocializmus építésének formáit és módszereit országában."[27]

A proletár internacionalizmus nemcsak hogy nem vonja kétségbe a konkrét nemzeti viszonyok sokféleségét, hanem ellenkezőleg, ebből a sokféleségből indul ki, feltételezi, hogy minden munkáspárt figyelembe veszi a nemzetileg sajátosat a nemzetközi feladatok megoldásának megközelítésében. Lenin többször is hangsúlyozta, hogy minden nép legfőbb nemzeti érdekeinek a legmélyrehatóbb és legteljesebb kielégítése akkor lehetséges, amikor az értük folyó harc párosul a más országok dolgozóinak érdekeiért vívott harccal, s megfelel a nemzetközi munkásosztály alapvető szükségleteinek.

[27] A kommunista és munkáspártok nemzetkozi tanácskozása. Moszkva 1969. Kossuth Könyvkiadó 1969. 30. old.

A marxista–leninista pártok önállóan dolgozzák ki és valósítják meg a forradalmi harc politikáját és taktikáját, országaik nemzeti sajátosságaival és történelmi hagyományaival összhangban. Ámde a testvérpártoknak és belső tevékenységüknek szuverenitása és önállósága a munkásosztály nemzetközi harcának csak kiinduló alapja: a harc általános céljai megkívánják, hogy a kommunista mozgalom összes nemzeti osztagának akciói összehangoltak és egységesek legyenek. A nemzeti és a nemzetközi mozzanatok e dialektikus kapcsolatának minden eltorzítása a proletár internacionalizmus elveinek elferdítéséhez, nacionalista pozíciókra való lesüllyedéshez vezet.

Jóllehet a jobboldali és a „baloldali" opportunisták propagandájukban megpróbálják elhatárolni magukat a burzsoá-nacionalista ideológiától, ezzel az ideológiával szemlátomást egyetértenek. „Az opportunizmus és a szociálnacionalizmus eszmei-politikai rokonsága, kapcsolata, sőt azonossága – egészen kétségtelen"[28] – hangsúlyozta Lenin.

A szocialista közösség még szorosabb összefogásának, a nemzetközi kommunista szolidaritás megszilárdításának szükségessége megköveteli a proletár internacionalizmus aláaknázását célzó próbálkozások erélyes visszautasítását. „Számunkra – írta Todor Zsivkov, a BKP Központi Bizottságának első titkára – nyilvánvaló, hogy a Szovjetunió és a valóságos szocializmus ellen intézett támadások nem viszik előbbre azt a küzdelmet, amely a kommunistákat egyesítő legfőbb célok és eszmények valóra váltásáért folyik ... Mélységes meggyőződésünk, hogy egy valóban internacionalista irányvonal megköveteli tőlünk, a világ kommunistáitól, hogy céltudatosan küzdjünk a szovjetellenesség minden formája és válfaja ellen."[29]

[28] *Lenin* Összes Művei. 26. kot. 139. old.
[29] *Béke és Szocializmus*, 1977. 10. sz. 12. old.

A marxista–leninista pártok az effajta megnyilvánulásokkal kipróbált fegyvert szegeznek szembe – a proletár internacionalizmust, amelynek hatása egybeesik a népeknek a társadalmi haladás útjára lépésével, a világ forradalmi és demokratikus erőinek egyesítésére irányuló egyetemes tendencia fejlődésével.

*

Az utóbbi években az imperializmus globális politikájának egyik fő iránya, hogy felhasználja a kommunistaellenességet a fejlődő országok társadalmi haladása elleni harcban. A nemzeti felszabadító mozgalom övezetében végbemenő mélyreható átalakulások nemcsak rést ütnek a gyarmati és a nemzeti elnyomás imperialista rendszerén, hanem a világkapitalizmus szociális tartalékait is csökkentik. Ez a folyamat kiváltja az imperialisták válaszreakcióját és arra készteti őket, hogy átalakítsák a fejlődő országokban követett stratégiájukat. Az imperializmus arra törekszik, hogy ellenőrzése alá vonja a felszabadult népek társadalmi-politikai fejlődését, megbontsa a szocialista világközösség és a nemzeti felszabadító mozgalom szövetségét. Ennek következtében a kommunistaellenesség ennek a stratégiának vezető irányává vált, ez határozza meg az ázsiai, afrikai és latin-amerikai országokban az imperialista politika alapvető céljait.

Az imperialisták és a gyarmatosítók a nemzeti felszabadító mozgalom elleni harcban régóta felhasználták a kommunistaellenességet, ámde ez a különböző történelmi időszakokban jelentőségét tekintve különböző szerepet játszott ebben a harcban és nem egyazon politikai és ideológiai funkciókat töltött be. A kolonializmus időszakában a gyarmati és függő országokban politikai alkalmazása alapjában véve a kommunista

mozgalom elfojtására irányuló rendőri akciókra korlátozódott, valamint arra, hogy elvágják a harcoló népek minden kapcsolatát a szocializmus világával és az anyaországok haladó erőivel.

A kolonializmus ideológiájában a kommunistaellenesség alárendelt szerepet játszott a rasszizmushoz viszonyítva (ez utóbbi volt ugyanis az akkori gyarmatosítók fő ideológiai eszköze), és abban a primitív propagandában fejeződött ki, amely a gyarmati népek politikai öntudatának alacsony szintjére számított és fantasztikus koholmányokat terjesztett a szocialista országokban fennálló helyzetről, a „kommunista veszélyről", „Moszkva kezéről" stb. A kommunistaellenesség akkor „profilaktikus", biztonsági funkciót töltött be, amely arra irányult, hogy „cordon sanitaire"-rel válassza el a gyarmati világot a szocializmustól, meggátolja a nemzeti felszabadító mozgalom egyesülését a nemzetközi kommunista munkásmozgalommal. A világpolitika szintjén a gyarmatosítók kommunistaellenessége a „csendőri stratégia" indokolásául szolgált. Ez azt a célt tűzte maga elé, hogy katonai erővel fojtsa el a nemzeti felszabadító mozgalmakat, amelyekben az imperialisták „kommunista veszélyt" láttak.

Mint tudjuk, ez a stratégia és az antikommunizmusnak általa létrehozott formái kudarcot vallottak. Az imperializmus gyarmati rendszere széthullott. Helyén több mint 70 független állam alakult, s ezek egészében véve antiimperialista álláspontra helyezkednek. Közülük az országok egy jelentős csoportja a fejlődés szocialista orientációját követi. Sok más fejlődő államban ennek az orientációnak a követői egyre nagyobb befolyással vannak kormányaik politikájára. A szocializmus az egykori gyarmatokon hatékony tényezőjévé vált a legszélesebb néptömegek tudatának. A nemzeti felszabadító mozgalom átmegy a dolgozók társadalmi felszabadításáért fo-

lyó harcban és egyre közelebb kerül a nemzetközi munkás- és kommunista mozgalomhoz. A felszabadult országok túlnyomó többsége a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal való együttműködés különböző formáit fejleszti ki.

Az imperializmus, megkísérelve e progresszív folyamatokkal szembeállítani a maga alternatíváit, a neokolonializmus stratégiáját folytatja, s ennek fő célja megteremteni a feltételeket ahhoz, hogy a fejlődő országokat teljesen és minden vonatkozásban a kapitalizmus világrendszerébe integrálja. Emellett, míg a gyarmatrendszer összeomlását követő első években az imperialisták igyekeztek a gyarmati kizsákmányolás előző rendszerét az új viszonyokhoz idomítani, az egykori gyarmatokat továbbra is a kapitalista világgazdaság agrárnyersanyag függvényének helyzetében tartani, a neokolonializmus a feladatot mai stratégiájában egészen másként tűzi ki. Most arról van szó, hogy a neokolonialista munkamegosztás (a fiatal államok olcsó munkaerejének kihasználása, a munkaigényes és „piszkos" termelési ágak áthelyezése stb.) alapján a fejlődő országokban burzsoá viszonyokat honosítanak meg, és hozzácsatolják ezeket az országokat a tőkés világrendszerhez afféle „alárendeltként", amely a kapitalizmus valamennyi jellemző vonását magán viselné, elmaradott termelésen és a fejlett tőkésországoktól való gazdasági függésen alapulna.

A neokolonializmus mai stratégiája, amely alapvető ideológiai elvei tekintetében szocialistaellenes, a gyakorlatban is elsősorban a szocializmus elleni harc érdekeinek megfelelően valósul meg. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy ez a felszabadult országok problémáinak figyelembevételével kidolgozott antikommunista stratégia. Az e célok elérésére irányuló imperialista mesterkedések széles fronton és különféle eszközökkel folynak, amelyek megengedik bármiféle társadalmi és politikai erők támogatását azzal az egyetlen feltétellel, hogy legalább

hajlamosságot mutatnak a kommunistaellenességre és a szovjetellenességre. Amint Ch. Wolf, a neokolonializmus amerikai ideológusa megjegyezte, még a valamely fejlődő országra jellemző gazdasági rendszernek is „másodrendű jelentősége van az Egyesült Államok szempontjából ahhoz a kérdéshez képest, hogy az adott ország foganatosít-e belső és külső rendszabályokat avégett, hogy megszilárdítsa a külső és belső kommunista uralomtól való függetlenségét"[30].

Az újgyarmatosítók, ilyenformán irányítva politikájukat, igyekeznek a haladó erők kezéből kiragadni a szociális reformok végrehajtásának kezdeményezését, politikailag dezorientálni a nemzeti felszabadító mozgalmat, eltorlaszolni a nem kapitalista fejlődés útját, saját alternatívájukat szembeszögezni a szocialista országok és a fejlődő államok közötti egyenjogú együttműködés politikájával.

A neokolonializmus stratégiájának megújításával összhangban lényegesen megváltozott e stratégia alapvető kommunistaellenes irányvonala: a nemzeti felszabadító mozgalomnak a kommunizmussal való korábbi azonosítását felcserélték a kettő szembeállításával, aminek szélsőséges kifejezése a „kommunista kolonializmus" minden ízében hazug koncepciója. A kommunistaellenes és szovjetellenes propaganda a szocialista országok részéről a nemzeti felszabadító mozgalomnak nyújtott támogatást úgy tünteti fel, mint az „expanzió formáját", mint a fejlődő országokba való „behatolás eszközét". Így a fajgyűlölő intervenciósok ellen küzdő angolai népnek nyújtott szovjet segítséget úgy jellemezték, mint „szovjet beavatkozást", amely ráadásul „amerikai területhez közel (?) történik"[31].

Napjaink eszmei-politikai harcában a kommunistaellenesség

[30] *Ch. Wolf:* United States Policy and the Third World. Problems and Analysis. Boston 1967. 21. old.

[31] *The Christian Science Monitor,* 1976. január 23.

stratégái a „harmadik világban" igyekeznek elsősorban a nacionalista erőkre támaszkodni. A kommunista és munkáspártok 1969-ben lefolyt nemzetközi tanácskozásán Leonyid Brezsnyev megállapította: „Az imperialista erők a nacionalizmus és a szeparatizmus felhasználásával megpróbálják belsőleg gyengíteni, egymással szembeállítani a fejlődő országokat, s megnehezíteni a szocialista világgal való kapcsolataikat."[32]

Az ázsiai, afrikai és latin-amerikai országokban a nacionalizmus úgy alakult ki, mint az ideológia egyik formája, amely eltérő társadalmi eredetű nézetek, eszmék, elképzelések igen bonyolult komplexumát alkotja. Kifejeződtek benne mind a külföldi tőke káros befolyása ellen küzdő nemzeti burzsoázia érdekei, mind a parasztoknak a gyarmati elnyomástól és a feudális kizsákmányolástól való megszabaduláshoz fűzött reményei, mind a fiatal proletariátus osztálycéljai – amelyeknek nemcsak antikolonialista, hanem antikapitalista tendenciájuk is van –, mind pedig a nemzeti értelmiség demokratikus nézetei, s több országban a feudális, klerikális törzsi erők konzervatív törekvései is, amelyek a levitézlett társadalmi rend visszaállítása érdekében szálltak harcba a kolonializmus ellen.

A kolonializmus időszakában a nacionalizmus történelmi küldetése abban rejlett, hogy felébressze a leigázott népekben a nemzeti öntudatot és ezt politikailag fejlessze a szabadságeszmék alapján, közös eszmei-politikai platformon tömörítse az összes szociális réteget a kolonializmussal való szembeszállás megszervezése, a nemzeti függetlenség kivívása végett. A szabadságharcosok ideológiájában domináló nacionalizmus abban az időszakban mindenekelőtt az idegen uralom ellen irányult, és ez az irányultsága haladó vonásokat kölcsönzött neki,

[32] A kommunista és munkáspártok nemzetkozi tanácskozása. Moszkva 1969. 128. old.

amelyek megkülönböztetik a fejlett burzsoá nemzetek nacionalizmusától. Lenin egészében véve pozitívan értékelte azt a szerepet, amelyet a nacionalizmus az elnyomott népek harcában betölt, „amely ... ébredezik ezekben a népekben, amelynek szükségképpen fel kell ébrednie, és amely történelmileg igazolt"[33]. Ugyanakkor rámutatott arra, milyen veszélyt rejt magában az, ha a nacionalizmus a nemzeti függetlenség kivívása után a kizsákmányoló osztályok eszközévé válik, amelyek a dolgozó tömegek elnyomására és az osztályharctól való eltérésükre használják fel azt.

A történelem teljes egészében igazolta ennek a figyelmeztetésnek a megalapozottságát. Minél több idő telik el a függetlenség kikiáltása óta, annál világosabbá válik, hogy a nacionalizmus nem elvont erő, amely elmossa az osztálykülönbségeket a nemzeten belül, hanem az ideológia formája, amely társadalmi hordozójától függően különböző politikai tartalommal telítődik. A dolgozó tömegek ideológiájában az elnyomott nemzetek nacionalizmusának leghaladóbb oldalai fejlődnek ki leginkább: az antiimperialista tendencia, a gyökeres társadalmi és politikai átalakításokra való törekvés, a tendencia a szocialista világhoz, a munkás- és kommunista mozgalomhoz való közeledésre. Ez az ideológia fejlődésében egyre inkább eltávolodik a burzsoázia és más társadalmilag privilegizált rétegek nacionalizmusától, amelyben a függetlenség elnyerése után erősödtek a reakciós vonások: az osztályharc tagadása, a nép érdekeinek alárendelése a társadalmilag kiváltságos rétegek érdekeinek, a nemzeti és a faji kizárólagosság eszméinek hangoztatása. Az imperialista ideológusok és politikusok minden úton-módon támogatják ezt a nacionalizmust, felhasználják a neokolonialista behatolásra a fejlődő országok

[33] *Lenin* Összes Művei. 39. köt. Kossuth Könyvkiadó 1973. 315. old.

gokba, valamint arra, hogy ezekben az országokban reakciós erőket juttassanak hatalomra.

Az, hogy az antikommunisták a nacionalizmusra appellálnak, a fejlődő országokban elsősorban a nacionalizmus szélsőséges, soviniszta formáinak híveinél talál rokonszenvező visszhangra. Ezekhez tartoznak a bábrezsimek és a népellenes diktatúrák reakciós politikusai, a vallási-soviniszta pártok Indonéziában, Pakisztánban, néhány arab államban, a „Tacuara" ultranacionalista szervezet Argentínában, a „Mano blanca" szervezet Argentínában és Salvadorban, a „Patria y libertad" Chilében. Ezeket a fékevesztett kommunistaellenesség és szovjetellenesség jellemzi. Srinivasz Szardeszai, India Kommunista Pártjának vezetőségi tagja a soviniszta csoportosulások tevékenységéről ezt írta: „Azt hangoztatják, hogy a marxizmus–leninizmus »idegen doktrína«, amely az erőszakot hirdeti, »idegen« az indiai néptől, kultúrájától és nemzeti hagyományaitól. Rágalmazzák a kommunistákat, a Szovjetunió »ügynökeinek« nevezik őket. De nem érik be ezzel, hanem gyakorta fasiszta harci módszerekhez folyamodnak politikai ellenfeleikkel szemben: gyilkosságokat követnek el a kommunista párt káderei ellen, megtámadják, felgyújtják a párt helyiségeit."[34]

Ám az újgyarmatosítóknak az a próbálkozása, hogy antikommunista célokra használják fel a nacionalizmust, nemcsak a nyíltan reakciós – fasiszta, rasszista, vallási – formák felhasználását kívánja meg; ennek hívei, bármennyire tevékenyek is számos fejlődő országban, lényegében egyikben sincsenek döntő befolyással a társadalmi fejlődés történelmi irányaira. A nacionalizmussal spekuláló imperialista körök ezért az antikommunista politika területét ki akarják terjeszteni, hogy magába foglalja azoknak a társadalmi-politikai áramlatoknak

[34] *Béke és Szocializmus*, 1976. 4. sz. 57. old.

egész komplexumát, amelyeket az imperialista ideológusok így vagy amúgy azonosítanak a „nacionalizmussal".

Az antikommunista propaganda, a nacionalizmust olyan önmagában elegendő tényezőnek tüntetve fel, amelynek a lényege bármely történelmi helyzetben változatlan marad, igyekszik a fejlődő országokban a nacionalistákba beleplántálni a fejlett burzsoá nemzetek nacionalizmusának ideológiájával való rokonság tudatát, elválasztani őket a forradalmi mozgalomtól és a „harmadik világban" az imperialista befolyás közvetítőjévé tenni őket. Ez a törekvés elsősorban azok között a privilegizált társadalmi rétegek között talál kedvező visszhangra, amelyek a nacionalizmust osztályfölötti erőnek, minden baj csodaszerének tüntetik fel, valójában pedig arra használják fel, hogy leplezzék a dolgozók kizsákmányolását, elfojtsák a néptömegek harcát a társadalmi haladásért. Ezzel kapcsolatban az „Afrique nouvelle" című szenegáli hetilap ezt írta: „A nacionalizmus, amely a hősi felszabadító harc során mindvégig a haladás tényezője volt, együtt jár a regresszió kétségtelen veszélyével, amikor a függetlenség proklamálása után a néptömegek leigázását és kizsákmányolását célzó csalás eszközévé válik."[35]

A nacionalizmus ilyen evolúcióját támogatva az antikommunisták messzemenő célokat követnek. Ezeknek az a lényegük, hogy a nemzeti felszabadító mozgalmat ideológiailag lefegyverezzék, politikailag megosszák, szembeállítsák a valóságos szocializmussal, a burzsoá fejlődés keretei közé szorítsák.

Napjainkban az antikommunizmus az imperializmus stratégiájában nem annyira „profilaktikus" funkciókat tölt be, mint inkább – sőt főként – a szocializmusból való „kigyógyítás" funkcióit, mert a szocializmus eszméi már mélyen behatoltak

[35] *Afrique nouvelle*, 1974 6. sz. 12. old

az ázsiai, afrikai és latin-amerikai országok néptömegeinek tudatába, számos fiatal államban fő iránypontjává váltak a társadalmi átalakításoknak. Az imperialisták most a fejlődő országokban nem a szocializmus „veszélyével", hanem realitásával kerülnek szembe. Éppen ez kényszeríti őket arra, hogy fokozzák a harcot a szocializmus ellen és kiszélesítsék e harc frontját. Napjainkban az antikommunizmus áthatja a neokolonializmus egész stratégiáját ennek minden szintjén: az imperialista hatalmak állami politikájától a fejlődő országokban működő magántársaságok tevékenységéig, mégpedig a stratégia alkalmazásának minden szférájában, a gazdasági, a katonai, a szociális, a politikai, az ideológiai szférában. Ennek megfelelően a neokolonialista politika valamennyi módszere és formája antikommunista irányzatúvá vált, fegyvertára pedig nagyobb és változatosabb lett.

A fegyveres erőszak továbbra is része ennek a fegyvertárnak. Meggyőző bizonyítékot szolgáltat erre az események fejlődése az Angolai Népi Köztársaságban. Ez a fiatal köztársaság, alighogy megszületett, az imperializmus és a dél-afrikai fajgyűlölők által indított külföldi intervenció célpontjává lett. Ezért Angola harca függetlensége védelmében világszerte támogatásra talált a haladó erők részéről, e harc sikere pedig újabb tanúbizonyságává lett annak, hogy a szocialista országok által nyújtott támogatás biztos záloga a népek szabadságának. Agostinho Neto, az Angolai Népi Köztársaság elnöke 1976 októberében a Szovjetunióban tett látogatásakor kijelentette: „A szovjet segítség igen fontos szerepet játszott történelmi fejlődésünkben, a függetlenség kivívásának és az ország újjáépítésének ügyében."

A mai viszonyok között az antikommunizmus agresszív megnyilvánulásai a népek azon joga ellen, hogy maguk határozzák meg sorsukat, maguk válasszák meg a fejlődés útját, sokkal

erélyesebb ellenállásba ütköznek, mint eddig bármikor. Ez az új nemzetközi erőviszonyoknak, a népek politikai öntudata fokozódásának, a szocialista országok támogatásába vetett bizalmuknak tudható be. A fejlődő országokban a haladó erők hadállásainak megszilárdulását elősegítik a nemzetközi helyzetben végbemenő változások is; ezek annak köszönhetők, hogy a szocialista közösség sikeresen folytatja a béke megszilárdításának és az agresszorok megfékezésének politikáját.

A nemzeti felszabadító mozgalom történelmi tapasztalatai meggyőzően bizonyítják a harcoló népek előtt, hogy a kommunistaellenesség ideológiája és politikája antagonisztikus ellentmondásban van a nemzeti felszabadulás és a társadalmi haladás alapvető céljaival. A fejlődő országokban a demokratikus és a forradalmi erők elutasítják az antikommunista és szovjetellenes politikát, harcolnak ellene, s ez a harc egyik tényezőjévé vált a felszabadult népek nemzeti és társadalmi vívmányai megszilárdulásának.

A fejlődő országokban a mai valóság a nemzeti felszabadító mozgalom demokratikus gondolkodású vezetőit arra készteti, hogy lemondjanak a társadalmi fejlődés problémáinak nacionalista, nem osztályszempontú megközelítésétől, s a tudományos szocializmus eszméi felé, következésképpen a Szovjetunióval és a többi szocialista országokkal való együttműködés felé forduljanak.

A szovjetellenesség: a szocializmus elleni ideológiai diverzió fő iránya

A szocialista világrendszer ereje szakadatlanul növekszik, a nemzetközi enyhülés folyamata – a Szovjetunió és a többi szocialista ország által folytatott aktív lenini békepolitika jóvoltából – elmélyülőben van, s ez a politika nagy visszhangra lel a tőkés- és a fejlődő országok közvéleményében. Ugyanakkor a mai kapitalizmust mélyreható válságok rázkódtatják meg. Mindezek a jelenségek nagy nyugtalanságot keltenek a burzsoá politikusok körében és arra késztetik őket, hogy a szocializmus elleni harchoz hatékonyabb, a világon kialakult új erőviszonyoknak inkább megfelelő eszközöket és módszereket keressenek.

Amilyen mértékben fejlődik az enyhülési folyamat, aminek impozáns megnyilvánulása volt az európai biztonsági és együttműködési értekezlet záróokmányának aláírása, a békével szembenálló erők – amelyek annak idején megkísérelték megakadályozni az összeurópai konferencia egybehívását és sikeres lefolytatását, most pedig gátolják határozatainak megvalósítását – olyan mértékben fokozzák a harcot a szocializmus ellen, igyekeznek korlátozni az enyhülés kedvező hatását a békés államközi együttműködés fejlődésére.

A még mindig hidegháborús kategóriákban gondolkodó békeellenes erők, az olyan ádáz antikommunisták, mint Jackson,

Meany és Strauss, a katonai-ipari komplexum olyan típusú képviselői, mint Leber és Schlesinger, az Észak-atlanti Szövetség politikusai, végül pedig a pekingi vezetők, akik már régóta szorosan együttműködnek a tőkésországok legszélsőségesebb jobboldali csoportosulásaival, megkísérlik feltartóztatni az enyhülés folyamatát, rágalmazó módon azt állítva, hogy ez csupán a Szovjetunióra és a többi szocialista országra nézve előnyös, és veszélyezteti a Nyugat biztonságát.

Az imperialista stratégák arra törekszenek, hogy a Szovjetunió és a többi szocialista ország békepolitikája iránt gyanakvást és bizalmatlanságot keltsenek. Az imperialista, háborús és reakciós erők támadásainak fő célpontja továbbra is a Szovjetunió. Az imperialista propaganda- és diverziós központok erőfeszítései nyomán a szovjetellenesség lett a legfontosabb stratégiai és taktikai eszköze azoknak az erőknek, amelyek ellenségei a szocializmusnak, a békének, az emberiség haladásának, amelyek megkísérlik lefékezni az államok közötti kapcsolatokban a békés egymás mellett élés és a békés együttműködés alapján végbemenő változások visszafordíthatatlan folyamatát.

A szovjetellenesség mint az imperializmus politikai stratégiájának gerince nem egységes és nincs fogalmilag tisztázva, körülhatárolva. Több társadalmi-politikai áramlatból indul ki, amelyek az imperialista politika megvalósításának fő akadályát jelentő Szovjetunió elleni harc közös platformján blokkot alkotnak.

A Szovjetuniónak a nemzetközi porondon játszott kiemelkedő szerepe, mindenekelőtt a tartós béke alapjainak lerakása terén kifejtett rendkívül aktív és offenzív politikai tevékenysége határozza meg azt a tényt, hogy a szovjetellenesség fő irányzatává lett a mai antikommunizmusnak, gerincévé mind-

azoknak a kampányoknak, amelyek a szocializmus ellen irányulnak.

A tőkésországokban az enyhülés ellenfelei által folytatott szovjetellenes kampány – méretei, ereje és agresszivitása folytán – veszélyes eszközévé válik nemcsak az egész szocialista közösség elleni harcnak, hanem annak a harcnak is, amely a békének és a demokráciának a nemzetközi feszültség kiküszöböléséért és a társadalmi haladásért síkraszálló erői ellen folyik.

Az osztályharc ideológiai szférájában a szovjetellenesség különösen nyílt formában jelentkezik. A nemzetközi enyhülés körülményei között, amikor a Szovjetunió politikai és erkölcsi tekintélye roppant mértékben megnövekedett, amikor a Szovjetunió a kapitalizmussal folyó versenyben sikereket ér el, a szocializmus ellenségei természetesen kénytelenek lemondani a primitív, lejáratott propagandista sablonokról és a dolgozók befolyásolásának körmönfontabb, rugalmasabb érveit és formáit keresni. Ennek ellenére a durva hamisítás és rágalom továbbra is megtalálható abban a fegyvertárban, amelyet a burzsoá propaganda a Szovjetunió elleni ideológiai harcban felhasznál. Meg kell jegyeznünk, hogy az efféle eszközök alkalmazása teljességgel összeférhetetlen azokkal a kötelezettségekkel, amelyeket az összeurópai értekezlet záróokmányát aláíró államok vállaltak.

Az enyhülés ellenfelei tudatában vannak annak, hogy a világ népei és a tőkésországok közvéleménye mindinkább azonosítja a szocialista államok politikáját a béke megóvására irányuló politikával, tudatában vannak annak, hogy a „szocializmus" fogalmát mindinkább úgy értelmezik, mint a békére és a társadalmi haladásra való törekvést. Ezért igyekeznek kételyt ébreszteni abban a tekintetben, hogy az enyhülés összhangban van a különböző társadalmi rendszerű államok népei-

nek érdekeivel, azt állítják, hogy a Nyugatra nézve az enyhülés előnytelen, s egyedül a szocialista közösség országai húznak hasznot belőle, közöttük is elsősorban a Szovjetunió. Így például az egyik vezető amerikai folyóirat az összeurópai értekezlet befejezésének előestéjén így írt: „Az enyhülés légkörének népszerűsítésével az oroszok arra számítanak, hogy tovább korlátozhatók a nyugat-európai védelmi erőfeszítések és gyöngülnek a kötelékek az Egyesült Államok és NATO-beli szövetségesei között. Azt várják, hogy az új politikai légkör soha nem látott lehetőségeket fog nyújtani nekik ahhoz, hogy növeljék a kommunista befolyást néhány NATO-országban."[1]

A helsinki záróokmány rendelkezéseinek bírálói nagy lármát csapnak akörül, hogy – mint mondják – az Egyesült Államok és más tőkésországok engedményeik folytán túl nagy árat fizetnek az enyhülésért. Ezt a tézist buzgón terjesztik a burzsoá tömegkommunikációs eszközök, amelyek a hidegháborús érdekeknek, a hadiipari monopóliumok érdekeinek szócsövei.

Az az állítás, hogy az enyhülés csak a szocialista közösségnek válik hasznára – s ezt főképpen a Nato vezető körei hangoztatják –, nyilvánvaló képtelenség, s elsősorban a tőkésországok közvéleményének antikommunista irányban való befolyásolását célozzák. Hasonlóan képtelen állításokkal hozakodnak elő a maoisták is, akik egy gyékényen árulnak a tőkésországok legreakciósabb csoportosulásaival.

Ezek az állítások ellentétben állnak az Egyesült Államok, Anglia, Franciaország, az NSZK és más tőkésországok több vezető politikusainak véleményével; ezek ugyanis elismerik, hogy az Egyesült Államoknak és a nyugat-európai országoknak jelentős politikai és gazdasági előnyük származik az enyhülésből.

[1] *U. S. News and World Report*, 1975. július 27.

Így Jean Sauvagnargues, az akkori külügyminiszter, a francia nemzetgyűlésben a kormány külpolitikájának kérdéseiről szólva kijelentette, hogy „a Kelet-Európa és Nyugat-Európa közötti párbeszéd megkezdése szükséges volt és megfelelt mindkét fél érdekeinek. Ebben a tekintetben a helsinki értekezlet eredményeit teljesen pozitívaknak és tökéletesen kiegyensúlyozottaknak kell tekintenünk. Franciaország szilárdan eltökélte, hogy folytatja az enyhülés politikáját. És nemcsak azért, mert az atomkorszakban az enyhülésnek nincs alternatívája, hanem azért is, mert az enyhülés politikájának fejlődésétől sokat várhatunk."[2]

Egyes burzsoá politikusok, kiforgatva a „békés egymás mellett élés" fogalmának jelentését, követelik a visszatérést az „erőpolitikához" a szocialista országokkal szemben, mivel ezek szolidaritást vállalnak a népeknek a nemzeti felszabadulásért és a társadalmi haladásért vívott harcával. Amikor a Szovjetunió, Kuba és más szocialista országok segítették az Angola Felszabadításának Népi Mozgalmát (MPLA), amely a leplezetlen imperialista beavatkozás ellen küzd, a burzsoá tömegtájékoztatási központok a „szovjet expanzióról" szóló inszinuációkat kezdtek terjeszteni: azt állították, hogy a Szovjetunió Afrika területén megkísérli megszilárdítani uralmát a nyugati nagyhatalmak érdekeinek és biztonságának rovására. Csakhogy e koholmányok igazi oka az volt, hogy a reakciós nyugati köröket mélységes elégedetlenséggel töltötte el, hogy kudarcot vallott intervenciójuk egy olyan ország ellen, amely megszabadult a kolonializmus béklyóitól és kereste a fejlődés nem kapitalista útját.

A Szovjetunió a békés egymás mellett élés politikáját folytatja és ugyanakkor szilárdan a proletár internacionalizmus és

[2] *L'Humanité*, 1976. május 8.

a népeknek a szabadságért és a társadalmi haladásért folyó harcával való szolidaritás álláspontjára helyezkedik. S ebben nincs semmiféle ellentmondás, hiszen a békés egymás mellett élés csupán az államközi kapcsolatok szférájába tartozik, amelyekből ki kell rekeszteni az erőszakot és a háborúkat.

Az SZKP XXV. kongresszusa a leghatározottabban kijelentette, hogy az SZKP támogatást nyújt és a jövőben is támogatást fog nyújtani a szabadságukért küzdő népeknek. A Szovjetunió ennek során nem akar semmiféle előnyhöz sem jutni, nem törekszik koncessziók szerzésére, politikai uralomra, katonai támaszpontok kierőszakolására.[3] „Az enyhülés – jelentette ki Leonyid Brezsnyev a kongresszus szónoki emelvényéről – semmiképpen sem hatálytalanítja és nem is hatálytalaníthatja vagy változtathatja meg az osztályharc törvényeit. Senki sem számíthat arra, hogy a kommunisták az enyhülés körülményei között beletörődnek a tőkés kizsákmányolásba, vagy pedig, hogy a monopolisták a forradalom híveivé szegődnek. Viszont a más államok belügyeibe való be nem avatkozás elvének szigorú megtartása, más államok függetlenségének és szuverenitásának tiszteletben tartása az enyhülés elengedhetetlen feltétele."[4]

A nyugat-európai tömegtájékoztató eszközök megszakítás nélkül folytatják a Szovjetunió elleni rosszindulatú támadásokat, amelyeket azzal a koholmánnyal álcáznak, hogy vissza kell verni „Moszkva politikai offenzíváját". Ezeknek a támadásoknak merőben pragmatikus céljaik vannak. Az egyik az, hogy fékezzék a dolgozók osztályharcának fejlődését, mivel az enyhülés kedvező feltételeket teremt az osztályharc számára, megállítsák a demokratizálódás folyamatát olyan országokban, mint Portugália és Spanyolország.

[3] Lásd Az SZKP XXV. kongresszusa. 17–18. old.
[4] Ugyanott, 41–42. old.

Az enyhülés ellenfelei annak ürügyén, hogy aggasztja őket az állampolgári jogok állapota a szocialista országok közösségében, már régóta kiadták azt a jelszót, hogy a szocialista országokban „belső liberalizálásra" van szükség, ami nyílt kísérlet a belügyekbe való bevatkozásra és ellentmond az államközi kapcsolatok általánosan elismert normáinak. Ez a jelszó kifejezetten szovjetellenes tendenciájú, mivel az antikommunista szerzők felfogása szerint a „liberalizálás" nem jelent se többet, se kevesebbet, mint a szocializmus tényleges vívmányainak a felszámolását, a szocialista államok népei társadalmi-politikai jogainak aláásását.

A szovjetellenesség ideológiai diverziójának egyik legfontosabb feladata tehát a szocialista közösség egységének, a Szovjetunió és a többi szocialista ország közötti baráti és együttműködési kapcsolatoknak a megbontása. Erre a szocialista országokra való gazdasági, politikai és ideológiai ráhatás különféle formáit használják fel, megkísérlik a szocialista országok egyikét-másikát elszakítani a Szovjetuniótól és a szocialista közösségtől. A burzsoá politikusok és ideológusok különféle elképzelésekkel állnak elő, amelyek arra irányulnak, hogy megrágalmazzák az internacionalizmust, ennek elveit, aláássák az internacionalista szolidaritás erejét. Így például felállítják azt a tézist, amely szerint az internacionalizmus eszköz arra, hogy az egyik párt beavatkozzék a többi párt ügyeibe, hogy a nagy pártok álcázzák a kisebb taglétszámú pártok fölötti hegemóniájukat.

Jan Szydlak, a LEMP KB Politikai Bizottságának tagja megállapítja, hogy „a nacionalista érzelmek felszítása, a szocialista közösségben fennálló kapcsolatok hazug értelmezése, párosulva a múlt komplexumainak és előítéleteinek felélesztésével: a szocialistaellenes propagandának változatlan, jóllehet a taktikai célokban állandóan módosuló vezérszólama.

E propaganda fő fegyvere továbbra is a szovjetellenesség, amely nemcsak a Szovjetunió ellen, hanem a többi szocialista ország ellen is irányul, társadalmi rendszerünk mint teljes és egy tömbből való egésze ellen."[5]

E feladat végrehajtása kapcsán a diverziós propagandaközpontok elsősorban olyan benyomást próbálnak kelteni, hogy a Szovjetunió és a többi szocialista ország kapcsolatai nem az egyenlőség, hanem az uralkodás és az alárendeltség elvein nyugszanak. A testvéri országok külpolitikai tevékenységének a Varsói Szerződés keretei közötti eredményes összehangolásában a burzsoá szerzők a szövetségesek „lekezelésének és elnyomásának" jeleit vélik felfedezni, a szocialista integráció fejlődésében és elmélyülésében pedig annak megnyilvánulását, hogy fokozódik a KGST-tagországoknak a Szovjetuniótól való egyoldalú függősége.

A Varsói Szerződés Szervezete ellen intézett támadásaikban a kommunistaellenes ideológusok megkísérlik bebizonyítani, hogy a kelet-európai országok részvétele ebben a szervezetben összeegyeztethetetlen biztonságuk és nemzeti érdekeik védelmével. A szocialista gazdasági integráció programját illetően az antikommunisták támadásai két irányban folynak. Először is, tagadják, hogy a KGST keretei között megvalósuló együttműködés az összes részvevőre nézve előnyös. Másodszor, megpróbálják bebizonyítani, hogy a KGST keretei között nem oldhatók meg a tagországok legsúlyosabb népgazdasági problémái.[6]

Az imperialista diverziós központok erőfeszítései az úgynevezett szovjetológusok tevékenysége nyomán arra irányulnak,

[5] *Jan Szydlak:* Aktualne problemy pracy ideologiczney. *Nove Drogi,* 1974. 5. sz.

[6] Lásd *V. B. Knyazsinszkij:* Mezsdunarodnaja sztratyegija antyikommunyizma. Moszkva 1972. 42–43. old.

hogy a szocialista országokban szovjetellenes nacionalista érzelmeket szítsanak fel; minden úton-módon megpróbálnak bizalmatlanságot kelteni az egyes szocialista országok között, megpróbálják szembeállítani őket a Szovjetunióval és egymással.

Az enyhülési folyamat lefékezésére törekvő imperialista propaganda tovább szítja a szovjetellenes nacionalizmust, mivel a Szovjetunió erejének és nemzetközi tekintélyének növekedése a szocialista világrendszer erősödésének, az osztályharc és a nemzeti felszabadító harc fellendülésének egyik fő tényezője. Sulzberger, az ismert amerikai újságíró a „The New York Times" című napilapban ezt írta: „Olyan, velünk szemben viszonylag ellenséges térségekben, mint a Szovjetunió és tömbje – a Varsói Szerződés Szervezete –, erélyesen támogatjuk a nacionalizmust... A nacionalizmus szítása Kelet-Európában nemcsak az oroszok és szövetségeseik, hanem az oroszok és más honfitársaik, például az ukránok, a lettek és a tadzsikok közötti rejtett ellenségeskedést is felélesztí..." Ez világosan bizonyítja, hogy az imperialista diverziós központok tevékenységében a nacionalizmus szorosan összekapcsolódik a szovjetellenességgel.

Az antikommunista központok tevékenységében különösen nagy jelentőséget tulajdonítanak a nacionalizmus propagálásának, amelynek célja, hogy megakadályozza a Szovjetunió népeinek egyenjogúságát hirdető lenini elv megvalósítását. A burzsoá ideológusok – mivel nem tagadhatják a Szovjetunió népeinek óriási gazdasági, társadalmi és kulturális haladását – kétségbeesett kísérleteket tesznek arra, hogy közismert tényeket meghamisítsanak és a kommunistaellenesség és a szovjetellenesség szellemében értelmezzék őket. A nyugati propaganda antikommunista és szovjetellenes céljainak leplezésére megpróbál olyan benyomást kelteni, hogy a „szovjetológiai"

központok csupán meg akarják határozni minden egyes szovvetköztársaság valóságos hozzájárulását a Szovjetunió gazdaságához, kiszámítani Ukrajna, Üzbegisztán és más köztársaságok tényleges „nemzeti jövedelmét", kiszámítani, hány állampolgár „issza a kávét ukrán cukorral", „ruházkodik üzbegisztáni gyapottal" stb. Az efféle iromány arról tanúskodnak, hogy az antikommunisták ellenségesen állnak szemben a Szovjetunióval, továbbá azt bizonyítják, hogy nem ismerik a szovjet társadalom törvényeit, hiszen a Szovjetunió egységes társadalmi-gazdasági komplexum, s ennek keretei között egyáltalán nem szerepel „egy külön vett köztársaság nemzeti jövedelme", mivel a Szovjetunióban a nemzeti jövedelem az egész szovjet nép közös munkájából jön létre, s a társadalmi termelésben a munkamegosztás és a szakosodás egyáltalán nem nemzeti előfeltételek szerint történik. Közismert, hogy az ukrán cukor és az üzbég gyapot termeléséből kiveszik a részüket az összes szovjet köztársaság állampolgárai. Ők termelik az ércet, a szenet, a szerszámgépeket, a mezőgazdasági gépeket, az ipari nyersanyagot stb.

A szovjetellenesség mint propagandairányzat elsősorban az olyan specifikus burzsoá „tudomány" „elméleti vívmányait" veszi fel fegyvertárába, mint a „szovjetológia". A „szovjetológia" a nyugati propaganda fő elméleti bázisa a szocialista közösség országaival szemben alkalmazott általános imperialista stratégia kidolgozásában. Ajánlásokkal és anyagokkal látja el a szovjetellenes propagandát, meghatározza annak alapvető irányait. A „szovjetológia" fő jellemzője a szovjetellenes beállítottság. A „szovjetológusok" munkái annak figyelembevételével készülnek, hogy felhasználhatják őket a Szovjetuniót vagy bármely más szocialista országot érintő döntések meghozatala során.

A tőkésállamoknak a szocialista országok elleni ideológiai

diverziójában fontos helyet foglalnak el a marxizmus–leninizmus elleni támadások. A marxista–leninista elmélet elleni támadásoknak a kommunistaellenesség szempontjából mélyrehatóstratégiai jelentőségük van, mert a marxizmus–leninizmus, ahogyan azt Leonyid Brezsnyev az SZKP XXV. kongresszusán leszögezte, „a helyes stratégia és taktika kidolgozásának egyetlen megbízható alapja. Lehetővé teszi, hogy megértsük a történelmi távlatokat, sok évre előre segít meghatározni a társadalmi-gazdasági és politikai fejlődés irányát, segít helyesen tájékozódni a nemzetközi eseményekben."[7] Ezért egyáltalán nem meglepő, hogy a szocialista közösség országainak valamennyi vívmányát meghatározó marxista–leninista elmélet elleni harc az egész „szovjetológia" figyelmének középpontjában áll. Az antikommunista központok úgy tüntetik fel a marxizmus–leninizmust, mint mesterségesen összetákolt érték- és gondolatrendszert, amelyet kívülről erőszakoltak rá a kelet-európai országok népeire. Az ilyen érvelés felhasználásával megkísérlik bebizonyítani, hogy a marxizmus–leninizmus ideológiája ellentétes a kelet-európai népek nemzeti öntudatával és kultúrájával, mert az, mint mondják, a nyugat-európai burzsoázia „demokratikus-liberális" mintaképei alapján alakult és fejlődött ki.

A marxizmus–leninizmus egyetemes nemzetközi jelentőségét tagadva a burzsoá propaganda kisebbíti a világforradalmi folyamat fejlődése és a szocialista építés általa felfedezett törvényszerűségeinek fontosságát. Emellett a „szovjetológia", a burzsoá és revizionista propaganda támadásainak éle a kommunista pártnak és mindenekelőtt a Szovjetunió Kommunista Pártjának a társadalom átalakításában betöltött szerepéről szóló tanítás ellen irányul.

[7] Az SZKP XXV. kongresszusa. 85–86. old.

A marxista–leninista párt vezető szerepének elve ellen irányuló bírálat lényegében nem más, mint kísérlet annak tagadására, hogy az új rend kialakításában vezető szerepe van az SZKP-nak, annak a pártnak, amely a világon elsőként a gyakorlatban valósította meg a marxizmus–leninizmus elméletének forradalmi elveit. Az SZKP a legbonyolultabb történelmi feltételek között mindig hű maradt a proletár internacionalizmus elveihez. Alkotó módon fejlesztve és gazdagítva a marxizmus–leninizmust az új történelmi helyzetben, az SZKP óriási részt vállalt a tudományos szocializmus elméletének és gyakorlatának fejlesztésében. Más kommunista pártok nagymértékben felhasználják az SZKP tapasztalatait. Az SZKP alkotó vívmányainak befeketítésével a szovjetellenesség megpróbálja kétségbe vonni, hogy a Szovjetunió tapasztalatai hasznosak, mert más országokban felhasználják őket a szocializmus erősítésére.

A szovjetellenességnek ez az áramlata, amely a marxizmus–leninizmus mint a Szovjetunió politikájának elméleti alapja ellen irányul, bőségesen felhasználja a kommunista pártok soraiban szakadár tevékenységet folytató revizionisták „eredményeit". Az antikommunizmus számára különösen értékes a revizionistáknak az a kísérlete, hogy a marxizmus–leninizmussal filozófiai alapon polemizáljanak. A jobboldali és „baloldali" revizionisták tevékenységének célpontja változatlanul a Szovjetunió. A szovjetellenesség a legvilágosabban megfogalmazott platformja a revizionisták és az antikommunisták ideológiai szövetségének, amely a szocializmus ideológiája, a kommunista pártok társadalmi-politikai céljai, a szocialista országok eredményei ellen irányul.

A hamisításoknak a szovjetellenes központok által nagymértékben felhasznált, külön területe a történelmi problematika, a szovjet állam és a többi szocialista ország kapcsolatainak

története. E problematika keretein belül célzatosan összeválogatott, megfelelően kipreparált különféle történeti tényeket mutatnak be szovjetellenes megvilágításban.

„Azoknak a próbálkozásoknak, hogy aktivizálják a nacionalista érzelmeket és doktrínákat, a szovjetellenességet – mondja Jan Szydlak –, állandó kísérőjük az osztályszempont tagadása, a lemondás fejlődésünk jelenségeinek és folyamatainak osztályszempontú megítéléséről, olyan nem osztályszempontú tézisek becsempészése, amelyek életünk fontos területeit kiszakítják eszmei, társadalmi összefüggésükből. Lényegében nincsenek nálunk olyan fejlődési folyamatok, amelyekre ne volnának domináló hatással azok az osztálykövetelmények, amelyek összefüggnek a szocialista építés marxista–leninista törvényszerűségeinek realizálásával, a valamennyi területen folyó osztályharccal, a szocialista építés társadalmi céljainak megvalósításával. Csak az osztálytényező, a nemzeti tényező és az internacionalista tényező harmonikus egységében ismerhető fel teljes fejlődésünk lényege, van lehetőség a helyes megítélésre és a helyes következtetésekre."[8]

A szovjetellenesség mint propagandairányzat célja, hogy lejárassa a munkásosztálynak a szocialista forradalom győzelme után elért vívmányait. A szovjetellenes propaganda legelterjedtebb módszere a szocializmus értékeinek tagadása oly módon, hogy a szovjet társadalom fejlődésében főképpen a harmincas évek időszakát bírálják. Az akkor elkövetett hibákat és a pártvonal eltorzítását azonosítják a szovjet renddel általában. Ez a módszer azon alapszik, hogy célzatosan felnagyítják a szocialista építés során elkövetett hibákat. Így a szovjetellenes propaganda kétségbe vonja a szocialista társadalom ki-

[8] *Jan Szydlak:* Aktualne problemy pracy ideologiczney. *Nove Drogi,* 1974. 5. sz. 5. old.

alakításának alapvető lenini elveit. A szocializmus egyik vagy másik jellemző vonásának az eltorzulását a szocializmus immanens sajátságának tüntetik fel. Az antikommunista propaganda felhasználja azt is, hogy az SZKP bírálatot gyakorolt a személyi kultusz fölött.

Az imperialista ideológusok, arra törekedve, hogy kiforgassák az SZKP tevékenységének eredményeit, jellegét és módszereit, tájékozatlan embereknek szánt irományaikban elhallgatják, hogy a szocializmus építése a Szovjetunióban bonyolult és nehéz munka volt. Soha a történelemben egyetlen más népnek se kellett az elméletben és a gyakorlatban egyaránt ilyen gigászi feladatokat megoldania. Azok az évek, amelyeket rágalmazóan a dogmatizmus időszakának neveznek, a valóságban a példátlan társadalmi fejlődésnek, a korszakalkotó jelentőségű feladatok bátor kitűzésének és megoldásának évei voltak. Jóllehet a Szovjetunió hosszú időn át ellenséges környezetben élt, változatlanul a világforradalmi mozgalom központja, erős bástyája, a Kommunista Internacionálé hazája, a forradalmi gondolat óriási laboratóriuma.

A nyugati polgári sajtó és a „szovjetológia" specialistái nyilvánvalóan abból indulnak ki, hogy a szovjetellenes és antikommunista propaganda leghatékonyabb formája a féligazság, a tények, a csalás és a leleményesen kiagyalt rágalom ügyes összekapcsolása.

A polgári sajtó hasábjain igen ritkán találkozhatunk olyan cikkekkel és közleményekkel, amelyek a Szovjetunió gazdasági, tudományos és kulturális eredményeiről számolnak be. A nyugati lapok és folyóiratok munkatársai igyekeznek figyelmen kívül hagyni a szovjet időszaki sajtó efféle információját. Ezzel szemben kapva kapnak a szovjet sajtóorgánumokban megjelenő bíráló jellegű anyagokon. Figyelemre méltó az a példa, amelyet N. Davis, a Londoni Egyetem szlavisztikai

tanára hozott fel. Az angol sajtó szovjetellenes irányzatát kommentálva kijelentette: „Ha a Szovjetunióban rossz a termés, azt mindig az ott fennálló rendszer számlájára írják, ha viszont jó a termés, azt a kedvező természeti adottságoknak tudják be."

A burzsoá tömegtájékoztató eszközök általában akkor folytatnak szovjetellenes kampányokat, amikor a nagyfokú áremelkedés, az adók növekedése, különféle botrányok és üzelmek nagy elégedetlenséget keltenek a nyugati országok dolgozói körében. Ez már úgyszólván hagyományos fogása az antikommunizmusnak. Mindig ehhez folyamodnak, amikor a közvélemény figyelmét el kell terelni a válságról, a magántulajdonon alapuló rendszer elfajulásának más megnyilvánulásairól, s a társadalmi elégedetlenséget más mederbe kell téríteni.

A kapitalista országok azzal a próbálkozással sem hagynak fel, hogy közvetlenül „exportálják" az ellenforradalmat a Szovjetunióba.

Olyan körülmények között, amikor csökken a nemzetközi feszültség és erősödik a kölcsönös bizalom, állandóan nő azoknak a turistáknak a száma, akik azzal az őszinte vággyal látogatnak a Szovjetunióba, hogy megismerjék az igazságot erről az országról. Ámde akadnak köztük olyanok is, akik áldáz ellenségei a szovjet rendszernek és különféle antikommunista központok ügynökei. Ezek egyetlen céllal utaznak a Szovjetunióba: hogy antikommunista nézeteket terjesszenek és szovjetellenes anyagot gyűjtsenek a „szovjetológiai" központok részére.

Amikor a világon folyamatosan a szocializmus javára változnak az erőviszonyok, egyre világosabbá válik, mennyire reménytelenek az imperializmusnak azok a kísérletei, hogy katonai, politikai és gazdasági nyomást fejtsenek ki a Szovjetunióra és a többi szocialista országra. Hiábavalónak bizonyult az a

próbálkozás, hogy gazdasági eszközökkel, a kereskedelmi és gazdaságpolitika differenciálása útján fejtsenek ki nyomást a Szovjetunióra, a szocialista országokra, gazdasági együttműködésük dezintegrálása végett. Ezért a tőkésországokkal való gazdasági együttműködés terén a gyakorlatban mind gyakrabban érvényesülnek a kölcsönös előny elvei. A nyugati diverziós központoknak mindenfajta közvetlen és közvetett próbálkozása, hogy lejárassák a Szovjetunió bel- és külpolitikáját és megbontsák a szocialista közösség egységét, kudarcra van kárhoztatva. Ez minduntalan bebizonyosodik.

A szocialista országok tudatában vannak annak, hogy a szocializmus eszméinek általános térhódítása az ő erejüktől és egységüktől függ, annak pedig, hogy az enyhülés és a népek közötti együttműködés fejlődése tartós és visszavonhatatlan politikai folyamattá váljék, a Szovjetunió hatalma és tekintélye a garanciája.

Edward Gierek, a LEMP Központi Bizottságának első titkára az SZKP XXV. kongresszusán kijelentette: „Pártunk nagy jelentőséget tulajdonít a szocialista közösség további erősítésének. Az a gazdasági együttműködés, melyet most a KGST-országok szocialista gazdasági integrációs programjának megvalósításával fejlesztünk tovább, megkönnyíti és meggyorsítja valamennyi tagállam társadalmi-gazdasági növekedését. Népeink biztonságának szavatolásával a Varsói Szerződés politikai-védelmi szövetsége egyben olyan fórummá vált, amely egyre aktívabban lép fel az enyhülés és a különböző társadalmi rendszerű államok közötti békés kapcsolatok bővítése érdekében. Újra meg újra bebizonyosodik az az igazság. hogy országaink dinamikusan fejlődnek, hogy állandóan előrehaladunk, minthogy együtt haladunk, egyesít bennünket az azonos eszményekből és célokból adódó testvéri együttműködés."[9]

[9] Az SZKP XXV. kongresszusa. 211. old.

Az antileninizmus és a szovjetellenesség filozófiai premisszáinak bírálata

Minthogy a marxizmus–leninizmusnak és a kommunista pártok politikájának legáltalánosabb elméleti és módszertani alapja a dialektikus és történelmi materializmus, az antimarxizmus valamennyi specifikus formája, így a revizionizmus is cáfolni próbálja a dialektikus és történelmi materializmust, a kommunista pártok politikájának elméleti és módszertani alapját. Jóllehet az antimarxizmus különböző válfajai mind formájukat, mind metodológiájukat tekintve – sok esetben pedig érvelésükben is – különböznek egymástól, sok közös vonásuk és nézetük van. Az osztályharcról és a forradalomról szóló marxista–leninista tanítás, a szocialista társadalom építése ellen irányulnak. A szocialista társadalom olyan átalakítására törekszenek (az antikommunizmus nyíltan, a revizionizmus pedig álmarxizmusként), amely lényegében a szocializmus felszámolásához vezetne.

A burzsoá antimarxizmus és revizionizmus különféle formáinak hasonlóságából azonban nemcsak az következik, hogy elméleti és politikai koncepcióik szoros kapcsolatban vannak egymással, kölcsönösen függnek egymástól és közel állnak egymáshoz, hanem az is, hogy szervezett, sok irányú harcot kell folytatni ellenük. Másfelől az antimarxizmus és a revizionizmus különféle formáinak a marxista–leninista eszmék elleni

harcban tapasztalható filozófiai, világnézeti és osztálypolitikai rokonsága mellett figyelembe kell venni létezésük konkrét feltételeit, sajátszerűségüket, specifikumukat is. Az antimarxizmus és a szocializmusellenesség bármely formájának megvan a maga külön helye, megvannak a konkrét feladatai. Ezért az ellenük folyó harc formáinak és módszereinek is konkrétaknak kell lenniük. Például nem szabad a polgári filozófia és ideológia elleni harcot azonosítani a revizionizmus elleni harccal. Ezenkívül differenciáltan kell megközelíteni a polgári filozófia és ideológia egyes formái elleni harcot is, különös figyelmet fordítva azokra a megnyilvánulásaira, amelyek a konkrét körülmények között veszéllyel fenyegetnek.

A munkásmozgalom forradalmi elméletének mai lenini fejlődési szakasza: a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet, a szocialista világrendszer keletkezése, a szocialista építés, valamint a forradalmi kommunista és a nemzeti felszabadító mozgalom által a békéért és a társadalmi haladásért vívott harc korszakának marxizmusa. Ezért a mai antikommunizmusnak, az antimarxizmus, az opportunizmus és a revizionizmus különféle formáinak elméleti alapja az, hogy tagadják a dialektikus és történelmi materializmusnak, a forradalmi elmélet lenini fejlődési szakaszának tudományos megalapozottságát és politikai szükségszerűségét. Ilyen megvilágításban az antileninizmust a jelenlegi szakasz antimarxizmusának tekinthetjük.

Éppen ezért, ha meg akarjuk érteni és le akarjuk leplezni a mai antimarxizmus és szovjetellenesség különféle formáinak általános elméleti és filozófiai alapjait és integrációs tendenciáit, elsősorban a leninizmus fölött gyakorolt bírálatuk logikai struktúráját, fő vonásait és kiinduló pozícióit kell vizsgálnunk.

Fölmerül az a kérdés, hogy milyen burzsoá és revizionista

filozófiai áramlatok és koncepciók ellen kell elsősorban harcolnunk. Mindenekelőtt azokat a filozófiai áramlatokat és koncepciókat kell kiemelnünk, amelyek alapján Csehszlovákiában polarizálódott a filozófiai – és nemcsak a filozófiai – revizionizmus két fő tendenciája, miként erre „A CSKP XIII. kongresszusa után a pártban és a társadalomban kialakult válság tanulságai" című dokumentum, továbbá a CSKP Központi Bizottsága Elnökségének „A társadalomtudományok fejlődése, jelenlegi állapota és feladatai a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban" című 1974. május 3-i határozata és több más dokumentum rámutat. Mindezek a jobboldali oppportunizmus és a revizionizmus eredetének, fejlődésének és elméleti lényegének elemzését tartalmazzák.

A filozófiai revizionizmus a legnagyobb hatású burzsoá filozófiai áramlatok álmarxista visszatükröződése. Ezért fontos, hogy egyfelől különbséget tegyünk a revizionizmus elleni harc és a revizionizmus elméleti bázisát alkotó filozófiai koncepciók elleni harc között, másfelől lássuk szoros kapcsolatukat. Mert ha lebecsüljük a burzsoá filozófia és ideológia elleni harcot, ezzel megkönnyíthetjük a revizionista nézetek keletkezését, fejlődését és elterjedését.

Az antimarxista filozófiai áramlatok elleni harcban mindenekelőtt azokra az iskolákra és doktrínákra kell fordítanunk a figyelmünket, amelyek azért váltak a revizionizmus filozófiai forrásává, mert meghamisítják Marxnak, Engelsnek és Leninnek a dialektika kérdéseire, a dialektikus és történelmi materializmus történetére és fejlődésére vonatkozó tanítását.

Ezek közül az antileninista irányzatok közül az első, a pozitivista (szcientista) irányzat azokat a filozófiai iskolákat és áramlatokat foglalja magában (neopozitivizmus, neokantianizmus, strukturalizmus stb.), amelyek nyilvánvalóan negatív mó-

don közelednek a marxizmus elméleti forrásaihoz, kiváltképpen Hegel dialektikájához mint a marxizmus egyik forrásához. Marxnak Hegelhez való viszonyában a lényegesnek, az egyedüli figyelemre méltónak azt tartják, hogy Marx tagadta és cáfolta Hegel nézeteit.

Ilyen egyoldalú elméleti premisszák révén tagadják a dialektikát mint a marxizmus–leninizmus módszerét és a marxista–leninista filozófia integráns, lényeges alkotórészét. A szcientista iskoláknak ez a közös filozófiai–elméleti kiindulópontja jelentős mértékben meghatározza viszonyukat a dialektikus és történelmi materializmushoz, annak értelmezéséhez és megértéséhez.

A mai burzsoá filozófia szcientista iskoláiban és az ilyen irányzatú filozófiai revizionizmusban a vulgáris neopozitivista áramlat dominált és az dominál ma is. Ez az áramlat – jóllehet véleményünk szerint Csehszlovákiában nem ez volt a filozófiai revizionizmus fő irányzata – nagy befolyáshoz jutott a masarykizmus, a strukturalizmus, a neopozitivizmus, a szociáldemokrata reformizmus hagyományainak jóvoltából. Nemcsak a marxista–leninista filozófia aláásására irányuló kísérletekben, hanem a revizionista, úgynevezett autentikus marxizmus bizonyos irányelveinek kialakításában is tevékenyen részt vesz. Ez a revizionista filozófiai áramlat lett az alapja annak az áltudományos világszemléletnek, amely szerint az ember tehetetlenül vergődik a természeti erők és a társadalmi intézmények mechanizmusában.

A mai polgári filozófia másik alapvető áramlata – amely ugyanolyan sokféle, mint az előbbi – az antropológiai (antiszcientista) áramlat.

Ebben – a szcientizmussal ellentétben – az a törekvés érvényesül, hogy mennél nagyobb mértékben azonosítsa Marx és Hegel problematikáját és nézeteit. Ezek az iskolák (az eg-

zisztencializmus, az életfilozófia, a filozófiai antropológia, a neohegelianizmus stb.) Marxot kizárólag Hegel epigonjaként kezelik. Ilyen módon tagadják, hogy lényeges különbség van a dialektikus és történelmi materializmus, valamint a polgári gondolkodás valamennyi áramlata között. Nyilvánvalóan el akarják venni a forradalmi élét a marxista–leninista filozófiának mint a forradalmi munkásmozgalom elméleti és módszertani alapjának.

Ezek a koncepciók váltak elméleti alapjává 1968–1969-ben a csehszlovák filozófiai revizionizmus fő áramlatának – az „ember filozófiájának", amely megteremtette az „emberarculatú szocializmus", az „autentikus marxizmus" stb. elméletét. Vonatkozik ez a filozófiai revizionizmusra nemzetközi viszonylatban is.

Ezért a marxista filozófia „reformátorai" és „megújítói" az 1968–1969-es időszak óta munkáikban igen gyakran hivatkoznak olyan filozófusokra, mint Benedetto Croce, Johann Plenge és Theodor W. Adorno, Martin Heidegger és Jean-Paul Sartre, úgyszintén A. Kojév-ra, Jean Hyppolite-ra és másokra, akiknek a műveit modern marxizmusként, illetve a marxista filozófia elméleti fejlődésének forrásaként tüntetik fel.

A polgári filozófusok és revizionisták elméleti koncepcióikban a legtöbb esetben a „fiatal" Marx műveinek szubjektív értelmezéséből indulnak ki. Ezen az alapon igyekeznek szembeállítani a „fiatal" Marxot az „érett" Marxszal, Marxot Engelsszel, legfőképpen Marxot Leninnel. Ez a koncepció az antileninizmus alapja a mai revizionizmusban.

Ebből kiindulva az úgynevezett „autentikus marxisták" igyekeztek a marxista filozófiai materializmust az álmarxista és álmaterialista „praxis-filozófiával" fölcserélni. Eszerint az anyag, a természet az emberi tevékenység eredménye. Ezért az anyag,

e nézetek szerint, nem létezik objektíve, az embertől függetlenül.

Ilyenformán tagadják a külső természet elsődlegességét, holott a külső természet nemcsak a dialektikus és történelmi materializmus számára szolgál kiindulópontul, hanem a materialista filozófia bármely más formája számára is.

A filozófiai revizionizmus antropológiai-egzisztencialista orientációja megteremtette az alapot ahhoz az osztály nélküli, elvontan-humanista antropológiához, amely az egyént mesterségesen a társadalom fölé emelte, tekintet nélkül az osztályharc konkrét történelmi formáira.

A marxista–leninista filozófia szcientista értelmezése azt célozta, hogy megindokolja az értelmiségi vezető elit hatalmának elkerülhetetlenségét; az antropológiai-egzisztencialista irányzat pedig arra törekedett, hogy érveket szolgáltasson azoknak az absztrakt-humanista elméleteknek, amelyek az egyén abszolút szabadsága mellett szállnak síkra, tagadva a szervezett forradalmi erők szerepét, a szocialista állam és a kommunista párt szerepét.

A filozófiai revizionizmus e két tendenciája Csehszlovákiában a társadalomtudományok területén és az ideológiai szféra egészében visszatükröződött. Hatással voltak a szépirodalomra, az irodalomkritikára, a tudomány, a kultúra és a művészet minden területére. E jelenségnek fontos következménye volt a relativizmus, a negativizmus, az individualizmus és az elit-elméletek behatolása a gyakorlatba.

Az eszmei-politikai harcban gyakorta fölvetődik az a kérdés, hogy milyen kapcsolatban van egymással az itt elemzett két revizionista filozófiai áramlat: a vulgáris-szcientista és az antropológiai-egzisztencialista.

Amikor a revizionista nézetek maradványai ellen harcolunk, figyelembe kell vennünk, hogy bár ez a két áramlat és törek-

vés lényegesen különbözik egymástól, végső soron közös idealista alapjuk van. Mindkettő egyoldalúan, elvontan, metafizikusan értelmezi és akarja megoldani az alapvető világnézeti kérdéseket: azt a kérdést, hogy mi a helye az embernek a mai társadalomban; mi a szerepe, melyek a lehetőségei és a gyakorlati eredményei a tudománynak stb.

E két elméleti koncepció és módszer, ideológiai kiindulópontja és lényege folytán, nagyon közel áll egymáshoz. Ezért a társadalmi tevékenység elemzésekor igen gyakran azonos vagy hasonló következtetésekre és általánosításokra jutnak. Ez a körülmény az oka a mai filozófiai revizionizmus komplikációs és eklektikus jellegének.

Másfelől azonban nem szabad elhanyagolni a filozófiai revizionizmus e két irányzatának specifikumát sem, nem szabad azonosítani, összekeverni azokat. Nem téveszthetjük szem elől, hogy az „emberi arculatú szocializmus" nem volt megalapozható szcientista módszerekkel. Ha nem vesszük tudomásul a szcientista-pozitivista irányzat létezését, megtisztítjuk az utat a pozitivizmus terjedése előtt például a természettudományban, mert a pozitivizmus behatolásának feltételeit az elégtelen marxista szociológiai felkészültség teremti meg.

A mondottak világosan mutatják, hogy külön kell vizsgálat tárgyává tennünk azt a szoros kapcsolatot és hasonlóságot, amely a filozófiai revizionizmus és a mai polgári filozófia főbb áramlatai között fennáll.

A „praxis" filozófusai (Kosik, Petrovič, Strinka és mások) kritikus álláspontot foglalnak el a frankfurti iskolával és az egzisztencializmussal szemben. Garaudy és Henri Lefèbvre viszont az egzisztencializmusból és a strukturalizmusból indul ki. Egyúttal Garaudynál, éppúgy mint Mahovecnál, fölleljük a neotomizmus elemeit. Ernst Fischer a praxista-filozófia képviselőjének tekinthető. Robert Havemann viszont a poziti-

vizmushoz orientálódik. Kusy az „institucionális forradalomra" vonatkozó antikommunista elméletét (ennek a forradalomnak, elképzelése szerint, oda kell vezetnie, hogy társadalmunkban a kommunista pártot megfosztják „bitorolt hatalmától", és az „emberi arculatú szocializmusban" a szocialista társadalom „híján lesz a pártosságnak") az álmarxista, egzisztencialista és antropológiai nézeteknek a szcientizmus, a pozitivizmus stb. elemeivel alkotott keverékével igyekezett megalapozni.

Az antimarxizmus, amely a marxizmus–leninizmus három alkotórésze ellen irányul, a dialektikus és történelmi materializmus tagadását tartja fő feladatának. Így az idealista filozófia, miként azt a neotomista Nell-Breuning írta, a „marxizmus magvával", tehát „a dialektikus és történelmi materializmusról szóló filozófiai tanítással" hadakozik. Ezt azzal az állítással indokolja, hogy ha Marxot mint közgazdászt bírálják, ez magában véve még semmit sem jelent, ha az alap és kiindulópont nem Marxnak mint filozófusnak a bírálata.[1]

Ebben az értelemben Nell-Breuning azt állítja, hogy „mindnyájan Marxon élősködünk"[2]. Popper, noha abban az igyekezetében, hogy elméleti megalapozást adja a „nyílt társadalom" szükségességének, Marxot „hamis prófétának" nyilvánítja, mégis elismeri, hogy „valamennyi mai szerző sokkal adós Marxnak"[3], ha nincs is ennek tudatában. Ez azokra vonatkozik, akik, mint ő maga is, „ellentétes pozíciókat foglalnak el"[4].

A mai filozófiai revizionisták ugyancsak unos-untalan hang-

[1] *O. V. Nell-Breuning:* Auseinandersetzung mit Karl Marx. München 1969. 80., 41. old.

[2] Ugyanott, 30. old.

[3] *K. R. Popper:* Die offene Gesellschaft und ihre Feinde. II. Falsche Propheten. Hegel, Marx und Folgen. Bern 1958. 103. old.

[4] Ugyanott.

súlyozzák, hogy ők Marx irodalmi és filozófiai örökségének követői. Sőt, szeretik magukat „autentikus marxistáknak" nevezni. Így például azt állítják, hogy „Marx korai műveit, amelyek antropológiai irányzatúak", ma a filozófusok általában „autentikus marxizmusnak" nevezik. Az a filozófiai koncepció, amely főképpen a „fiatal Marx" korai műveiben fogalmazódott meg, állítólag „állandóbb értéket képvisel, mint különleges, merőben gazdasági kutatásai vagy az osztályharcra vonatkozó politikai-elméleti eszméi"[5].

Egyúttal – teljes összhangban a marxizmus–leninizmus burzsoá bírálóinak nézeteivel – igyekeztek bebizonyítani, hogy a „fiatal" Marx műveitől eltérően, az „érett" Marx, a „Kiáltvány" és „A tőke" szerzője, de főképpen Engels és Lenin az „autentikus" marxizmust „vulgarizálták" és átalakították dialektikus materializmussá. A „fiatal" Marxról szóló mítosszal megindokolt antileninizmus ilyenformán kiindulóponttá válik a marxizmus–leninizmus valódi történetének meghamisításához.

A marxi elméleti örökség burzsoá és revizionista értelmezésének formájául szolgálnak azok a kísérletek, hogy Marxot kizárólagosan európai jellegűvé tegyék; ez elméleti alapot ad továbbá annak tagadásához, hogy a marxizmus fejlődésében indokolt a lenini szakasz is, mert ez állítólag csupán a marxizmus „ázsiai", „nem európai" változata. Például a neokantiánus Lange azt állítja, hogy Marx jelenkori nem kommunista kutatóinak többsége már nem olyan álláspontot foglal el, amilyen ötven évvel ezelőtt dominált; jóllehet tagadják a leninizmust, mégis hangsúlyozzák, hogy „Marx általános rendszere a nyugati filozófia talajában gyökerezik"[6]. Sőt Fetscher marxológus

[5] *Predvoj*, Bratislava 1968. 5. sz. 2. old.

[6] *M. G. Lange:* Marxismus–Leninismus–Stalinismus. Stuttgart 1955. 17. old.

azt írja, hogy a marxizmus nem kizárólag a „keleti észjárás" gyümölcse, ahogyan régebben tartották, hanem „konkrét gyökerei vannak a Nyugat filozófiai és szocialista hagyományában"[7].

A dialektikus és történelmi materializmus mai kritikájának kiinduló téziseit különféle idealista filozófiai áramlatokhoz tartozó filozófusok dolgozzák ki és konkretizálják. Herbert Marcuse azt állítja, hogy „a kéziratok interpretálása szilárd alapra helyezte a történelmi materializmus eredete és valódi értelme körül folyó vitát"[8]. Egy másik „kritikai" filozófus, Habermas, logikusan így folytatja: „Minthogy az »igazi Marx« a korai művek Marxa, át kell értékelni korai műveit, és revideálni kell azokat az antropológiai-filozófiai időszak szellemében."[9] Matzke protestáns vallásos filozófus azt állítja, hogy „a fiatal Marxhoz való visszatérés nélkül a kommunista világnézet egész rendszere elleni kritikai harc felszínes marad"[10].

Thier – Matzkéhez és Fetscherhez hasonlóan – arra törekedett, hogy ezen az alapon megfogalmazza, miben is rejlik voltaképpen a „Marxra és munkáira vonatkozó új felfogás". Korai időszakában Marx állítólag az embert kereste, érett időszakában viszont nem volt fontos számára más, mint „az ember puszta léte", aki „a remény és a hit vonatkozásában" koldussá lett.[11] Aron szintén ironikusan beszél a fiatal Marx nézeteiben történt változásról, hiszen Marx eleinte „azon elv mellett szállt síkra, hogy az ember az ember számára magasabb kategóriájú lény". Azt állítja, hogy ha ebből az elvből indu-

[7] *I. Fetscher:* Von Karl Marx zur Sowietideologie. Majna-Frankfurt–Berlin–Bonn 1963. 9. old.

[8] *Die Gesellschaft,* Berlin 1932.

[9] *Philosophische Rundschau,* Majna-Frankfurt 1957. 3–4. sz. 144. old.

[10] *Marxismus-Studien,* Tübingen 1957. 11. sz. 3. old.

[11] Lásd *Marxismus-Studien,* Tübingen 1954, 1. sz. 13. old.

lunk ki, akkor az állam eltűnésre van ítélve, de ehelyett elsősorban a gazdasági felemelkedésre való erős törekvés figyelhető meg.[12] Aron tehát kihívást intéz a szocialista állam ellen, szemére veti, hogy túlságosan nagy figyelmet fordít a gazdasági építésre, s nem gondolkodik azon, lehetséges- e más alapja az emberről való gondoskodásnak, mint a gazdasági alap.

Hasonlóképpen a csehszlovák revizionisták, bírálva a szocialista építés koncepcióját, azt panaszolták, hogy a csehek meg a szlovákok a marxizmus–leninizmus valamiféle „európai előszobájába" szorultak, „holott jog szerint Európához tartozunk". Véleményük szerint az „emberi arculatú szocializmusra" való törekvés csak az „Európához való visszatérést" jelenti, visszatérést az „európai szocialista tradícióhoz", a „demokratikus szocializmus tradíciójához". A marxisták–leninisták nyelvén ez nem más, mint tényleges áttérés az opportunizmus ideológiájára és politikájára.[13]

A „fiatal" Marx szubjektív értelmezésének logikus következménye a mai antikommunizmusnak az a törekvése, hogy bebizonyítsa: az „érett" Marxnál, de kiváltképpen Engelsnél és Leninnél, a marxista filozófia „antropológiai" vonalának a csírái elfajulnak.

Lange azt írja, hogy „nem Marx, hanem Engels a dialektikus materializmus atyja"[14]. A neotomista de Vries szintén azon a véleményen van, hogy a mai dialektikus materializmushoz való igazi orientálódás akkor kezdődött, amikor „Engels éles fordulatot idézett elő barátja gondolkodásában"[15].

[12] Lásd *R. Aron:* Betrachtungen zur Entwicklung der sozialistischen Idee. Berlin 1963. 8. old.

[13] Lásd *Kulturny život,* Bratislava 1968. 3. sz. 5. old.

[14] Ugyanott, 74. old.

[15] *J. de Vries:* Die Entwicklungstheorie des dialektischen Materialismus. München–Salzburg–Köln 1958. 15. old.

Landgebe protestáns filozófus még tovább megy. Igyekszik bebizonyítani, hogy a marxi, vagyis az állítólag „igazi" idealista dialektika Engels interpretálásában olyannyira elfajul, hogy „Engels a filozófiát két táborra osztja: materializmusra és idealizmusra"[16]. Marxnál a dialektika alapja, úgymond, a szubjektum aktivitása volt, Engels viszont ezt az alapot a természetben találta meg, és igyekezett természettudományos úton kimutatni, s azáltal, hogy Marx állítólagos idealista dialektikáját Engels materialista dialektikává alakította át, a marxista filozófia dialektikus materializmussá fajult. Henri Lefèbvre francia revizionista viszont azt állítja, hogy jóllehet Engels Marxszal egyenértékű géniusz volt, mégis hajlott arra, hogy Marx tanítását „pedagógiailag leegyszerűsítse", egyszer s mindenkorra megoldottnak tüntesse föl, s ilyenformán „sematizálja és rendszerezze"[17]. A csehszlovák revizionisták is úgy vélik, hogy nem Marx, hanem Engels törekedett először „a dialektikus materializmus elveinek rendszerezésére"[18].

A marxizmus–leninizmus burzsoá és revizionista kommentátorainak érveléseiben és bizonyítékaiban a logikai csúcspont az az állítás, hogy Marx és Lenin nézetei között szakadék tátong. Ez az egyetlen igazi célja elméleti vizsgálódásaiknak. Megpróbálják bebizonyítani annak tudományos és megalapozott voltát, hogy számos marxista iskola létezik, hogy van „európai" marxizmus, „eloroszosított" marxizmus stb.

Adorno azt állította, hogy a lenini filozófiában a „dialektika materialista változatát" statikus-precíz dogmákká nyomorították a visszataszító „diamat" elnevezést használva.[19] Ta-

[16] *L. Landgebe:* Das Problem der Dialektik. *Marxismus-Studien,* 1957. 11. sz.

[17] *Henri Lefèbvre:* Problèmes actuels du marxisme. Párizs 1958. 93. old.

[18] *Predvoj,* Bratislava 1968. 5. sz. 2. old.

[19] *T. W. Adorno:* Drei Studien über Hegel. Majna-Frankfurt 1963. 42. old.

nulságos, hogy ebben a fontos kérdésben a frankfurti „marxisták" nézetei egybevágnak a militáns neotomista filozófusok nézeteivel. Például a dominikánus Bocheński ki akarja mutatni, hogy a leninizmus alapjában véve Engels „elfajult" marxizmusából indul ki és még jobban elmélyíti ezt az irányvonalat. Ez a marxizmus szerinte csak a fejlődő államoknak felelhet meg, azoknak is csak korlátozott mértékben.[20] A jezsuita Wetter, a történelmi tényeknek fittyet hányva, szintén a specifikusan orosz viszonyokban látja a leninizmus gyökereit. A leninizmus szerinte már nem annyira Marxra, mint inkább a szlavofilizmusra támaszkodik: orosz talajon Hegel ebben talált a legnagyobb visszhangra.[21]

A csehszlovák revizionista filozófusok szintén azt állították, hogy „Lenin és Marx tanítása között sok a közös vonás is, meg a különbség is". A fő különbséget abban látják, hogy Lenin a marxizmust elsősorban politizálta és Oroszország viszonyaihoz alkalmazta, hogy Marx gondolkodásának ismert „antropológiai-humanista irányvonala" a háttérben maradt, s hogy Lenin alkotó módon csupán „a cári Oroszország viszonyaihoz" alkalmazva fejlesztette tovább a marxizmust. Ugyanakkor a marxizmusban, állítják, jelentkeztek „más, még ellentétes áramlatok is, amelynek nem is felel meg az »áramlat« meghatározás, mert két, egymással ellentétes »marxizmus« jött létre"[22].

A leninizmushoz való viszony kulcsfontosságú elméleti-filozófiai álláspont, ezen nyugszik az úgynevezett „új", „újjászületett", „európai", „nem ázsiai", „autentikus" marxizmus

[20] *I. M. Bocheński:* Der sowietrussische dialektische Materialismus. Bern–München 1953. 33. old.

[21] Lásd *G. Wetter:* Der dialektische Materialismus. Bécs 1958. 631–632. old.

[22] *Predvoj,* Bratislava, 1968. 5. sz. 2. old.

egész épülete. Ezeknek az egymástól jelentős mértékben különböző filozófiai áramlatoknak az antimarxizmusa és szovjetellenessége, a marxista–leninista elmélethez való idealista és szubjektivista viszonyuk és az, hogy tagadják a forradalmi munkásmozgalmat, logikusan vezet ahhoz, hogy ebben az alapvető elméleti-filozófiai és eszmei-politikai kérdésben „hasonló" és egymáshoz „közelálló" nézeteket vallanak.

A marxizmus mai nyíltan burzsoá és revizionista bírálatának fontos közös jellemző vonása az a törekvés, hogy a dialektikus és történelmi materializmust mint filozófiát a filozófia nominalista irányvonalának álláspontjáról, az „igazi" filozófia mindenfajta metafizikával szembeni ellenségességének álláspontjáról utasítsa el.

Adorno ezeket a próbálkozásokat így jellemzi: „Az olyan gyanúsítások elkerülése végett, hogy bármiféle ideológiához ragaszkodunk, ma inkább helyénvaló lesz Marxot metafizikusnak nevezni, mint osztályellenségnek."[23] E kritika másik aspektusát az jellemzi, hogy „csak" az úgynevezett régi dialektikus és történelmi materializmus jelentőségét és tudományos jellegét tagadja. Ennek „megújítása", továbbfejlesztése és egy új, „modern" európai marxizmus állítólagos kidolgozása nevében lényegében tagadják a marxista–leninista filozófia tudományos megalapozottságát. Ez utóbbit dogmatizmusnak, vaskalaposságnak stb. nyilvánítják.

Az idealista filozófiai áramlatok, szembehelyezkedve a dialektikus és történelmi materializmussal, a legfőbb értéknek a filozófia és a világnézetek pluralizmusát tekintik. Ezért azt bizonygatják, hogy valamennyi filozófiai iskola és áramlat tudományosan „egyenértékű"; tagadják azt a tényt, hogy a marxista filozófiának, a következetes tudományos világnézetnek a

[23] *T. W. Adorno:* Negative Dialektik. Majna-Frankfurt 1966. 25. old.

keletkezése forradalmi ugrás az emberi gondolkodás fejlődésében.

Az antimarxizmussal és az antileninizmussal szembeni ideológiai harc szempontjából kiváltképpen fontos annak a kérdésnek a tisztázása, hogy milyen elméleti konstrukciók jellemzők a dialektikus és történelmi materializmussal szemben álló mai idealista filozófia integrációs tendenciáira.

Negt, a frankfurti iskola követője azt állítja, hogy a dialektikus és történelmi materializmusban nem elégíti ki őt a „materializmus abszolutizálása" és a dialektika materialista felfogása; az, hogy a dialektikát „beviszik a dolgokba", és ezáltal „maga ássa alá magát". S végül, bírálja az „objektívnak a visszatükröződési elméletben benne rejlő pátoszát"[24], ami mutatja azt a tendenciát, hogy egyre inkább szubjektivizmusra törekednek az objektív valóság megítélésében.

Ámde, amint azt Richter marxista filozófus írta,[25] társadalmi síkon ez azt is visszatükrözi, hogy a mai kapitalizmus híján van a történelmi kezdeményezésnek és távlatnak.

Az objektív valóságnak ez a szubjektivizálása különféle formákban jelentkezik. Attól a tézistől, hogy a materializmus elavult és ezért a materializmus és az idealizmus közötti szembenállást el kell vetni, azokig a próbálkozásokig terjed, hogy megcáfolják az anyag materialista felfogását, mindenekelőtt önmozgását. Adorno azt írta, hogy nem lehet „különválasztani a szellemet az objektíve adottól, valamint az objektív valóságot a szellemtől. Ez is, amaz is elsődleges."[26] Topitsch pedig

[24] *O. Negt:* Marxismus als Legitimationswissenschaft. A következő gyűjteményben: *A. Gyeborin–N. Buharin:* Kontroversion uber dialektischen und mechanistischen Materialismus. Majna-Frankfurt 1969. 10. old.

[25] Lásd *W. Richter:* Der Mythos vom Subjekt. Berlin 1974. 15. old.

[26] *T. W. Adorno:* Schriften über Husserl und die phänomenologischen Antinomien. Stuttgart 1956. 35. old.

azt tartja, hogy az anyagnak a dialektikus materializmusban megfogalmazott meghatározása „a természettudomány szempontjából üres"[27].

Az objektív valóság szubjektivizálásának kiindulópontja, metodológiai jelzőeszköze a szubjektivista módon értelmezett emberi gyakorlat. Ennek a környező világgal szemben konstruktív jellegűnek kell lennie, mert a dialektika – amint ezt az egzisztencialista Jean-Paul Sartre egy a dialektikáról tartott vita során mondotta – „nem más, mint a praxis"[28]. A neotomista Fleischer azt akarja bebizonyítani, hogy a filozófus Marxot azokban a munkákban fedezhetjük föl, „amelyekben a gyakorlat álláspontja fejeződik ki". Emellett nem felejti el tisztázni, hogy „a világ átalakításának gyakorlatán" ő „a gyakorlatnak mint humánusan emancipálónak a szubjektív elvét érti"[29].

A filozófiai revizionisták mindig is arra törekedtek és törekednek, hogy a filozófiai marxista materializmust és a materialista dialektikát fölcseréljék az álmarxista „praxis-filozófiával". Garaudy véleménye szerint nem vagyunk képesek „egyszer s mindenkorra meghatározni sem az eszmét, sem az anyagot"[30]. Kolakowski ezt így egészíti ki: „Az embertől elszakadt anyag semmi." Ezért szerinte az anyagra vonatkozó kérdést „magában véve" ugyanolyan értelmetlennek kell tekintenünk, mint azt a kérdést, hogy vajon „létezik-e valami"[31]? Kangra erre a következtetésre jut: „Nem az anyag, hanem kizárólag a szubjektum végez konstruktív funkciókat az objektum vonat-

[27] *A. Topitsch:* Über Lehrformeln. A következő gyűjteményben: Probleme der Wissenschaftstheorie. Wien 1966. 253. old.

[28] Marxisme et existentialisme. Párizs 1962. 16. old.

[29] *H. Fleischer:* Marx und Engels. *Freiburg,* München 1970. 11–12. sz.

[30] *R. Garaudy:* Marxisme du 20e siècle. La Palatine. Párizs–Genf 1960. 170. old.

[31] *L. Kolakowski:* Traktat über Wirklichkeit der menschlichen Vernuft. München 1957. 17. old.

kozásában."[32] Ebből az derül ki, hogy az anyag nem objektíve létezik, hanem az emberi tevékenység eredménye.

A „gyakorlat" fogalma ilyenformán elveszti konkrét osztálytartalmát és történeti jellegét, különválik a munkásosztály és a szocialista építés forradalmi gyakorlatától. Ezekből az elméleti pozíciókból az „autentikus marxizmust" hirdető filozófusok eljutottak egy olyan filozófiához, amelynek alapja az „elidegenedés problematikája" és az „általában vett ember problémája". Szembeállítják az anyagot a gyakorlattal. Ezen az alapon és a szcientizmus, a dogmatikus marxizmus és ennek ontológiája elleni harc nevében a revizionista filozófusok (Kosik, Garaudy, Fischer, Kolakowski, Petrovič és mások) a dialektikus materializmussal szembeállítják a „XX. század marxizmusát". A filozófia tárgyának, amint ezt Kosik írta, a „totális embert" tartják, mivel az a „világmindenség" koronája. Amellett a „gyakorlatot", az „elidegenedést" – a filozófiai gondolkodás központi kategóriáit – történelemellenesen értelmezik, elvonatkoztatva a társadalmi-gazdasági formációtól, nem osztályszempontból és elvontan fogják fel azokat. Véleményük szerint a gyakorlat: az ember és a környező világ, az anyag és a szellem, a szubjektum és az objektum, a termék és a termelékenység hatékony, történelmileg újratermelődő és gyakorlatilag kialakuló egysége.[33] Ebből adódik az a következtetés, hogy az anyag objektivált, tárgyiasult szubjektivitás.

A revizionistáknak ezekből az irányelveiből adódnak azok a megállapítások is, amelyek közvetlenül a marxizmus–leninizmus filozófiája és ideológiája ellen irányulnak. A gyakorlatról vallott szubjektivista nézetek a társadalmi fejlődés objektív törvényszerűségeinek, s ennélfogva a szocialista forradalom

[32] *M. Kangra:* Co je zavážne. *Praxis,* Zagreb 1968. 1–2. old.

[33] Lásd *K. Kosik:* Dialektika konkretniho. Praha 1963. 134., 157., 173. old.

elkerülhetetlenségének tagadásához vezetnek. Azonkívül a dialektikus materializmusnak mint a történelmi materializmus elméleti és módszertani alapjának a tagadását vonják maguk után. Ilyenformán a revizionisták igyekeznek megfosztani elméleti alapjától a forradalmi munkásmozgalom politikáját.

A mai polgári filozófia jellemző és egységes irányzata a dialektikus és történelmi materializmushoz való viszonyában a dialektika szubjektivista értelmezésére irányuló törekvés.

Elsősorban azt bírálják, hogy a dialektikus materializmus elismeri az objektíve végbemenő dialektikus folyamatokat. Ezeket a minden rendű és rangú antimarxisták „doktrinér ontológiának" nevezik. Be akarják bizonyítani, hogy a „fiatal" Marx a dialektikát kizárólag a gyakorlatra, a szubjektum és az objektum közötti viszonyra korlátozta, hogy nem ontológiailag, hanem lényegében csupán a' „történelmi megismerés" módszereként fogta fel. Állítólag később, az „érett" Marx írásaiban és Engels munkáiban eltűnt a „gyakorlat" fogalma, amelyet ők kezdetben szubjektivista síkon értelmeztek. Így, mondják az antimarxisták, Marx eredeti antropológiai filozófiai orientációja dogmatikus filozófiai materializmussá fajult. Véleményük szerint ez a folyamat Leninnél teljesedett ki.

A marxizmust bírálva Adorno megjegyzi, hogy „a dialektika a dolgokban van", de „nem létezne a tudat nélkül"[34]. Wetter pedig azzal igyekszik megindokolni megállapításait, hogy éppen az „érett" Marx, és Engels is a dialektikát tévesen objektív fejlődési folyamatként értelmezték.[35] Ugyanígy Tucker amerikai pragmatista be akarja bizonyítani, hogy Marx „autentikus" dialektikája a történelem dialektikája, a „természet dialektikája" viszont a „marxizmus skolasztikus időszakának"

[34] *T. W. Adorno:* Negative Dialektik. 20. old.
[35] Lásd *G. Wetter:* Die Umkehrung Hegels. 35. old.

terméke.[36] Schmidt abban látja Engels és Lenin álláspontjának nem dialektikus voltát, hogy elismerték a természet dialektikáját. Márpedig „csak a megismerés folyamata dialektikus, de nem a természet"[37] – mondja Schmidt. Sartre azt akarja bebizonyítani, hogy a dialektikát a marxizmus – egyébként elsősorban Engels és Lenin – „a priori fogja fel és anélkül, hogy a természet alapvető törvényeként megindokolná". A valóságban „a dialektikának sem a természetben, sem a társadalomban nincs objektív jellege"[38].

A dialektika értelmezését és a leninizmus bírálatát illetően a burzsoá és revizionista filozófiában ma két irányzat alakult ki.

Az első: a dialektikát mint pozitívumot különválasztják az állítólag alapjában tudománytalan materializmustól. Meg kell őrizni, de csak mint olyasvalamit, ami inkább a „világszellemre", mint az anyagra vonatkozik. Mert, írta Popper, „a korábbi idealista jellegéről való lemondással a dialektika mindent elveszít, ami érdekessé és érthetővé tette". Az objektív történelmi törvények elismerése azért csak hit, amelyet „tudománytalannak és metafizikusnak nevezhetünk"[39]. Ebből a koncepcióból következik a természet bármiféle dialektikájának a tagadása.

A második: a dialektikát úgy tekintik, mint misztikát, mint üres, semmitmondó formulák rendszerét. Minthogy nem érthet meg mindent, ezért lényegében semmit sem tartalmaz. Ennélfogva az „anyag" ugyanilyen „üres" fogalmával együtt tagad-

[36] *R. Tucker:* Karl Marx. Die Entwicklung seines Denkens von der Philisophie zum Mythos. München 1933. 71. old.

[37] *A. Schmidt:* Der Begriff der Natur in der Lehre von Marx. Majna-Frankfurt. 1962. 122. old.

[38] *J.-P. Sartre:* Critique de la raison dialectique. Párizs 1960. I. köt. 300. old.

[39] *K. R. Popper:* Das Elend des Historismus. Tubingen 1956. 101. old.

ják. Ezt az álláspontot mindenekelőtt a pozitivisták képviselik, akiket néhány revizionista is követ. E koncepciók módszertani alapja annak tagadása, hogy létezik az ellentmondásoknak tudományosan helytálló elmélete, és az ilyen elmélet helyettesítése a metafizikus tagadással, amelyet Adorno „negatív dialektikának" nevezett.

A csehszlovák revizionisták szintén megkísérelték elméleti és gyakorlati céljaikra szubjektivista módon értelmezni a dialektikát. Például Kosik – amint Netopilik és Hrzal megjegyzi[40] – szintén az értelmet proklamálta a valóság vonatkozásában a meghatározó tényezőnek. E nézetnek megfelelően a dialektikus értelem állítólag elszakadt a társadalmi gyakorlattól s a mai tudomány és technika fejlődésétől. Ám ez, lényegében véve, a „kritikai" racionalista értelme, aki tagadja az objektív törvényszerűségeket, ennélfogva pedig a szocializmus építésének konkrét útjait is. Kosiknak a dialektikus értelemre vonatkozó koncepciója lényegében véve a marxista–leninista értelemben vett dialektika tudományos jellege ellen irányuló támadás; a marxizmus–leninizmus szerint a szubjektív dialektika visszatükrözi és feltárja a környező világ, a természet, a társadalom és a gondolkodás legáltalánosabb törvényeit, visszatükrözi az objektív dialektikát.

Ezeket és az ehhez hasonló nézeteket ténylegesen már Engels megcáfolta, mégpedig úgy, mintha érveivel a materialista dialektika mai kritikusaival szállt volna szembe. Rámutatott arra, hogy a természet már az ember megjelenése előtt is létezett. Éppen a természet evolúciója teremtette meg a feltételeket az ember megjelenéséhez. A dialektika minden idealista interpretátora abban téved, hogy a „gondolkodási törvé-

[40] Lásd *Z. Hrzal–J. Netopilik:* Ideologicky boj ve vyoji ceske filosofie. Prága 1976. 190–191. old.

nyeket a természetre és a történelemre ráoktrojálja, nem pedig belőlük levezeti"[41]. Más szóval, az ilyen interpretátorok nem értik, hogy a szubjektív dialektika csupán a reális valóságnak, a természetnek, a történelemnek, ezek dialektikájának a visszatükröződése.

Lenin is többször hangsúlyozta, hogy „*a d o l g o k* dialektikája hozza létre az *eszmék* dialektikáját, nem pedig megfordítva". „Az eleven szemlélettől az elvont gondolkodásig *és ettől a gyakorlathoz* – ez az *igazság* megismerésének, az objektív realitás megismerésének dialektikus útja."[42]

A természet és a társadalom törvényeinek sajátos volta éppen a közös dialektikus fejlődéstörvények sajátos megnyilvánulását jelenti. Szétválasztásuk vagy éppenséggel szembeállításuk csak tipikus metafizikához vezethet.

A burzsoá filozófusok és a revizionisták különösképpen gyűlölik és mindenképpen tagadják a lenini visszatükrözési elméletet. A filozófiai revizionisták véleménye szerint ez olyan elmélet, amely nem lépi túl a gondolkodás és a létezés nyárspolgári kereteit. Ennek alapján arra a következtetésre jutnak, hogy a visszatükrözés nem lehet az alapvető ismeretelméleti kategóriák egyike, sőt általában ismeretelméleti kategória sem lehet; hogy a visszatükrözési elmélet nem alkotórésze és nem is lehet alkotórésze a megismerés tudományos elméletének, ennek „marxista", „autentikus" értelmezésében.[43]

Ugyanakkor a revizionisták is, a marxizmus burzsoá interpretátorai is igyekeznek – az elvont szellemi tevékenység „megismerése" alapján – hangsúlyozni a szubjektív tényező döntő szerepét a társadalmi fejlődésben, az elvont szellemi tevékenység elsőbbségét föltételezve. Szubjektivizálva a megis-

[41] *Marx–Engels* Művei. 20. kötet. Budapest 1963. 358. old.
[42] *Lenin* Összes Művei. 20. kötet. Kossuth Konyvkiadó 1972. 161., 138. old.
[43] Lásd Spory o teoriu odrazu. Bratislava 1969. 51., 63., 68., 125. old.

merést, elszakítva az objektív valóság törvényszerűségeitől, természetesen arra a következtetésre jutnak, hogy a jövő ismerete csupán egy lehetséges állapot „terve", nem pedig olyan ismeret, amely a természet és a társadalom objektív törvényeinek és tendenciáinak elemzésén nyugszik. A jövő, állapítja meg Garaudy, kizárólag „tervekként" kerül be a tudatba.[44] A szubjektivizált „terv" tehát, például a hatalom meghódításának és a szocialista társadalom felépítésének lehetőségére vonatkozó „terv", állítólag az a forma, amely hatályba lépett, még mielőtt mi megvalósítottuk volna. Ez a nézet valójában tagadja az emberi társadalom jövőjének reális, objektív alapjait, tagadja a szocialista forradalom győzelmének és a kommunista társadalom fölépítésének objektíve megalapozott lehetőségét.

Ennek az antileninista koncepciónak logikai általánosítása az a következtetés, hogy nem létezik a relatív és az abszolút igazság dialektikája a tudományos megismerés alapján. Az igazságot csak pszeudo-objektív módon lehet megmagyarázni Ennélfogva nem létezik az objektív valóság fejlődésének általános törvényszerűsége, amelyet éppen a marxista–leninista filozófia kutat. Ezért állítólag nem beszélhetünk a társadalmi fejlődés általános törvényszerűségeiről sem, amelyeket először a történelmi materializmus tárt fel és alapozott meg elméletileg.

A mai polgári filozófia és a filozófiai revizionizmus támadásai a történelmi materializmus alaptételei ellen irányulnak. Mindenekelőtt a történelmi materializmusnak azt az alaptételét veszik célba, hogy a termelőerők és a termelési viszonyok dialektikus egységben vannak. A polgári szerzők és a revizionisták igyekeznek ezt a tételt dualista síkon értelmezni: szem-

[44] Lásd *R. Garaudy:* Marxisme du 20e siècle. 51., 106. old.

beállítják egymással a termelést, amelynek társadalmi jellegét tagadják, és a társadalmat, annak intézményes kereteit.

Szubjektivista módon értelmezve Marx nézeteit, a burzsoá ideológusok és a revizionisták az „ipari társadalom értelmében", azaz a termelés konkrét társadalmi tartalmától függetlenül igyekeznek magyarázni a termelőerők fejlődését. Más szóval, a társadalmi szférát egyoldalúan fogják fel, olyan szféraként, amelyet a termelőerők fejlődésének természettudományosan értelmezett folyamata irányít.

Garaudy pontosan ilyen módon dolgozza ki a társadalmi fejlődésre vonatkozó elméletét, elvetve a társadalmi-gazdasági formáció kategóriáját, valamint a termelőerők és a termelési viszonyok dialektikus egységét is. Garaudy abszolutizálja a termelőerők fejlődésének a tudományos-technikai forradalom korszakában betöltött szerepét, ezeket nyilvánítja az egyetlen meghatározó tényezőnek korunk társadalmi fejlődésében. Ilyenformán elveti a termelőerőknek és a termelési viszonyoknak a társadalmi-gazdasági formációban létező dialektikus egységére vonatkozó marxista irányelvet, s metafizikusan abszolutizálja a termelőerőket.

Ilyen alapon és álmarxista jelszavak fedezéke mögül fogalmazzák meg a marxizmus–leninizmus ellenfelei a „konvergencia"-elméletet is. Mivel a tudományos-technikai forradalom időszakában a kapitalizmusban és a szocializmusban bizonyos társadalmi folyamatok külsődleges, formai hasonlóságot mutatnak, azt a következtetést próbálják levonni, hogy nincs lényeges különbség e két elvileg eltérő, antagonista társadalmi-gazdasági formáció között.

Ezen az alapon a revizionisták, a polgári filozófusok, a „marxológusok" tagadják, hogy korunk fő ellentmondása a szocialista világ és a kapitalista világ közötti ellentmondás. Ők korunkat csupán a tudományos-technikai forradalom alap-

ján jellemzik, és harcolnak a kommunista mozgalomban, mindenekelőtt a Szovjetunióban a „dogmatizmus" ellen. Dogmatizmuson ők a szocialista építés marxista–leninista elméletét és valóságos gyakorlatát értik. Korunk fő fejlődési irányzatának nem a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenetet, hanem a tudományos-technikai forradalmat tartják. Ezt abszolutizálják és önálló, semmiféle feltételekhez nem kötött folyamatnak tekintik, amelynek az egész társadalmi és ideológiai élet alá van rendelve.

Az efféle nézeteknek teljesen meghatározott szovjetellenes jelentésük és tendenciájuk van. A burzsoá ideológusok és a revizionisták, abszolutizálva a termelőerőket mint a társadalmi haladás tényezőjét, megpróbálják tagadni a szovjet tapasztalatok szerepét és jelentőségét azon az alapon, hogy Oroszország gazdasági tekintetben teljesen elmaradott ország volt.

A marxizmus–leninizmus meghamisítói tagadják azt a tényt, hogy a szocialista országok a tudományos-technikai forradalmat a szocialista forradalommal kölcsönhatásban végre tudják hajtani. Más szóval, tagadják azt a tételt, hogy csakis a tudományos-technikai és a szocialista forradalom egysége a záloga a minden irányú társadalmi haladásnak és biztosítéka az igazi demokráciának valamennyi állampolgár számára.

A renegát Lőbl például, amikor bírálja a társadalom szocialista berendezésének lenini értelmezését és igyekszik elméletileg megalapozni az „emberi arculatú" szocializmus bevezetésének szükségességét, azt állítja, hogy az úgynevezett intézményes marxizmus–leninizmusnak és az „etatikus" szocializmusnak – ahogyan ő negatívan jellemzi a marxizmus–leninizmust és a szocialista államot – az a fő fogyatékossága, hogy védelmezi, valóra váltja a történelmi materializmusnak ezt a tézisét: hogy az alapvető a tulajdon és a tulajdonformák. Ez a tézis szerinte helytelen, mert „ha mélyrehatóan vizsgáljuk

a diktatúra korszakának tényezőit" – azaz a proletárdiktatúráét (amelyet Lőbl természetesen elvet) –, akkor ezek „az emberek által elért intellektuális színvonalban" rejlenek. Ebből következően Lőbl szerint a termelési eszközök tulajdonának számos új vonást kell felmutatnia, miután a termelést a tudományos-technikai forradalom talajára állították.[45]

Azt mondhatjuk, hogy a marxizmus–leninizmus revizionista és burzsoá meghamisítói most a munkásmozgalom elmélete fölött gyakorolt bírálat technicista változata felé hajlanak. Követelik a szocialista országok „demokratizálását", azt, hogy változtassák meg bennük „az ember helyzetét", mivel ez az előfeltétele a kapitalizmus és a szocializmus szerintük már folyamatban levő „konvergenciájának".

Különválasztva a termelőerők fejlődését a társadalmi-gazdasági formációtól és abszolutizálva azokat, eljutnak oda, hogy „demokratikus szocializmust" követeljenek, amely a kapitalizmus „önmagától való elhalása" során érhető el.

A marxizmus–leninizmus álmarxista kritikusai a Szovjetunióban és a többi szocialista országban folyó szocialista építést „deformációnak" tekintik, s ezen nemcsak azt értik, hogy vannak fogyatékosságok és hibák, hanem azt is, hogy ez az építés „teljes egészében" tévúton halad.[46] Például Kosik azt hajtogatja, hogy a szocialista országok „pragmatikus politikát" követnek, s ennek eredménye „nem egy szocialista rendszer keletkezése, hanem egy visszataszító, rendőri-bürokratikus, az embert manipuláló rendszer létrejötte", ráadásul „a kritikai gondolkodás az igazsággal együtt a politikai valóságon kívül áll és nyomorúságosan tengődik"[47].

[45] *E. Lőbl–I. Grünwald:* Die intellektuelle Revolution. Düsseldorf 1969. 39. old.

[46] Lásd *R. Garaudy:* Le grand tournant du socialisme. 124., 147. old.

[47] *Literarni Listy*, 1968. 8. sz.

Annak a szerepnek szubjektivista felfogásából kiindulva, melyet a dialektika a marxista filozófiában betölt, a marxizmus mai bírálói kiagyalták az „autentikus" marxizmusról szóló tézist, a tudomány és az ideológia, a tudomány és a világnézet összeférhetetlenségét állítva ezzel.

Az igazi tudomány szerepe állítólag abban áll, hogy elsősorban megállapítsa a tényeket és a valóságot, de a mai „intézményes" marxizmus–leninizmus a világon végbemenő folyamatokat nemcsak megmagyarázni kívánja, hanem megváltoztatni is. Ez a marxizmus „felélesztői" szerint túllépi a tudomány feladatkörét.

Mások úgy vélik, hogy mivel a marxista–leninista filozófia a marxista ideológia alkotórésze, ezért nem lehet tudományos jellege. Lange neokantiánus „marxológus" azt állítja, hogy az ideológia jellegét tekintve irracionális, illogikus, nem az objektív valóság megismerésére irányul. Véleménye szerint az ideológusok abban különböznek a tudósoktól, hogy „a tudósoktól eltérően nem hipotézisekkel dolgoznak, hanem állításaik feltétlen elismerését követelik meg"[48]. Fetscher azt írja, hogy a marxista filozófia Engels kora óta világnézet, és ezért semmi köze sincs a tudományhoz. Mert tudományos világnézet egyáltalán nem lehetséges „a vélemények nagy száma, továbbá az értékelés és az értékrendszer bizonyíthatatlansága miatt sem"[49].

Így hát a marxizmus–leninizmus mai bírálói, köztük a revizionisták, tagadják, hogy vannak tudományos és nem tudományos ideológiák. Ennek és az ehhez hasonló érvelésnek az alapján arra a felfogásra jutnak, hogy az „ideologizált", vagyis nem tudományos „intézményes" marxizmus–leninizmus mel-

[48] *M. G. Lange:* Marxismus–Leninismus–Stalinismus. 10. old.

[49] *I. Fetscher:* Kommentar zur Stalins Arbeit über den dialektischen und historischen Materialismus. Majna-Frankfurt–Bern 1956. 21. old.

lett meg kell teremteni egy új, következetesen tudományos, „autentikus" vagy intellektuális marxizmust.[50]

Az „intézményes" és „autentikus" marxizmus és szocializmus létezéséről szóló tézis kiindulópontjává válik annak az elméletnek, amely szerint a szocialista állam és intézményei elidegenednek a társadalomtól. Ennek alapján a revizionisták és a marxizmus–leninizmus burzsoá kommentátorai a szocialista államokat „kommunista diktatúrának" nevezik, és igyekeznek bebizonyítani, hogy ezekben „az élcsapat megcsontosodott és a hatalom birtokában levő apparátussá változott"[51]; hogy a hatalom e koncentrációja és a pártapparátus hipertrófiája egy elithatalom specifikus szovjet–csehszlovák rendszerének megteremtéséhez vezetett;[52] hogy „a szakszervezetek adminisztratív apparátus szintjére süllyedtek". A szocialista országok tudósairól pedig úgy beszélnek, mint az állam által fizetett „specialista-agyakról", „megcsontosodott dogmatikusokról", akik „a termelési mutatók fanatikusai"[53] stb.

Ezen az alapon a mai revizionisták és burzsoá „marxológusok" tagadják az összes létező „szocializmus-modellt", mivel ezek „egyre nagyobb akadályává válnak a forradalmi erők kibontakozásának és győzelmének a fejlett tőkésországokban"[54]. Az eddig végbement szocialista forradalmakat, a Nagy Októberi Szocialista Forradalomtól a kubai forradalomig, mondják, kritikailag kell értékelni. Pozitívnak csak azt hajlandók tekinteni bennük, ami a szocializmus rendszerén kívül lé-

[50] Lásd *L. Kolakowski:* Der Mensch ohne Alternative. Von der Moglichkeit und Unmöglichkeit Marxist zu sein. München 1967. 18. old.

[51] *E. Fischer:* Kunst und Koexistenz. Hamburg 1966. 115., 106. old.

[52] Lásd *M. Kusy:* Československa institucionalna revolucija. A következő gyűjteményben: „Co sa Deje o svete". Bratislava 1968. 20. old.

[53] *E. Fischer:* Kunst und Koexistenz. 124., 97. old.

[54] *E. Fris:* Antikommunismus, hrozba alebo strasidlo. *Kulturny život,* 1968. 5. sz. 31. old.

tezik. A marxizmus e kritikusai nem törekszenek arra, hogy véget vessenek a kizsákmányolásnak, hogy forradalmi úton megváltoztassák a tulajdonviszonyokat, ami előfeltétele a szocialista termelési viszonyok kialakításának, hanem csak a termelőerők, illetve a technika fejlődését kívánják ösztönözni, mert ebben látják fő feltételét ama sokat emlegetett „igazi" demokráciának.

Az így értelmezett „autentikus" marxizmus lényegéből és irányultságából logikusan következik az „intézményes forradalom" elkerülhetetlenségének tézise. Ez a forradalom valósítaná meg az „autentikus" marxizmust. Mint Strinka írta, nem arról van szó, hogy „javítsanak a szocializmus eddig létező modelljén", hanem „ennek lényegi strukturális átalakításáról, egy minőségileg új modellről, a szocializmus új rendszeréről"[55]. Kusy véleménye szerint az intézményes forradalom feladata „a szocializmus jelenlegi intézményes modelljének leküzdése" és egy olyan új modellel való felcserélése, amely nagy vonásokban mint „demokratikus szocializmus" jellemezhető, és amelyet „inkább emberi arculatú szocializmusnak nevezhetünk"[56]. Ezzel kapcsolatban a döntő, sarkalatos kérdés szerinte „maga az a folyamat, amelynek során a bitorolt hatalom átadatik demokratikus manipulálása céljából". Emellett elsősorban arról van szó, hogy „különválasszák az államtól, deetatizálják a kommunista pártot, arról, hogy ily módon különválasszák a szocialista államot a párttól, elismerjék függetlenségét a pártszervektől és a pártapparátustól.[57]

Ez a logikus betetőzése a mai revizionisták és burzsoá ideológusok elméleti koncepcióinak, akik, mint már megjegyeztük,

[55] *J. Strinka:* Myslienky v demokratickom socializme. *Kulturny život*, 1968. 8. sz. 9. old.

[56] *M. Kusy:* O kontrarevolucii. *Nove Slovo*, 1968. 10. sz. 17. old.

[57] *M. Kusy:* Československa institucionalna revolucija. 17. old.

abból indulnak ki, hogy tagadják és meghamisítják a munkásmozgalom forradalmi tanításának ontológiai, ismeretelméleti és szociológiai koncepcióit, kiváltképpen a marxista elmélet lenini fejlődési szakaszát, s logikusan olyan „intézményes forradalom" követelésébe torkollnak, amely objektíve nem más, mint reakciós fordulat a szocializmustól a kispolgári „demokratikus szocializmus" felé.

Ennek az elgondolásnak a lényege a kispolgári demokrácia eszméje volt. Ebben a demokráciában a vezető szerepet az értelmiségnek szánják mint az „autentikus marxizmus" eszmei hordozójának. Mert ahogyan Lőbl írta, a tudományos-technikai forradalom időszakában az értelmiség „nemcsak kulturális értékek hordozója, hanem anyagi értékek teremtője is"[58]. Véleménye szerint az „intézményes" forradalom már nem valósítható meg a munkásosztály vezetésével, de megvalósítható egy értelmiségi elit vezetésével, szerinte ugyanis ez korunk forradalmi ereje, mert mint azt elvbarátja, Svitak írta, „az értelmiségi elit: korunk egyetlen igazi elitje"; ennek „mindenkor, bármily időben védelmeznie kell az igazság, az ész és az igazságosság értékeit, amelyek a személyiségek, az osztályok és a népek fölött állnak"[59]. Az értelmiség, Kosik véleménye szerint, képes végrehajtani ezt a forradalmi feladatot, mert „képes gondolkodni, van tehetsége és esze", ő képviseli „az értelmet, az igazságot és a bölcsességet"[60].

A kulcsfontosságú koncepciók, elméletek, tételek összevetése útján – jóllehet természetesen nem kimerítően és nem mindig az összes árnyalatot és érvelést ismertetve – igyekeztünk megmutatni, hogy a mai revizionizmus egyik legjellemzőbb sa-

[58] *E. Löbl–L. Grünwald:* Die intellektuelle Revolution. 42. old.

[59] *I. Svitak:* Verbotene Horizonte. Prag zwischen zwei Wintern. Freiburg 1969. 65. old.

[60] *Literarni Listy,* 1968. 9. sz.

játsága – ami az ismeretelméleti gyökereket, az elméleti irányelveket és végül a gyakorlati politikai célokat illeti – a mai antikommunizmussal és általában véve az antimarxizmussal való rokonsága.

Az antimarxizmus e formáinak jellegzetes közös vonása: a következetes antileninizmus és szovjetellenesség.

A tapasztalat azt mutatja, hogy az antikommunizmus – mind a revizionizmus, mind pedig az opportunizmus – elsősorban olyan időszakokban dolgozza ki, egészíti ki és alapozza meg elméleti és argumentációs fegyvertárát, amikor a munkásmozgalom előtt az a feladat áll, hogy a társadalmi fejlődésben mutatkozó új jelenségeket alkotó módon továbbfejlessze és általánosítsa, olyan új irányelveket fogalmazzon meg, amelyek megfelelnek a társadalomban kialakult új helyzetnek.

Így a második világháború után, amely a szocialista világrendszer megteremtéséhez vezetett, kiváltképpen pedig az SZKP XX. kongresszusa után nemcsak az „autentikus" marxizmus revizionista elmélete alakult ki, hanem új burzsoá diszciplínák is keletkeztek, olyanok mint a „marxológia", a „szovjetológia", a „Kelet-kutatás" stb. Ezek igyekeznek olyan új téziseket és elméleteket kidolgozni, amelyek megfelelnek egyfelől az imperializmus, másfelől a szocializmus világa és a nemzetközi kommunista mozgalom közötti harc megváltozott helyzetéből fakadó szükségleteknek és feltételeknek.

Ha a mai antikommunizmusnak, a burzsoá „marxológiának" vagy „szovjetológiának", az úgynevezett „nemzeti kommunizmus" elméletének, az új filozófiai, szociológiai, politológiai és egyéb koncepcióknak az érvelését és alaptéziseit összehasonlítjuk a revizionista „autentikus" marxizmus és „demokratikus szocializmus" nézeteivel, kitűnik, hogy ezek sok vonatkozásban közel állnak, hasonlítanak egymáshoz és kiegészítik egymást.

E tanulmányban arra törekedtünk, hogy jellemezzük a marxizmus–leninizmus mai burzsoá és revizionista bírálatának integrációs tendenciáit. Ámde ezzel kapcsolatban ki kell emelni, hogy nem szabad abszolutizálni sem a mai imperializmusnak gazdasági és politikai téren a szocialista világrendszer ellen irányuló integrációs tendenciáit – amelyek végeredményben nem küszöbölik ki az egyes tőkésországok és monpoltőkés csoportok közötti ellentéteket –, sem pedig a filozófiai és az ideológiai téren jelentkező integrációs tendenciákat.

Mindamellett, amikor összegezzük a mai burzsoá filozófia integrációs tendenciáiról alkotott véleményünket, hangsúlyoznunk kell, hogy ezek egyáltalán nem jelentik azt, hogy megkezdődött a kapitalizmus általános válságát visszatükröző polgári filozófia válságának a leküzdése. Az integrációs tendenciákat a marxista–leninista filozófiával és ideológiával, a forradalmi kommunista mozgalom elméleti alapjával vívott harcban igyekeznek megvalósítani. E tendenciák alkotják az alapját a mai szovjetellenességnek, a mai militarizmusnak, antikommunizmusnak és imperializmusnak. Emellett, amint igyekeztünk kimutatni, tudományellenes, lényegében apologetikus jellegűek.

Ami a polgári idealista filozófia és ideológia általános helyzetét illeti, válsága tovább mélyül, s ez kifejeződik egyes iskoláinak, áramlatainak és koncepcióinak felbomlásában; abban, hogy képtelenek megválaszolni korunk alapvető filozófiai és világnézeti kérdéseit. Ugyanez vonatkozik a filozófiai revizionizmusra is.

Ezenkívül: az általunk elemzett integrációs tendenciákat végeredményben annak következményeként és reakciójaként foghatjuk fel, hogy növekszik a marxizmus–leninizmus szerepe és befolyása a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért küzdő mai nemzetközi mozgalomban.

Úgy véljük, elemzésünk feljogosít bennünket annak a következtetésnek a levonására, hogy a mai antikommunizmus és revizionizmus közös ismertetőjele az antileninizmus és a szovjetellenesség. Ezért a következetes harc e koncepciók megnyilvánulása ellen megköveteli, hogy állandóan munkálkodjunk a lenini elméleti és politikai örökség továbbfejlesztésén, valamint hogy alkotóan alkalmazzuk a Szovjetunió tapasztalatait Csehszlovákia sajátos viszonyai között.

A CSKP XV. kongresszusán Gustav Husák rámutatott arra, hogy a párt az antikommunista erők támadásának állandó célpontja, mert „mi a kommunizmust a lenini elvek alapján építjük, amelyek munkánkban egyesítik mindazt, ami nemes, haladó és humánus".

A leninizmus elveinek és a szovjet tapasztalatoknak az elutasítására irányuló törekvés, amely 1968–1969-ben jellemezte a csehszlovákiai antimarxista és szocializmusellenes erők tevékenységét – mellesleg az utóbbiak, amint a „Charta '77" mutatja, erről a célról mindmáig nem mondtak le –, lényegében a szocializmus elárulásával egyenlő. Mert, mint azt Gustav Husák az SZKP XXV. kongresszusán kijelentette, a Szovjetunió Kommunista Pártja elsőként valósította meg és ellenőrizte a gyakorlat próbáján keresztül a marxizmus–leninizmus forradalmi tanítását, halmozta föl a leggazdagabb tapasztalatokat a munkásosztály és valamennyi dolgozó társadalmi és nemzeti felszabadulásáért vívott harcban.

Csehszlovákia viszonyai között nagy jelentősége van annak, hogy felismerjük a mai antikommunizmus és revizionizmus közötti szoros kapcsolatot. A csehszlovák revizionizmus képviselőinek tevékenysége 1968–1969-ben külföldön, ahol imperialista, szocializmusellenes szervezetek szolgálatában álltak, valamint a volt revizionista renegátok gyártotta ellenforradalmi „Charta '77" lényege és céljai azt bizonyítják, hogy a mai

opportunizmus és revizionizmus objektív tendenciája: a nyílt átállás a harcos antikommunizmus táborába. Ma már ennek az antikommunizmusnak a szolgálatában tevékenykednek, dolgoznak ki érveket, folytatnak bomlasztó politikai tevékenységet.

Mint Leonyid Brezsnyev az SZKP XXI. kongresszusán mondotta, az ideológiai harc a két rendszer között élező dik, az imperialista propaganda egyre rafináltabbá válik, ezért a két világrendszer közti ideológiai harcban nem lehet helye semlegességnek és kompromisszumoknak.

Ez elsősorban az antikommunizmus elleni harcra vonatkozik. Ezért a marxista–leninista elméleti front nagy fontosságú feladata a kommunistaellenességnek és valamennyi változatának állandó bírálata, egyidejűleg alkotóan fejlesztve a marxista–leninista elméletet.

A szovjetellenesség a jobboldali szociáldemokrácia eszmei fegyvertárában

Az utóbbi években a Szocialista Internacionáléhoz tartozó pártok többségének külpolitikai irányvonalában bizonyos változások történtek. A szociáldemokrata pártok előmozdították a nemzetközi enyhülés kivívását. Így például a Finn Szociáldemokrata Párt tevékenyen részt vett az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet előkészítésében és megszervezésében. Németország Szociáldemokrata Pártja elősegítette, hogy a Német Szövetségi Köztársaság rendezze kapcsolatait a Szovjetunióval és más szocialista országokkal a mai európai határok elismerése alapján.

Az utóbbi években a Szocialista Internacionálé kongresszusain hozott határozatok, e nemzetközi szociáldemokrata szervezet különféle találkozói és konferenciái azt mutatták, hogy a szocialista és szociáldemokrata pártok többsége elégedett a nemzetközi enyhülés folyamatával, hajlandó az előző időszaknál nagyobb mértékben figyelembe venni a dolgozók követeléseit olyan kérdésekben, mint a béke biztosítása, a szocialista országokkal való kapcsolatok javítása, az imperialista agressziós politikával való szembeszegülés. Ami pedig a szovjetellenes propagandát illeti, az egyes pártok politikai és propagandatevékenységében bizonyos mértékig háttérbe szorult vagy legalábbis csökkent.

Manapság különösen nyilvánvalóvá vált az a körülmény, hogy a szociáldemokrácia nem homogén és korántsem egységes mozgalom. Az egyes szociáldemokrata pártok – sőt az egy-egy párton belüli áramlatok – ideológiai koncepcióiban és politikájában lényeges különbségek mutatkoznak, amelyek visszatükrözik egyik-másik ország fejlődési sajátosságait, az adott időszak nemzetközi és belpolitikai viszonyainak sajátszerűségét, más pártok – elsősorban a kommunista pártok – politikájának hatékonyságát és azt, hogy ezek a pártok milyen befolyást élveznek a munkásság körében.

Ezek a folyamatok főként azzal magyarázhatók, hogy a világon gyökeresen megváltoztak az erőviszonyok a szocializmus javára, hogy kiéleződött a kapitalizmus általános válsága. Akkor, amikor a világszocializmus egyre szemléletesebben demonstrálja, hogy milyen előnyei vannak a kapitalizmussal szemben, a kommunistaellenes és szovjetellenes propaganda útjába mind nagyobb akadályok tornyosulnak. Ez persze nem jelenti azt, hogy a jobboldali szociáldemokrácia lemondott volna a kommunistaellenességről és a szovjetellenességről. A szociáldemokrata pártok jobboldali vezetői és ideológusai egyáltalán nem szüntették be támadásaikat a marxizmus–leninizmus ellen, a Szovjetunió és a többi szocialista ország politikája ellen.

Úgy tűnik, hogy a szociáldemokrata mozgalom kommunistaellenes beállítottságú jobboldali vezetői és ideológusai mind ez ideig semmit sem vagy csak nagyon keveset okultak a történelem tapasztalataiból. Eszközként használják föl a szovjetellenességet arra, hogy megbontsák a munkásmozgalmat, megakadályozzák a proletariátus osztálytudatának erősödését, hogy lejárassák a kommunista pártok politikáját, ellensúlyozzák a Szovjetunió és a szocialista világrendszer ideológiai és politikai befolyását.

A szovjetellenesség régóta előkelő helyet foglal el a szociáldemokrata pártok ideológiájában és politikájában. A nemzetközi szociáldemokrácia jobboldali vezetői szembehelyezkedtek az Októberi Forradalommal, támogatták a fiatal szovjet állam elleni intervenciót. Figyelmen kívül hagyták a kommunistáknak az antifasiszta egységfront megteremtésére vonatkozó javaslatait, a második világháború után pedig részt vettek az agresszív NATO-tömb létrehozásában és tevékenységében. A Szocialista Internacionálé szintén a kommunistaellenesség és a szovjetellenesség platformján alakult meg, amiről meggyőzően tanúskodnak e szervezet 1951-ben Frankfurtban és 1962-ben Oslóban elfogadott programdokumentumai.

Különösen a szociáldemokraták emigráns csoportjai tűnnek ki szovjetellenességükkel. Jóllehet e csoportok senkit sem képviselnek, jelenlétük egymagában is erősíti a szovjetellenességet a Szocialista Internacionálében. Éles antikommunizmus és szovjetellenesség jellemzi az Izraeli Munkáspártot és az egyesült államokbeli szociáldemokratákat. Az utóbbiak például 1974 májusában közzétett nyilatkozatukban, amelyben az ádáz szovjetellenességet az „emberi jogokról" és az „emberiességről" való fecsegéssel leplezik, a szocialista rendszert rágalmazó Szaharov és Szolzsenyicin védelmére kelnek. Elferdítik a szovjet külpolitika céljait és elveit, a nemzetközi enyhülési folyamat fékezésére törekedve. S noha az Egyesült Államok szociáldemokrata pártja jelentéktelen politikai erőt képvisel (tagjainak száma nem haladja meg a háromezret), ideológiája és tevékenysége szemléletesen demonstrálja, milyen nagymértékű szovjetellenesség hatja át a nemzetközi szociáldemokrácia sorait.

A jobboldali szociáldemokrácia szovjetellenessége az elmúlt évtizedekben különbözőképpen és különböző fokon nyilvánult meg. Az utóbbi tizenöt esztendő legélesebb támadásai az

1968–1969. évekre esnek és azokkal az intézkedésekkel kapcsolatosak, amelyeket a szocialista országok a csehszlovák ellenforradalmi puccs elhárítása végett tettek. A Szocialista Internacionálé pártjai lelkesen üdvözölték és minden úton-módon támogatták a csehszlovák revizionistákat, abban reménykedve, hogy az úgynevezett demokratikus szocializmus győzelme következtében megbukik a szocialista rendszer. Amikor öt testvérország a csehszlovák nép segítségére sietett, ezek a szociáldemokrata pártok széles körű szovjetellenes kampányt indítottak.

Ugyancsak ürügyül szolgáltak a szovjetellenes hangulatkeltésre a különféle évfordulók: Marx és Engels születésének 150., illetve Lenin születésének 100. évfordulója.

A jobboldali szociáldemokrácia ideológusai szembeállítják a „korai", „humánus" Marxot a „kései" Marxszal, a marxizmus–leninizmussal. Akadnak olyanok is, akik megkísérlik „bebizonyítani", hogy Marx eszméi a „demokratikus szocializmus" reformista ideológiájában testesültek meg, nem pedig a tudományos kommunizmusban. A jobboldali szocialista ideológusok azt állítják, hogy Lenin „pragmatikusan és antidemokratikusan" értelmezte a marxizmust, hogy a leninizmus „korlátozottan alkalmazható" elmélet, nem egyetemes jellegű. A marxizmus–leninizmus tekintélyét azonban hiába próbálják aláásni. Ezt bizonyítja a történelmi fejlődés egész menete, a valóságos szocializmus és az egész forradalmi mozgalom gyakorlata.

A jobboldali szociáldemokrácia szovjetellenessége lényegében azonos a burzsoá szovjetellenességgel vagy közel áll ahhoz, de ugyanakkor megvan a maga sajátszerűsége is. A második világháború után a szociáldemokrata pártok ideológiájában és politikájában megnyilvánuló szovjetellenesség a szovjet társadalmi-politikai rendszer lejáratására tett kísérletekben fejező-

dött ki. A harc mindenekelőtt a szovjet állam, a világ társadalmi haladásának bástyája ellen irányult és az SZKP, vagyis éppen az ellen a párt ellen, amely a legkézzelfoghatóbb eredményeket érte el a tudományos szocializmus gyakorlati megvalósításában és amely a legnagyobb erőfeszítéseket teszi a marxizmus–leninizmus tisztaságának megóvása és ennek az elméletnek alkotó továbbfejlesztése érdekében. A jobboldali szociáldemokrata ideológusok szovjetellenességének egyik módszere abban rejlik, hogy egész figyelmüket egyes szocialista országokra összpontosítják, abban reménykedve, hogy azokban könnyebb lesz „változásokat" elérni, azaz elszigetelni őket a Szovjetuniótól. Az a céljuk, hogy egyes szocialista államokat elkülönítsenek a szocializmus világrendszerétől, s ezáltal gyöngítsék az egész világszocializmust, amelyet a leninizmus eszméi vezérelnek, lejárassák a leninizmust mint egységes internacionális tanítást.

Persze, a jobboldali szocialista szovjetellenesség konkrét tartalmát, formáit és módszereit nagymértékben a dolgok tényleges állása határozza meg. Napjainkban ez, többek között, azt jelenti, hogy kénytelenek számításba venni azt a tendenciát, amely arra irányul, hogy a gyakorlatban érvényesüljenek a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének az elvei, kénytelenek számításba venni a két társadalmi rendszer közötti gazdasági, politikai, ideológiai harcot. Politikai nyilatkozataikban a szociáldemokrata pártok korábban is proklamálták, hogy a béke hívei, mindamellett a gyakorlatban többségük a nemzetközi feszültség okát a kiagyalt „szovjet fenyegetésben", nem pedig az imperializmus politikájában látta.

Még a Szocialista Internacionálé legutóbbi kongresszusainak dokumentumai is a Szovjetuniót teszik felelőssé a hidegháborúért, s ugyanakkor azt állítják, hogy az úgynevezett sza-

bad világ külpolitikája mindig is „demokratikus és békeszerető" volt. A Szocialista Internacionálé jobboldali vezetőinek véleménye szerint a nemzetközi helyzetben végbement változások oka az, hogy a Szovjetunió és a többi szocialista ország „megváltoztatta" külpolitikáját. A tények azonban azt bizonyítják, hogy a szocialista országok már 1966-ban javasolták az európai biztonsági értekezlet megtartását, de a tőkésállamok, beleértve azokat is, amelyekben a jobboldali szociáldemokraták voltak kormányon, erre a felhívásra lényegileg csupán 1969–1970-ben reagáltak, mégpedig nyilvánvalóan politikai meggondolásokból, amelyek világosan kifejezésre jutottak a Szocialista Internacionálé XI. kongresszusán. A Szocialista Internacionálé tanácsának helsinki ülésszakán Bruno Kreisky, Ausztria Szocialista Pártjának vezetője, támogatva az európai biztonság kérdéseivel foglalkozó tanácskozás megtartásának gondolatát, hangsúlyozta: „Vannak olyan politikai konferenciák, amelyeknek jellege nem engedi meg, hogy figyelmen kívül hagyjuk megtartásuk gondolatát. Ilyen, véleményem szerint, a Szovjetunió nagy visszhangot keltett javaslata a biztonsági kérdésekre vonatkozó tanácskozás megtartásáról."[1]

A burzsoá ideológusok nyomán sok jobboldali szocialista vezető „taktikai manővernek" nyilvánítja a Szovjetunió konstruktív kezdeményezéseit. Így például Denis Healey a helsinki ülésszakon az angol munkáspárt képviseletében azt fejtegette, hogy a Szovjetunió békejavaslata csak mesterkedés, amelyet a legnagyobb óvatossággal kell fogadni.[2]

Másfelől, a jobboldali szociáldemokrácia vezetői arra számítanak, hogy felhasználhatják az európai biztonsági rendszer kiépítésének folyamatát az európai szocialista országok egy-

[1] *Socialist Affairs*, 1973. május–június. 101. old.
[2] Ugyanott.

ségének aláásására. Így például Karl Czernetz, Ausztria Szocialista Pártjának egyik ideológusa a szociáldemokrata párt feladatát abban látja, hogy „kihasználja a szocialista országok közötti ellentéteket és támogassa függetlenségi törekvéseiket". Azt állítja, hogy a szocialista országoknak az európai biztonság kérdéseiben elfoglalt egységes álláspontja mögött mindegyik ország külön céljai és elképzelései húzódnak meg. Efféle kiagyalásokkal találkozhatunk az angol munkáspárt 1972-ben kiadott programjában is, amely intézkedéseket irányoz elő az egyes szocialista országok „önállóságának" fokozására. Nyilvánvaló, hogy a szocialista országok „önállóságán" és „függetlenségén" a szociáldemokraták a Szovjetuniótól való eltávolodásukat értik.

A szociáldemokrácia jobboldali ideológusai arra is számítanak, hogy a nemzetközi enyhülés elősegítheti a szovjet társadalom és a szovjet politikai rendszer „erózióját", „liberalizálódását". Ilyen szellemben szólalt föl például a Szocialista Internacionálé XI. kongresszusán az olasz szocialista párt egyik vezetője. Véleménye szerint az enyhülés és a béke kedvező talaj „a vasfüggöny lerombolására", a szocialista világközösség bomlasztására.

A szociáldemokrácia más jobboldali vezetői igyekeznek bebizonyítani, hogy a nemzetközi enyhülés elmélyítése, valamint a munkáspártok közötti kapcsolatok megszilárdítása érdekében a nyugati kommunista pártoknak sem többet, sem kevesebbet nem kell tenniük, mint elvetni a marxizmus–leninizmus alapelveit, a szocialista országok marxista–leninista pártjainak pedig meg kell engedniük, hogy országukban szociáldemokrata pártok működjenek. Ehhez hasonló provokációs eszmék hatják át például Bruno Pittermann-nak, a Szocialista Internacionálé volt elnökének az utóbbi időkből való több megnyilvánulását.

A Szocialista Internacionálénak az európai biztonság kérdésében elfoglalt álláspontja, a XII. és a XIII. kongresszus dokumentumai világosan mutatják, hogy a jobboldali szociáldemokrata vezetők sok tekintetben ma is szovjetellenes nézeteket vallanak. Ez kiderül abból is, ahogyan a Szovjetunió és a többi szocialista ország szerepét és politikájuk jelentőségét értékelik. A Szocialista Internacionálé több pártját továbbra is azok a programnyilatkozatok vezérlik, amelyeket Frankfurtban (1951) és Oslóban (1962) elfogadtak, s amelyeknek tartalmát teljes egészében áthatja a hidegháborús időszak ádáz kommunista- és szovjetellenessége. Mindmáig érvényben vannak azok a programok, amelyeket az egyes szociáldemokrata pártok még az ötvenes években fogadtak el, és amelyek szintén szovjetellenes és kommunistaellenes jellegűek.

Jóllehet a Szocialista Internacionálé 1976 végén tartott XIII. kongresszusán olyan felszólalás hangzott el, amelyből realista vélemények is kicsendültek a Szovjetunió és más szocialista országok politikájára vonatkozóan, ugyanakkor ezek a felszólalások nem voltak híján a valóságos szocializmus ellen intézett kirohanásoknak.

Az antikommunizmus jobboldali szocialista ideológusai a szovjet valóság ellen intézett támadásaikban, a tényeket semmibe véve, makacsul ismételgetik azokat a még Karl Kautsky által felhozott érveket, amelyeket Lenin „A proletárforradalom és a renegát Kautsky" című klasszikus művében megsemmisítő bírálatnak vetett alá. Hamis színben ábrázolják a valóságos szocializmus vívmányait (azt már nem tehetik meg, hogy nem ismerik el őket), a demokrácia hiányával vádolják, demokrácián pedig, akár eszmei előfutáraik, kizárólag a polgári demokráciát értik. A jobboldali szociáldemokraták egyenlőségjelet tesznek a fasiszta típusú politikai rezsimek és a szocialista államok közé. Meghamisítják a szocializmus óriási társadalmi-

politikai vívmányait, kisebbítik annak a ténynek a jelentőségét, hogy a szocializmus megdöntötte a kapitalizmus hatalmát. Állításaik szerint a Szovjetunióban és a többi szocialista országban nincsenek adva a feltételek az ember személyes szabadságához.

A pártellenzék meglétét tüntetve fel a politikai demokrácia zálogának, figyelmen kívül hagyják az állam osztályjellegét, azokat a tág lehetőségeket, amelyek a szocialista országokban adva vannak ahhoz, hogy a dolgozók a párt, a szakszervezetek és az államhatalmi szervek útján érvényesítsék akaratukat. A jobboldali szociáldemokraták hamis színben tüntetik fel azokat az erőfeszítéseket, amelyeket a szocializmus országaiban a társadalom érdekében a lakásépítés, az egészségügy, az oktatás, a művelődés, a szocialista demokrácia további tökéletesítése terén tesznek. A tények azt bizonyítják, hogy éppen és csakis a szocialista társadalom biztosítja az összes lehetőségeket az emberi személyiség kibontakozásához. A szociáldemokraták „életképtelennek" nevezik azt a társadalmat, amely egy elmaradott országot a mai gazdasági és tudományos-technikai fejlettség szintjére emelt, amely döntő szerepet játszott a fasizmus fölötti győzelemben, amely úttörő munkát végzett az űrkutatások terén.

A szociáldemokrácia jobboldali vezetőinek és ideológusainak antikommunizmusát és szovjetellenességét a mai kapitalizmus gátlástalan apologetikája kíséri. A kapitalizmus, úgymond, „leküzdötte" az alapvető osztályellentéteket és példát mutat a demokratikus fejlődésre. Véleményük szerint a burzsoá államnak olyan politikai intézményei vannak, amelyek lehetővé teszik valamennyi osztály érdekeinek az érvényesítését. A modern kapitalizmus, állításaik szerint, véget vetett az ember ember általi kizsákmányolásának, s a tudományos-technikai forradalom alapján megteremtette az új „ipari társadal-

mat", a „jóléti államot", „a szociális partnerek államát" stb. stb.

A szociáldemokrácia jobboldali ideológusainak ezek az ideológiai mítoszai azonban, melyeket, mellesleg megjegyezve, az imperialista burzsoázia ideológusaitól kölcsönöztek, szertefoszlanak, akár a füst, a mai kapitalizmust sújtó, példátlan válság viszonyai között. A jelenlegi gazdasági válság, amelyet energetikai, valutáris válság, a burzsoá erkölcs és kultúra mélyreható válsága kísér, a polgári közgazdászok és politikusok beismerései szerint csak a harmincas évek elejének válságához hasonlítható. A kapitalista rendszer labilitása egyre nyilvánvalóbb. Soha nem látott ütemben növekszik a tőkésországokban az infláció és a munkanélküliség, súlyos teherként nehezedve a dolgozókra. A fejlett tőkésországokban még az ENSZ hivatalos adatai szerint is több mint 15 millió a teljes munkanélküliek száma. Ezenkívül emberek milliói kényszerülnek arra, hogy nem teljes munkanapon, vagy csak heti két-három napot dolgozzanak. „Mindez azt bizonyítja – olvashatjuk az SZKP Központi Bizottságának a XXV. pártkongresszus elé terjesztett beszámolójában –, hogy a jelenlegi válság nem a szokásos. Mindenki világosan látja, hogy szertefoszlott a burzsoá ideológusoknak és a reformistáknak az a fő mítosza, hogy napjaink kapitalizmusa ki tudja küszöbölni a válságot... A kapitalizmus »meggyógyítására», »az általános jólét társadalmának« létrehozására tett ígéretek látványos kudarcba fulladtak."[3]

A tőkés társadalom ellentmondásainak éleződése és a szocialista országok sikerei arra kényszerítették a jobboldali szocialista ideológusokat, hogy a „konvergencia"-elméletet állítsák előtérbe. Azt próbálják bebizonyítani, hogy sem a kapita-

[3] Az SZKP XXV. kongresszusa. 36. old.

lizmus, sem a szocializmus „nem képes" megoldani a mai társadalmi problémákat. Véleményük szerint csak a szociáldemokrata mozgalomnak van olyan átfogó, egyetemes szociális programja, amely megfelel a magas fejlettségű ipari társadalom követelményeinek. A kapitalizmusnak és a szocializmusnak egyaránt szüksége van a szociáldemokratizmus szellemében való „átalakításra", amíg a „demokratikus szocializmus" alapján be nem következik teljes „egybeolvadásuk", „konvergenciájuk". Világos, hogy az efféle koncepciók szerzői fő célul megint csak a szocialista rendszer „erózióját", bomlasztását, a szocialista országok egységének aláaknázását tűzik ki.

A „konvergencia"-elmélet osztálytartalmáról szólva Dominique Urbany, a Luxemburgi Kommunista Párt elnöke a kommunista és munkáspártok 1969. évi moszkvai tanácskozásán kijelentette: a burzsoá és a reformista ideológusok megpróbálják elhitetni a munkásosztállyal, hogy „ha akár csak egy kevéssé fellazítják a marxizmus–leninizmust, a kapitalizmus negatív oldalait pedig megtoldják némi szocializmussal, ez mindenki számára könnyen emészthető lesz. Tudományos szempontból az ideológiai nézeteknek ez a közkeletű vegyüléke az úgynevezett konvergencia-elmélet, amelyet politikai vonatkozásban »humánus szocializmusnak« neveznek, gyakorlati célja pedig a kapitalizmus megmentése, a kapitalizmussal való együttműködés."[4]

Ezért teljesen nyilvánvaló az eszmei és politikai rokonsága a jobboldali szocialista és a jobboldali revizionista ideológiának, amely a szociáldemokrata szovjetellenességtől kölcsönzi a leginkább közkeletű jelszavakat, sablonokat és „elméleteket". Politikai vonatkozásban meg kell állapítanunk, hogy a jobb-

[4] A kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozása. Moszkva 1969. 430. old.

oldali szocialista kommunistaellenesség és a szovjetellenesség stratégái nagy reményeket fűztek ahhoz a tevékenységhez, amelyet a revizionisták mind a szocialista, mind a nyugati országok kommunista pártjaiban kifejtettek.

Éppen a revizionistáknak a szocialista országokban, kiváltképp az 1968–1969-es csehszlovákiai események idején kifejtett tevékenységével, valamint a maoista vezetőség szakadár antileninista politikájával függ össze a szovjetellenesség egyik legfontosabb ideológiai diverziója, amely az úgynevezett „policentrizmus", a „kommunizmus pluralizmusa" elméletében fejeződik ki. Lényege, hogy tagadja a szocialista építés szovjet tapasztalatait és „a szocializmus modelljeinek sokféleségét" hirdeti, azt állítja, hogy vannak „nemzeti" és „regionális" kommunizmusok, tagadja a proletár internacionalizmust, a munkásmozgalom hatalmas és kipróbált fegyverét.

A szovjetellenesség ideológusai megpróbálják ily módon a szakadás csíráit elhinteni a szocialista közösségben, az egész nemzetközi kommunista mozgalomban. Az utóbbi időben különösen éles támadásokat intéznek a proletár internacionalizmus ellen, s kétségbe vonják az SZKP, a szovjet állam történelmi tapasztalatainak nemzetközi jelentőségét. A proletár internacionalizmus ellenfeleinek méltó választ adott az SZKP XXV. kongresszusa, amely újólag hangsúlyozta, hogy mennyire elévülhetetlen jelentőségű a marxizmus–leninizmusnak ez az elve az összes forradalmi erők szempontjából.

Figyelembe véve, hogy mennyire elterjedt az antikommunizmus és a szovjetellenesség a szociáldemokrácia soraiban, joggal tehető fel a kérdés: van-e alap a szociáldemokráciával való együttműködésre? A kommunisták erre a kérdésre igennel válaszolnak, mert cselekedeteikben elsősorban a munkásosztály érdekei vezérlik őket. A kommunista pártok abból indulnak ki, hogy egyes nyugati országokban a szociáldemokrá-

cia jelentékeny politikai erő. Európában a szociáldemokrata pártoknak körülbelül 15 millió tagjuk van (ezek zöme munkás), s a választásokon mintegy 70 millió szavazatot kapnak.

Az állammonopolista kapitalizmus fejlődése, amelynek nyomán tovább éleződnek az osztályellentétek a kapitalizmus világában, a munkásosztály számbeli növekedése és szervezett erősödése, a kizsákmányolás kiterjedése a lakosság középrétegeinek sokmilliós tömegeire, a dolgozók gazdasági harcának politikai harcba való átnövése nagymértékben fokozza annak szükségességét, hogy a munkások, a dolgozók tömörüljenek az antimonopolista küzdelemben. A szociáldemokrácia jobbszárnyának kommunistaellenessége, szovjetellenessége e tömörülés ellen irányul, s ilyenformán fő akadályává válik a munkásegység kivívásának.

A kommunisták, amint erre a kommunista és munkáspártok 1960. és 1969. évi nemzetközi tanácskozásainak dokumentumai rámutatnak, minduntalan kifejezik azt a készségüket, hogy együttműködjenek a szociáldemokratákkal mind a dolgozók életkörülményeinek javításáért, a népek közötti békéért, a leszerelésért vívott harcban, mind pedig a hatalom meghódításáért és a szocializmus felépítéséért folyó küzdelemben. A nyugat-európai országokban már jelentős tapasztalatok halmozódtak föl arra vonatkozóan, hogyan valósítható meg a kommunisták és a szocialisták együttműködése a munkásosztály közös céljaiért, a monopóliumok ellen vívott harcban.

Természetesen nem ideológiai együttműködésről van szó – ez nem lehetséges marxisták–leninisták és szociálreformisták között. „Nem kevés az olyan szociáldemokrata, aki egész tevékenységét a kommunistaellenességre és a szovjetellenességre építi – állapítja meg az SZKP Központi Bizottságának a XXV. pártkongresszus elé terjesztett beszámolója. – Vannak olyan pártok is, amelyekben büntetik a kommunistákkal fenntartott

kapcsolatokat. Az ilyen jelenségek ellen küzdeni fogunk, mert ez csak a reakció malmára hajtja a vizet.

Ugyanakkor az olyan szociáldemokratákkal, akik tudatában vannak felelősségüknek a békéért, s még inkább a szociáldemokrata munkásokkal, egyesíthet és egyesít is bennünket a gondoskodás a népek biztonságáról, a törekvés a fegyverkezési hajsza megfékezésére, s a szembeszállás a fasizmussal, a fajgyűlölettel és a kolonializmussal."[5]

Az együttműködés nem jelent lemondást az ideológiai harcról. Az, hogy a kommunista és a szociáldemokrata pártok akcióegységre törekednek, és hogy a kommunisták határozott elvi bírálattal illetik a mai szociálreformizmus eszmei pozícióit, korántsem egymásnak ellentmondó jelenségek, amint azt a kommunistaellenesség és a szovjetellenesség szócsövei állítják. Állításaikkal ellentétben a gyakorlat azt mutatja, hogy a kommunisták és a szociáldemokraták szövetsége mindkét fél számára előnyös, a kommunistaellenes, a szovjetellenes irányvonalból pedig csakis az imperialista burzsoázia, a proletariátus osztályellensége húz hasznot. A mai viszonyok között ilyenformán a szociáldemokratákra és a kommunistákra, a köztük levő összes ideológiai különbség ellenére, az a feladat vár, hogy fejlesszék kölcsönös kapcsolataikat a munkásosztály érdekében, a béke és a társadalmi haladás ügyének előmozdítása végett.

[5] Az SZKP XXV. kongresszusa. 41. old.

A szovjetellenesség a nyugatnémet szociáldemokrácia ideológiájában és politikájában

A szovjetellenesség és a kommunistaellenesség fekete zászlaja alatt a legkülönbözőbb politikai erők egyesültek, a társadalmi haladás minden rendű és rangú ellenségei. Közéjük tartoznak a jobboldali szociáldemokraták is, akik, a kommunistaellenesség többi trubadúrjától eltérően, a „demokratikus szocializmus" pozícióiból támadják a tudományos szocializmust – kétségbe vonva ennek valóságos létezését a szocialista közösséghez tartozó országokban – és mindenekelőtt a Szovjetuniót. A kommunistaellenesség e válfajának jellegzetes sajátossága a szocializmus és az imperializmus mint világrendszerek közötti harc kezdete, vagyis 1917 óta abban rejlik, hogy olyan „harmadik erő" álarcában lép föl, amely állítólag szemben áll mind a „szovjet típusú" valóságos szocializmussal, mind a kapitalizmussal annak jelenlegi fejlődési szakaszában.[1] A szovjetellenesség és a kommunistaellenesség jobboldali szocialista változata arra hivatott, hogy ideológiailag manipulálja a munkásosztályt, amelyre a jobboldali szociáldemokraták még mindig jelentős befolyással vannak.

A szovjetellenességnek a szociáldemokrata párt (SPD) ideo-

[1] *U. Plener:* Zur antikommunistischen Aktivität rechtsozialdemokratischer Führer in der Arbeiterklasse der BRD. *Beiträge zur Geschichte der Arbeiterbewegung*, 5. füzet. Bonn 1973. 791. old.

lógiájában és politikájában mély gyökerei vannak. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után, amikor a „haza védelmének" és „az osztályharcról való lemondásnak" hírhedt szociáldemokrata ideológiája és politikája már nem tudta meggátolni a forradalmi hangulat terjedését a császári Németország hadseregében és flottájában, a jobboldali szociáldemokrata vezetők az antibolsevizmust tették opportunista politikájuk ideológiai alapjává. Rágalmakat szórtak a szovjethatalomra, úgy tüntették fel Szovjet-Oroszország gazdasági nehézségeit és az ottani éhínséget – a háború, az ellenforradalom és a külföldi intervenció következményeit –, mintha „a forradalom és a bolsevik állam" idézte volna elő őket. Elsősorban a proletárdiktatúra ellen szálltak hadba: úgy tekintették, mint „lemondást a demokráciáról". Az NSZDP jobboldali vezetői lényegében véve a terrorhoz folyamodó burzsoázia szekértolóinak bizonyultak.

Karl Kautsky, a német szociáldemokrácia egyik tekintélyes ideológusa és vezetője, a mai jobboldali szociáldemokraták előfutára és eszmei tanítómestere, nyíltan fellépett a polgári parlamentarizmus mellett, a proletárforradalom és a proletárdiktatúra eszméje ellen, a hatalomnak a szovjetek kezébe való átadása ellen. A munkásosztály megosztását célzó opportunista „elméletei", értékes eszmei-politikai szolgálatot tettek az imperializmusnak a második világháború utáni kommunistaellenes hadjárat előkészítésében.[2]

Kautsky külügyi államtitkári minőségében tagja volt Ebert–Scheidemann népellenes kormányának. A hitleri diktatúra bevezetését megelőző években szembehelyezkedett az antifasiszta egységfront megteremtésével, a „kisebbik rossz" politikáját hirdette, amely gátolta az antifasiszta erők egyesülését.

[2] Ugyanott, 793. old.

Annak ellenére, hogy az SPD vezetősége határozatot hozott arról, hogy visszautasítja a Német Kommunista Párt javaslatát egy antifasiszta egységfront megteremtésére vonatkozóan, sok szociáldemokrata, köztük néhány vezető is, az egyesülésre törekedett. A kommunistákkal és más antifasisztákkal karöltve harcoltak a fasiszta diktatúra ellen, ezzel igazolva a két párt akcióegységének lehetőségét és szükségességét.

Miután a hitleri Németországot a második világháborúban szétzúzták, újból időszerűvé vált a kommunisták és a szociáldemokraták akcióegységének kérdése a fasizmus kiirtásáért vívott harcban. „A munkásosztály egyesítése – mutatott rá Walter Ulbricht – csakis úgy érhető el, ha a kommunisták és a szociáldemokraták elvtársiasan együttműködnek a fasizmus maradványainak felszámolásában, az újjáépítés megfeszített munkájában, és ha közösen tanulmányozzák a tudományos szocializmus tanítását, melynek alapjait Marx és Engels rakta le."[3]

1946 áprilisában Kelet-Németország kommunistái és szociáldemokratái a marxizmus–leninizmus elmélete alapján egyesültek a Német Szocialista Egységpártban. A nyugat-németországi szociáldemokrata szervezetek vezetősége, a megszálló hatóságok által felbujtva, ellenezte a munkásosztály egységes pártjának létrehozását. Annak, hogy a jobboldali szociáldemokraták visszautasították az egységfront létrehozását, fő indítéka megint csak a szovjetellenesség volt. Még a második világháború alatt, 1942 decemberében, E. Ollenhauer, a később a nyugati megszállt zónában újból létrehozott SPD egyik vezetője, a szociáldemokraták és a kommunisták egyesülésének más elengedhetetlen feltételei között azt a követelést tá-

[3] *Walter Ulbricht:* Die Entwicklung des deutschen volksdemokratischen Staates. 1945–1958. Dietz Verlag, Berlin 1958. 64. old.

masztotta, hogy a kommunista párt utasítsa el a marxizmus–leninizmust és a párt fölötti állítólagos „szovjet ellenőrzést".

Az ezt követő években a jobboldali szociáldemokrata vezetők szovjetellenessége még élesebb formákat öltött. Olyan rágalmazó és képtelen állításokat hangoztatva, hogy ezentúl „Oroszország lemond a nemzetközi proletariátus forradalmi felszabadításának elvéről a nemzeti orosz imperializmus elve javára"[4], s hogy a német népet az események ilyen fordulata azzal veszélyezteti, hogy „felhasználják egy imperialista nagyhatalom céljaira", továbbá, hogy Németország Kommunista Pártja következetesen szem előtt tartja ezeket a külpolitikai célokat és a jövőben a német népre rá akarja kényszeríteni a szovjet rendszert, melyet az „uralom diktatórikus formáival"[5] azonosít, Kurt Schumacher, az NSZDP későbbi elnöke „Politikai irányvonalak az NSZDP számára" című írásában (1945. augusztus) megkísérelte aláásni a kommunista párt eszmei-politikai befolyását: szembehelyezkedett a két párt tagjai között akkor széles körben elterjedt antifasiszta tendenciákkal, a német munkásosztály demokratikus akcióegységével. Ezáltal a jobboldali szociáldemokraták leraktak egy olyan fundamentumot, amelyet később a szovjetellenesség különféle politikai árnyalatú szócsövei nagymértékben felhasználtak arra, hogy mesterségesen ellentéteket szítsanak egyik-másik szocialista ország és a Szovjetunió nemzeti érdekei között. Ennek a hamisításnak logikus folytatása volt az, hogy megkonstruálták a különféle „szocializmus-modelleket", amelyek tagadják a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet általános tör-

[4] *K. Schumacher:* Politische Richtlinien für die SPD in ihrem Verhältnis zu den anderen politischen Faktoren. 1945. A következő gyűjteményben: „Programmatische Dokumente der deutschen Sozialdemokratie." 270. old.

[5] Ugyanott, 269., 271. old.

vényszerűségeit, az összes szocialista ország szoros szövetségének szükségességét, és szembeállítják a Szovjetuniót a többi szocialista országgal. Az SPD jobboldali vezetői, ilyen durva szovjetellenességhez folyamodva, nyíltan kinyilvánították együttműködésüket a monopoltőke szovjetellenes politikájával. Abból a szélsőségesen reakciós eszméből kiindulva, hogy Európának egyesülnie kell és „gáttá kell válnia a világbolsevizmus útjában", Kurt Schumacher 1950-ben a nemzetközi monopoltőkének úgy ajánlotta a szociáldemokráciát, mint hatékony erőt a kommunizmus ellen. „A kommunizmus – írta – nem győzhető le a burzsoá államok seregeivel. Csakis a demokratikus szocializmus seregeivel győzhető le."[6] Azt, hogy ez a harcias kijelentés nem annyira a nyugatnémet kommunisták elleni belpolitikai harcra, mint inkább a Szovjetunió elleni harcra vonatkozott, bizonyítja Schumachernak a Szocialista Internacionáléhoz intézett felhívása is, amelyben azt javasolta, hogy a kommunizmus ellen ne csak szovjetellenes nyilatkozatok útján harcoljanak.[7]

Ebben az összefüggésben emlékeztetnünk kell arra, hogy a Szocialista Internacionálét az imperialista hatalmak szovjetellenes hidegháborújának tetőfokán alakították meg. „... az antikommunizmus és a szovjetellenesség – állapítja meg D. Dimitrov bolgár történész – akkoriban a Szocialista Internacionálé politikájának a fő megkülönböztető vonása volt. A Szocialista Internacionálé és a hozzá tartozó pártok többsége támogatta az imperializmus politikáját ... a szocialista országok

[6] *K. Schumacher:* Die Sozialdemokratie im Kampf für Freiheit und Sozialismus. A következő kötetben: Protokoll des SPD-Parteitagas. Hamburg 1948. 70., 262. old.

[7] Idézi: *W. Pieck:* Reden und Aufsätze. III. köt. 1954. 155. és következő oldalak.

ellen irányuló agresszív tömbök létrehozását, s aktívan küzdött a munkásosztály egysége ellen."[8]

A szociáldemokraták jobboldali vezetői már egy évvel ezután, „Németország Szociáldemokrata Pártjának akcióprogramja" című dokumentumban kifejezték elvi készségüket arra, hogy tekintettel „a szovjet politika részéről fenyegető veszélyekre", „részt vesznek a béke ügyének biztosítására irányuló közös erőfeszítésekben, valamint a katonai rendszabályokban"[9], vagyis, hogy támogatják az amerikai imperializmusnak és akkori nyugatnémet partnerének egy szovjetellenes nyugateurópai katonai tömb létrehozására irányuló szándékait.

A jobboldali szociáldemokrata vezetők hosszú éveken át támogatták az NSZK legreakciósabb erőinek „Németország újraegyesítésére" kiadott jelszavát, amelyen egy szuverén szocialista államnak – a Német Demokratikus Köztársaságnak – a bekebelezését értették. Az „új keleti politika" ellenére, annak ellenére, hogy az NSZK számos nemzetközi dokumentumban és egyezményben hivatalosan elismerte a második világháború után Európában kialakult területi és politikai realitásokat, az NSZDP egyes vezetői mindmáig olyan értelemben nyilatkoznak, hogy a német nép önrendelkezési joga nem valósult meg.

Erich Honecker, az NSZEP Központi Bizottságának főtitkára, az NSZEP IX. kongresszusán elhangzott beszédében megállapította, hogy túlélte magát az a tézis, amely szerint „nyitva kell tartani a német kérdést". „A szocialista forrada-

[8] A Szocialista Internacionálé elméletének és politikájának evolúciója. *Béke és Szocializmus*, 1975. 9. sz. 75. old.

[9] Aktionsprogramm der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands, beschlossen auf dem Parteitag in Dortmund 1952 und erweitert auf dem Parteitag in Berlin 1954. A következő gyűjteményben: Programmatische Dokumente der deutschen Sozialdemokratie. 308. old.

lom és a szocialista társadalom építése következtében az NDK-ban minőségileg megváltoztak a nemzeti élet alapjai, tartalma, formái. Az NDK-nak a munkásosztály vezette népe a történelmi fejlődés uralkodó tendenciájával összhangban felépítette a szocializmust, és ezzel megvalósította a társadalmi-gazdasági, állami és nemzeti önrendelkezésre való jogát."[10]

A kommunistaellenes rágalmakat általában és kivált a szovjetellenes rágalmakat nemcsak arra használják föl, hogy gyöngítsék a kommunisták hatását a dolgozókra, hanem arra is, hogy lejárassák a haladó erőket, amelyek mélyreható társadalmi reformokat követelnek és a szocialista országokat az NSZK-ban felépítendő új rend példaképeinek kezdik tekinteni. A jobboldali szociáldemokraták, abból a hazug állításból kiindulva, hogy ezek az erők „erőszakos fordulatot" akarnak végrehajtani, be akarják vezetni a „totalitárius szocializmust" stb., ellenséges kampányt indítottak ellenük. Mi több, az SPD vezetősége megtiltja a kommunista párttal és más haladó szervezetekkel való együttműködés minden formáját. Az SPD azon tagjait, akik a kommunistákkal együtt a dolgozók jogainak védelmére kelnek, kizárják a pártból. 1972 elején az NSZK hatóságai a szociáldemokrata politikusok tevékeny részvételével határozatot hoztak azon személyek állami alkalmazásának (beleértve a tanintézeteket) megtiltásáról, amelyek úgynevezett alkotmányellenes tevékenységgel gyanúsíthatók. A határozat a kommunisták ellen irányul, nem pedig azok ellen, akik valóban megsértik az ország törvényeit. Célja az, hogy teljesen kizárják a kommunistákat az NSZK társadalmi-politikai életéből, elszigeteljék a pártot a dolgozóktól. Éppen a foglalkoztatási tilalmakban mutatkozik meg szemléletesen, milyen szoros kapcsolat van az antikommunista ideológia és az

[10] *Neues Deutschland*, 1976. május 19.

állammonopolista kapitalizmus gyakorlata között. Az állammonopolista kapitalizmust adott esetben a jobboldali szociáldemokrácia képviseli. A jobboldali irányzatú szociáldemokrata politikusok, meghamisítva a kommunista párt politikai céljait, nem demokratikus „totalitárius" rendszerként tüntetik fel a szocializmust, amelyért a párt küzd. A Német Kommunista Párt (NKP) és az SZKP nemzetközi együttműködése és barátsága ürügyet szolgáltat arra, hogy az NKP-t önállótlansággal, a nemzeti érdekek elárulásával vádolják. Így hát a belpolitikai harc kérdéseiben is a szovjetellenesség az alapja a szociáldemokrata kommunistaellenességnek.

A szociáldemokrata párt néhány aktív teoretikusa, kifogásokat emelve az NSZDP szociálpolitikájának több kérdésével kapcsolatban, durva támadásokat intéz a Szovjetunió és a többi szocialista ország ellen, hogy megnyerje a szocialista rendszert kritikus szemmel néző ifjú szocialisták bizalmát. Hogy ellensúlyozzák a szocialista világrendszer vívmányainak egyre növekvő hatását, az úgynevezett harmadik útért, a „demokratikus szocializmusért" mint az égető társadalmi problémák egyetlen lehetséges megoldásáért síkraszállva, J. Steffen és mások azt állítják, hogy a Szovjetunióban és a szocialista közösség más országaiban „egy demokratikusan nem jóváhagyott és nem ellenőrizhető elit" uralkodik, a „humánus perspektívát" feláldozzák „a termelőerők teljesen céltalanul fejlesztésének", a munkásság, akár a kapitalizmusban, „egy felső réteg kizsákmányolásának tárgya", „a proletariátus fölött a párt diktatúrát gyakorol", fennmaradt a kizsákmányolás stb.[11] Ezzel az egész szabványosított kommunistaellenes érveléssel állandóan operálnak a jobboldali szociáldemokraták. Von

[11] Lásd *J. Steffen:* Strukturelle Revolution. Hamburg 1974. 297., 76., 163., 318., 328. old.

Oertzen „Tézisei"-ben könnyeket ont, amiért „egy kiváltságos kisebbség kizsákmányolja, elnyomja, megfosztja szellemi önállóságától a tömegeket"[12] a szocialista országokban, és igyekszik bebizonyítani, hogy ez óhatatlan következménye a szocializmusra való „idő előtti", a gazdasági fejlődéssel nem összehangolt átmenetnek. Ámde a rágalmazó kijelentéseket a szerzők természetesen nem támasztják alá meggyőző tényekkel.

A kommunistaellenes rágalmazó kirohanások abban az állításban összegeződnek, hogy a kommunizmus nem jobb, hanem még rosszabb, mint a kapitalizmus, s mindkét rendszer „elvileg hibás", ennélfogva az SPD jobboldali vezetőinek az a feladatuk, hogy kidolgozzák egy olyan társadalom koncepcióját, amely mindkét rendszert felülmúlja. Ám ezt a feladatot csak a jövőben lehet végrehajtani, mivel Marx – amint ezt a „teoretikus" Steffen „A gothai program kritikája" megjelenésének századik évfordulója küszöbén kinyilatkoztatta – nem hagyta ránk „a szocializmus pozitív képét", Lenin pedig csak „kísérleteket végzett"[13]. Ennélfogva, Steffen véleménye szerint, hiábavaló és értelmetlen dolog, hogy baloldali szociáldemokraták a marxizmus–leninizmussal foglalkozzanak. Ez a megállapítás teljesen megfelel a jobboldali szociáldemokraták törekvéseinek, akik mindenképpen igyekeznek meggátolni, hogy közeledjenek a marxizmus–leninizmushoz azok az erők, amelyek az NSZK-ban érdekeltek az igazi társadalmi változásokban. Steffenhez hasonlóan von Oertzen is, Glotz is vitatják egy antimonopolista demokrácia létrehozásának lehetőségét, és igyekeznek a munkásosztálynak ilyen egységes antimonopolista szövetségben részt vevő potenciális szövetségeseit a

[12] *P. von Oertzen:* Thesen zur Strategie und Taktik des Demokratischen Sozialismus in der Bundesrepublik Deutschland. *Die neue Gesellschaft,* Bonn–Godesberg 1974. január. 77. old.

[13] *P. von Oertzen:* ugyanott, 321., 173., 262. old.

következő alternatívával elriasztani: vagy a reakció győzelme és fasiszta diktatúra, vagy proletárdiktatúra – Kautsky szellemében hagyományosan úgy értelmezve, mint törvénytelenség, az önkény antidemokratikus uralma. Glotz véleménye szerint csak azok segíthetik a fennálló demokráciák, vagyis a polgári demokrácia „megóvását", akik – mint a jobboldali szociáldemokraták – nem törnek a nagymonopóliumok tulajdona ellen.[14]

Ezek a nyilvánvalóan az állammonopolista kapitalizmus fennálló rendszerének megőrzését célzó manőverek csak egyet bizonyítanak: a jobboldali szociáldemokraták képtelenek elméletileg megalapozni a reformista politika fenntartására irányuló orientációjukat és ezért kénytelenek kommunistaellenességhez és szovjetellenességhez folyamodni. Ezáltal nagy szolgálatot tesznek a monopoltőkés burzsoáziának, amely most kiváltképpen érdekelt abban, hogy politikailag és ideológiailag dezorientálja a munkásosztályt, megfossza az antimonopolista és szocialista alternatívától.[15]

A szovjetellenesség és a kommunistaellenesség, a „szovjet fenyegetésről" szóló koholmány arra szolgál a nemzetközi enyhüléssel szembeforduló jobboldali szociáldemokrata teoretikusoknak és politikusoknak, hogy az NSZK dolgozói előtt igazolják a Bundeswehr fegyverkezésére és a NATO erősítésére fordított óriási költségeket. Ezt a hamis érvet meggyőző erővel leplezte le az SZKP XXV. kongresszusának szónoki emelvényéről Leonyid Brezsnyev: „A fegyverkezési hajsza híveinek fő módszere az úgynevezett szovjet veszély bizonygatása. Erre hivatkoznak akkor, amikor el kell fogadtatni a korábbinál na-

[14] Lásd *Peter Glotz:* Der Weg der Sozialdemokratie. Der historische Aufstieg des Reformismus. Bécs–München–Zürich 1975. 36. és köv. oldalak, 48. és köv. oldalak, 139. old.

[15] Lásd *Herbert Mies:* Zu einigen Grundfragen der gesellschaftlichen Alternative der IKP. *Einheit,* 1977. 3. füz. 300. old.

gyobb katonai költségvetést, miközben lefaragják a szociális előirányzatokat, továbbá akkor is, amikor új tömegpusztító fegyvereket fejlesztenek ki, s amikor megkísérlik igazolni a NATO katonai aktivitását. Valójában persze semmiféle szovjet veszély nem fenyegeti sem a Nyugatot, sem a Keletet. Ez elejétől végig szemenszedett hazugság. A Szovjetunió nem készül senkinek a megtámadására. Nincs szüksége háborúra. Nem emeli katonai költségvetését, másrészt viszont a népjólét fokozását szolgáló kiadásokat nem csökkenti, hanem szüntelenül növeli. Országunk következetesen és megingathatatlanul küzd a békéért, újra meg újra konkrét javaslatokat terjeszt elő a fegyverzet csökkentésére, a leszerelés előmozdítására."[16]

A nemzetközi küzdőtéren megváltoztak az erőviszonyok a béke és a szocializmus javára, a Szovjetunió következetes és békeszerető politikája pedig óriási hatással van az egész világ közvéleményére. Ez arra késztette a tőkésállamokat, hogy a békés egymás mellett élés elvei alapján rendezzék kapcsolataikat a szocialista országokkal. Az NSZK-ban ezt a realisztikusabb külpolitikai álláspontra való áttérést a SPD/FDP kormány hajtotta végre. Ámde az új, rugalmasabb külpolitikára való áttérés nem jelentette azt, hogy az SZDP jobboldali vezetői lemondtak szovjetellenes és kommunistaellenes stratégiai céljaikról. Tudatában lévén annak, hogy aki most a nemzetközi enyhülést nyíltan ellenzi, az lejáratja magát a dolgozók szemében, a szociáldemokrácia kommunistaellenes ideológusai és politikusai taktikát változtatnak, megkísérlik felhasználni a nemzetközi élet új jelenségeit, a kapitalizmus és a szocializmus „konvergenciája", a szocializmus „erózióját" rég kudarcot vallott koncepcióinak megvalósítására.

Az első szakaszt a stratégiai cél elérésének útján a jobbol-

[16] Az SZKP XXV. kongresszusa. 29 .old.

dali szociáldemokraták elképzelései szerint, egy olyan szociáldemokrata Nyugat-Európa megteremtése jelentené, amely alternatívát kínálna a valóságos szocializmussal szemben és ideológiai befolyással lenne ez utóbbira avégett, hogy antiszocialista tendenciákat hívjanak életre az NDK-ban és más európai szocialista országokban, köztük a Szovjetunióban is. A kommunizmusnak a rugalmas kommunistaellenesség segítségével belülről való bomlasztására irányuló kísérletekre jellemző Willy Brandtnak, az NSZDP elnökének az a kijelentése, hogy kész „információs kapcsolatokat" létesíteni még a nyugat-európai kommunista pártokkal is, az NKP kivételével, amennyiben azokban az ideológiai változások jelei észlelhetők. Abban az interjúban, amelyet Willy Brandt a „Die Spiegel" című hetilapnak a szocialisták helsingöri találkozója után adott, különös hangsúlyt kapott az, hogy az NKP elleni harc tovább folyik, hogy nem fog létrejönni semmiféle együttműködés más nyugat-európai kommunista pártokkal, de lesznek „információs kapcsolatok" azoknak az országoknak a kommunistáival, amelyekben ez utóbbiak különösen erős politikai tényezőt jelentenek.[17] Ilyenformán egyrészt fennáll az a törekvés, hogy ellensúlyozzák azt a „veszélyt", hogy az NSZK-ban a szociáldemokraták és a kommunisták egyesülnek elsősorban a vállalatokon belüli közös akciókra, másrészt az a törekvés, hogy utat nyissanak a kapcsolatok felvételére azokkal a kommunista pártokkal, amelyeket a jobboldali szociáldemokrata vezetők kiszemeltek ideológiai ráhatási kísérleteik céljaira. Ilyen értelemben nyilatkozott Helmut Schmidt és Vetter, a Németországi Szabad Szakszervezetek Egyesülésének elnöke is.[18] Ezért joggal feltételezhető, hogy azt az elvi értékelést, ame-

[17] Lásd *Der Spiegel*, 1976. 5. sz.
[18] Lásd *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 1976. febr. 4.

lyet Erich Honecker, a NSZEP Központi Bizottságának főtitkára 1973 küszöbén a jobboldali szociáldemokraták politikai és ideológiai koncepcióiról adott, teljes mértékben érvényben marad. „... Külpolitikájukban – állapította meg Erich Honecker – realisztikusabban és rugalmasabban reagálnak a világ megváltozott erőviszonyaira, mint elődeik az NSZK kormányában, hiszen társadalmi-politikai és ideológiai koncepcióikban lényegileg mi sem változott. Nézeteiket és tetteiket ebben a vonatkozásban kétségkívül burzsoá elvek diktálják."[19] A realista külpolitikára való áttérés megkövetelte a szociáldemokratáktól a szovjetellenesség és a rágalmazás régebbi módszereinek revízióját. A „szovjet fenyegetésre" vonatkozó régi koholmány terjesztése összeegyeztethetetlennek bizonyult azzal, hogy az NSZK a Szovjetunióval és a többi európai szocialista országgal normális, valamennyi fél érdekeit szem előtt tartó kapcsolatokat létesítsen. A szociáldemokrata vezetők arra kényszerültek, hogy elismerjék a Szovjetunió békeszerető külpolitikájának becsületességét és őszinteségét. Helmut Schmidt kijelentette, hogy a Szovjetunió őszintén érdekelt a leszerelésben és az európai biztonsági értekezlet összehívásában.[20] Egon Bahr a „Der Spiegel" című folyóiratnak adott interjújában kijelentette, a Szovjetunió bebizonyította, „hogy enyhülést akar Európában"[21].

Az NSZK-ban az enyhülést ellenző erőkkel, főként a CDU/CSU reakciós politikusaival vívott harc arra kényszerítette a jobboldali szociáldemokrata vezetőket, hogy nyíltan beismer-

[19] *Erich Honecker:* Die Rolle der Arbeiterklasse und ihrer Partei in der sozialistischen Gesellschaft. Dietz Verlag Berlin 1974. 284. old.

[20] Lásd *H. Schmidt:* Verbesserung und Modifizierung wird finanziert. *Sozialdemokratische Sicherheitspolitik,* Bonn 1971. 7. sz.

[21] *E. Bahr:* Moskau bewies, dass es Entspannung will. *Der Spiegel,* 1971. 8. sz.

jék a „szovjet fenyegetésről" szóló tézis rágalmazó voltát. A szocialista országokkal való kapcsolatok normalizálódása, a helsinki értekezleten való részvétel és az SPD/FDP kormány pozitív hozzájárulása ehhez a konferenciához megmutatta, hogy a szociáldemokraták képesek voltak leküzdeni ideológiai előítéleteiket, amelyeket hosszú éveken át plántáltak beléjük a Schumacher és az Ollenhauer típusú jobboldali vezetők. Ez utóbbiak igyekeztek meggátolni, hogy az NSZDP józanul tekintsen az NSZK nemzetközi helyzetére, mindenekelőtt a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal való kapcsolatára.

A helsinki értekezletet követő fejlődés azonban megmutatta, hogy a nemzetközi enyhülés és együttműködés elveit támadó szélsőséges reakció erői által kifejtett nyomás megmutatkozik Bonn kormánypolitikájának bizonyos területein. Az enyhüléssel szemben álló NSZK-beli erők részéről fenyegető veszélyre felhívta a figyelmet az SZKP XXV. kongresszusa: „Az NSZK-ban például a szocialista országokkal való kapcsolatok normalizálását célzó politikát azok a jobboldali erők támadják, amelyek lényegében revansista álláspontot foglalnak el. Nyomásuk szemmel láthatóan megmutatkozik a bonni kormánypolitika bizonyos vonásaiban is. A nyugati országok tömegtájékoztatási eszközeinek jelentékeny része nemcsak hogy nem segíti a kölcsönös bizalom és a nemzetközi együttműködés erősítését, hanem ellenkezőleg: bizalmatlanságot és ellenséges hangulatot szít a szocialista országokkal szemben."[22] A szovjet kormány 1976. május 22-i nyilatkozatában szintén felhívja a figyelmet az NSZK bizonyos köreinek arra a próbálkozására, hogy semmivé tegyék mindazt a pozitívumot, ami az utóbbi időben a szovjet–nyugatnémet kapcsolatok terén el-

[22] Az SZKP XXV. kongresszusa. 25–26. old.

könyvelhető volt, „nem hagynak fel az olyan próbálkozásokkal, hogy vitákat kényszerítsenek ki az NSZK »keleti politikájának« értelméről és céljairól, az enyhülés problémáinak, a mai nemzetközi fejlődés döntő fontosságú kérdéseinek megközelítéséről. A vélemények közötti vízválasztó itt nem mindig és nem mindenben egyezik meg a politikai pártok között húzódó határvonalakkal."[23]

A jobboldali szociáldemokrata vezetők nemcsak hogy nem szállnak szembe az enyhülés ellenfeleinek rágalmazó szovjetellenes kirohanásaival, hanem ellenkezőleg, egyesek közülük e konzervatív erők kedvéért ideológiai engedményeket tesznek, lényegében összefogva a konfrontáció és az ellenségeskedés politikájának híveivel. Így Georg Leber, az NSZK honvédelmi minisztere, az NSZDP tagja jóval az európai biztonsági és együttműködési konferencia záró szakasza előtt kijelentette, hogy a Szovjetunió „expanziós politikát" folytat, és hogy „a Varsói Szerződés részéről Nyugat-Európát . . . az enyhülési politika ellenére továbbra is háborús veszély fogja fenyegetni"[24]. S röviddel a helsinki értekezlet után Georg Leber, homlokegyenest ellentétben a záróokmány szellemével és betűjével, ismét síkraszállt a katonai erő demonstrálása mellett a Szovjetunióval és más szocialista országokkal szemben.[25]

Bár a szociáldemokraták a Schmidt-kormány 1976. december 16-i nyilatkozatában fogadkoztak, hogy a kormány kész tevékenyen és építő szellemben együttműködni az enyhülés, az európai katonai konfrontáció kiküszöbölése érdekében, főképp a fegyveres erők és a fegyverzet csökkentéséről folyó bécsi tárgyalások keretei között, ezzel nyilvánvaló ellentétben áll állás-

[23] *Pravda*, 1978. május 22.

[24] *G. Leber:* Rede auf der „Europa-Tagung des Konrad Adenauer-Informationsamtes der Bundesregierung". Bonn 1975. 72. sz.

[25] Lásd *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 1975. október 6.

foglalásuk az enyhülés ellenfeleinek azzal a tételével kapcsolatban, hogy a szocialista országok és kivált a Szovjetunió túlságosan fel vannak fegyverkezve, s az a követelésük, hogy a NATO-t tovább erősítsék és a Bundeswehr létszámát növeljék.[26]

Teljesen alaptalan az az állítás – miként azt Leonyid Brezsnyev tulai beszédében hangsúlyozta –, hogy a közép-európai fegyveres erők „nem egyenértékűek". Ez csak a NATO-nak szolgálhat nyomós érvként a fegyverzet csökkentéséről folyó tárgyalásokon és ürügyként a leszerelési kérdések obstrukciójának a politikájához.

Végső soron a jobboldali szociáldemokraták – tudatosan avagy sem, közvetlenül vagy közvetve – azt a tézist támogatják, hogy az imperializmusnak az utóbbi években szenvedett összes balsikere és veresége a békés egymás mellett élés politikájának következménye. Így például Egon Bahr és Richard Löwenthal véleménye szerint a nyugat-európai kommunista pártok növekvő befolyása, az MPLA angolai győzelme, az Egyesült Államok vietnami veresége, a nyugati államok elszigetelődése az ENSZ-ben, sőt a kapitalizmus mélyreható válsága nem egyéb, mint az enyhülési politika következménye.[27]

Természetesen – miként ezt az európai kommunista és munkáspártok képviselői Berlinben egyhangúlag kijelentették – a kommunisták nem titkolják, hogy véleményük szerint az enyhülési politika „kedvező feltételeket teremt az államok teljes függetlenségéhez és önálló fejlődéséhez és elősegíti a népek harcát a gazdasági és társadalmi haladásért"[28].

[26] Lásd Deutscher Bundestag. Gyorsírásos beszámoló. 5. ülés. Bonn 1976. december 16. csütörtök. Bonner Universitäts-Druckerei. 47. old.

[27] Lásd *Die Zeit*, 1976. május 26. és április 9.

[28] Az európai kommunista és munkáspártok konferenciája. Berlin, 1976. június 29–30. 247. old.

Ha a jobboldali szociáldemokraták most más nézetet vallanak és az enyhülési politikára úgy tekintenek, mint amely a legalkalmasabb feltételeket teremti meg a szocializmus és világszerte növekvő befolyása elleni harchoz, akkor ebből könnyűszerrel vonható le olyan következtetés, amely csak bátoríthatja az enyhülés ellenségeit, akik azt panaszolják, hogy az enyhülési politika csupán vereségeket fog hozni az imperializmusra. De ha a jobboldali szociáldemokraták olyan messzire mennek kompromisszumaikban, hogy maguk keresik az okozati összefüggést az imperializmus balsikerei és az enyhülési politika között, akkor fölvetődik az a kérdés, szükségük van-e az ilyen politikára, vagy készek támogatni azokat az erőket, amelyek az enyhülési politika folytatásának feltételeként azt a követelést szabják a Szovjetuniónak, hogy lemond a proletár internacionalizmusról, és ragaszkodnak a status quo megőrzésének garanciáihoz. A történelem számtalanszor megcáfolta azt a hazugságot, hogy a világon minden forradalmi megmozdulásban mindenekelőtt a Szovjetunió fondorlatait kell látni. Az új helyzetnek megfelelően ezt a hazug állítást olyképpen módosítják, hogy a Szovjetunió a békés egymás mellett élés politikáját felhasználja arra, hogy a nyugati országokban aláássa a társadalmi rendszert.

Az olyan kijelentések, amilyeneket Georg Leber tett, az európai enyhülési tendenciák ellen hatnak, holott az SDP/FDP-kormány ezek erősítésére kötelezte magát, amikor egyezményeket írt alá a szocialista államokkal és aláírta a helsinki értekezlet záróokmányát. Az ilyen kijelentések közvetlen támogatást nyújtanak a CDU/CSU-ban azoknak az erőknek, amelyek ellenzik az enyhülési politikát, igyekeznek megkérdőjelezni a békés egymás mellett élés európai perspektíváit, „kemény" magatartást követelnek a szocialista országokkal szemben, különféle nehézségek keletkezésére spekulálnak annak bebizo-

nyítása végett, hogy az enyhülési politika zsákutcába visz. A jobboldali szociáldemokrata vezetőknek a szóban forgó kérdésekben tanúsított következetlensége oda vezethet, hogy kétségbe vonják az SPD külpolitikai irányvonalának helyességét, márpedig ez az irányvonal volt az egyik legfontosabb tényezője az utóbbi években az SPD által a Bundestag-választásokon elért sikernek.

A szovjetellenesség bármiféle megnyilvánulásaival szemben tanúsított elnéző magatartás jelentős kárt okoz az enyhülési politikának, amely megfelel valamennyi európai nép érdekeinek, s amelynek sikeréhez Nyugaton a legkülönbözőbb politikai pártok járultak hozzá. Ebből kiindulva az SPD egyre több tagja száll szembe az enyhüléssel szemben álló tendenciákkal, amelyek különösen az SDP/FDP-kormány katonai politikájában nyilvánulnak meg.[29]

A nemzetközi enyhülésnek az SPD/FDP-kormány által folytatott politikájára nézve ártalmas az is, hogy megkülönböztetést alkalmaznak a kommunistákkal és más haladó szervezetek tagjaival szemben; az alkotmányt megsértve megtagadják tőlük azt a jogot, hogy társadalmi funkciókat töltsenek be és hogy bizonyos szakmákkal foglalkozzanak. Ezzel az NSZDP jobboldali vezetői megfosztják magukat a legszilárdabb támasztól, a legmegbízhatóbb szövetségestől az enyhülési politika folytatásáért vívott harcban. Ennek a politikának a valóra válásához létre kell hozni mindazokat a politikai erőknek a szövetségét, amelyek érdekeltek a béke ügyének előmozdításában és az NSZK legagresszívabb monopoltőkés erőinek elszigetelésében. Az SPD/FDP vezetősége csak ezekkel az erőkkel – s köztük elsősorban a kommunistákkal – szövetségben harcolhat sikerrel a békés egymás mellett élés elveit elismerő rea-

[29] Lásd *Neues Deutschland*, 1975. június 10.

lista külpolitikáért. Mint azt az NKP 1971. évi düsseldorfi kongresszusának kiáltványa megállapította, az NSZDP vezetői antikommunizmusukkal megbontják a demokratikus erőket, ahelyett hogy egyesülnének velük a jobboldal elleni harcra.[30]

A helsinki értekezlet után ismét felszított szovjetellenes rágalmazó hadjárat szintén ellentmond az értekezlet szellemének és határozatainak. Ezek a határozatok helyes tájékoztatást követelnek más országok életéről az európai népek közötti bizalom megszilárdítása érdekében, és megtiltják, hogy rágalmakat terjesszenek és ideológiai diverziókat folytassanak. „Teljesen tudatában vagyunk annak – mutatott rá ezzel kapcsolatban Edward Gierek –, hogy a különböző rendszerű országok békés egymás mellett élése nem szünteti meg az ideológiai harcot. Az eszmék, vélemények, nézetek párharca most is folyik, ezután is folytatódni fog. Ez azonban nem jelenti azt, hogy helyeseljük az úgynevezett lélektani hadviselést, a legnagyobb nemzetközi feszültség időszakának maradványait. Az akkori időkben kifejtett és a szélsőséges antikommunista központoktól támogatott ideológiai és politikai felforgató tevékenység nem egyeztethető össze a békés egymás mellett élés elveivel."[31]

Az SPD legutóbbi programdokumentuma, „Az SPD 1975–1985. évi gazdasági-politikai orientációjának tervezete" azt bizonyítja, hogy a jobboldali szociáldemokraták nem remélik, hogy megbirkózhatnak belpolitikai nehézségeikkel, ha nem veszik igénybe az antikommunizmus szolgálatait. A jobboldali szociáldemokraták azt tartják – amint ezt az NSZK-beli marxisták–leninisták helyesen megállapították –, hogy „a Szovjetségi Köztársaság társadalmának bármely komoly elemzéséről

[30] Lásd *Unsere Zeit*, 1971. december 4.

[31] *E. Gierek:* Az európai béke Magna Chartája. *Béke és Szocializmus*, 1975. 10. sz. 7–8. old.

való lemondást és azt, hogy nincs semmiféle, valamelyest is konkrét antikapitalista alternatíva, el lehet leplezni a szocialista országok társadalmi fejlődésének hallatlanul torz, az ádáz ellenségesség diktálta ábrázolásával"[32].

Ámde az efféle manőverek nem fognak sikert hozni szerzőiknek. Aki tudatosan figyelmen kívül hagyja az állammonopolista kapitalizmus NSZK-beli mély válságának igazi okait, szemet huny valamennyi baja fölött, aki igyekszik a munkásosztály és az antimonopolista erők akcióegységét a szovjetellenesség és a kommunistaellenesség terjesztése útján meghiúsítani, aki igyekszik meggátolni, hogy a szocialista országokkal való békés egymás mellett élés nyomán a nyugatnémet munkások új, baráti módon közeledjenek a Szovjetunióhoz és az NDK-hoz, az elveszti választóinak bizalmát és nem tudja feltartóztatni a belpolitikában a tekintélyuralmi formákra, a külpolitikában pedig az erőpolitika felújítására törekvő konzervatív erők offenzíváját.

Az NSZK szociáldemokrata kormányának realista külpolitikája csak akkor érhet el tartós eredményt, ha a kormány az enyhüléssel szemben álló erők offenzíváját ellensúlyozva az egyesült munkásosztály erejére fog támaszkodni. Ennek feltétele az NSZK munkásmozgalmában bekövetkezett szakadás leküzdése. Amint azt az európai tőkésországok kommunista pártjainak 1974 januárjában tartott brüsszeli konferenciája politikai nyilatkozatában hangsúlyozta, a kommunisták bármikor készek a szociáldemokratákkal együtt „közös akciókat kezdeni olyan célok érdekében, amelyek megfelelnek a dolgozók lét-

[32] Der SPD-Orientierungsrahmen '85. Analyse und Kommentar zum zweiten Entwurf des SPD-Parteivorstandes eines ökonomisch-politischen Orientierungsrahmens für die Jahre 1975–1985 (OR. 85). Verfasst von einer Arbeitsgruppe des Instituts für Marxistische Studien und Forschungen. Majna-Frankfurt, 1975. 18. old.

fontosságú érdekeinek és az európai biztonság és együttműködés érdekeinek"[33].

Az európai kommunista és munkáspártok 1976. évi berlini értekezletének részvevői hangsúlyozták, hogy „a munkásosztály és valamennyi dolgozó létérdekei megkövetelik azoknak az akadályoknak a leküzdését, amelyek az együttműködés útjában állnak és nehezítik a dolgozó tömegeknek a monopoltőke ellen, a reakciós és konzervatív erők elleni harcát"[34].

E nyilatkozat szellemével összhangban a Német Kommunista Párt a kommunisták és a szociáldemokraták széles körű akcióegységének létrehozása mellett száll síkra. „Olyan átfogó demokratikus szövetség megteremtésén fáradozunk – mondotta Herbert Mies –, amely képes meghiúsítani azoknak a reakciós erőknek a fondorlatait, amelyek fékezni próbálják a nemzetközi enyhülés folyamatát, az országban pedig meg akarják nyirbálni a demokratikus szabadságjogokat."[35] Ámde a jobboldali szociáldemokrata vezetők az NSZK-ban mindeddig semmiféle készséget sem mutattak a Német Kommunista Párttal való érintkezés felvételére. Ellenkezőleg, minden erejükkel azon vannak, hogy ellensúlyozzák más európai tőkésországokban a két párt együttműködésére mutató tendenciát.

A munkásosztály szakadásának leküzdése útján a fő akadály a jobboldali szociáldemokrata vezetők kommunistaellenessége és szovjetellenessége. Ezért a harc ez ellen a munkásmozgalom érdekeinek mélységesen ellentmondó ideológia ellen időszerű feladata marad valamennyi kommunistának, az összes antiimperialista erőknek.

[33] *Neues Deutschland*, 1974. február 1.

[34] Az európai kommunista és munkáspártok konferenciája. Berlin, 1976. június 29–30. 249. old.

[35] *H. Mies:* Az NSZK kommunistái a népnek védelmezői. *Béke és Szocializmus*, 1976. 2. sz. 27. old.

A szovjetellenesség a trockisták fő fegyvere

A szovjetellenes propaganda eszköztárában mindig fontos szerepet kapott a trockizmus, a nemzetközi kommunista mozgalommal, az SZKP és a Szovjetunió politikájával szemben mélységesen ellenséges antileninista politikai áramlat.

A mai trockisták eszmei vezére, Trockij már a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat követő első esztendőkben, amikor vezető tisztségeket töltött be a szovjet államban, olyan nézeteket hangoztatott és olyan politikai gyakorlatot követett, amelyek ártottak a fiatal munkásállamnak. Abból kiindulva, hogy a proletárdiktatúra Oroszországban csak az esetben tarthatja meg hatalmát, ha a forradalom más európai országokban is győz, Trockij 1918-ban a Németországgal kötendő béke kérdésében a tárgyalások meghiúsításának, a Lenin által a szovjethatalom szempontjából létfontosságúnak tartott békeszerződés szabotálásának kalandorpolitikáját folytatta. De a legélesebb nézeteltérések a párt többsége és Trockij között akkor kezdődtek, amikor az ország hozzálátott a békés szocialista építéshez. Ezek a nézeteltérések, amelyek végül is Trockij politikai platformjának teljes vereségével és Trockijnak a kommunista pártból való kizárásával végződtek, a legvilágosabban a kulcskérdésben nyilvánultak meg, nevezetesen abban, hogy felépíthető-e a szocializmus egy országban. Az e kérdésre adott

választnak elvi fontossága volt nemcsak Szovjet-Oroszország, hanem az egész világforradalmi mozgalom szempontjából.

Trockij és követői azt állították, hogy az októberi forradalom nem „igazi proletárforradalom" és szerepe csak abban áll, hogy lökést adjon a nyugati országok szocialista forradalmaihoz. Ha pedig a világforradalom késlekedik, akkor az oroszországi forradalom kudarcra van kárhoztatva. Az ország gazdasági elmaradottsága miatt a szocializmus építése a Szovjetunióban csak akkor lehetséges, ha a nyugati országok győztes forradalmi mozgalmai azonnali segítséget nyújtanak az orosz forradalomnak. A „permanens forradalom" trockista elmélete semmibe vette a forradalom belső mozgatóerőit, lekicsinyelte a munkásosztály forradalmi lehetőségeit, és arra ösztönözte a pártot, hogy kívülről adjon lökést más országok forradalmainak.

A kapitalista rendszer időleges stabilizálódásának viszonyai között a „permanens forradalom" trockiji elmélete a gyakorlatban azt jelentette volna, hogy kárt szenved az egész világforradalmi folyamat, kiéleződik a nemzetközi helyzet. Tehát az imperializmus kezére játszó végzetes kalandorpolitikát jelentette.

Trockij „forradalmi" nézeteit és célkitűzéseit erélyesen visszautasította az egész kommunista világmozgalom, amely azt tartotta, hogy az adott feltételek között a fő internacionalista kötelesség a szovjet hatalom megvédése, az egész forradalmi mozgalom bázisát jelentő első szocialista ország pozíciójának megszilárdítása.

A szocializmus eredményes építése érdekében a bolsevik pártnak olyan gazdaságpolitikát kellett kidolgoznia, amely megfelel a nagy paraszti tömegek érdekeinek, erősíti a munkás-paraszt szövetséget. A trockisták viszont egészen más taktikát javasoltak: olyan gazdasági és pénzügyi rendszabályokat,

amelyek megbontották volna a munkásosztály és a parasztság szövetségét. A feszült nemzetközi és belpolitikai helyzet a demokratikus centralizmus alapján felépített egységes párt létrehozását követelte. A trockisták mást akartak: nemcsak eszmeileg, hanem szervezetileg is alá akarták ásni a pártot, síkraszálltak a frakciózás szabadsága mellett, igyekeztek a pártvezetés ellen fordítani az egyszerű párttagokat, később pedig kifejezetten pártellenes akciókhoz folyamodtak.

Kudarcra volt ítélve a trockisták nemzetközi politikája is. Álforradalmi jelszavakkal igyekeztek aláásni a tőkésországokban kibontakozó egységfront-politikát, a gyarmati és félgyarmati országokban pedig a nemzeti burzsoáziával való szövetséget.

A párt 1924-ben tartott XIII. kongresszusa, majd az 1925-ben tartott XIV. kongresszusa elítélte a trockizmust mint a marxizmustól való kispolgári elhajlást, mint a leninizmus revízióját. 1927-ben Torckijt és követőit kizárták a pártból.

A trockizmus azért szenvedett vereséget a Szovjetunióban, mert a szocializmus építésével megváltozott az a társadalmi talaj, amelyből a kispolgári áramlatok kisarjadhattak. Uralkodóvá lettek a szocialista termelési viszonyok, megvalósult a mezőgazdaság teljes kollektivizálása, felszámolták a kizsákmányoló osztályokat és új értelmiség született. A szocializmus építésének eredményeként megerősödött a szovjet nép erkölcsi-politikai egysége. Mindez megszüntette a kispolgári nézetek terjedésének lehetőségét.

Trockij, miután illegális szovjetellenes tevékenység miatt száműzték az országból, tovább folytatta rágalmazó hadjáratát. 1938-ban az ő kezdeményezésére, kifejezetten szovjetellenes céllal megalakult a IV. Internacionálé, amelybe a kommunista pártok különféle renegátjai léptek be.

Amikor a Szovjetunió és a többi kommunista párt, előre

látva a fasiszta agresszió veszélyét, a világ összes antifasiszta, demokratikus erőinek összefogását hirdette, Trockij ezt „ostobaságnak" tartotta. A második világháború éveiben pedig a trockisták ellenezték az antifasiszta ellenállási mozgalmakat, mi több, a fasiszta megszállók elleni nemzeti felszabadító harcot a proletár internacionalizmussal összeegyeztethetetlennek tartották. A IV. Internacionálé által a második világháború elején kiadott „Ellenzéki bulletin" ezt írta: „A hazafiság – hamis jelszó . . ., az antifasiszta megmozdulások nem egyebek csalásnál." Ami az antifasiszta koalíciót illeti, a trockisták azt tartották, hogy ez „szemben áll a világforradalom érdekeivel". A IV. Internacionálé által 1941-ben elfogadott kiáltvány elvetette a fasizmus elleni együttes akciót. Sőt, amikor 1943-ban a világ haladó erői a második front megnyitását követelték a nyugati hatalmaktól, a IV. Internacionálé felhívást tett közzé, amelyben azt állította, hogy a második front megnyitása „tönkre fogja tenni a forradalmi harcot Európában".

A trockista csoportok tehát szembekerültek az egész emberiség haladó antifasiszta erőivel. Természetes, hogy elvesztették azt a csekély tömegbefolyást is, amivel rendelkeztek, és szervezeteik a háború végére teljesen szétzilálódtak.

A második világháború befejezése után a trockisták megkísérelték rendezni soraikat. Úgynevezett „internacionáléjuk" azonban hamarosan, 1952-ben szétesett. Először két csoportra szakadt: az egyik azt vallotta, hogy nincs szükség külön trockista szervezetekre, hanem a meglevő munkásszervezetekben és kommunista pártokban kell bomlasztó munkát végezni; a másik csoport fontosnak tartotta az önálló trockista szervezetek építését. Azóta tovább folytatódott a bomlás, a trockisták számos csoportra és szekcióra estek szét, amelyek közül mindegyik magát nevezi „IV. Internacionálénak", „igazi trockistának" és a többit „a trockizmus árulójának". Valamennyi troc-

kista csoport azonban egyben megegyezik: a szovjetellenességben. A burzsoá propaganda természetesen felhasználja a trockisták szovjetellenes „érveit", amelyek sok esetben felülmúlják a legdühödtebb antikommunista rágalmakat.

A hatvanas évek végén a trockista szervezetek számos tőkésországban aktivizálódtak. Szervezeteket, pártokat hoztak létre Nyugat-Európa és Latin-Amerika több országában, kongresszusokat rendeztek, számos újságot adtak ki. Ennek az aktivizálódásnak az okai ugyanazok, mint a többi kispolgári, álbaloldali áramlat keletkezésének. A társadalmi-politikai okok szorosan összefüggnek az antiimperialista harc jelenlegi szakaszával, és főképpen azzal, hogy nemcsak a munkásosztály, hanem a városi és falusi nem proletár rétegek, az értelmiségiek, a fiatalok is bekapcsolódnak a monopóliumok elleni harcba. Az újonnan kialakuló antimonopolista tudat sokszor kispolgári ultraforradalmiságban jelentkezik. Az a körülmény, hogy éleződnek az ellentmondások a monopoltőkés burzsoázia és a nem proletár dolgozó rétegek között, amelyek társadalmi helyzetük és politikai tapasztalatlanságuk következtében hajlamosak a hangzatos „forradalmi" jelszavak elfogadására, elősegíti az ultrabaloldali szervezetek létét, még ha azok tiszavirág életűnek bizonyulnak is.

Az elnyomott és tönkretett kispolgár társadalmi helyzeténél fogva képtelen tartós, szervezett harcra, s ezért hajlamos az azonnali, „közvetlen" forradalmi akciók követésére. A kispolgárok, a diákok egyes csoportjai, a baloldali radikális értelmiségiek érzékenyen reagálnak a mai kapitalizmus igazságtalanságaira és ellentmondásaira, így alkalmasak az ultraforradalmi nézetek elfogadására.

E csoportok inkább hajlandók hinni azoknak, akik „egy csapásra" akarják megoldani az összes problémát, mint azoknak, akik – ismerve a társadalmi harcok objektív és szubjektív

feltételeit – szívós harcra hívják fel őket. Az álforradalmi jelszavakat támogató embereket akkor éri csalódás, amikor beleütköznek a szavak és a tettek közötti ellentmondásba. Azok, akik ténylegesen harcolni akarnak a kapitalizmus és az imperializmus ellen, nagyon hamar felismerik, hogy a valóban antiimperialista mozgalomnak semmi köze sincs a trockisták szovjetellenességéhez és antikommunizmusához, a munkásosztály iránti bizalmatlanságukhoz, hogy nem lehet forradalmár az, aki szovjetellenes, aki a fő ellenfelet a kommunista pártokban és a szocialista országokban látja.

Annak, hogy a trockisták tevékenysége a hatvanas évek végén egyes országokban megélénkült, legfontosabb oka az imperializmus és a szocializmus közötti ideológiai harc fokozódása, az imperializmusnak az a törekvése, hogy a burzsoá rend nyílt apologetikájának ideológiája és a szociálreformizmus mellett felhasználja a trockisták jelszavait és eszméit, hogy ily módon is akadályozza a tömegek tényleges forradalmi útra lépését.

A burzsoá propaganda segítséget nyújt a trockistáknak. Polgári lapok átveszik állításaikat a kommunista pártok „reformista elfajulásáról", elpolgáriasodásáról, arról, hogy elvesztették forradalmi orientációjukat. A burzsoá ideológusok tudják, hogy a trockisták ultraforradalmisága semmiféle veszéllyel sem fenyegeti a kapitalizmust. Azzal, hogy a szocialista országokat és a kommunista pártokat támadva elvonnak embereket a valóban forradalmi harctól és meddő kalandok útjára csábítják őket, a trockisták valójában az imperializmus szövetségesei, nem pedig ellenfelei.

A trockizmus aktivizálódását a hatvanas évek végén elősegítette Kína Kommunista Pártjának szakadár irányvonala. A kínai maoista vezetők támadást indítottak a nemzetközi kommunista mozgalom általános irányvonala ellen. A trockis-

ták – nem alaptalanul – arra számítottak, hogy a KKP vezetősége és az Európa, Latin-Amerika és Ázsia különböző országaiban létrehozott maoista csoportok tevékenysége gyengíteni fogja a nemzetközi kommunista mozgalom egységét. A trockistákat és a maoistákat rokonítja egymással sajátos „forradalmiságuk", a szocialista országok eredményeinek tagadása, a Szovjetunió és szövetségesei iránti gyűlölet, a kalandorság a politikában, a voluntarizmus a gazdasági építésben.

A marxisták–leninisták nem azért harcolnak a trockizmus ellen, mert a trockista szervezetek alternatívát jelentenek a kommunista mozgalomnak, vagy mert nagy a tömegbefolyásuk, bár kétségtelen, hogy a hatvanas évek végén egyes tőkésországokban viszonylag sok embert, főleg fiatalt meg tudtak nyerni. Ez azonban időleges jelenség volt, a gomba módra szaporodó trockista csoportok rövid idő alatt eltűntek. A kommunisták azért harcolnak a trockizmus ellen, hogy az álforradalmi demagógiájuknak hitelt adó emberek elforduljanak tőlük, ne vakvágányon haladjanak, hanem csatlakozzanak a tényleges forradalmi erőkhöz. A kommunista pártok, amikor elítélik a trockizmust, nem azokat ítélik el, akik harcolni akarnak az imperializmus ellen, de politikai harci tapasztalatok hiányában álforradalmi jelszavakat követnek, hanem azokat, akik tudatosan az álforradalmiság zsákutcájába terelik a harcolni akarókat.

A számos frakcióra oszló trockisták fő céltáblája mindig a Szovjetunió. Tagadják a Szovjetunió szocialista jellegét, szerepét a világforradalmi folyamatban. Rágalmazzák a Szovjetuniót, megkísérlik diszkreditálni a társadalom forradalmi átalakítása terén szerzett tapasztalatait. Tudják, hogy a Szovjetunió fejlődése, szerepe a világpolitikában és a társadalmi fejlődésben eleven cáfolata minden trockista „koncepciónak".

A trockisták nemcsak a Szovjetuniót rágalmazzák, hanem

azokat a szocialista országokat is, amelyek a proletár internacionalizmus szellemében a Szovjetunióval testvéri szövetségben lépnek föl. Tagadják a proletár internacionalizmus eszméjét és különösen azt a felfogást, hogy az internacionalizmus összeegyeztethetetlen a szovjetellenességgel, hogy a proletár internacionalizmus egyik legdöntőbb ismérve a szolidaritás a Szovjetunióval, a békét és a társadalmi haladást biztosító politikájának támogatása.

A trockisták tagadják azokat a világtörténelmi jelentőségű változásokat, amelyek a Szovjetunióban végbementek. Nem vesznek tudomást azokról az eredményekről, amelyeket a Szovjetunió a kommunizmus anyagi-technikai bázisának megteremtésében, a nép életszínvonalának emelésében, az ország erejének növelésében elért. A Szovjetuniót olyan országként mutatják be, ahol a gazdaság válságban van: a terveket nem teljesítik; nincs összhang az ágazatok fejlődésében; csökken a termelés és a munka termelékenységének növekedési üteme; lelassul a nemzeti jövedelem növekedése; elmarad a mezőgazdaság fejlődése; nem emelkedik a lakosság életszínvonala, egy helyben topog a lakásépítés stb.

A valóság azonban egészen más. Meggyőzően bizonyítják ezt a kilencedik ötéves tervidőszaknak a XXV. kongresszuson összegezett eredményei. A trockisták által adott kép nemcsak a valóságtól áll távol, hanem még a burzsoá propagandától is, hiszen az sok esetben az objektív tények elismerésére kényszerül.

A Szovjetunióra szórt trockista rágalmak arra hivatottak, hogy bizalmatlanságot keltsenek a szocialista rendszer iránt, lejárassák a fejlődés szocialista útját.

A trockisták szerint a szovjet állam a dolgozókkal szemben álló „bürokratikus gépezet", amely egy „politikai ellenforradalom terméke". A párt- és államapparátus hatalmának

megdöntéséhez – szerintük – „politikai forradalomra" van szükség, ami valójában ellenforradalom, hiszen ez az apparátus vezeti és védi a szocialista rendszert. Ilyen „forradalom" prototípusának tekintik a trockisták az 1956. október–novemberi magyarországi ellenforradalmat.

A trockistákat nem zavarja, hogy ezt a „„forradalmat" vezérük már a harmincas években megjósolta. S ez már akkor képtelenségnek bizonyult, azóta pedig a szovjet társadalom még egységesebb lett és a szovjet nép fenntartás nélkül támogatja a párt bel- és külpolitikáját.

A trockisták poggyászában jelentős helyet foglal el a „demokrácia" jelszava. Magát Trockijt a demokrácia bajnokaként tüntetik fel, holott valójában Trockij, amíg szerepet játszott a Szovjetunióban, mindig az adminisztratív eszközökre helyezte a súlyt, ellene volt minden demokratizálásnak, a kényszert és a katonai módszereket akarta alkalmazni a tömegek vezetésében. Államosítani akarta a szakszervezeteket, az államapparátus függvényévé akarta változtatni őket.

A demokrácia nemcsak a trockistáknak kedvelt témája. Az SZKP XXIV. kongresszusán Leonyid Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára hangsúlyozta: „A demokrácia kérdései, mint ismeretes, ma a szocializmus világa és a kapitalizmus világa közötti ideológiai és politikai harc középpontjában állnak. A burzsoá ideológusok, a revizionisták képmutatóan amiatt panaszkodnak, hogy, úgymond, nálunk hiányzik a demokrácia. Mindenféle »tanácsokat« adnak nekünk a szocializmus »megjavítását«, »demokratizálását« illetően. Természetesen azonban nem a szocializmus miatt aggódnak."[1]

A trockisták és a szocializmus egyéb ellenfelei egészen mást

[1] Az SZKP XXIV. kongresszusa. 98. old.

értenek demokrácián. A szocialista országokban ők olyan demokráciát szeretnének látni, amely tág teret engedne a szocializmussal szemben álló erők tevékenységének.

A trockisták valamiféle „igazi szovjethatalmat", „munkásdemokráciát" követelnek. „Társadalmi kollektívákról" beszélnek, amelyeknek át kellene venniük a szovjetek funkcióit. A valóságban a Szovjetunióban a szocialista állam alapját a dolgozók képviselőinek szovjetjei alkotják. A szovjetek kifejezik a társadalom osztályainak, rétegeinek, összes nemzeteinek, nemzetiségeinek és népcsoportjainak érdekeit, megtestesül bennük a szocialista állam demokratizmusának lényege.

A burzsoá antikommunista propaganda mindig felhasználta a trockisták érveit a szocialista országok elleni harcban. Napjainkban az antikommunista teoretikusok és különösen az „új baloldal" ideológusai felhasználják az egyik jelentős trockista teoretikus, Ernst Mandel „Marxista gazdaságelmélet" című könyvét. Ebben Mandel önkényesen átértelmezi Marx politikai gazdaságtanát, majd az általa kreált Marxra hivatkozva kijelenti, hogy „a létező szocializmus ellentétes Marx gazdasági tanaival", és „a szovjet gazdaság marxi értelemben nem szocialista". Ezt az állítását azzal indokolja, hogy a szovjet gazdaság olyan kategóriákkal operál, mint az áru, az érték, a pénz.

A trockisták, kivált a hatvanas években, nagy reményeket fűztek a maoisták szakadár tevékenységéhez. A IV. Internacionálé valamennyi frakciójának képviselői – főképpen az egyik irányzat vezetője, Posadas – felhasználták a maoisták érveit. A kínai tételekben igazolva látták Trockijnak és követőinek nézeteit. A trockisták szolidárisak a maoistákkal abban, hogy tagadják az ellentétes társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének és a forradalom békés fejlődésének a lehetőségét. A Szovjetunió külpolitikáját illetően

különösen azt a maoista rágalmat propagálták, hogy a Szovjetunió „fékezi a gyarmati népek nemzeti felszabadító harcát, alárendeli azt a békés egymás mellett élés stratégiájának". „Teljes mértékben egyetértünk a kínai bírálattal – hangoztatta a IV. Internacionálé bulletinja 1963 áprilisában –, amikor az rámutat arra, hogy a békés egymás mellett élés stratégiája és a szocializmusba való parlamenti átmenet politikája nem egyéb olcsó revizionizmusnál." A trockisták a maoistákkal összhangban azt állítják, hogy a nemzetközi feszültség enyhülése: út „az imperializmussal való kibéküléshez", „a társadalmi-politikai status quo befagyasztásához". Az utóbbi évek nagy jelentőségű tényei – a munkásmozgalom erősödése, a nemzeti felszabadító mozgalmak sikerei, a szocializmus pozícióinak megszilárdulása – meggyőzően cáfolják a trockisták és a maoisták „érveit".

A trockizmus kalandor jellege megmutatkozik a háború és a béke kérdésében is. A mai trockisták a világháború elhárításáért folyó harcot, a békemozgalmat félelem diktálta pacifizmusnak tartják. Semmibe veszik azt a tényt, hogy az erőviszonyoknak a szocializmus javára történt megváltozása az egész nemzetközi helyzet változásához vezetett. Olyan változáshoz, ami kedvező lehetőségeket teremtett a társadalmi haladáshoz.

A trockisták mindenkit pártfogásukba vesznek, aki rágalmazza a Szovjetuniót, a szocialista országokat és a kommunista pártokat. A trockista sajtó nagy teret szentelt olyan szovjetellenes elemeknek, akik elhagyták a Szovjetuniót, vagy ott fejtenek ki szocializmusellenes tevékenységet. Az „emberi jogok bajnokainak" nevezik azokat, akik hazugságokat terjesztenek és befeketítik a szovjet államot. A trockista propaganda úgy tünteti fel e személyek államellenes tevékenységét, mint a trockizmus eszméinek „igazolását", mint „új kommunista el-

lenzéket". A francia trockisták egyik szervezete, a Nemzetközi Kommunista Szervezet 1969-ben „Az ellenzéki kommunisták hangja a Szovjetunióban" címmel könyvet jelentetett meg, amelyben állítólag a Szovjetunióban készült „irodalmi művek" szerepeltek. Azóta még számos kiadványt jelentetett meg, amelyeknek hivatása bebizonyítani, hogy „a Szovjetunióban megérlelődött a politikai forradalom".

A trockista sajtó a polgári lapokkal együtt közölte Szaharov és Szolzsenyicin szovjetellenes nyilatkozatait. Persze kínos helyzetbe kerültek a trockisták 1973 őszén, amikor Szaharov – akit ők „az új kommunista ellenzék vezéralakjának" neveztek –, a chilei Népi Egység kormányát megdöntő fasiszta juntát olyan kormányként jellemezte, amely „meghirdette az újjászületés és a konszolidáció új korszakát".

A trockisták immár évtizedek óta harcolnak a Szovjetunió ellen, rágalmazzák annak kül- és belpolitikáját, támadják szövetségeseit és barátait, objektíve támogatják a szocializmus ellenfeleit. A Szovjetunió léte és fejlődése, a szocialista világrendszer létrejötte, az erőviszonyok változása a szocializmus javára, a marxizmus–leninizmus térhódítása – a trockisták egész koncepciójának ékesszóló cáfolata.

A Szovjetunió Kommunista Pártja fennállása óta harcol a trockizmus ellen. A marxizmus–leninizmus alapján álló kommunista pártok, különösen a tőkésországokban, állandó harcban állnak a trockistákkal, hiszen azok álforradalmi jelszavaikkal kárt okoznak a munkásmozgalomnak. A kommunista és munkáspártok 1969 júniusában tartott moszkvai tanácskozásán elfogadott dokumentum leszögezi, hogy a kommunista és munkáspártok következetesen védelmezni fogják elveiket, törekedni fognak „a marxizmus–leninizmushoz való hűségre . . .", a konkrét helyzetnek megfelelően harcolni fognak „az

elmélet és a politika terén jelentkező jobboldali és »baloldali« opportunista elhajlások, mind a revizionizmus, mind a dogmatizmus és a baloldali szektás kalandorság"[2] ellen.

A trockisták aktivizálódását a hatvanas évek végén néhány konjunkturális ok idézte elő. A hetvenes években befolyásuk jelentősen csökkent, hiszen politikájuk nem ad választ a mai kapitalizmus jelenségeire. A trockizmus egész története során megmutatta, hogy eszméje, politikája, módszere szöges ellentétben áll a forradalmi mozgalom érdekeivel, lelepleződött mint az imperializmus szövetségese. Mindamellett a trockizmus elleni harc napirenden marad. Leleplezése része egyfelől a kommunista mozgalom eszmei tisztaságáért vívott harcnak, másfelől az antiimperialista erők szorosabb tömörüléséért folyó politikai küzdelemnek.

[2] A kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozása. Moszkva 1969. 74. old.

A nemzetközi enyhülés és a szovjetellenesség

Az, hogy a tőkésországok és a szocialista országok közötti kapcsolatokban enyhült a feszültség, számottevő hatással van a mai szovjetellenesség fejlődésére. A nemzetközi kapcsolatok rendszerének a békés egymás mellett élés elveire való átállítása döntő és visszafordíthatatlan vereséget mért azoknak az imperialista politikai köröknek a stratégiai irányvonalára, amelyeknek zászlaja a fékevesztett kommunistaellenesség és szovjetellenesség. Ennek a ténynek már ma igen fontos következményei vannak az általános nemzetközi légkör javulása és az államok közötti többirányú együttműködés előfeltételeinek megteremtése terén.

A szovjetellenesség katonai-politikai csődje azonban történeti, globális vonatkozásban nem jelenti azt, hogy a szovjetellenesség a reális állami-politikai gyakorlat minden szintjén nemzeti és nemzetközi viszonylatban csődöt mondott és letette a fegyvert. A világporondon továbbra is működnek olyan társadalmi erők – s ezt az SZKP XXV. kongresszusának dokumentumai is hangsúlyozzák –, amelyek minden úton-módon akadályozzák a feszültség enyhülésének pozitív folyamatát, a nemzetközi együttműködés fejlődését. Ilyenek mindenekelőtt a hadiipari komplexumok, valamint államférfiakból és befolyásos politikusokból álló lobbyjaik sok tőkésországban. Hitvallásuk

ebben a képletben foglalható össze: reakciós, népellenes belpolitika folytatása avégett, hogy megszilárdítsák a monopóliumok pozícióit a nemzetgazdaság és a közélet valamennyi területén; a nemzetközi zsaroló és kalandorpolitika megvalósításának anyagi bázisát jelentő militarizmus felszítása; a szocialista rendszerű államokkal fenntartott kapcsolatok bármiféle konstruktív, egyenjogú formáinak szabotálása, megtorpedózása; az ideológia területén a lélektani hadviselés további folytatása és kibővítése.

„Az enyhülés ellenfelei, a Nyugat úgynevezett kemény vonalának és az erőpolitikának a hívei – állapította meg Leonyid Brezsnyev – nyilvánvalóan az illúziók világában, a tényleges valóságtól elszakadva élnek. Megkísérlik országaikat veszélyes útra téríteni. Mit javasolhatnak a népnek a béke megszilárdítása és a különböző társadalmi rendszerű államok közti békés egymás mellett élés fejlesztése helyett? A visszatérést a hidegháborúhoz és a forró háború határán való egyre kockázatosabb egyensúlyozást. Másik lehetőség nincs."[1]

Ilyen álláspontra helyezkednek mindmáig a burzsoá szovjetellenesség szép számmal található befolyásos erői az Amerikai Egyesült Államokban és a tőkés világ más országaiban is. Emellett, noha a különféle társadalmi rendszerű államok közötti kapcsolatokban fontos kedvező változások történtek, a tőkésországok gazdasági és ideológiai életének sok területe továbbra is e reakciós erők meghatározó befolyása alatt áll. Ezt bizonyítja többek között az imperialista országokban a militarizmus, a fegyverkezési hajsza aggasztó fokozódása; ezek a világméretű termonukleáris konfliktus anyagi hordozói. Különös aggodalomra ad okot az a körülmény, hogy az Egyesült Államokban igyekeznek a tömegpusztító fegyverek új fajtáit

[1] *Pravda*, 1975. november 26.

kidolgozni, többek között olyan rafináltan kegyetlen fegyverfajtát, mint a neutronbomba. A NATO-országok katonai költségvetése évente több milliárd dollárral növekszik.

A burzsoá szovjetellenesség újabb megnyilvánulási formája a burzsoá ellenzéknek az állami szervekben kifejtett tevékenysége, amely arra irányul, hogy meggátolja illetve aláássa a tőkés- és a szocialista országok közötti politikai, tudományos-műszaki és más gazdasági kapcsolatokat. Ilyen szempontból tipikusak a Henry Jackson szenátor körül csoportosuló amerikai kongresszusi tagok akciói, amelyek a két ország viszonyát normalizáló szovjet–amerikai egyezmények egész komplexuma ellen irányulnak. Hasonló törekvések vezérlik az utóbbi években az NSZK-ban a CDU/CSU tömbjéhez tartozó ellenzéki pártokat, úgyszintén az angol konzervatívokat, akik ellenzik a feszültség enyhülését az európai kontinensen, ellenzik a konstruktív együttműködés kialakítását az európai szocialista országokkal. A nemzetközi kapcsolatok normalizálása útján tett minden lépést ellenségesen fogadnak a tőkésországok újfasiszta csoportosulásai. Különös veszélyt jelent az NSZK-ban a neonácizmus, amely nyíltan a katonai revans jelszavait hirdeti és az ellenzéki tömbhöz tartozó pártok támogatását élvezi.

Az imperialista burzsoázia szovjetellenes mesterkedései kétségtelenül jelentős kárt okozhatnak és okoznak is az enyhülési folyamatnak. Az effajta szovjetellenesség elleni harcot még sokáig nem vehetik le a napirendről a béke és a haladás erői. Igaz, a reakciós, ellenforradalmi tervek végrehajtása egyre kedvezőtlenebb, bonyolultabb feltételek között történik: nem az egész uralkodó osztállyal szövetségben és egyetértésben, hanem gyakran az uralkodó osztály ellenére. Ma a tőkésországokban nemcsak a világszocializmus növekvő hatalma, nemcsak a nemzetközi haladó közvélemény ereje vet gátat a szov-

jetellenes kalandoknak és diverzióknak, hanem sokszor a nyugati országok reálisan gondolkodó politikusai, a szocialista országokkal való együttműködésben érdekelt üzletemberek, nagyiparosok is szembehelyezkednek velük.[2] Ezek a változások jellemző megnyilvánulásai egy általános tendenciának: a nemzetközi erőviszonyok megváltozásának a szocializmus javára.

A két világrendszer harcában a politikai szféra mindig alapvető és döntő volt. Ennek az a magyarázata, hogy a politika rendkívüli hatással van a kapitalista és a szocialista államok közötti kapcsolatok szó szerint minden területére. Mint tudjuk, az úgynevezett hidegháború (vagyis politikai háború) roppant negatívan hatott ki a két világrendszer gazdasági, kulturális, tudományos és más kapcsolataira.

A szocialista és a tőkésországok politikai kapcsolataiban bekövetkezett javulás reális, kézzelfogható előnyökkel járhat mindkét félre, az egész világ népeire nézve. Ez az oka annak, hogy a szocialista országok és kommunista pártjaik lankadatlan figyelmet fordítanak arra, hogy keressék az időszerű nemzetközi kérdések politikai megoldásának konstruktív útjait. Ámde tévedés volna azt hinni, hogy a politikai nézeteltérések és ellentétek rendezése vagy enyhítése egy csapásra és teljes mértékben megmutatkozhat a két világrendszer közötti kapcsolatok más területein is, többek között az ideológia területén.

[2] Erre vonatkozólag tipikus az a nyilatkozat, amelyet Schmitt professzor, az NSZK egyik legnagyobb iparvállalata, az „AEG-Telefunken" igazgatósági tagja tett. „A tőkés- és szocialista országok közti gazdasági kapcsolatoknak – írja – a következő fő tényezőkön kell nyugodniuk: *a)* a partnerek nemzeti szuverenitásán és ideológiai rendszerein, amelyek megőrzik integritásukat; *b)* azon, hogy megőrzik a kollektív biztonságot, valamint a gazdasági rendszer központosított monopolista szervezetét és a központi tervezést, amely a kelet-európai országokra jellemző. A két tábor közötti együttműködésre vonatkozó minden új formának és döntésnek ezekből a realitásokból kell kiindulnia." *Rissener Auslese,* Hamburg 1973–1974. 401. old.

A két rendszer politikai kapcsolataiban bekövetkezett kedvező változások természetesen nyomot hagytak a nyugati országok ideológiájában is. Nézzük akár az ideológiai tevékenység olyan fontos területét, mint az időszaki sajtó. Az utóbbi időben a hivatalos polgári sajtó a szocialista és a tőkésországok közötti kapcsolatok számos vonatkozását nyugodtabb, realistább, tárgyilagosabb hangon kezdte tárgyalni.

Ez jó jel. Ugyanakkor az ideológia szférájában a polgári ideológusok, újságírók bizonyos részének kijózanodását, realista álláspontra való áttérését óhatatlanul a reakciós, konzervatív elemek tevékenységének aktivizálódása kíséri. Ez részben azoknak a politikai erőknek a befolyására történik, amelyek szócsövei a szóban forgó teoretikusok, újságírók, publicisták, részben pedig az efféle ideológusok „belső indítékai" folytán, mivel nem szívesen válnak meg a szocializmus, a kommunizmus elméleti és gyakorlati problémáinak tárgyalása során az általuk kialakított sablonoktól. Látnunk kell azt is, hogy bár a vezető burzsoá államférfiak már nem közelednek olyan dogmatikus módon a szocialista országokhoz, ez nem jelenti azt, hogy egyidejűleg az ideológiai dogmákkal és tévhitekkel is felhagynának. Így aztán a nemzetközi katonai és politikai enyhülés folyamatával mind ez ideig nem jár együtt az, hogy megszabaduljanak a hidegháborús időszak ideológiai ballasztjaitól.

A politika mellett a szovjetellenesség igen fontos megnyilvánulási területe a hivatalos és félhivatalos propaganda. A tőkésországok túlnyomó többségében a propaganda olyan alapvető eszközei, mint a sajtó, a rádió, a televízió – nem is szólva a külpolitikai propaganda eszközeiről – az antikommunista, szovjetellenes propaganda fő csatornái. A burzsoá propaganda kezében vannak azok az eszközök, amelyekkel befolyásolhatják a tanulóifjúságot (az Egyesült Államokban és az

NSZK-ban még az általános iskolai számtankönyveket is felhasználják arra, hogy a gyermekekben szovjetellenes, kommunistaellenes gondolkodási sémákat alakítsanak ki!), kiváltképpen pedig a katonai szolgálatukat töltő ifjakat. A tőkésországokban gigászi propagandagépezetet hoztak létre, s ez felhasználja az ideológiai ráhatás valamennyi korszerű eszközét. „A nyugati országok tömegtájékoztatási eszközeinek jelentékeny része – állapítja meg az SZKP Központi Bizottsága által a XXV. pártkongresszus elé terjesztett beszámoló – nemcsak hogy nem segíti a kölcsönös bizalom és a nemzetközi együttműködés erősítését, hanem ellenkezőleg: bizalmatlanságot és ellenséges hangulatot szít a szocialista országokkal szemben."[3]

*

Ha az enyhülés ellenfeleinek taktikáját a legáltalánosabb formában akarjuk jellemezni, akkor tevékenységükben két fő irányt különböztethetünk meg. Először is, minden úton-módon akadályozzák a szocialista és a tőkésállamok közötti kapcsolatok normalizálásához vezető reális, konkrét lépéseket, nyílt és álcázott formákban szabotálják e téren az összehangolt, vállalt kötelezettségeket és megállapodásokat. Másodszor, továbbra is összpontosított támadások folynak az ellentétes társadalmi rendszerű államok kölcsönös kapcsolatait szabályozó elvek, azaz a békés egymás mellett élés mint olyan ellen. Az enyhülésért folyó harc során eddig szerzett tapasztalatok nyilvánvalóan azt mutatják, hogy a nemzetközi légkör javulásának ellenfelei mindenekelőtt arra törekednek, hogy minden eszközzel megakadályozzák az olyan nemzetközi jogi rendelkezések végrehajtását, amelyek megszilárdítanák az enyhülés poli-

[3] Az SZKP XXV. kongresszusa. 25–26. old.

tikáját. A nemzetközi reakció célja ezzel elsősorban az, hogy fenntartsa a katonai feszültség gócait és meghiúsítsa a már meglevő vagy potenciális konfliktusok rendezését. Az enyhülés ellenfelei a világ különféle térségeiben különböző viszonyok között más-más taktikához folyamodnak, hogy visszaállítsák a hidegháborús atmoszférát és ellensúlyozzák a nemzetközi légkör javításának pozitív folyamatait.

Az imperializmus agresszív közel-keleti akcióit például Nyugaton (különösen az Egyesült Államokban) az Izrael-barát burzsoá propaganda összpontosított ideológiai támadása és a szovjetellenesség szellemétől áthatott különféle politikai és ideológiai akciók kísérték és kísérik ma is. Ezeknek a kampányoknak a célja: álcázni és igazolni az imperializmus expanziós törekvéseit, megbontani az arab népeket, szembeállítani őket egymással, a bizalmatlanság árnyékát vetni az arab országok és a Szovjetunió közötti viszonyra. Az imperializmus mesterkedéseihez csatlakoznak bizonyos arab országok (főleg Egyiptom) vezetőinek elvtelen, kapituláns „manőverei".

Az enyhülésnek, a béke ügyének meghiúsítására irányul Peking soviniszta politikája. „Az enyhülés ópium a nép számára" – jelentette ki nemrégiben Li Hszien-nien, a Kínai Népköztársaság Államtanácsának elnökhelyettese.

A kínai vezetésnek a mai nemzetközi kapcsolatok alapvető kérdéseiben elfoglalt álláspontja nyíltan negatív és provokációs jellegű. A maoisták makacsul szembehelyezkednek a politikai enyhülésnek katonai területre való kiterjesztésével, a fegyverkezési hajsza megfékezésével, az atomfegyver és más tömegpusztító fegyverfajták teljes betiltásával. Mindenképpen gátolni próbálják a kapitalista és a szocialista országok közötti kapcsolatok normalizálását. Szívósan törekszenek területi problémák felidézésére a különböző államok között, támogatják azokat a reakciós revansista erőket, amelyek nem akarják

tudomásul venni a második világháború nyomán kialakult és megfelelő sokoldalú és kétoldalú szerződésekben rögzített határokat.

Peking politikája és ideológiája nyíltan a szocialista országok többsége ellen irányul, egyre távolabb kerül a szocializmustól és egyre szorosabban csatlakozik az imperializmus agresszív köreinek a politikájához, a kommunistaellenességhez és szovjetellenességhez.

Az enyhülési tendencia különösen jól megfigyelhető az európai kontinensen: itt már most adottak a feltételek egy tartós biztonsági és együttműködési rendszer megteremtéséhez. Amellett a kontinens politikai életében döntően a szocialista országok a hangadók. Az európai kapcsolatok normalizálásáért és az általános európai biztonságért síkraszálló erők aktívájára kell írni olyan nagy problémák megoldását, mint a második világháború nyomán kialakult európai államhatárok sérthetetlenségének elismerése, a Nyugat-Berlinre vonatkozó egyezmények komplexuma, a kontinens szocialista és tőkésországai közötti bővülő gazdasági és kulturális együttműködés stb.

A kedvező európai változások koncentrált kifejezése volt az európai biztonsági és együttműködési értekezlet összehívása és sikeres lefolytatása. Az értekezlet lezárta a nemzetközi kapcsolatok történetének egy hosszú szakaszát, megerősítette, hogy a szocialista országokkal szemben folytatott nyugati erőpolitika meddő és hibás. A fasizmus szétzúzásának harmincadik évfordulóján megvonta a második világháború mérlegét, megerősítette az Európában végbement mélyreható változások visszafordíthatatlanságát.

A helsinki értekezlet eredményei megteremtették a reális feltételeket a kapitalista és a szocialista államok közötti sokoldalú együttműködés bővítéséhez és aktivizálásához. „Meggyőződésünk – hangsúlyozta Leonyid Brezsnyev a »Pravda«

tudósítójának kérdéseire válaszolva –, hogy a biztonsági és együttműködési értekezlet jóvoltából Európa az eddiginél jóval magasabb fokra emelkedett. Megtanulta, hogyan kell állhatatosabban és jobban keresni az égető problémák megoldását, nagyobb gyakorlati haszonnal dolgozni az enyhülés, az államok közötti együttműködés elmélyítése és a népek közötti béke érdekében."[4]

Az értekezlet eredményeit a haladó, demokratikus erők világszerte óriási megelégedéssel fogadták. Üdvözlik és helyeslik őket a burzsoázia reálisan gondolkodó körei, a nyugati országok üzleti világának képviselői. Ugyanakkor, amint azt Leonyid Brezsnyev a kommunista és munkáspártok berlini konferenciáján mondott beszédében megállapítja, a nemzetközi enyhülés ügyének sikere óvatosságra intette és mozgósította a reakció és a militarizmus erőit, azokat, akik Európát és az egész világot vissza akarják vinni a hidegháború időszakába. Nyugat-Európában és az amerikai kontinensen fékevesztett propagandahadjárat folyik abból a célból, hogy kisebbítsék az értekezlet jelentőségét, elferdítsék az ott elért megállapodások jellegét, s főként, hogy meggátolják eszméinek valóra váltását.

Az enyhülésnek az értekezlet eredményeit támadó ellenfelei taktikájukban nem szorítkoznak csupán egy módszerre. A burzsoá sajtószervek különféle eszközökkel és módszerekkel kísérelték meg lejáratni a legmagasabb szintű európai értekezlet eredményeit. Kezdetben arra törekedtek, hogy az értekezletet a Kelet és a Nyugat vezetőinek jelentéktelen szertartásos találkozójaként tüntessék föl. Ez a taktika nyomban csődöt mondott, amikor ismertté vált az értekezleten aláírt dokumentum: a záróokmány, amelyet joggal minősítenek úgy, mint

[4] *Pravda*, 1976. július 30.

korunk békés egymás mellett élésének chartáját. Ezután következett az értekezlet eredményeiről szóló „kommentárok" hosszú sora; ezeket az a gondolat hatotta át, hogy Helsinki a Szovjetunió és az értekezleten részt vevő szocialista országok „egyoldalú sikere". Ezt a tézist terjesztik ma is.[5] Csakhogy az antikommunista burzsoá propaganda sugalmazói aligha lehetnek elégedettek tevékenységük eredményeivel. A tények, a tanácskozás részvevőinek a munka során és az ezt követő időszakban tett kijelentései meggyőzően bizonyítják, hogy az értekezlet sikere az értelem győzelme, eredményei nyereséget jelentenek mindenkinek, akinek szívügye a béke.

Bizonyos körök szinte már a záróokmány aláírásának percétől kezdve szervezni kezdték a helsinki megállapodások obstrukcióját. A nyugat-európai és az amerikai országokban a legnagyobb napilapok és folyóiratok közzé sem tették ennek a dokumentumnak a szövegét. S ezt a taktikát igencsak otromba módon próbálták „megmagyarázni" és igazolni. „Ez a dokumentum – írta 1976. július 30-án a »Washington Star« – fárasztó és unalmas", ezért „egyetlen önköltséges nyugati lap sem engedhette meg magának a propagálását."

Az enyhülés ellenfelei, miután felsültek azokkal a próbálkozásaikkal, hogy a szocialista és a tőkésállamok közötti kapcsolatok normalizálásának magát a gondolatát is megkérdőjelezzék, ismét előkotorták azt az elkoptatott tézist, hogy a szocialista országok társadalmi rendje „nem demokratikus", „a kommunisták nem kívánják az eszmék és a kulturális értékek szabad cseréjét" stb. Ennek kapcsán arra számítanak, hogy meggyőzik az olvasókat és hallgatókat a burzsoá élet-

[5] „Helsinkiben a Nyugat csak adott, a Kelet pedig csak kapott" – jelentette ki például az összeurópai értekezlet évfordulója alkalmából Helmut Kohl, a CDU elnöke (lásd *Deutschland–Union-Dienst*, 1976. június 30.).

forma „fölényéről" a szocialista életformával szemben. Bár őszintén szólva az időpont erre nem éppen alkalmas, tekintettel a nyugati országok gazdasági és társadalmi helyzetére. A kommunistaellenes kampány szervezőinek célja az, hogy ismét próbára tegyék a szocialista rend ideológiai alapjainak szilárdságát, ha lehet így mondani, „békés eszközökkel" aláássák a szocializmus pilléreit, arra késztessék a kommunistákat, hogy ők maguk nyissák meg országaik kapuját a polgári Nyugat ideológiai termésének korlátlan exportja előtt. Kell-e külön hangsúlyoznunk, hogy mindez csak hiú ábránd?!

Európa jó néhány problémával küszködik még ma is a hosszan tartó hidegháború folyományaként, amelyet a nyugati hatalmak a szocialista államok ellen viseltek és amelyet a még mindig befolyásos politikai erők ma is folytatni szándékoznak a kontinensen és határain túl. Nyugat-Európában a hírhedt hidegháború egyik fő megnyilvánulása a szovjetellenes propagandakampány volt, amely ismét kezdi felütni a fejét. A szovjetellenes körök az európai helyzet normalizálása útján tett minden lépést megpróbálnak ferde megvilágításba helyezve „szovjet fondorlatként" feltüntetni. Az utóbbi időben Nyugaton ismét sokat beszélnek a Szovjetunió állítólagos fokozott katonai készülődéseiről, a nyugat-európai országok „sebezhetőségéről" stb.[6]

Az efféle hírverés valódi célját nem nehéz észrevenni. Mindez azt szolgálja, hogy igazolják az óriási katonai költségvetéseket, a nyugat-európai államok hadseregeinek korszerűsítését, megerősítsék a NATO katonai szervezetét, amelyen repedések keletkeztek, új katonai csoportosulást próbáljanak létrehozni Nyugat-Európában, megkíséreljék befagyasztani a nemzetközi enyhülést.

[6] Lásd *J. Röpke:* Osthandel. Liberalisierung. Rüstungswettlauf. *Die politische Meinung,* 1975. július–augusztus. 161. füzet, 21–44. old.

A „szovjet fenyegetésről" szóló dajkamesének semmiféle alapja sincs. A Szovjetunió senkit sem fenyeget és senkit sem szándékozik megtámadni. Leonyid Brezsnyev 1977. január 8-i tulai beszédében a párt és az egész szovjet nép nevében ismét hangsúlyozta, hogy országunk sohasem fog az agresszió útjára lépni, sohasem fog kardot rántani más népek ellen.

Az enyhülés körülményei között különösen szemléletesen mutatkozik meg az, hogy milyen óriási kárt okoz a militáns kommunistaellenesség és szovjetellenesség a haladásért, s a békéért küzdő mozgalom fejlődésének. Hiszen a Szovjetunió, a kommunista mozgalom elleni rágalomhadjáratok végső soron arra hivatottak, hogy megingassák a hitet a népek közötti tartós béke elérésének lehetőségében, lejárassák a békés egymás mellett élés elveit és politikáját. Ugyanezt a célt szolgálja az a képmutató, álszent propagandakampány is, amely azt hirdeti, hogy a Szovjetunió és más szocialista országokban „megsértik az emberi jogokat". Ez odáig fajul, hogy megpróbálnak közvetlenül beavatkozni belső életünkbe, hivatalosan ösztökélik a különféle renegátokat, akiket a burzsoá propaganda igyekszik „belső ellenzéknek" feltüntetni.

A kommunista és munkáspártok berlini konferenciájának záróokmánya rámutat arra, hogy a kommunistaellenesség valamennyi válfaja, különösen pedig fő alkotórésze, a szovjetellenesség „olyan eszköz volt és marad, amelyet az imperialista és reakciós erők nemcsak a kommunisták, hanem más demokraták és a demokratikus szabadságjogok ellen is felhasználnak. Ezek az erők kampányokat folytatnak a kommunista pártok, a szocialista országok ellen, kezdve a Szovjetunióval, a szocializmus és a haladás erői ellen; kampányokat azzal a céllal, hogy lejárassák a kommunisták politikáját és eszményeit a néptömegek előtt, megakadályozzák a munkásmozgalom egységét és a demokratikus és népi erők együttműködését. A ha-

ladásra és a demokratikus fejlődésre törekvő népi erők érdekében áll az antikommunizmus elszigetelődése és leküzdése."[7]

Az enyhülés ellenfelei fellépnek a szocialista országokkal való bármiféle üzleti kapcsolatok ellen, tagadják magát az európai enyhülés gondolatát. Ilyen álláspontra helyezkedik például Luns, a NATO főtitkára és ennek a jelenlegi nemzetközi fejlődés pozitív elemeivel kiáltó ellentétben álló szervezetnek sok más vezetője. De az enyhülés ellenfelei nem mindig lépnek fel nyílt sisakkal. Mivel tisztában vannak azzal, hogy az enyhülési folyamat visszafordíthatatlan, Nyugaton igyekeznek ebből a folyamatból mennél nagyobb politikai és ideológiai tőkét kovácsolni. Az efféle „korszerűsített" szovjetellenesség hívei, formailag elismerve, hogy új módon kell hozzányúlni a szocialista és a tőkésországok közötti kapcsolatok problémáihoz, egyoldalú engedményeket akarnak kicsikarni a Szovjetuniótól és a többi szocialista államtól, elfogadhatatlan „feltételeket" és „korlátozásokat" szabnak, különösen amikor a leszerelésről, a gazdasági, kereskedelmi, tudományos-műszaki és kulturális kapcsolatok fejlesztésének problémáiról van szó.

Csakis a hidegháború recidivájának minősíthető, hogy az Egyesült Államok kongresszusa Jackson szenátor a köré tömörült csoport nyomására a két ország közötti kereskedelem kérdésének megtárgyalása során kísérletet tett arra, hogy durván beavatkozzék a Szovjetunió belügyeibe. A kongresszus több vonatkozásban korlátozta az Egyesült Államok Export-Import Bankjának tevékenységét is, a minimumra csökkentve a következő években a Szovjetuniónak nyújtandó hiteleket. Ennek az akciónak a sugalmazói kétségtelenül nem a két ország közti kölcsönös megértés fokozását, nem a béke megszilárdí-

[7] Az európai kommunista és munkáspártok konferenciája. Berlin, 1976. június 29–30. 248–249. old.

tásának érdekeit tartották szem előtt. Jackson szenátusi csoportjának stratégiájáról a „Wall Street Journal" megállapította: „Az az érdeke, hogy megkérdőjelezze a feszültség enyhülésének egész koncepcióját."[8]

A Szovjetuniónak a szocialista és a tőkésországok közötti gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok fejlesztését illető elvi állásfoglalását szabatosan megfogalmazta Leonyid Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára: „... merőben helytelenek és elfogadhatatlanok – mondotta 1974 októberében az amerikai–szovjet kereskedelmi-gazdasági tanács ülésén – azok a próbálkozások, amelyek a kereskedelmi-gazdasági kapcsolatok fejlesztését feltételekhez kötik azáltal, hogy olyan kérdésekben támasztanak követeléseket a Szovjetunióval szemben, amelyeknek semmi közük sincs a kereskedelmi-gazdasági területhez és teljes egészében az államok belső hatáskörébe tartoznak. Ideje világosan felismerni, hogy a belügyekbe való beavatkozásra támasztott efféle igények csakis kárt okozhatnak, többek között az országaink közötti kereskedelmi-gazdasági kapcsolatoknak is."[9]

Miután a szovjet kormány, válaszul az Egyesült Államok kongresszusának diszkriminációs akcióira, megtagadta az 1972. évi szovjet–amerikai kereskedelmi egyezmény hatályba helyezését, nyilvánvalóvá vált, hogy mennyire rövidlátó és felelőtlen az a politika, amelynek folytatására az antikommunizmustól és a szovjetellenességtől elvakított körök késztetik az Egyesült Államokat. Jackson szenátor és a köréje csoportosulók mesterkedéseit tekintélyes államférfiak és politikusok ítélik el magában az Egyesült Államokban és határain túl. Nyíltan kifejezik elégedetlenségüket a kongresszus ténykedésével az ame-

[8] *The Wall Street Journal*, 1974. december 12.

[9] *L. I. Brezsnyev:* O vnyesnyej polityike KPSZSZ i Szovjetszkovo goszudarsztva. Sztatyi i recsi. 786. old.

rikai üzleti világnak a két ország közötti kereskedelem bővítésében érdekelt képviselői. A „Journal of Commerce and Commercial" című lap például megállapította, hogy az 1972. évi kereskedelmi megállapodás érvénytelenítése „elkedvetlenített sok amerikai üzletembert, akik előre örültek a Szovjetunióval való kereskedelem bővülésének". Ezek, írja továbbá az idézett cikk, „most kedvezőtlenebb helyzetben lesznek, mint olyan országok vállalatai, amelyeknek a kormányai garantálják a Szovjetunióval való kereskedelmi megállapodások finanszírozását."[10]

„A Nagy Október és az emberiség haladása" című beszámolójában Leonyid Brezsnyev elmondotta, hogy 1967-től 1977-ig a Szovjetunió gazdasági potenciálja gyakorlatilag megkétszereződött. Hiábavalók és meddőek tehát azok a próbálkozások, hogy a nyugati országok, valamint a Szovjetunió és más szocialista országok kereskedelmének bővülését mesterségesen feltartóztatva fékezzék az utóbbi országok gazdasági fejlődését, megállítsák a nemzetközi enyhülés folyamatát. Az utóbbi idők eseményei meggyőzően mutatják, hogy az enyhülés fejlődése szilárd objektív tényezőkre támaszkodik, hogy az enyhülés már mély gyökereket eresztett a mai nemzetközi életben.

Az enyhülés ellenfeleinek taktikájáról szólva meg kell említenünk, hogy Nyugaton rendszeres támadásokat intéznek a békés egymás mellett élés elvei ellen, amelyek a szocialista és a tőkésállamok közötti viszony normalizálásának nemzetközi jogi alapját képezik. Sok burzsoá politikus és ideológus a békés egymás mellett élést – akárcsak a hidegháborús időszakban – ma is a kommunisták „álnok kelepcéjének" tekinti, s ezért a Szovjetunió minden külpolitikai lépésében valami fondorlatot,

[10] *Journal of Commerce and Commercial*, 1975. január 15.

rejtett értelmet stb. vél felfedezni. A szovjetellenes burzsoá és revizionista teoretikusok egy másik része elvileg nem kifogásolja a békés egymás mellett élés doktrínáját, de igyekszik felhasználni a megkezdődött enyhülést a burzsoázia ideológiai fegyverzetének sajátszerű átalakítására, szellemi fegyvertárának korszerűsítésére. Ezzel kapcsolatban kísérleteket tesznek arra, hogy a békés egymás mellett élésnek a széles közvélemény által támogatott koncepcióját a saját érdekeikhez igazítsák. Az adott esetben a kommunizmus eszmei ellenfelei által gyakran alkalmazott taktikáról, a „jelszavak átvételéről" van szó. Az antikommunisták, a burzsoá ideológusok a békés egymás mellett élés ócsárlása helyett ma ennek népszerűségére spekulálnak. A békés egymás mellett élésnek olyan vonásokat és sajátosságokat tulajdonítanak, amelyek alkalmasak arra, hogy eltorzítsák e politika elveinek valódi lényegét és alkalmazási területét.

Néhány nyugati ideológus és politikus, köztük a nyugat-európai szociáldemokrácia képviselői, akik huzamos időn át propagálták az úgynevezett konvergencia-elmélet különféle változatait, most, a nemzetközi enyhülés elmélyülésének körülményei között, a békés egymás mellett élést megpróbálják úgy értelmezni, mint a szocialista és a tőkés rendszer konvergenciája folyamatainak konkrét megnyilvánulását, kifejeződését.

A békés egymás mellett élés elméletének és gyakorlatának effajta értelmezésével a fő céljuk: meggyőzni a nyugati országok közvéleményét arról, hogy napjainkban a nemzetközi kapcsolatok fejlődése a konvergencia híveinek forgatókönyve szerint megy végbe. Csakhogy ebben az esetben összetévesztik vágyaikat a valósággal.

Erre vonatkozólag nyomós érveket tartalmaz W. von Bredownak, a bonni egyetem tanárának „Az antagonizmustól a

konvergencia felé. Tanulmányok a Kelet–Nyugat problémához" című könyve. A békés egymás mellett élés, állapítja meg von Bredow, „olyan politika, amelynek célja a különböző társadalmi rendszerű államok közötti kapcsolatok rendezése. Ez a politika elvben érintetlenül hagyja az antagonisztikus struktúráját ezeknek a kapcsolatoknak, amelyek ugyanakkor részben együttműködési kapcsolatok lehetnek. A konvergencia viszont a szocializmus közvetlen gyöngítését tűzi ki céljául."[11] A szerző számos tételt hoz fel a békés egymás mellett élés politikájának alátámasztására.[12] Véleménye szerint ez a politika „értelmes formája a konfliktusok elhárításának, és még hosszú éveken át meg fogja határozni a Kelet és a Nyugat közötti viszonyt".

A békés egymás mellett élés egyik megnyilvánulását – az ellentétes társadalmi rendszerű államok kölcsönösen előnyös együttműködését – Nyugaton hajlamosak átvinni a tőkés társadalom antagonisztikus osztályai, a burzsoázia és a proletariátus közötti viszonyra is, azaz, hogy úgy mondjuk, a hátsó ajtón becsempészni az osztálybéke gondolatát, azt állítva, hogy az osztálybéke az enyhülés időszakában „imperativusszá" vált. A békés egymás mellett élés elveit vulgarizáló és preparáló burzsoá ideológusok között fel kell figyelnünk azokra a teoretikusokra, akik a békés egymás mellett élés elveit mindenképpen ki akarják terjeszteni a szocialista és a tőkés világ közötti ideológiai kapcsolatok szférájára, akik az ideológiai harcot úgy kezelik, mint a hidegháború attributumát, amelynek

[11] *W. von Bredow:* Vom Antagonismus zur Konvergenz. Studien zum Ost–West Problem. Majna-Frankfurt 1972.

[12] Jellemző például von Bredownak az az állítása, hogy a nyugati országok közvéleményének egy részénél a békés egymás mellett élés politikájával szemben tapasztalható óvatosság, bizalmatlanság a „tájékozottság hiányával" magyarázható.

nincs helye az enyhülés körülményei között. Ezzel kapcsolatban a Szovjetuniót olyan vádakkal illetik, hogy „szűkkeblűen", „egyoldalúan" értelmezi a békés egymás mellett élést, megkísérli megvalósítani a „forradalom exportját" stb.[13]

Fel kell hívni a figyelmet az enyhülés körülményei közt folyó ideológiai harc egy további sajátosságára is. A burzsoá és a revizionista ideológia a nemzetközi politikai légkör javulásának, a feszültség enyhülésének tényét fel akarja használni arra, hogy felélénkítse a centrifugális tendenciákat a nemzetközi kommunista mozgalomban, hogy viszályt szítson a szocialista országok között. Az utóbbi időben különösen gyakoriakká váltak az olyan próbálkozások, hogy szembeállítsák egymással a szocialista országok és a tőkésországok kommunista pártjait.

A békés egymás mellett élés szükségességének proklamálása és konkrét formáinak tudományos megalapozása Leninnek, a szovjet állam megalapítójának történelmi érdeme. A szocialista forradalom összekapcsolta a szocializmus és a béke eszméjét. Jellemző tény, hogy a szovjethatalom első törvényhozói aktusa a Lenin által írt Békedekrétum volt. Ebben kifejeződtek az elvileg új, szocialista külpolitika alapjai. A dekrétum az imperialista háborút „az emberiség elleni legnagyobb bűntettnek"[14] nyilvánította, s proklamálta az igazságos, demokratikus béke elveit. Az Októberi Forradalom győzelmével a nemzetközi porondon először jelent meg egy olyan állam, amely a hagyományos burzsoá politikával, a népelnyomás, az erőszak és a rabló háborúk politikájával elvileg új politikát helyezett szembe; ennek lényege a népek szabadságának és függetlenségének védelme, a béke védelme és az imperialista agresszió

[13] Lásd például *G. Wettig:* „A Szovjetunió és az európai értekezlet" című cikkét. *Osteuropa,* 1973. 6. sz. 401–429. old.

[14] *Lenin* Összes Művei. 35. köt. 14. old.

visszaverése volt. A párt és a szovjet állam gondoskodik arról, hogy a népek békéjéért, szabadságáért és biztonságáért folytatott harcnak ezek az alapvető irányai mindvégig érvényesüljenek. Ma a szovjet békeszerető külpolitika alapelvei és fő irányai a Szovjetunió új alkotmányában rögzített normává váltak.

A békés külpolitika magának a szocializmusnak a lényegéből fakad, hiszen a szocializmustól idegen a kizsákmányolás, a faji és a nemzeti viszály, a területi hódításokra és más népek leigázására való törekvés. A Szovjetuniónak nem érdeke, hogy háborúkat robbantson ki, s a kommunisták a népek közötti háborút nem tekintik eszköznek stratégiai vagy taktikai céljaik eléréséhez. A Szovjetunió következetesen védelmezi a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének politikáját.

A békés egymás mellett élés nemzetközi jogi szempontból olyan normák kódexét alkotja, amelyeknek tiszteletben tartása biztosítja az államok közötti kapcsolatokban a demokratikus, igazságos béke fenntartását. A szocialista országok, amikor ezért a politikáért szállnak síkra, a nemzetközi kapcsolatok olyan formáját akarják megvalósítani, amely feltételezi az alábbi elvek következetes megvalósítását: minden egyes állam szuverenitása, egyenjogúsága, területi integritása, az idegen ügyekbe való be nem avatkozás, valamennyi nép joga arra, hogy maga válassza meg a neki tetsző társadalmi-gazdasági és politikai rendet.

Ezek az elvek tudvalevően bekerültek az európai értekezlet által elfogadott záróokmányba. Nagy győzelme ez a szocialista országok diplomáciájának, érzékeny veresége a nyugati reakciós politikai erőknek, veresége a kommunistaellenesség és a szovjetellenesség ideológusainak. Ezzel kapcsolatban megjegyezzük: Wettig már említett cikkében kísérletet tett ar-

ra, hogy a kettőt összeütközésbe hozza egymással, hogy szembeállítsa az erő alkalmazásáról való lemondás elvét a határok sérthetetlenségének elvével. Szavakban elismerve az elsőt, Wettig erélyesen tiltakozott még annak a lehetősége ellen is, hogy a második világháború után létrejött európai határozatokat „megingathatatlanoknak" ismerjék el. „Azt a szovjet koncepciót, hogy kössenek sokoldalú egyezményt, amelynek értelmében lemondanak az erő alkalmazásáról (amennyiben ez a koncepció azt a követelést tartalmazza, hogy ismerjék el a határok sérthetetlenségét – *A szerző*) – írja Wettig –, nem tekinthetjük kielégítőnek."

Érdemes felfigyelnünk még egy mozzanatra ugyanebben a cikkben. Wettig kénytelen beismerni, hogy „a Szovjetuniót nem aggasztja az, hogy a Nyugat és a Kelet között kialakuló szoros gazdasági, tudományos és műszaki kapcsolatok bizonyos hatással lehetnek gazdaságára, politikájára, katonai potenciáljára". Elég jellemző beismerés. Ám a nyugatnémet „szovjetológus" úgy véli, hogy a Szovjetuniót „aggasztja" a Nyugat „ideológiai befolyása" a szocialista országok állampolgáraira.

A szocialista és a tőkésállamok között az úgynevezett humán területeken létrejövő együttműködés a rendszeres kapcsolatok fontos és szükséges szférája. A szocialista országok kellő figyelmet fordítanak az ilyen együttműködés konkrét formáinak fejlesztésére a személyes kapcsolatok, az információcsere, a kultúra, a művelődés, a sport területén stb. „... a szocialista országok – állapította meg Leonyid Brezsnyev a kommunista és munkáspártok berlini konferenciáján – nem »zárt társadalmak«. Nyitva vagyunk minden előtt, ami igaz és becsületes, és készek vagyunk mindenképpen növelni a kapcsolatokat, felhasználva azokat a kedvező feltételeket, amelyeket az enyhülés teremt... Véleményünk szerint a kulturális cserének és a tájékoztatásnak humánus eszméket, a béke ügyét, a népek kö-

zötti bizalom és barátság megszilárdítását kell szolgálnia."[15] A Helsinkiben erre vonatkozólag kötött megállapodásokat a szocialista államok szigorúan megtartják. Ám Wettiget és a hozzá hasonlókat nem az ilyesfajta humanitárius kapcsolatok érdeklik. Ezek az urak azt szeretnék, ha a szocialista országok beleegyeznének abba, hogy a nyugati termékek elárasszák a piacot, valamint ha feljogosítanák őket a tőkés Nyugat országaiban az emberek tudatát mételyező „tömegkultúra" termékeinek akadály nélküli exportjára. Márpedig ez nem lehetséges, hiszen az adott esetben nincsen bázisa „az eszmék cseréjének", „a kulturális értékek cseréjének". Az ideológiai diverzió a hidegháború egyik csökevénye. Ki kell és ki lehet küszöbölni a különböző társadalmi rendszerű államok kapcsolatainak gyakorlatából.

A békés egymás mellett élés elveinek osztályszempontú, marxista–leninista értelmezéséből a különböző jobboldali revizionista és álforradalmi „teoretikusok" igyekeznek elsikkasztani a lényeget. Nyugaton bizonyos „baloldali" és balos csoportosulások azon az alapon vetik el a békés egymás mellett élést, hogy a béke körülményei „objektíve stabilizálják a kapitalizmust". Hogy ez a „vád" mennyire demagóg, mennyire mondvacsinált, bizonyítja a kapitalizmusnak az utóbbi években végbemenő egész fejlődése. A tőkésországokban tovább éleződik az általános válság, a fejlődés üteme tovább lassul, növekszik az infláció és a munkanélküliség.

A gazdasági válsággal párhuzamosan erősen éleződnek a válságjelenségek a társadalmi viszonyok területén, a burzsoá társadalom politikai felépítményében.

A békés egymás mellett élés jobboldali revizionista értel-

[15] Az európai kommunista és munkáspártok konferenciája. Berlin, 1976. június 29–30. 44–45. old.

mezésének lényegét lakonikusan kifejti a több tőkésországban „Marxizmus, kommunizmus és nyugati társadalom" címmel kiadott enciklopédia, amelyet polgári „szovjetológusok" nemzetközi munkaközössége írt. J. Lalois, az „Egymás mellett élés" című cikk szerzője így fogalmazza meg a békés egymás mellett élésre vonatkozó revizionista álláspontot: „Ha most csakugyan elkerülhetők a háborúk, akkor az imperializmus nem fog továbbra is feltétlenül háborúkat provokálni. És ha ez így van, akkor megváltozott az imperializmus lényege. Ha pedig az imperializmus megváltozott, akkor mi a szerepe a kommunizmusnak? Hogyan igazolható türelmetlensége és a proletárdiktatúrában való hitele? ... Ha ebben a megvilágításban vesszük szemügyre a békés egymás mellett élést – vonja le a következtetést J. Lalois –, akkor ez végső soron a leninizmus lényegéről való lemondáshoz vezet ..."[16]

A marxisták–leninisták a békés egymás mellett élést a nemzetközi osztályharc specifikus formájának tekintik. Ez gazdasági, politikai és ideológiai területen folyik. A szocialista és a tőkésországok a gazdaság és a politika szférájában konkrét kérdésekben érdekeltek a kölcsönös együttműködésben. Ami viszont az ideológiát illeti, itt szó sem lehet együttműködésről és kompromisszumokról.

A kommunisták, amikor síkraszállnak a kapitalista és a szocialista államok békés egymás mellett éléséért, nem feledkeznek meg az imperializmus agresszív lényegéről. Az imperializmus továbbra is állandó háborús veszély forrása. Csakhogy elmúlt az az idő, amikor az imperializmus kénye-kedve szerint dönthette el, legyen-e háború vagy sem. A világon hatalmas társadalmi-politikai erők alakultak ki, amelyek rendelkeznek

[16] Marxism, Communism and Western Society. A Comperative Encyclopaedia. 2. köt. New York 1972. 24. old.

a szükséges eszközökkel ahhoz, hogy meggátolják az új világháború kirobbantását, visszaverjék az agresszort.

A kommunistáknak az a megállapítása, hogy korunkban lehetséges a világháború elhárítása, széles perspektívákat nyit a gazdasági és a tudományos-műszaki haladás vívmányainak valamennyi nép érdekében való felhasználása előtt. Nyilvánvaló, hogy az ilyen perspektíva nincs ínyére a hidegháború fegyverhordozóinak. A burzsoá ideológusok és az antikommunisták, abbeli törekvésükben, hogy lejárassák a szocializmus külpolitikáját, a kommunista és munkáspártok forradalmi osztálypolitikáját, megpróbálják kimutatni, hogy a békés egymás mellett élés elvei ellentmondásban vannak a marxizmus–leninizmusnak azzal a tételével, amely szerint elkerülhetetlen a szocialista forradalom és a kommunizmus világméretű győzelme. Más szóval, újból előráncigálják „a kommunista veszélynek", „a forradalom exportjának" madárijesztőjét.[17]

A kommunista pártok ellenzik a forradalom exportját. A szocializmus győzelme, a szocialista forradalom ebben vagy abban az országban csak az illető ország osztályharcának eredménye lehet, nem pedig külső beavatkozás, szocialista államok fegyveres akciói nyomán következik be. A Szovjetunió és a többi szocialista ország, bár rendelkeznek korszerű fegyverekkel, senkit sem fenyegetnek. Konstruktív javaslatokat tesznek a leszerelés útján tett konkrét lépésekre vonatkozóan. Mint ismeretes, a Szovjetunió javasolta: kössenek világméretű megállapodást arról, hogy nem alkalmaznak erőt a nemzetközi kapcsolatokban; javasolta, hogy tiltsák be a tömegpusztító fegyverek új fajtáinak és rendszereinek előállítását. Ezek és más javaslatok bekerültek a békéért és a nemzetközi együtt-

[17] Lásd például *Hans Rühle:* Entspannung so oder so? Auf der Suche nach einer westlichen Strategie. *Die politische Meinung,* 1976. július-augusztus. 167. füzet. 33–48. old.

működésért, a népek szabadságáért és függetlenségéért folytatandó további harcnak az SZKP XXV. kongresszusa által jóváhagyott programjába, amely világszerte lelkes helyeslésre és támogatásra talált. A Kremlben az 1977. november 2-i ünnepi ülésen elmondott beszédében Leonyid Brezsnyev radikális lépést javasolt: valamennyi állam állapodjék meg abban, hogy egyidejűleg beszünteti a nukleáris fegyverek gyártását és megkezdi a már felhalmozott készletek fokozatos csökkentését. Ugyanakkor elhangzott az a nyilatkozat, hogy a Szovjetunió hozzájárulna ahhoz, hogy az atomfegyver-kísérletek bizonyos határideig való betiltása mellett hirdessenek moratóriumot a békés célú atomrobbantásokra. Ahhoz, hogy a nemzetközi enyhülés visszafordíthatatlan legyen, a kommunisták véleménye szerint az a reális biztosíték, hogy a politikai enyhülést katonai enyhülés egészítse ki.

A burzsoázia ideológusai természetesen irreálisan és alaptalanul számítanak arra, hogy az enyhülés „garanciát" nyújt a forradalom ellen. S itt korántsem a szovjet fondorlatokról van szó. A marxista–leninista ideológia napjainkban éppen azért terjed annyira világszerte, mert mélyreható tudományos jelentősége és forradalmi átalakító ereje újra meg újra megmutatkozik valamennyi országban, valamennyi kontinensen. Ebben a tanításban válaszra találnak a nemzetközi közvélemény legszélesebb rétegei korunk legégetőbb kérdéseire. Teljes mértékben vonatkozik mindez a mai nemzetközi kapcsolatok területére is.

A békés egymás mellett élés lenini tana vitathatatlanul korunk legtekintélyesebb és legnépszerűbb külpolitikai doktrínája, mert tudományosan kifejeződnek benne az államok és a népek „együttélésének" a mai korszakban meglevő tendenciái és szükségletei.

*

A kommunista párt elsőrendű jelentőséget tulajdonít annak, hogy a Szovjetunió külpolitikája következetes és céltudatos legyen, szilárd legyen a szovjet nép érdekeinek, a szocializmus nagy vívmányainak védelmében, kérlelhetetlen az agresszorokkal szemben és ugyanakkor rugalmas és realista.

A szovjet békeprogram állhatatos és következetes megvalósításának eredményeképpen lényegesen megváltozott az egész légkör, amelyben most a különböző társadalmi rendszerű államok közötti kapcsolatok fejlődnek. A szocialista országok külpolitikája ma olyan nagy eredményeket könyvelhet el az egyetemes és tartós békéhez vezető úton, mint az indokínai népeknek az agresszió visszaverésében aratott győzelme, a politikai és gazdasági együttműködés fejlődése az európai kontinensen, a szovjet–amerikai kapcsolatokban bekövetkezett fordulat, a tömegpusztító fegyverek betiltása terén tett fontos lépések. Sikereket ér el a nemzeti felszabadító mozgalom Afrikában, győzelem koszorúzta Angola és Mozambik, valamint a többi egykori portugál gyarmat népeinek küzdelmét. A szocialista országok tevékenyen támogatják a népek felszabadító harcát, hűséges, megbízható szövetségeseik minden vonatkozásban, segítséget nyújtanak nekik. A feszültség enyhülésének szférája ennélfogva földrajzilag és politikailag is bővült. Ezek a vívmányok reális feladattá teszik a mai nemzetközi kapcsolatok egész mechanizmusának átalakítását abból a célból, hogy a világhelyzetben bekövetkezett kedvező változások tartósakká, megingathatatlanokká legyenek.

A Szovjetunió a béke és a társadalmi haladás zászlóvivője

Az immár több mint hatvan esztendeje fennálló szovjetország Október zászlaja alatt, a leninizmus győztes zászlaja alatt rendületlenül halad a kommunizmus, a béke, a társadalmi haladás és a humanizmus széles országútján.

Az oroszországi munkásosztály által 1917 októberében végrehajtott szocialista forradalom egy új korszak kezdeteként vonult be a történelembe. Az Októberi Szocialista Forradalom a leghaladóbb társadalmi osztályt, a munkásosztályt állította a társadalom szocialista átalakításáért folyó harc középpontjába. A világ az új osztály uralmának korszakába lépett. A győztes szocializmus megmutatta a társadalmi fejlődés igazi és reális alternatíváját. Megkezdődött az átmeneti korszak: a két ellentétes társadalmi rendszer békés egymás mellett élésének és harcának korszaka.

Az Októberi Forradalom nyomán megindult a társadalom szocialista átalakítása, föllendült a nemzetközi kommunista mozgalom és a gyarmati népek harca az imperializmus ellen, felszabadulásukért és nemzeti függetlenségükért.

Október győzelme a XX. század legfontosabb eseménye, amely gyökeresen megváltoztatta az emberiség fejlődésének menetét. A soknemzetiségű Oroszország proletariátusára a történelem azt a megtisztelő küldetést bízta, hogy élcsapata le-

gyen a világforradalmi mozgalomnak a békéért, a demokráciáért és a társadalmi haladásért folyó harcban. Az oroszországi proletariátus világtörténelmi győzelme véget vetett a kapitalizmus mindenhatóságának, kezdete volt a győztes szocialista forradalmaknak, világszerte meggyorsította a forradalmi és a felszabadító harc menetét. A nemzetközi kommunista és munkásmozgalom egész tapasztalata megerősíti a Nagy Októberi Szocialista Forradalom el nem halványuló nemzetközi jelentőségét. Ezért a forradalom ügyét szívükön viselik a népek; biztató példaképe ez a földön mindazoknak, akik a szabadságért és a társadalmi haladásért küzdenek.

Lenin az Októberrel megkezdődött korszakot úgy jellemezte, mint „a proletariátus nemzetközi szocialista forradalmának"[1] korszakát.

A világforradalmi folyamat és az imperializmus, a tőkés kizsákmányolás, a nemzeti elnyomás elleni tömegharc különféle formái az orosz proletariátus győzelme előtti időszakban is fejlődtek. De az első szocialista állam létrejötte új szakaszt nyitott meg a forradalmi tömegharcban, a világforradalmi folyamatnak és két, dialektikus kapcsolatban levő oldalának fejlődésében: az imperializmus összeomlásában és az új, kommunista társadalmi-gazdasági formáció kialakulásában. Az Októberi Szocialista Forradalom győzelme, a Szovjetunió létrejötte és megerősödése világviszonylatban megnyitotta a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet korszakát.

A kommunista társadalmi-gazdasági formáció kialakulása három fejlődési szakaszon megy át: a szocializmus győzelme *egy* országban, a szocialista világrendszer létrejötte és fejlődése, a világforradalmi folyamat további fejlődése a szocializmus és a kommunizmus világméretű győzelméig. Az új, szo-

[1] *Lenin* Összes Művei. 37. köt. Kossuth Könyvkiadó 1973. 162. old.

cialista társadalmi rendszer fejlődésének fő szakaszai, erejének és hatalmának növekedése és a haladó irányú társadalmi fejlődés döntő tényezővé válása elválaszthatatlanul összefügg a kapitalizmus általános válságának három szakaszával, a szocializmusnak a kapitalizmus ellen vívott harcával, azzal, hogy újabb országok és népek válnak le a tőkés rendszerről, s csökkent a kapitalizmus befolyása a nemzetközi politikában.

Az Októberi Forradalom győzelmével korunk alapvető, legmélyrehatóbb ellentmondásává az az ellentmondás lett, amely a történelmileg halálra ítélt kapitalizmus és a fejlődő szocializmus között, illetve a hatalomra jutott és a világ egy részében a maga szocialista államát megteremtő munkásosztály, valamint a világ másik részén hatalmon maradt monopoltőkés burzsoázia között feszül. „... a mostani világhelyzetben – mondta Lenin –, az imperialista háború után, a népek kölcsönös viszonyát, az államok egész világrendszerét az a harc határozza meg, amelyet az imperialista nemzetek kis csoportja vív a szovjetmozgalom és a szovjetállamok ellen, amelyek élén Szovjet-Oroszország áll. Ha ezt szem elől tévesztjük, akkor egyetlen nemzeti vagy gyarmati kérdést sem tudunk majd helyesen felvetni, még ha a világ legtávolabbi zugáról volna is szó. Mind a civilizált, mind pedig az elmaradt országok kommunista pártjai csak ebből a szempontból kiindulva képesek helyesen felvetni és megoldani a politikai kérdéseket."[2]

Korunk alapvető ellentmondása – a szocializmus és a kapitalizmus közti ellentmondás – mindent átfogó és mélyreható ellentmondás, mert a két társadalmi rendszer közötti gyökeres ellentétet fejezi ki. A burzsoázia és a proletariátus, a munka és a tőke, a két társadalmi rendszer osztályérdekeinek ez a gyökeres ellentéte kifejeződik a világpolitika két irányvonalá-

[2] *Lenin* Összes Művei. 41. köt. 230. old.

ban. A szocializmus irányvonala: a béke, a haladás, a békés egymás mellett élés. Az imperializmus irányvonala: a reakció, a tömegek létérdekei elleni támadás, a fegyverkezési hajsza, a kommunistaellenesség és a szovjetellenesség felszítása.

„A szovjet nép fegyverténytét – hangsúlyozta Todor Zsivkov a fasizmus fölötti győzelem harmincadik évfordulóján mondott beszédében – a népek az egész világon úgy tekintették, mint a nagy Október eszméinek újabb diadalát, mint a lenini, kommunista eszmék erejének megdönthetetlen bizonyítékát. A soknemzetiségű szovjet népnek szocialista hazája védelmében vívott önfeláldozó harca világszerte az emberek millióit és millióit segítette abban, hogy a rágalom és a hazugság propagandafüggönyén át megpillantsák a Szovjetunió igazi, nagyszerűen humánus arculatát, felismerjék felszabadító küldetését, érezzék a kizsákmányolástól megszabadult társadalom lüktető érverését, erejét, óriási politikai, gazdasági potenciálját, amelyet az ember és az emberiség szolgálatába állítottak."[3]

A mai viszonyok között, amikor a szocialista forradalom számos olyan országban győzött, amelyek lényegesen különböznek egymástól gazdasági és politikai struktúrájuk, hagyományaik tekintetében, amikor mindezen országok túljutottak az elkerülhetetlen átmeneti időszakon és szilárd gyökereket vert bennük a szocialista rend, alaposabban és tárgyszerűbben lehet összehasonlítani a Szovjetunió tapasztalatait a szocialista közösség más országainak tapasztalataival. A kollektív tapasztalat e tanulmányozása még meggyőzőbben igazolja azoknak a lenini tételeknek a helyességét, amelyek az Októberi Forradalom világtörténelmi jelentőségére, némely alapvető vonásának egyetemes jelentőségére és a társadalom szocialista átalakításában mutatkozó általános törvényszerűségekre, az

[3] *Rabotnicseszko delo*, 1975. V. 8.

SZKP és a szovjet munkásosztály élcsapat szerepére, az általuk kijelölt útra mint az emberiségnek a kizsákmányolástól és a háborúktól való megszabadításáért küzdő harcosok előtt álló forradalmi példára vonatkoznak.

Lenin már 1918-ban megállapította: „Amikor az ország az óriási átalakítások útjára lépett, akkor ennek az országnak és az országban győztes munkásosztály pártjának az az érdeme, hogy gyakorlatilag fogtunk hozzá az eddig elvontan, elméletileg kitűzött feladatok megvalósításához."[4] A továbbiakban Lenin rámutatott arra, hogy „ezt a tapasztalatot elvenni nem lehet... Ez a tapasztalat mint a szocializmus vívmánya bekerült a történelembe, és ezen a tapasztalaton fogja a jövendő nemzetközi forradalom felépíteni a maga szocialista épületét."[5] A mai viszonyok között nem lehet a marxizmus–leninizmus eszmei gazdagságáról és alkotóerejéről beszélni azoknak az új tapasztalatoknak a figyelembevétele nélkül, amelyeket a kommunista és munkásmozgalom a társadalomnak – először a Szovjetunió Kommunista Pártja által megvalósított – szocialista átalakítása során szerzett. Ezek a tapasztalatok az új típusú demokráciának: a dolgozók hatalmának a megteremtésében, a dolgozó ember valóságos jogainak és szabadságjogainak biztosításában, a tőkés magántulajdon, a kizsákmányolás felszámolásában, a tervgazdálkodás fejlesztésében, a nép jólétének, műveltségének és szocialista tudatának emelésében, az olyan új típusú nemzetközi kapcsolatok meggyökereztetésében fejeződnek ki, amelyek a teljes egyenjogúságon, a testvéri barátságon, a kölcsönös segítségen és a békés egymás mellett élés elvein alapulnak.

„A szovjetország hat évtized alatt századokkal felérő utat

[4] *Lenin* Összes Művei. 36. köt. Kossuth Könyvkiadó 1972. 361. old.
[5] Ugyanott.

tett meg. A szovjet nép elsőként vitte véghez a győztes proletárforradalmat, elsőként építette fel a fejlett szocialista társadalmat. Ma ez a társadalmi haladás legnagyobb vívmánya, a kommunizmus történelmi előcsarnoka. A kommunista építésben elért óriási eredményei ösztönző példaként állnak valamennyi nép előtt, meggyőző bizonyítékai a valóságos szocializmus, a szocialista életforma páratlan előnyeinek."[6]

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme lerakta a gyökeres forradalmi változások alapját az egész világon. Október hazája a világforradalmi mozgalom erős bázisává, történelmi győzelmei kibontakozásának hatalmas tényezőjévé vált. A Szovjet Hadseregnek a hitleri Németország és a japán militarizmus fölött aratott győzelme elmélyítette és kiszélesítette a világforradalmi folyamatot, döntő tényezője volt a szocialista forradalom győzelmének több európai és ázsiai országban. Létrejött a szocialista világrendszer, az antiimperialista harc fő ereje, a béke, a demokrácia és a társadalmi haladás támasza bolygónkon.

A szocialista világrendszer kedvező feltételeket teremt a proletárforradalom erőinek növekedéséhez, a nemzeti felszabadító és a forradalmi demokratikus mozgalmak újabb győzelmeihez, megkönnyíti újabb országok és népek áttérését a szocializmusra. A szocialista internacionalizmus, a fokozódó gazdasági, politikai, ideológiai és honvédelmi együttműködés kifejeződött a KGST megalakításában és fejlesztésében, valamint a szocialista gazdasági integráció sokoldalú fejlesztésére vonatkozó Komplex Program elfogadásában, a Varsói Szerződés Szervezetének erősítésében. A szocialista közösség egyesült erői védelmezik a szocialista országokat az agresszorok

[6] Za csesztvuvane na 60-godisninata na VOSZR. Resenie na Poliburo na CK na BKP. Szófia 1977. 6–7. old.

merényletei ellen, megfosztják az imperializmust attól a lehetőségtől, hogy önkényesen és büntetlenül rendelkezzék a népek sorsával, megfékezik az ellenforradalom erőit és megteremtik a feltételeket ahhoz, hogy az egész világon fennmaradjon a népek között a béke, a barátság és az együttműködés.

A Szovjetuniónak most is döntő szerepe van a szocialista világrendszer fejlesztésében, a világforradalmi folyamatban. A második világháború után eltelt három évtized alatt a Szovjetunió felépítette a fejlett szocialista társadalmat, és utat tört az emberiség számára a kommunizmus felé. A szocialista országok között a Szovjetuniónak van a legerősebb és legfejlettebb gazdasága, amely nemcsak a kommunizmus anyagi-műszaki alapjának felépítésére képes, hanem arra is, hogy a leghatékonyabban segítse a szocialista és a felszabaduló országok gazdasági fejlődését. A szovjetország sokoldalú segítsége, a békés egymás mellett élés elveinek érvényesítésére irányuló következetes politikája biztosítja a Földön a békét, harcra ösztönzi a népeket a szabadságért és a függetlenségért, megerősíti a jövőbe vetett hitüket. Azok a népek, amelyek elutasították az imperialista diktátumot és a fejlődés kapitalista útját, a Szovjetunió tapasztalataira fordítják tekintetüket, a Szovjetunió segítségére támaszkodnak, hogy megoldják nemzeti és társadalmi problémáikat. „A kommunizmus és az SZKP, a kommunizmus és a Szovjetunió – jelentette ki Todor Zsivkov – elválaszthatatlanok egymástól... A Szovjetunió, az SZKP és a szovjet nép iránti tisztelet és szeretet: a világforradalmi mozgalom legnagyobb erkölcsi-politikai tőkéje. S aki akarva-akaratlanul aláássa ezt a tőkét, s a nacionalizmus és a revizionizmus álláspontjára helyezkedik, aki kacérkodni próbál a kispolgári ösztönösséggel, ahelyett, hogy visszaszorítaná, vagy csatlakozik a szovjetellenes megnyilatkozásokhoz, az nemcsak rontja az erőviszonyokat a nemzetközi porondon, hanem ront-

ja saját pártjának és osztályának a pozícióit is. Aki úgy dolgozza ki a párt stratégiáját és taktikáját, hogy csupán saját országának politikai helyzetét veszi figyelembe és megfeledkezik a közösségről és a legfőbbről: a harc nemzetközi jellegéről, az ténylegesen behódol a szociáldemokrata illúzióknak, letér az osztályharc helyes útjáról."[7]

Mennél jelentékenyebbek a Szovjetunió és a többi szocialista ország sikerei, annál kétségbeesettebb ellenállást fejt ki az imperializmus és a reakció, annál jobban kiéleződik az ideológiai harc. „Az ideológiai harc jelentősége – hangsúlyozta a BKP XI. kongresszusán Todor Zsivkov – a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének megerősödésével fokozódik. Arra kényszerülve, hogy megbéküljön az erőviszonyok megváltozásával, az imperializmus az ideológiai harc területén keres visszavágási lehetőséget. Arra törekedik, hogy országainkban deformálja a szocialista társadalmi tudatot, aktivizálja a nacionalizmust, a szovjetellenességet, az opportunizmus mai megtestesüléseit, hogy megtörje a világ kommunista és munkásmozgalmának egységét, az antiimperialista erők frontját."[8]

A SZOCIALIZMUS GYŐZELME A SZOVJETUNIÓBAN ÉS A TÁRSADALMI HALADÁS

A marxizmus–leninizmus, a haladó osztályok társadalomtörténeti gyakorlata a századok során kidolgozta a társadalmi haladás objektív ismérveit. Egy társadalom annál haladóbb, mennél több lehetőséget teremt a természet elemi erőinek megfékezéséhez, a társadalmi termelés és a munkatermelé-

[7] *T. Zsivkov:* Izbr szocs. 15. köt. Szófia 1976: 426. old.
[8] A Bolgár Kommunista Párt XI. kongresszusa. 62. old.

kenység fejlesztéséhez, ahhoz, hogy egyre nagyobb néptömegeket emeljen a tudatos történelemalkotás szintjére, mind nagyobb arányban elégítse ki a dolgozók anyagi és szellemi szükségleteit, alkotóan fejlessze a társadalom valamennyi tagjának egyéni adottságait és képességeit.[9]

Az Októberi Szocialista Forradalom a társadalmi haladás hatalmas mozgatóerejévé vált, mert utat nyitott az emberiség előtt a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenethez, s lehetővé tette minden kizsákmányolás és leigázás megszüntetését; a Szovjetunió munkásosztálya és kommunista pártja a társadalmi folyamatokat irányítva minden lehetőt megtesz annak érdekében, hogy a társadalom életének valamennyi területén a tudatos történelemalkotás szintjére emelje a dolgozók óriási többségét. Az az objektív történelmi szükségszerűség, hogy az emberiség magasabb társadalmi-gazdasági formációra térjen át, kifejeződött az Októberi Forradalomban, számos európai, ázsiai és latin-amerikai ország szocialista forradalmában és a szocialista világrendszer létrejöttében. A társadalmi haladás ma is szervesen összefügg a szocialista világrendszer fejlődésével, azzal, hogy ez a rendszer óriási forradalmasító hatással van a történelmi események menetére, az embermilliók agyára és szívére. Ennek egyik legbeszédesebb bizonyítéka a termelőerők hatalmas méretű fejlődése a Szovjetunióban, az, hogy ez az ország rövid történelmi időszak alatt elérte a fejlett ipari hatalmak szintjét.

1921-ben, amikor a szovjetország súlyos megpróbáltatásokon ment keresztül, nyomorúsággal és éhínséggel küszködött, H. G. Wells, az ismert angol író, több fantasztikus regény szerzője Szovjet-Oroszországba látogatott, és megírta „Orosz-

[9] Lásd *J. N. Szemjonov:* Objektyivnij krityerij szocialnovo progressza. *Voproszi filoszofii,* 1961. 9. sz. 25. old.

ország ködben" című könyvét. Ebben sötét jövőt jósolt „ennek az óriási sík országnak, amelyet tudatlan parasztok laknak, amelynek nincsenek vízienergia-forrásai, nincsenek műszakilag képzett emberei, amelyben szinte kihalt az ipar és a kereskedelem". Oroszország elpusztul, írta, ha nem kap külső segítséget. „Falusi országgá válik, a városok elnéptelenednek és rommá válnak, a vasútvonalakat benövi a fű."

Ebben a súlyos helyzetben Lenin, az Októberi Forradalom vezére, akit Wells „kremli álmodozónak" nevezett Oroszország villamosításának merész tervéért, sokkal reálisabban látta az ország jövőjét, mint ez a dús fantáziával megáldott író. 1922 októberében, az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság IX. ciklusának IV. ülésszakán, a felszabadult munkások és parasztok alkotóerejébe és a szocialista rend óriási belső erőibe vetett mélységes hittel ezt mondta: „Nálunk senki sem hisz semmiféle változás fantasztikus gyorsaságában, de a valóságos gyorsaságban, de a történelmi fejlődés bármely igaz mivoltában vett időszakához viszonyított reális gyorsaságban – ha a mozgalmat valóban forradalmi párt vezeti –, az ilyen gyorsaságban hiszünk és az ilyen gyorsaságot, ha törik, ha szakad, el fogjuk érni."[10]

A szocializmusban a prognosztizálás egyik leglényegesebb vonása és fontos előnye az, hogy ez a rendszer tervszerűen fejlődik és az élet valamennyi területét átfogja. A társadalom életét a szocializmusban tudatosan, a kommunista párt tudományosan megalapozott politikájából kiindulva, tervszerűen irányítják. A termelést és a tudományt, a technikát és a kultúrát az egész nép, valamennyi osztály és társadalmi réteg érdekében, az egész szocialista társadalom érdekében fejlesztik.

[10] *Lenin* Összes Művei. 45. köt. 250. old.

Marxista szemszögből nézve a haladás egyik fő kritériuma az, hogy a társadalmi forradalmak és változások idején mely osztályok vesznek részt a történelmi folyamatban, milyen lehetőségek nyílnak ahhoz, hogy a dolgozók részt vegyenek az állam és a termelés irányításában, mit tesznek annak érdekében, hogy javítsák a dolgozók többségének anyagi és kulturális helyzetét, mit tesznek a népért. Marx már 1845-ben ezt írta: „Minél inkább alapokig ható lesz tehát a történelmi akció, annál inkább nő majd a terjedelme annak a tömegnek, amelynek akciója."[11]

Az Októberi Forradalom ösztönző hatására óriási tömegek kapcsolódtak be az aktív politikai életbe, váltak történelemalakító erővé. Új hatalom jött létre: a munkás-paraszt hatalom, amely a dolgozók érdekeit védelmezi és olyan társadalmat épít, ahol a dolgozók demokráciája a kizsákmányoló osztályok felszámolása után fokozatosan mindenki demokráciájává lesz. Lenin a III. szovjetkongresszuson rámutatott arra, hogy a szovjethatalom azért tudta kivívni nehéz győzelmét, mert az első napoktól fogva „kezdte valóra váltani azt, amit a szocializmus régen ránk hagyott, következetesen és határozottan a tömegekre támaszkodva és azt tartva feladatának, hogy eleven életre ébressze, a szocialista alkotó munka magaslatára emelje a társadalom legelnyomottabb, örökös rettegésben tartott rétegeit".[12]

Az intervenciósok szétzúzása és az Októberi Forradalom vívmányainak megvédése, a páratlan ütemű szocialista építés, a hitlerista betolakodók szétverése az emberiség történetének legsúlyosabb és legkegyetlenebb háborújában, a hatalmas háborús károk helyreállítása, a kommunista építésre való áttérés

[11] *Marx–Engels* Művei. 2. köt. Budapest 1958. 81. old.
[12] *Lenin* Összes Művei. 35. köt. 270. old.

mind-mind a felszabadult munkások és parasztok energiájának, a tömegek aktivitásának és szocialista tudatosságának, a kommunista párt növekvő vezető szerepének köszönhető, annak, hogy a párt céljai és eszményei az egész nép céljaivá és eszményeivé váltak.

A demokrácia új, magasabb típusa összefügg a kizsákmányolás megszüntetésével, azzal, hogy valamennyi állampolgárnak egyenlő lehetőségei vannak arra, hogy hazája javára dolgozzék, egyenlő munkáért egyenlő bért kapjon, tevékenyen és tetszése szerint részt vegyen a szocialista állam fejlődésével, a társadalmi viszonyok különféle oldalaival, az egyes munkáskollektívák életével kapcsolatos problémák megvitatásában. A polgári alkotmányok Október előtt is tartalmaztak az állampolgári egyenlőségre vonatkozó tételeket, de ezeket a kizsákmányoló rendszerben sohasem lehetett valóra váltani. Az a tény, hogy két-három évenként egyszer a bankár és a munkanélküli, a földbirtokos és a mezőgazdasági munkás, a bankok, részvények tulajdonosa és a kisiparos a szavazóurna elé járul és egy-egy szavazólapot dob bele, korántsem jelenti azt, hogy a tőkés társadalomban egyenlő jogaik és lehetőségeik vannak. Ebben a társadalomban az egyes állampolgárok befolyását és jelentőségét főképpen a rendelkezésükre álló tőke nagysága, a birtokukban levő tulajdon, valamint a burzsoá állam politikáját irányító pénzmágnások, politikai és katonai vezetők kiválasztott kisebbsége között elfoglalt helyük határozza meg.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatalmas lökést adott a társadalmi haladásnak, mert felszámolta az addigi társadalmi-gazdasági szerkezetet, s a társadalmat a szocialista dolgozók társadalmává változtatta. A kizsákmányoló osztályok évszázadokon át azt hajtogatták, hogy az „alsó rétegek", a „csőcselék", a közönséges munkások és parasztok nem képesek államalkotásra, nem tudják fejleszteni a kultúrát, s hogy

a társadalmi haladás egyetlen útja: a lassú evolúció a kiváltságos osztályok, a társadalmi „elit" vezetésével. Ezt a burzsoá elméletet képviselték a munkásosztály árulói, mint Kautsky, az olyan kishitűek és kapitulánsok, mint Trockij és Buharin. Lenin a társadalmi haladás mozgatóerejét a politikai hatalomnak a munkásosztály általi birtoklásában, a tömegek kezdeményezésének kibontakoztatásában látta.

Nem ismerünk a történelemben egyetlen más rendet sem, amely ilyen rövid idő alatt a népesség ilyen óriási tömegeit kapcsolta volna be a tudatos történelemalkotásba, a társadalom legalsó szintjéről az állam és a társadalom életének csúcsára emelte volna a dolgozó emberek százezreit, a társadalom szocialista és kommunista építésének nagyszerű feladataira irányította volna a nép energiáját és akaratát.

A szocialista demokratizmus valóságos, igazi, nem pedig formális demokratizmus, mert a társadalom életének minden oldalát átfogja. A politikai szabadságjogok: a szólásszabadság, a sajtószabadság, a gyülekezési szabadság, a választás és a választhatóság joga mellett garantálja a munkához való jogot, az ingyenes oktatáshoz és orvosi ellátáshoz való jogot, a társadalombiztosításhoz való jogot a munkaképesség elvesztése esetén és a nyugdíjellátáshoz való jogot. A szovjet kormány az utóbbi években nagyszabású intézkedéseket tett a nép életkörülményeinek javítása és a népjólét emelése érdekében. Ilyen intézkedések: az áttérés a hat-hét órás munkanapra és az ötnapos munkahétre, az alacsony fizetésű munkáskategóriák bérének emelése, a társadalombiztosítás és a szociális alapok bővítése, a nagyszabású lakásépítés stb. Jellemző vonása a szocialista demokratizmusnak a nő emancipálása és egyenjogú alapon az élet minden területére való bevonása.

A szocialista demokratizmus egyidejűleg fejlődik a szovjet társadalom fejlődésével, az osztályok közötti társadalmi kü-

lönbségek felszámolásával, a nép szocialista tudatosságának és kultúrájának növekedésével. Lenin rámutatott arra, hogy ebben a társadalomban nem lehet osztály nélküli demokrácia, és ezért az átmeneti időszakban, amikor folyamatban van a tőkés tulajdon kisajátítása és a kisajátítók sok évszázados kiváltságainak megszüntetése, ellenállásuk leküzdése, a proletár demokrácia nem lehet demokrácia mindenki számára. Ez szükségszerűen demokrácia a korábban kizsákmányolt többség, a munkások és parasztok, a dolgozók számára és diktatúra az ellenforradalmárok, a kizsákmányolók, a szocializmussal szemben ellenállást tanúsítók számára. A proletárdiktatúra alapvető feladata azonban alkotó jellegű: a hatalmas szocialista ipar és a gépesített mezőgazdaság, a gazdag szocialista kultúra megteremtése és emberek millióinak a tudományos kommunizmus szellemében való nevelése és átnevelése. A kizsákmányoló osztályok megsemmisítésével, a szocializmus teljes és végleges győzelmével, a szocialista társadalom szociális és eszmei egységének megerősödésével a proletárdiktatúra elvégzi belső feladatait. A szocializmus végleges győzelmével a proletárdiktatúra állama az egész nép politikai szervezetévé válik a munkásosztály vezető szerepe mellett. Az össznépi állam: a szocialista demokrácia továbbfejlesztése és a kommunista önkormányzatra való áttérés feltételeinek előkészítése.

Az Októberi Forradalom azzal, hogy megszabadította a tömegeket a kizsákmányolástól és az elnyomástól, hogy széles körű politikai és társadalmi jogokkal ruházta fel őket, nagy lökést adott a társadalmi haladásnak a Szovjetunióban és az egész világon.

A társadalmi haladás egyik legfontosabb ismérve az, hogy valamely ország lakossága milyen mértékben válik részesévé a kor kulturális vívmányainak, milyen feltételeket teremtettek a közoktatás, a tudomány és a művészet fejlődéséhez. A belső

és a külső reakció a szovjethatalom ellen, a bolsevikok és Lenin ellen viselt hadjáratában előszeretettel hangoztatta azt a rágalmat, hogy felszítják a tömegek gonosz szenvedélyeit, megsemmisítik az emberi kultúrát és a szellemi értékeket, s a felfegyverzett munkások és tudatlan parasztok kezébe adtak át egy olyan felelősségteljes ügyet, mint az állam irányítása.

Lenin mélységesen hitt a nép alkotó erejében, és rámutatott arra, hogy a proletárdiktatúra bevezetése a termelőerők, a tudomány és a technika, a közoktatás és a kultúra fellendülésének első feltétele. „Ha a szocializmus megteremtéséhez meghatározott kulturális színvonalra van szükség (bár senki sem tudja megmondani, melyik ez a meghatározott »kulturális színvonal«) ... akkor miért nem szabad nekünk azzal kezdeni, hogy előbb forradalmi úton kivívjuk e meghatározott színvonal előfeltételeit, s *azután,* már a munkás-paraszt hatalom és a szovjetrend alapján indulunk el utolérni a többi népet."[13]

Az új, a szocialista kultúráért viselt össznépi hadjáratban, melyet a győztes Október indított meg, a szovjetország nehéz utat járt be és soha nem látott magaslatokra jutott el: a tömeges írástudatlanság felszámolásától az általános középfokú oktatásig, a néhány tucatnyi közkönyvtártól a művelődési intézmények egyedülállóan széles hálózatáig, néhány egyetemtől a világon a legtöbb egyetemi hallgatóig, a kis tudományos laboratóriumoktól a legnagyobb hírű tudományos kutatóintézetekig, a tudatlan és éhező nép számára hozzáférhetetlen művészettől és kultúrától az új, szocialista művészetig, filmig és színházig, amelyek révén a szocialista eszmék fénye az egész világra kisugárzik. Az Októberi Forradalom győzelme előtt Oroszország lakosságának 75 százaléka írástudatlan volt, most a Szovjetunióban 93 600 000 a tanulók száma. A Szovjetunió-

[13] *Lenin* Összes Művei. 45. köt. 379. old.

ban minden harmadik ember tanul, és már megkezdődött az áttérés a fiatal nemzedék általános középfokú oktatására.

Az Októberi Forradalom a szovjetországot a tudományos és a műszaki haladás magaslataira emelte. A Szovjetunió küldött elsőként embert a világűrbe, hozta létre a világ első atomerőművét, gyártja a legnagyobb kapacitású ballisztikus rakétákat, a legjobb lökhajtásos repülőgépeket. Az egész világ csodálattal tekint a Szovjetunió nagyszerű műszaki-tudományos vívmányaira, amelyeket a béke és a társadalmi haladás szolgálatába állít; elismeri Pavlovnak és Micsurinnak a fiziológia és a genetika, Vinogradovnak és Kolmogorovnak a matematika, Vavilovnak és Kurcsatovnak a fizika, Nyeszmejanovnak és Szemjonovnak a kémia, Ambarcumjannak és Schmidtnek az asztronómia, Koroljovnak és Keldisnek az aerodinamika terén szerzett érdemeit, valamint sok más neves szovjet tudós eredményeit.

Hogy mennyire gazdagította eszméivel az Októberi Forradalom a szocialista realizmus módszerét és a szovjet irodalmat, hogy mekkora a befolyása a szovjet emberekre, a békéért és a haladásért küzdő harcosokra, mutatja a szovjet írók művei iránt világszerte fokozódó érdeklődés. Az egész világon a legkülönbözőbb társadalmi rétegek körében milliószámra vannak lelkes hívei a szovjet zenének, előadó-művészetnek, balettnek, filmművészetnek, festészetnek, szobrászatnak, színházművészetnek.

Az Októberi Forradalom új forradalmi eszmékkel és új művekkel gyarapította a szovjetország népeinek irodalmát és művészetét; ezeknek a nemzeti formák sokfélesége ellenére egységes szocialista tartalmuk van, mert azok az eszmények, amelyekért síkraszállnak, valamennyi nép nemes céljai. Az Októberi Forradalom a világkultúra részesévé tette a szovjetország

minden népét. Negyven nemzetiség első ízben jutott írásbeliséghez.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom új kultúrát teremtett. Ez belsőleg egységes, és kielégíti a szocialista társadalom minden tagjának kulturális szükségleteit, összeforrasztja a népeket. Vívmányai a békét és a társadalmi haladást szolgálják. Jelszava: „Mindent az emberért és az ember érdekében, mindent a szocialista humanizmus érdekében!"

Októbernek a kizsákmányolás és a társadalmi elnyomás megszületését, a népek testvériségét és barátságát hirdető eszméi nyomán a világ haladó értelmisége harcba szállt a kultúra védelméért és megújításáért. A hatékony humanizmus eszméi testet öltöttek sok világhírű író és tudós munkáiban.

Az Októberi Forradalom utat tört a szocialista világkultúra győzelméhez, s ez a kultúra hatalmas szellemi fegyver a népek kezében a szocializmusért, a békéért, a demokráciáért és a társadalmi haladásért vívott harcban.

A társadalmi haladás mindig összefüggött az ember problémájával, azoknak a körülményeknek a megteremtésével, amelyek között minden vonatkozásban fejlődhetnek az ember képességei és adottságai, összekapcsolódhatnak a társadalom és az egyén érdekei, győzedelmeskedhetnek az emberek és a népek kölcsönös segítségének és barátságának humanista elvei.

Marx és Engels a tudományos kommunizmust „hatékony humanizmusnak" nevezte. A marxizmus bebizonyította, hogy a humanizmusban nem az emberek közötti személyes kapcsolatok a legfontosabbak, hanem az osztályok, a nemzetek és az államok közötti kapcsolatok. Nem beszélhetünk az ember tényleges szabadságáról addig, amíg létezik magántulajdon és kényszerű munka, amíg az egyik osztály kizsákmányolja a másikat, az egyik nemzet elnyomja a másikat, a népek bizalmatlanok egymás iránt és háborúskodnak egymással. A valóságos

humanizmus, amelyről Marx és Engels beszélt, nem békélhet meg a kizsákmányolással és a tőkével, amely elidegeníti a munkát igazi lényegétől. Nem lehetséges a személyiség szabadsága abban a rendszerben, amely az emberiség zömét nyomorra kárhoztatja, a kultúra és a civilizáció vívmányait egy jelentéktelen kisebbség kiváltságává teszi és a népeket pusztító háborúkba sodorja.

Az Októberi Forradalom győzelme új feltételeket teremtett a nép nagy többségének fejlődéséhez, felszabadította a dolgozókat a kizsákmányolás alól, kialakította a munkához való új viszonyt. A szocializmus létrehozza a munka új ösztönzőit, összekapcsolja az anyagi és az erkölcsi érdekeltséget, felszabadítja a nép alkotó erőit. Ezáltal a szocialista rend véget vetett annak a sok évszázados tévedésnek, hogy csak a magántulajdonosi viszonyok ösztönözhetik az embereket a munkára és a termelés föllendítésére.

A szocialista társadalomban az egyéniség fejlődését a gazdaságban és a munkafeltételekben, a kultúrában és a társadalmi viszonyokban végbemenő mélyreható forradalmi változások határozzák meg. A szovjet emberek az intervenciósok és az ellenforradalom, a gazdasági bomlás és az éhínség ellen vívott ádáz küzdelemben edződtek meg. Nagyszerű tulajdonságaik az ötéves tervek teljesítése, a szocialista munkaverseny, a tudomány, és a kultúra birtokbavétele során kerültek felszínre. Az új, szocialista társadalmi viszonyok létrehozzák az új munkaerkölcsöt, kifejlesztik az emberekben a közösségérzetet, beléjük oltják a barátság, a kölcsönös segítség, a szocialista hazafiság és a proletár nemzetköziség szellemét.

A haladó gondolkodású emberek küzdelme a társadalmi haladásért, az elnyomás minden formájának megszüntetéséért világszerte óriási nehézségekbe ütközik. De nagyszerű példa áll előttük, amely megmutatja, hogyan vegyék fel a harcot a

társadalmi haladás ellenségeivel, hogyan küzdjenek a béke és a szocializmus ügyéért. Az Októberi Forradalom nagy vívmánya, hogy nemcsak új, fejlettebb társadalmi rendet hozott létre, hanem olyan embereket is kinevelt, akik szilárd világnézeti alapon állnak, bátran szembenéznek a nehézségekkel, merész alkotók, s készek életüket áldozni a szocialista hazáért, azért, hogy a kommunizmus ügye világszerte diadalt arasson. Bennük látja minden haladó ember a béke és a társadalmi haladás frontjának élcsapatát, testvéreit és példaképeit a nehéz próbatételekben.

A SZOVJETUNIÓ ÉS AZ SZKP TAPASZTALATAINAK NEMZETKÖZI JELENTŐSÉGE

A lenini párt vezetésével véghezvitt Októberi Forradalom nagymértékben kihatott a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom fejlődésére, megnyitotta annak új, lenini szakaszát. A nemzetközi kommunista mozgalom éppen a lenini eszmék elsajátítása révén vált korunk legbefolyásosabb politikai erejévé. A mai kommunista mozgalom fejlődése azon alapszik, hogy az Októberi Forradalom tapasztalataiból átveszi azt, ami általános jelentőségű, az egyes országok nemzeti adottságaihoz alkalmazza a leninizmust, s hogy a munkásosztály felszabadító harcának tapasztalatai mind nagyobb mértékben internacionalizálódnak.

Az SZKP a maga tapasztalatait mindig is úgy tekintette, mint a kommunista világmozgalom kollektív tapasztalatainak szerves alkotórészét. Ezek a tapasztalatok azonban a világforradalmi folyamat objektíve kialakult fejlődése és a Szovjetunió növekvő szerepe folytán különleges fontosságúak. Ezekben a tapasztalatokban az általános vonások és a specifikus sajátosságok egyaránt fellelhetők. Az SZKP szem előtt tartva

azt a lenini tételt, hogy az elkövetett hibákat önkritikusan kell mérlegelni, a kommunista pártosság álláspontjáról kiindulva felfedte a múltban elkövetett „baloldali" és jobboldali elhajlások lényegét, feltárta a személyi kultusz káros következményeit és erélyes intézkedéseket tett ennek a jelenségnek a kiküszöbölése érdekében.

Az SZKP a szocializmust építő testvérpártok közül a legnagyobb és legtanulságosabb utat tette meg, felépítette a Szovjetunióban a szocialista társadalmat és megteremtette a kommunizmus anyagi-műszaki bázisát. Az SZKP-nak döntő szerepe van a szocialista világközösség egységének erősítésében, a szocialista internacionalizmus fejlesztésében, a szocialista és a kommunista építéshez, a világbéke megóvásához szükséges kedvező külpolitikai feltételek megteremtésében. Az SZKP feltárta a fejlett szocialista társadalom lényegét, ismérveit és tendenciáit, azokat az utakat és módszereket, amelyek segítségével megteremthető a kommunizmus anyagi és műszaki bázisa a tudományos-technikai forradalom viszonyai között, feltárta a termelő és a nem termelő szféra fejlődésének dialektikáját, a népjólét emelésének mint a pártpolitika stratégiai céljának eszközeit. Az SZKP megmutatta a proletárdiktatúra össznépi államba való átnövésének, a szocialista demokrácia fejlesztésének, a dolgozók kommunista nevelésének és a személyiség sokoldalú fejlesztésének útjait és formáit. Az SZKP nagy részt vállal a szocialista világrendszer – és kivált a szocialista gazdasági integráció – problémáinak kollektív kidolgozásából, a szocialista közösséghez tartozó országok közös békestratégiájának kidolgozásából, a kommunista pártok és a haladó erők tömörítéséből, az atomháború veszélyének leküzdéséből, s minden erejével azon van, hogy megszilárduljanak azok az új nemzetközi kapcsolatok, amelyek a népek közötti teljes egyenjogúságon és sokoldalú kölcsönösen előnyös együttműködésen alapulnak.

A marxista–leninista pártoknak az antikommunizmus ellen vívott harcán belül különösen nagy a jelentősége annak a következetes küzdelemnek, amelyet az SZKP a marxista–leninista tanítás tisztaságának megóvásáért, a tudományos és a valóságos szocializmus lényegének feltárásáért vív; ez a szocializmus összeegyeztethetetlen mind az evolucionista, szociáldemokrata elméletekkel és a fogyasztói szemlélettel, mind pedig az egyenlősdit hirdető kaszárnyakommunizmussal és a szektásággal. Az SZKP az utóbbi években igen nagy elméleti és ideológiai erőfeszítéseket tett a pártról és a demokratikus centralizmusról szóló lenini tanítás védelmében, szembeszállt azzal a próbálkozással, hogy tagadják és kisebbítsék a kommunista párt vezető szerepét a szocialista társadalomban, küzdött azért, hogy meghonosodjanak a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom, valamint az antiimperialista erők egységének új formái, nagy munkát végzett a proletár internacionalizmus elveinek védelmében, a mai polgári társadalomelméletek tudományellenes jellegének és céljainak, valamint a jobboldali és „baloldali" revizionizmus antimarxista lényegének feltárása érdekében.

Az Októberi Forradalom a szovjet kommunisták lenini pártját a világforradalmi folyamat élvonalába emelte. Az SZKP, amelyet Lenin, a nemzetközi proletariátus nagy vezére nevelt és kovácsolt ki, amely számtalan forradalmi csatában edződött meg és mérhetetlen tapasztalatra és ismeretekre tett szert, példásan vizsgázott kommunista elvhűségből és éleslátásból, s következetes internacionalizmusával mindig is lelkesíteni fogja a haladó emberek harcát. Az SZKP és a Szovjetunió az antiimperialista harc élvonalában áll. Tevékenysége megfelel a világ forradalmi mozgalma közös internacionális érdekeinek.

Az utóbbi két évtized alatt a marxista–leninista pártok közötti egység erősítésének új formái honosodtak meg: a nemzet-

közi és regionális tanácskozások, kétoldalú és sokoldalú kontaktusok, konzultatív találkozások, elméleti konferenciák és szemináriumok. A mai kommunista mozgalom közös összehangolt irányvonalának kidolgozása szempontjából történelmi jelentőségűek a kommunista és munkáspártok 1957., 1960. és 1969. évi nemzetközi tanácskozásai és az ezeken elfogadott programszerű dokumentumok. A nemzetközi kommunista mozgalom egysége az alkotó marxizmus zászlaja alatt erősödik, harcban a jobboldali és a „baloldali" revizionizmussal. A munkásosztály eredményes harcának egyik fő eszköze a forradalmi tapasztalatok általánosítása, a tudományos kommunizmus elméletének továbbfejlesztése. „A kommunista mozgalom, elvtársak – hangsúlyozta Leonyid Brezsnyev a berlini konferencián – valóban hatalmas tapasztalatokat halmozott fel. Ide tartoznak a szocializmus legkülönbözőbb körülmények között végbemenő építésének tapasztalatai; ezek demonstrálják mind az építés általános törvényszerűségeit, mind konkrét formáinak sokrétűségét. Ide tartoznak a tömegek létérdekeinek védelmében, a forradalmi erők összefogásában, a különböző fejlettségi színvonalú országoknak a szocializmusért folyó harcában szerzett tapasztalatok is. Mindezek a tapasztalatok elemzést, általánosítást igényelnek, annál is inkább, mivel minden egyes testvérpárt tapasztalataiban, a nemzeti sajátosságokkal összefüggő egyedülálló specifikum mellett, okvetlenül jelen vannak azok a közös vonások is, amelyek egész mozgalmunk érdeklődésére számot tartanak. Maga az élet is hoz állandóan valami újat az egyes országokban és világméretekben végbemenő objektív társadalmi-politikai és gazdasági folyamatok fejlődésében, a közös céljaink eléréséért folyó harc során."[14]

[14] Az európai kommunista és munkáspártok konferenciájának dokumentumai. Berlin, 1976. 21. old.

Mint arra a berlini konferencián az SZKP rámutatott, a nemzetközi kommunista mozgalom fejlődése továbbra is megköveteli az állandó foglalkozást azzal, hogy a testvérpártok közötti együttműködés formái megfeleljenek az osztályharccal szemben a mostani szakaszban támasztott követelményeknek. A mai viszonyok között a közös nemzetközi kampányokban, a széles körű és rendszeresen fejlődő pártkapcsolatokban, a kollektív alkotómunkában, a kétoldalú és sokoldalú találkozókon, a baráti vitákban, a világpolitika konkrét kérdéseivel kapcsolatos közös politikai megmozdulásokban, az internacionalista hagyományok fejlesztésére és gyarapítására irányuló törekvésben fejeződik ki a kommunisták akcióegysége.

A proletár szolidaritás erősödésének egyik igen fontos tényezője a szocialista és a tőkésországok kommunista pártjai közötti testvéri szövetség. Az imperializmus erődeiben a kommunisták újabb nagy sikereit jórészt a szocialista közösség erejének és tekintélyének fokozódása nyomán a világon kialakult új osztályerőviszonyok határozzák meg. A szocialista országok kommunista és munkáspártjai állandóan érzik a tőkésországokban működő osztálytestvéreik támogatását; ezek önfeláldozóan harcolnak a társadalmi haladásért, és jelentős mértékben hozzájárulnak ahhoz, hogy kedvező külső feltételek jöjjenek létre a szocializmus és a kommunizmus építése számára, a béke és a haladás ügye számára az egész világon.

A béke és a társadalmi haladás egy másik fontos tényezője az a támogatás és segítség, amelyben a Szovjetunió a szabadságukért küzdő népeket és a nemrég függetlenné vált államokat részesíti. Már a Nagy Októberi Szocialista Forradalom csapást mért a kolonializmusra: a békéről szóló dekrétum proklamálta az összes népek egyenlőségét és szuverenitását, az annexiót és az idegen területek leigázását pedig erőszakos bekebelezésnek nyilvánította, függetlenül attól, „mennyire fejlett

vagy elmaradott az erőszakosan bekebelezett vagy erőszakosan az illető állam határain belül visszatartott nemzet. Függetlenül végül attól is, hogy Európában vagy távoli tengerentúli országokban él-e ez a nemzet."[15]

A szovjethatalom, a történelemben először, nyilvánosságra hozta a cári kormánynak az európai imperialista országokkal Perzsia és Törökország felosztásáról kötött titkos szerződéseit, lemondott a cári Oroszország által Afganisztánban, Kínában és más országokban élvezett kiváltságokról, s ezzel a gyakorlatban megerősítette a nemzetközi politikában követett új elveit: a gyarmati és függő országok teljes egyenlőségét és szuverenitásuk tiszteletben tartását. A Szovjet-Oroszország és a Kelet népei között kiépülő új nemzetközi kapcsolatok a szovjet kormánynak 1921-ben Törökországgal és Iránnal, s 1924-ben Kínával kötött szerződésében fejeződtek ki. Ezek voltak az első olyan szerződések, amelyeket egy nagyhatalom gyöngébb országokkal a teljes egyenlőség alapján kötött. Ezek a szerződések óriási segítséget nyújtottak Törökország, Irán, Kína népeinek azokban az erőfeszítéseikben, hogy érvényesítsék nemzeti szuverenitásukat, s abban a harcban, amelyet a félgyarmati és gyarmati függőség megszüntetéséért vívtak, végül a fejlődésükhöz szükséges kedvező feltételek megteremtésében.

Október győzelme után Lenin arra a következtetésre jutott, hogy az új történelmi korszakban „a fejlett országok proletariátusának segítségével az elmaradott országok áttérhetnek a szovjet-rendre és bizonyos fejlődésfokokon keresztül – a kommunizmusra, a tőkés fejlődési szakasz megkerülésével"[16]. Az, hogy a szocializmus a jelenkori történelem döntő tényezőjévé vált, a nemzetközi munkásosztálynak a világforradalmi

[15] *Lenin* Összes Művei. 35. köt. 14. old.
[16] *Lenin* Összes Művei. 41. köt. 233. old.

folyamatban betöltött vezető szerepe jelentős mértékben kiszélesítette a társadalmi haladásnak a gyarmati iga alól felszabadult népek előtt megnyíló perspektíváit.

Annak következtében, hogy a kapitalizmus elvesztette hitelét az ázsiai, afrikai és latin-amerikai népek szemében, hogy a szocialista országok sokoldalú segítséget nyújtanak a nemzeti felszabadító mozgalomnak, s a szocialista rend reális lehetőségeket teremt az imperializmus által a múltban elnyomott népek történelmi és kulturális elmaradottságának felszámolásához, a felszabadult országokban a tudományos szocializmus eszméi óriási hatással vannak a forradalmi erőkre és pártokra. Mindez segíti őket abban, hogy felismerjék: szövetségre kell lépniük a munkásosztállyal, a szocialista országokkal, mivel ez a legfőbb előfeltétele a nem kapitalista fejlődési útnak, döntő tényezője annak, hogy e népek társadalmi haladása nemzetközi támogatásban részesüljön.

A múltban kialakult nemzetközi munkamegosztás és a viszonylagos gazdasági és kulturális elmaradottság folytán a legtöbb fejlődő ország megmarad a kapitalista gazdasági rendszer hatókörében, és kisebb vagy nagyobb mértékben a nagy hatalmú külföldi monopóliumok kizsákmányolását sínyli.

Ezért ezeknek az országoknak tovább kell küzdeniük azért, hogy ne csak politikailag, hanem gazdaságilag is függetlenekké váljanak a nemzetközi tőkétől. Az imperializmus rablópolitikája a fejlődő országokban életre hívja az egyenjogú együttműködésért folytatott harc általános tendenciáját; csak az ilyen együttműködés nyújthat védelmet a külföldi tőke politikai és gazdasági nyomása ellen. Ennek folytán elvi jelentőségre tesz szert a fejlődő országok, valamint a Szovjetunió és a többi szocialista ország közötti együttműködés különféle formáinak további bővítése és elmélyítése. „Ismeretes – mondotta Leonyid Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára a Szov-

jetunió megalakulásának 50. évfordulóján tartott ünnepi beszédében –, hogy több fejlődő országban az új, a haladó erők éles harcot vívnak a belső reakcióval, amely az imperializmus külső támogatását élvezi. Ennek a küldelemnek az egyik területe a kapcsolatok fejlesztése a világszocializmussal. A múlt tapasztalatai és a jelenlegi események is azt bizonyítják, hogy az egyes államokon belüli társadalmi-politikai konfrontáció különböző fordulatokhoz és cikcakkokhoz vezethet. Mi jól látjuk ezt.

A volt gyarmatok és félgyarmatok hazafiai azonban kijárták a nemzeti felszabadító forradalmak alapos politikai iskoláját. És az általuk levont tanulságok egyebek közt arról tanúskodnak, hogy a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal való barátság segíti az imperializmus elleni sikeres harcot, a felszabadult államok igazi függetlenségének erősítését."[17]

A legtöbb felszabadult ország az el nem kötelezettségi politikát hirdeti meg, vagyis azt, hogy nem vesz részt sem az imperialista államok katonai szövetségeiben, sem a szocialista országok katonai védelmi szerződéseiben. Ezek az országok küzdenek a békéért és az egyenjogú nemzetközi kapcsolatokért, a megkülönböztetés nélküli nemzetközi kereskedelemért, az ellen, hogy a gazdasági segítséget politikai diktátumhoz kössék. Az el nem kötelezettség politikája összeütközésbe kerül az imperialista hatalmak céljaival, hiszen ezek csorbítják a felszabadult országok szuverenitását, s igyekeznek kiaknázni természeti kincseiket, letéríteni őket az önálló fejlődés útjáról. Az el nem kötelezettség politikája – s a legtöbb fejlődő ország ezt követi – csakis akkor vált lehetővé, amikor az imperializmus meggyöngült, s megnövekedett a Szovjetunió és a többi szocialista ország tekintélye és befolyása a nemzetközi kapcsolatokban.

[17] Az 50 éves Szovjetunió köszöntése. 57. old.

A mai viszonyok között az el nem kötelezett országok politikája antiimperialista irányzatú és fontos tényezője annak, hogy érvényesüljön a békés egymás mellett élés elve. De a szocialista és a felszabadult országok államközi kapcsolatai túllépik a nemzetközi kapcsolatokban már a polgári jog által proklamált elvek – az egyenlőség és a szuverenitás, a belügyekbe való be nem avatkozás – kereteit. A szocialista országok, amikor segítik a felszabadult országokat az imperialista agresszióval szembeni védekezésben, nemzeti iparuk kiépítésében, az imperialista monopóliumoktól való gazdasági függés leküzdésében, nemcsak a gyakorlatban érvényesítik a békés egymás mellett élés elveit, hanem gazdagítják is őket, fejlesztve a felszabadult országokkal való kapcsolatokban a szocialista internacionalizmus, a testvéri barátság és a kölcsönös segítségnyújtás elemeit.

Az elnyomott népek, a szocialista országok sokoldalú segítségére, a kommunista és munkásmozgalommal való szolidaritásra támaszkodva, kivívták az imperializmus szégyenletes gyarmatrendszerének felszámolását. A gyarmatrendszer felszámolása a nemzeti felszabadító mozgalom világtörténelmi győzelme és egyúttal a proletár internacionalizmus egyik történelmi jelentőségű vívmánya. Ha a forradalmi mozgalom fő osztagai nem nyújtanának egymásnak kölcsönös segítséget, a népek nem arathatnának döntő győzelmeket és nem számolhatnák föl a kolonializmus utolsó bástyáit.

Az imperializmus most sem mondott le stratégiájában a fegyveres agresszióról. Ám a mai világban a gyarmati háborúk és a nyílt imperialista beavatkozás módszerei egyre kevésbé hatékonyak. Meggyőzően bizonyította ezt az indokínai népek győzelme, és bizonyítják az angolai események. Az angolai nép igazságos harcát országa függetlenségéért az egész világ forradalmi és haladó erői támogatták.

A felszabadult országok társadalmi fejlődésének alapvető tendenciáit csak akkor érthetjük meg, ha figyelembe vesszük a két társadalmi rendszer közötti harcot, amely lényegesen befolyásolja a fejlődő országokban végbemenő alapvető társadalmi folyamatokat. A Szovjetunió és a többi szocialista ország elősegíti a fiatal független államok gazdasági haladását, segíti őket az elnyomás minden formájának felszámolásáért vívott harcukban; a kapitalizmus ezzel szemben igyekszik meghonosítani ezekben az országokban a kizsákmányolás viszonyait, s ezáltal függőségbe hozni őket a kapitalista világgazdaságtól, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok elavult rendszerétől.

A Szovjetunió és a többi szocialista ország, a kommunista és munkásmozgalom internacionalista szolidaritása a felszabadult országok antiimperialista harcával: elengedhetetlen és igen fontos előfeltétele a nemzeti forradalmak további elmélyülésének és fejlődésének, valamint a szocializmusba való átnövésüknek. Az SZKP XXV. kongresszusán Leonyid Brezsnyev újból hangsúlyozta, hogy a Szovjetunió következetes lenini politikát folytat a nemzeti felszabadító mozgalmak irányában, feltétel nélkül támogatja a népek harcát a neokolonializmus és az imperializmus ellen, nemzeti szabadságuk és függetlenségük védelmében.

A mai helyzetben a társadalmi haladásért folytatott küzdelem elválaszthatatlanul összekapcsolódik a tartós békéért vívott harccal. A Szovjetunió ez utóbbiban is vezető helyet foglal el. Az Októberi Forradalom a véres imperialista háború elleni harc zászlaja alatt, a béke zászlaja alatt győzött. Már a békedekrétum proklamálta a Szovjetunió külpolitikájának lenini elveit: béke és barátság valamennyi néppel, harc az imperializmus és a hódító háborúk ellen, szövetség az egész világ munkásosztályával és elnyomott népeivel, forradalmi hatás a

világra – főként a szovjethatalom és a szocializmus példájának erejével. Az agresszió és a háború politikájával a szocialista állam szembeállította a béke és a nemzetközi együttműködés politikáját. A katonai szövetségek és tömbök létrehozását, a nemzetgazdaság militarizálását és a fegyverkezési hajszát szorgalmazó imperialista politikával a szovjet állam szembeállította a kollektív biztonság és a leszerelés politikáját. A gyarmati elnyomás és a kis népekkel szembeni imperialista erőszak politikájával a szovjethatalom szembeállította a kis és a nagy népek teljes egyenjogúságának és szuverenitásának politikáját. A „titkos diplomáciával" a szovjethatalom szembeállította a maga új politikáját, amelynek értelmében a nemzetközi kapcsolatok kérdéseiben nyíltan és becsületesen, az egész világ szeme láttára kell dönteni, s a háború és a béke kérdéseinek eldöntésében az egész világ dolgozói részt kell hogy vegyenek. Az Októberi Forradalom ezzel fordulatot hajtott végre a világpolitikában, a nemzetközi kapcsolatok új elveit hirdette meg.

A proletár internacionalizmus és a békés egymás mellett élés az a két alapelv, amelyeket Lenin a szovjet állam külpolitikájának fundamentumává tett.

A szovjet külpolitikának biztosítania kellett a békés kapcsolatokat a tőkésállamokkal és meg kellett teremtenie a kedvező feltételeket a szocialista építéshez, ahhoz, hogy a forradalmi példa erejével tudjon hatni a világ dolgozóira. Másrészt erősíteni kellett a győztes proletariátus szolidaritását a munkásosztály és az elnyomott népek nemzetközi forradalmi mozgalmával, minden lehetőt meg kellett tenni a szocializmus és a béke világszerte aratott győzelmének megkönnyítése és meggyorsítása végett. „Valójában csak egyetlenegy nemzetköziség van: önfeláldozó munka a forradalmi mozgalom és a forradalmi harc fejlesztése érdekében *saját* országunkban, s *ugyanen-*

nek a harcnak, ugyanennek az irányvonalnak és *csakis ennek* a támogatása (propagandával, együttérzéssel, anyagi eszközökkel) kivétel nélkül *minden* országban"[18] – írta Lenin. A szovjethatalom harca a Nagy Októberi Szocialista Forradalom után az igazságos békéért, a Kelet népeinek nyújtott segítség az imperializmus ellen folytatott küzdelmükben, a készség a harcoló német proletariátus és a magyarországi forradalmi tanácshatalom minden erővel való megsegítésére, a német fasizmus szétzúzása és a népi demokratikus országok megvédése az imperialista intervenciós kísérletekkel szemben, a felszabadult országoknak minden téren nyújtott óriási támogatás, a tőkés világban harcoló munkásosztállyal és az összes haladó és demokratikus erőkkel vállalt szolidaritás: mindez nagyszerű kifejezése az első szocialista állam, a Szovjetunió internacionalista politikájának.

Lenin dolgozta ki a békés egymás mellett élés elvét is, amely napjainkban mindinkább uralkodó elvvé válik a két társadalmi rendszer államai közötti kapcsolatokban. A békés egymás mellett élés elve arra a gondolatra épül, hogy meg kell őrizni a békét az egész világon, hogy a proletariátusnak és a burzsoáziának a nemzetközi porondon folyó harcát, a két társadalmi rendszer harcát a békés gazdasági verseny, az ideológiai harc eszközeivel, nem pedig katonai eszközökkel kell vívni. A békés egymás mellett élés elve abból a mély meggyőződésből fakad, hogy a szocialista állam azzal segíti legjobban a harcoló proletariátust és a munkásosztály felszabadító harcát, ha kedvező külpolitikai feltételeket teremt ehhez a harchoz, gyarapítja a világszocializmus erőit, megbénítja a nemzetközi imperializmus és az ellenforradalom erőit. Óriási szerepe van annak is, hogy a szocializmus és a kommunizmus építésében

[18] *Lenin* Összes Művei. 31. köt. Kossuth Könyvkiadó 1972. 168–169. old.

elért sikerek lelkesítő példaként hatnak és felgyorsítják a dolgozók osztályharcát.

A békés egymás mellett élés politikai együttműködést – tárgyalásokat, megállapodásokat, kompromisszumokat – tételez föl a szocialista és tőkésállamok között. De a békés egymás mellett élés egyúttal politikai harc is az imperializmus agresszív cselekedetei ellen, a népek szuverenitásának védelmében, a militarista körök és a monopoltőkés burzsoázia agresszív politikájának leleplezéséért. A békés egymás mellett élés gazdasági együttműködés: kölcsönösen előnyös kereskedelem, kereskedelmi egyezmények és megállapodások, termelési tapasztalatcsere stb. Ezzel egyidejűleg a békés egymás mellett élés gazdasági harc is, verseny abban, hogy melyik rendszer sajátítja el gyorsabban a mai tudomány és a technika vívmányait, melyik nyújt előnyösebb feltételek mellett gazdasági és műszaki segítséget a felszabadult országoknak, melyik emeli fel nemcsak egyes rétegek, hanem az egész nép életszínvonalát. A békés egymás mellett élés kulturális együttműködés is: értékek cseréje, színházak, együttesek és műkedvelő művészeti kollektívák vendégszereplése a kölcsönösség alapján. Ám ezzel egyidejűleg a békés egymás mellett élés megalkuvást nem ismerő ideológiai harc, a szocialista kulturális eredmények és a szocialista humanizmus megismertetése a tőkésországokban élő dolgozókkal, a burzsoá kultúra és művészet reakciós oldalainak leleplezése. A kommunista és munkáspártok berlini konferenciája (1976. június) újból leleplezte az antikommunizmus és a szovjetellenesség híveinek azt a próbálkozását, hogy ideológiai diverzióját azzal a jelszóval álcázza, hogy megszegik a szabad információcseréről, a kulturális értékek és a személyek szabad cseréjéről Helsinkiben elfogadott határozatokat.

Az SZKP, híven a lenini végakarathoz és a lenini elvekhez, a XXV. kongresszusra kidolgozta a békének és a főbb

nemzetközi problémák konstruktív megoldásának széles körű programját, amely hatalmas lökést adott a békéért és a népek békés egymás mellett éléséért vívott harcnak. Az imperializmus és a háború erői vereséget szenvednek és igyekeznek alkalmazkodni a béke és a szocializmus javára megváltozott erőviszonyokhoz. A békés egymás mellett élésnek és a két társadalmi rendszer államai közötti együttműködés bővítésének a Szovjetunió és a többi szocialista ország által követett politikája újabb sikereket arat. Az a tény, hogy a nyugati hatalmak elismerik a békés egymás mellett élés elveit, a Szovjetunió és az NSZK között, a Lengyelország és az NSZK között létrejött szerződés, a Nyugat-Berlinre vonatkozó négyoldalú megállapodás, továbbá az NDK és az NSZK mint egyenjogú szuverén államok közötti viszony normalizálódása – mindez a Szovjetunió és a többi szocialista ország, az összes békeszerető és haladó erők békepolitikájának a győzelme.

Egyetlen nagy ország sem javasol az emberiségnek olyan széles körű, konkrét és reális programot az új háború veszélyének csökkentésére, majd pedig teljes kiküszöbölésére, mint a Szovjetunió. Ez a program olyan radikális intézkedést tartalmaz, mint egyetemes megállapodást arról, hogy a nemzetközi kapcsolatokban nem folyamodnak erőszak alkalmazásához. A program felöleli a fegyverkezési hajszával kapcsolatos alapvető problémákat, és hatékony rendszabályokat irányoz elő annak megfékezésére és a leszerelésre vonatkozóan. Célul tűzi ki, hogy ne engedjék meg új tömegpusztító fegyverfajták és fegyverrendszerek előállítását, hogy teljesen tiltsák el a nukleáris kísérleteket. A Szovjetunió javasolta az Egyesült Államoknak, hogy mindkét ország kölcsönösen tartózkodjék az újabb típusú stratégiai rendeltetésű bombázó repülőgépek előállításától.

A Szovjetunió békés kezdeményezései összhangban állnak

a testvéri szocialista államok általános nemzetközi irányvonalával. A Szovjetuniónak és barátainak javaslatait az Egyesült Nemzetek Szervezetében tucatnyi állam, valamennyi kontinens népei támogatják.

1977. január 18-i tulai beszédében Leonyid Brezsnyev összehasonlította a békepolitikát, az enyhülés, a békés egymás mellett élés politikáját a fegyverkezési hajsza és a hidegháborúhoz való visszatérés politikájával. Az enyhülés: mindenekelőtt a hidegháború leküzdése, áttérés a normális államközi kapcsolatokra. Az enyhülés: készség arra, hogy a vitákat és a nézeteltéréseket ne erőszakkal, ne fenyegetéssel és fegyvercsörtetéssel, hanem békés eszközökkel, a tárgyalóasztal mellett oldják meg. Az enyhülés: bizonyos fokú bizalom és a másik fél törvényes érdekeinek figyelembevétele.

Az élet azt mutatja, hogy a nemzetközi érintkezés légkörét rövid idő alatt észrevehetően meg lehet változtatni. Bővültek a politikai, gazdasági és egyéb kapcsolatok az egyes országok között. Elhárult egy újabb nagy háború veszélye, az emberek fellélegeztek, s nagyobb reményekkel tekintenek a jövő elébe.

Ezt jelenti hát az enyhülés, ezek az eredményei.[19]

*

A Szovjetuniónak a kommunista építésben, illetve más szocialista országoknak a fejlett szocialista társadalom építésében elért nagy sikerei, a kommunista világmozgalom kiemelkedő sikerei, korunk három fő forradalmi erejének erősödő szövetsége: mindez növeli a lehetőségét annak, hogy megóvjuk a békét és a társadalmi haladást, legyőzzük a kommunistaellenességet, a szovjetellenességet és a reakciós erőket. Csakhogy

[19] Lásd *Pravda*, 1977. január 19.

az objektív feltételek egymagukban az ilyen döntő győzelemhez nem elégségesek. Amint azt az SZKP XXV. kongresszusa, valamint számos más kommunista és munkáspárt kongresszusai megállapították, a két világ, a két ideológia harcában a világnézet terén nem lehet helye a semlegességnek és a kompromisszumoknak.

Ezen a téren nagyfokú politikai éberségre, tevékeny és meggyőző propagandamunkára, az ideológiai diverziók kellő időben való határozott visszaverésére van szükség. A valóságos szocializmus által elért eredmények és a kommunista eszmények meggyőző propagálásához, a burzsoá ideológia elleni további offenzívához új hatékony formákat, új érveket kell keresni, fokozni kell az elméleti harcot, növelni kell a tömegkommunikációs eszközök hatékonyságát, erélyesen fel kell számolni a szocializmustól idegen nézeteket és le kell küzdeni a múlt csökevényeit az emberek tudatában és cselekedeteiben.

Az antikommunizmus leleplezését szolgáló ideológiai harc során az igazságnak megfelelően és plasztikusan kell szólnunk a szocialista életformáról, a szocialista társadalom valódi demokratizmusáról és humanizmusáról, a világfejlődés menetére gyakorolt forradalmasító hatásáról. A szocializmus ellenségeinek rágalmaira szóval és tettel kell válaszolni, bevésve az emberek millióinak tudatába azt a nagy igazságot, hogy csakis a szocializmus biztosítja a dolgozóknak a szabadságot, az igazi demokratikus jogokat, a jólétet, teszi hozzáférhetővé mindannyiuk számára a tudományt és a kultúrát, teszi lehetővé, hogy nyugodtan nézzenek a jövő elébe. A szocializmus el fogja hozni a világnak a békét, valamennyi ország szuverenitását, az egyenjogú nemzetközi együttműködést. Ez megfelel a szabadságot, békét és társadalmi haladást kívánó népek törekvésének.

Tartalom

G. Girginov (Bolgár Népköztársaság): A mai szovjetellenesség osztálylényege és főbb vonásai 5

V. Knyazsinszkij (Szovjetunió): A szovjetellenesség szerepe az imperializmus politikai stratégiájában 32

J. Klimov–A. Ugrjumov (Szovjetunió): Hogyan hamisítják meg a Szovjetunió szocialista építése során szerzett tapasztalatokat? 94

J. Oganyiszjan (Szovjetunió): A nacionalizmus a szocializmus ellen irányuló imperialista stratégiában 142

A. Lawrowski (Lengyel Népköztársaság): A szovjetellenesség: a szocializmus elleni ideológiai diverzió fő iránya 172

L. Hanzel (Csehszlovák Szocialista Köztársaság): Az antileninizmus és a szovjetellenesség filozófiai premisszáinak bírálata 188

Vígvári András (Magyar Népköztársaság): A szovjetellenesség a jobboldali szociáldemokrácia eszmei fegyvertárában 221

H. Schulze (Német Demokratikus Köztársaság): A szovjetellenesség a nyugatnémet szociáldemokrácia ideológiájában és politikájában 235

Fencsik László (Magyar Népköztársaság): A szovjetellenesség a trockisták fő fegyvere 256

B. Koroljev (Szovjetunió): A nemzetközi enyhülés és a szovjetellenesség 269

K. Bajcsinszki (Bolgár Népköztársaság): A Szovjetunió a béke és a társadalmi haladás zászlóvivője 294

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója
78.1671/1-2511 – Zrínyi Nyomda, Budapest
Felelős vezető Bolgár Imre vezérigazgató
A kötetet szerkesztette Vidor Emma
A borító, a kötésterv és a tipográfia Jordán Kati munkája
Műszaki vezető Mózes Tibor
Terjedelme 16,6 (A/5) ív

A szovjet-ellenesség az antikommunizmus fő fegyvere

30,– Ft

77

Vajon el lehet-e képzelni napjaink forradalmi folyamatait, a társadalmi haladást a Szovjetunió nélkül, az első szocialista ország tapasztalata, segítsége nélkül? Vajon meghátrálásra kényszerülne az agresszív politika a Szovjetunió ereje nélkül? Ma a Szovjetuniónak van a legnagyobb része a világforradalmi folyamat fejlődésében, az imperialista reakció elleni harca révén, és azáltal, hogy támogatja a népek harcait a nemzeti függetlenségért és a társadalmi haladásért. Ezért irányul az imperialista, reakciós erők támadása a Szovjetunió ellen, ezért kerülnek előtérbe újból és újból a szovjetellenesség változó formái.

E kötet, amely bolgár, csehszlovák, lengyel, NDK-beli, magyar és szovjet szerzők tanulmányait tartalmazza, elemzi a szovjetellenesség mai politikai és ideológiai vonatkozásait, főbb irányzatait és szerves kapcsolatát a mai polgári ideológia alapvető áramlataival.

A könyvből kiviláglik, hogy a szovjetellenesség merőben rágalmazó jellegű, és nélkülöz minden tudományos alapot. Mindennél jobban bizonyítják ezt a valóságos szocializmus gazdasági és politikai téren elért eredményei.

Ára: 6 fillér

A szovjet-ellenség az antikommunizmus fő fegyvere

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT

3. r. sz. Könyvkártya
ÁKV Könyvtárellátó
Közl. Ny.

30,– Ft